

ความรับผิดชอบแฝงจากการใช้บัตรเครดิต (กรณีมีเชลลิสป)

นายมนูญธรรม ปรีชาไว

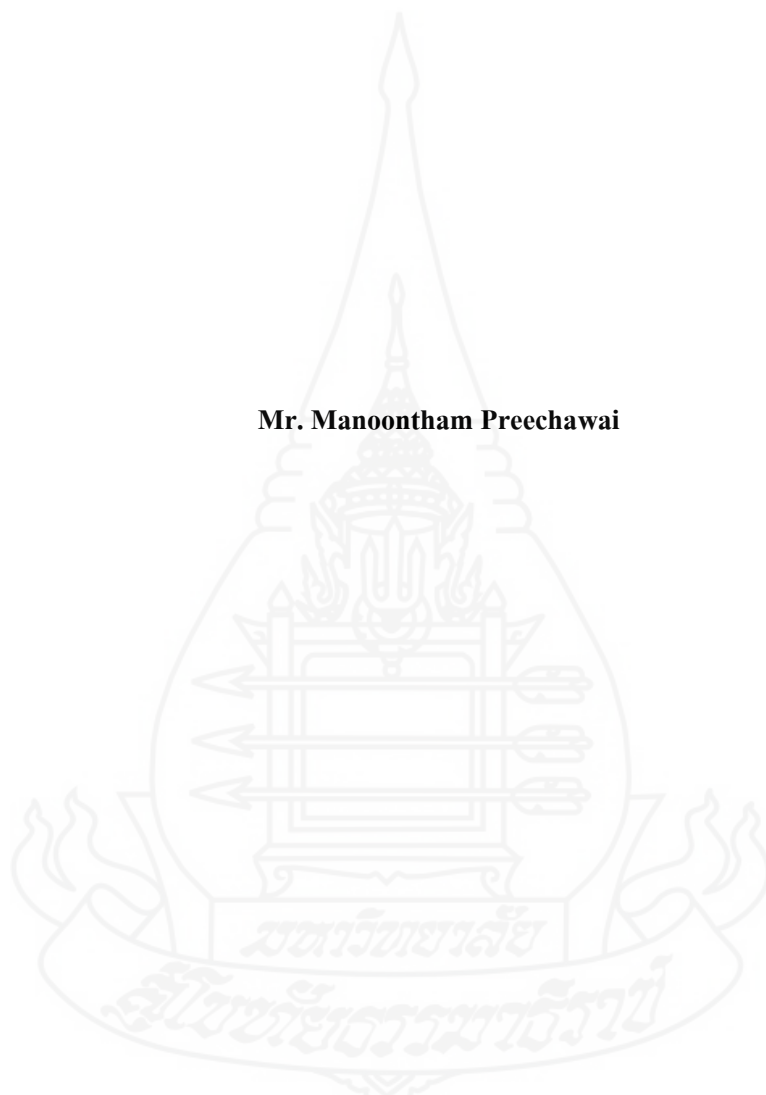

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2554

Civil Liability from Credit Card Transactions (with Sales Slip)

Mr. Manoontham Preechawai

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Business Law

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2011

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ความรับผิดชอบแห่งจากการใช้บัตรเครดิต (กรณีมีเซลสติป)
ชื่อและนามสกุล นายมณูญธรรม ปรีชาไว
วิชาเอก กฎหมายธุรกิจ
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ปิยะนุช โปตะวณิช
2. ศาสตราจารย์ ดร. สุนทร มณีสวัสดิ์
3. อาจารย์เชิยรัชย์ ณ นคร

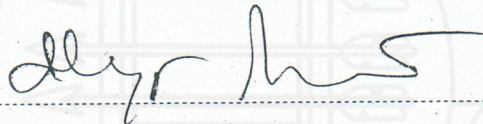
วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2554

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

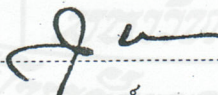
ประธานกรรมการ

(อาจารย์อาทิตย์ สิ้นรพานนท์)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ปิยะนุช โปตะวณิช)

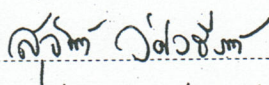
กรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร. สุนทร มณีสวัสดิ์)

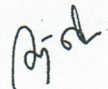
กรรมการ

(อาจารย์เชิยรัชย์ ณ นคร)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิสวธีรานนท์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ ความรับผิดชอบทางแพ่งจากการใช้บัตรเครดิต (กรณีมีเชลสลิป)

ผู้วิจัย นายมนูญธรรม ปรีชาโว รหัสนักศึกษา 2524000243 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ปิยะนุช โปตะวณิช (2) ศาสตราจารย์ ดร. สุนทร มณีสวัสดิ์

(3) อาจารย์เกียรติชัย ณ นคร **ปีการศึกษา** 2554

บทคัดย่อ

ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะสำหรับธุรกรรมบัตรเครดิต ยังคงอยู่ระหว่างการร่างกฎหมาย ก่อให้เกิดช่องว่างในการหาประโยชน์โดยไม่สุจริตจากการใช้บัตรเครดิต และส่วนใหญ่มีหลักฐานการใช้เป็นเชลสลิป ดังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1989/2552 ซึ่งเป็นกรณีที่บัตรเครดิตถูกขโมยไป และเจ้าของบัตรได้แจ้งระงับการใช้บัตรให้ธนาคารผู้ออกบัตรทราบแล้ว แต่ผู้ออกบัตรยังนำหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนมีการแจ้งระงับการใช้บัตรมาฟ้องเป็นคดีให้ผู้ออกบัตรต้องรับผิดชอบ ทั้งที่ลายมือชื่อในเชลสลิปไม่ตรงกับลายมือชื่อในข้อตกลงการใช้บัตรอย่างเห็นได้ชัด ยิ่งไปกว่านั้น ธนาคารผู้ออกบัตรต้องรายงานผลการไม่ชำระหนี้บัตรเครดิตไปยังบริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด ทำให้ผู้ออกบัตรผู้เป็นเจ้าของข้อมูลต้องกลายเป็นผู้มีรายชื่อค้างชำระหนี้ต่อสถาบันการเงิน ส่งผลให้ไม่สามารถขอสินเชื่อกับสถาบันการเงินต่าง ๆ ระหว่างที่รอพิสูจน์ความจริงในชั้นศาลซึ่งใช้เวลานาน แม้พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 จะบัญญัติให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของข้อมูล(ผู้ออกบัตร) แต่หากพิจารณาโดยละเอียดแล้ว ยังมีบางกรณีที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มิได้กำหนดไว้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความรับผิดชอบทางแพ่งจากการใช้บัตรเครดิต กรณีมีหลักฐานเป็นเชลสลิป (2) หามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเพื่อใช้คุ้มครองผู้ออกบัตรผู้สุจริต จากข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1989/2552 (3) เพิ่มเติมมาตรการทางกฎหมายในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 เพื่อคุ้มครองผู้ออกบัตรผู้สุจริต แต่ต้องเสียหาย

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิจัยเอกสาร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากตำราภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ วารสารวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นำมาศึกษาแนวคิดและหลักเกณฑ์อย่างมีระบบ

จากการศึกษาผู้วิจัยมีความเห็นว่า ความรับผิดชอบทางแพ่งจากการใช้บัตรเครดิตจะมีความรับผิดชอบทั้งทางสัญญา และละเมิด ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้ เพิ่มบทบัญญัติใน ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต พ.ศ... ในหมวด 5 โดยนำเนื้อหาของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา กรณีผู้ออกบัตรได้แจ้งขอระงับการใช้บัตรระบุไว้ พร้อมเพิ่มเนื้อหาให้คุ้มครองผู้ออกบัตรผู้สุจริต และเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายใน พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ในหมวด 4 โดยกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อแจ้งให้สมาชิกของบริษัทข้อมูลเครดิตรายอื่น ซึ่งใช้ข้อมูลของเจ้าของข้อมูล(ผู้ออกบัตร) ก่อนจะมีการแก้ไขข้อมูลนั้น ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อมูล และควรมีการกำหนดระยะเวลาที่คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิต จะต้องพิจารณาข้ออุทธรณ์โต้แย้งให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลาใดเวลาหนึ่ง กับกรณีที่เจ้าของข้อมูลไม่พอใจกับ คำตัดสินอุทธรณ์ของคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิตควรกำหนดการดำเนินการขึ้นไป

คำสำคัญ ความรับผิดชอบทางแพ่ง การใช้บัตรเครดิต เชลสลิป

Thesis title: Civil Liability from Credit Card Transactions (with Sales Slip)
Researcher: Mr.Manoontham Preechawai ; **ID:** 2524000243 ; **Degree:** Master of Laws ; **Thesis advisors:** (1) Piyanuch Potavanich Associate Professor ; (2) Dr.Soonthorn Maneesawat Professor ; (3) Mr.Thianchai Na nakon ;
Academic year: 2011

Abstract

Currently there is no specific Thai law governing the credit card transactions. With a specific statute being drafted, the legal gap is a main factor for some opportunists to seek unjust benefits from credit card usage, mostly with a sales slip as primal evidence. There was a precedent case 1989/2552 in the Supreme Court decision. A credit card holder notified the issuing bank that his credit card was stolen. However, the issuing bank brought a case against the credit card holder with a claim for the latter's payment for the debt incurred before the notification despite the fact that the signature on the sales slip was obviously different from the holder's signature provided in the credit card contract. Moreover, while the case was pending for trial, the issuing bank was required by law to report the non-payment to the National Credit Bureau, Co. Ltd. As a result, the credit card holder's name was included in the list of outstanding debtors with financial institutes, and hence was not entitled to seek credit service with any financial institutes until the time-consuming court proceedings were completed. Although the Credit Data Information Business Act B.E.2545 contains some provisions to protect a data owner (cardholder), many cases are not governed by this statute. The purposes of this thesis are (1) to study the civil liability arising from credit card transactions with a sales slip being evidence; (2) to identify appropriate legal measures in order to protect innocent consumers as detailed in the Supreme Court decision 1989/2552; and (3) to identify additional legal measures to the Credit Information Business Act B.E.2545 to protect innocent consumers yet suffering from certain damage.

It is a qualitative documentary research. Data-collected from Thai and foreign textbooks, journals, researches, thesis, internet and related statutes are analyzed systematically to acquire concepts and principles.

The results of the study show that the civil liability arising from credit card transactions is based on a contract and wrongful act. The researcher wishes to make the following recommendations. There should be additional provisions in the Credit Card Business Draft Bill B.E...Chapter V with the content to be derived from the Announcement of the Committee of Contracts governing the case of notification of card loss to the issuing banks by the card holders. There should be additional provision to protect the card holder in good faith. There should be Chapter IV in the Credit Information Business Act B.E.2545 stipulating some legal measures to require other members of the National Credit Bureau who might use the related credit data be informed of data changes. The specific period of time should be provided for the Credit Information Protection Committee to consider an appeal before a decision is to be made accordingly. Likewise, the specific period of time should be provided for the credit owner to file an appeal if he or she is not satisfied with decision of the Credit Information Protection Committee.

Keyword: Civil Liability , Credit Card Transactions , Sales Slip

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จเรียบร้อยได้ด้วย ความเมตตาและเอาใจใส่จาก ท่านรองศาสตราจารย์ปิยะนุช โปตะวณิช ซึ่งได้กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และท่านศาสตราจารย์ ดร. สุนทร มณีสวัสดิ์ และท่านอาจารย์เชิรชัย ณ นคร ซึ่งได้กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมด้วย โดยได้ให้คำปรึกษาและชี้แนะเพื่อให้ผู้วิจัยเห็นแนวทางและข้อบกพร่องต่าง ๆ รวมถึงท่านอาจารย์อาทิตย์ สิ้นทพานนท์ ที่ได้กรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ทุกท่านเป็นอย่างสูง และจะขอจารึกพระคุณของท่านอาจารย์ไว้ในใจตลอดไป

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อสุธรรม คุณแม่จิระบุญย์ ปรีชาไว คุณจิตจรูญ คุณแดนนี่ เขาว์ พี่สาวและพี่เขย ที่ได้ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจในการศึกษา และการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้งขอขอบคุณอาจารย์อมรเทพ เมืองแสน และเพื่อน ๆ จากธนาคารนครหลวงไทย จำกัด (มหาชน) ที่ได้ช่วยเหลือให้ข้อมูล คำปรึกษา และชี้แนะแนวทางให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

อนึ่ง หากวิทยานิพนธ์นี้มีคุณค่า และประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าของผู้สนใจ ผู้วิจัยขออุทิศให้แก่บุพการี และผู้มีพระคุณทุกท่าน ส่วนข้อบกพร่องต่าง ๆ ผู้วิจัยขอรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

มณูญธรรม ปรีชาไว

มิถุนายน 2555

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
สมมุติฐานการวิจัย.....	8
ขอบเขตการวิจัย.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	10
ประวัติบัตรเครดิต.....	10
ประวัติบัตรเครดิตในต่างประเทศ.....	10
ประวัติบัตรเครดิตในประเทศไทย.....	15
ลักษณะบัตรเครดิต.....	21
ประเภทของบัตรเครดิต.....	23
แบ่งตามขอบเขตการใช้บัตรเครดิต.....	23
แบ่งตามสถาบันผู้ออกบัตรเครดิต.....	23
แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการใช้บัตร.....	24
แบ่งตามรูปแบบของคู่สัญญาบัตรเครดิต.....	26
ผู้ที่เกี่ยวข้องในสัญญาบัตรเครดิต.....	27
ผู้ออกบัตร.....	27
ผู้ถือบัตรเครดิต.....	27
ร้านค้าหรือสถานบริการผู้รับบัตร.....	28
หลักความรับผิดชอบทางแพ่ง.....	29
หลักเกณฑ์ของความรับผิดชอบทางแพ่ง.....	29
ความมุ่งหมายของกฎหมาย.....	30

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ประเภทของความรับผิดชอบทางแพ่ง.....	31
หลักทั่วไปของสัญญา.....	32
ลักษณะทั่วไปของสัญญา.....	32
หลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา.....	33
หลักเสรีภาพในการทำสัญญา.....	36
หลักทั่วไปของละเมิด.....	37
วิวัฒนาการของละเมิด.....	37
ลักษณะทั่วไปของละเมิด.....	38
ทฤษฎีความรับผิดชอบทางละเมิด.....	42
ข้อแตกต่างระหว่างความรับผิดชอบตามสัญญากับละเมิด.....	44
ความแตกต่างทางทฤษฎีของความรับผิดชอบตามสัญญากับความรับผิดเพื่อละเมิด.....	44
ความแตกต่างระหว่างความรับผิดชอบตามสัญญากับความรับผิดเพื่อละเมิด.....	45
กฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวกับบัตรเครดิต.....	47
คำอธิบายประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจบัตรเครดิตเป็นธุรกิจ.....	
ที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2542 , (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2544.....	49
กำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญา.....	50
กำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดลักษณะของสัญญา.....	50
วิธีการ.....	50
คำนิยามศัพท์.....	51
ข้อสัญญาที่เป็นสาระสำคัญและเงื่อนไข.....	51
ข้อกำหนดเกี่ยวกับข้อความในสัญญาบัตรเครดิต.....	51
ข้อกำหนดเกี่ยวกับการแจ้งเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดในสัญญาบัตรเครดิต.....	
ต่อผู้รับบริการ.....	52
ข้อกำหนดการแจ้งยกเลิกการใช้บัตรเครดิต.....	52
ข้อกำหนดการแจ้งขอระงับการใช้บัตรเครดิต.....	53
ข้อกำหนดการแจ้งให้ผู้รับบริการชำระเงินจากการใช้บัตรเครดิต.....	53

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ข้อกำหนดการแจ้งรายการคำนวณดอกเบี้ยค้างชำระ.....	53
ข้อกำหนดการระงับการเรียกเก็บเงินจากผู้ใช้บัตรเครดิต.....	53
ข้อกำหนดการขอรับใบแจ้งรายการใช้บัตรเครดิต.....	54
การกำกับดูแลการทำสัญญาของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย.....	55
คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค.....	55
อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค.....	57
กรรมการว่าด้วยสัญญา.....	57
อำนาจหน้าที่ของกรรมการว่าด้วยสัญญา.....	58
ธนาคารแห่งประเทศไทย.....	59
การควบคุมโดยการวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับผู้บริหารสถาบันการเงินและ.....	
การประกอบอาชีพ.....	61
การควบคุมโดยการวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับเงินกองทุนและสินทรัพย์.....	62
การควบคุมโดยการวางกฎเกณฑ์การบริหารสินทรัพย์และการดำรงสินทรัพย์....	
สภาพคล่องของสถาบันการเงิน.....	62
การควบคุมกำกับดูแลเพื่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ.....	63
ศาลยุติธรรม.....	64
การควบคุมแก้ไขข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม โดยกฎหมายทั่วไป(ประมวล.....	
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์).....	65
หลักสุจริต.....	65
หลักการตีความการแสดงเจตนาและการตีความสัญญา.....	66
หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน.....	67
หลักการตีความให้เป็นคุณแก่ผู้ต้องเสียเปรียบในมูลหนี้.....	68
หลักเกี่ยวกับความตกลงยกเว้นความรับผิดชอบ.....	69
หลักการลดเบี้ยปรับ.....	70

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การควบคุมแก้ไขข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมโดยกฎหมายเฉพาะ.....	70
การคุ้มครองก่อนทำสัญญา.....	70
การคุ้มครองในขณะที่ทำสัญญาหรือเมื่อมีการทำสัญญาแล้ว.....	70
แนวคิดและความจำเป็นในการมีกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต.....	72
ลักษณะของการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต.....	72
แนวคิดในการควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต.....	73
ลักษณะของข้อมูลเครดิต.....	73
ความหมายของ “ข้อมูลเครดิต” และ “ข้อมูลส่วนบุคคล”.....	73
สถานะของข้อมูลเครดิตและความคาบเกี่ยวระหว่างข้อมูลเครดิตกับ.....	
ข้อมูลส่วนบุคคล.....	76
การควบคุมการจัดเก็บ การประมวลผล และการเปิดเผยข้อมูลเครดิต.....	80
ความจำเป็นในการมีกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต.....	82
การควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตในประเทศไทย.....	86
พัฒนาการของธุรกิจข้อมูลเครดิตในประเทศไทย.....	86
พัฒนาการและหลักการสำคัญของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจ.....	
ข้อมูลเครดิต.พ.ศ.2545.....	93
พัฒนาการของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ.2545.....	93
ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ซึ่งกระทรวงการคลัง.....	
ร่วมกับธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้เสนอ.....	95
ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตในขั้นตอนการตรวจ.....	
พิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา.....	96
ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตในขั้นตอนการพิจารณา.....	
ของสภาผู้แทนราษฎร.....	97
ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ในขั้นตอนการพิจารณา.....	
ของวุฒิสภา.....	98

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตในขั้นตอนพิจารณาของ...	
คณะกรรมการร่วมกันสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา.....	99
หลักการสำคัญของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545....	100
ลักษณะข้อมูลเครดิต.....	100
หลักการให้ความยินยอมของเจ้าของเจ้าของข้อมูล.....	101
หลักการให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของข้อมูล.....	105
สิทธิที่จะตรวจสอบข้อมูลของตน.....	105
สิทธิที่จะขอแก้ไขข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง.....	106
สิทธิที่จะโต้แย้งความถูกต้องของข้อมูลหากไม่สามารถหาข้อยุติได้.....	107
สิทธิที่จะได้รับทราบเหตุแห่งการปฏิเสธคำขอสินเชื่อหรือบริการ.....	108
บทที่ 3 กฎหมายบัตรเครดิต และกฎหมายที่ใช้ควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต.....	
ในต่างประเทศ.....	109
กฎหมายที่เกี่ยวกับบัตรเครดิตของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	109
กฎหมายระดับรัฐบาลกลาง (Federal Statutes).....	109
กฎหมายคุ้มครองสินเชื่อผู้บริโภค (Consumer Credit Protection Act 1968).....	109
กฎหมายว่าด้วยการแจ้งหนี้ที่เป็นธรรม (Fair Credit Billing Act 1974).....	110
กฎหมายว่าด้วยการเปิดเผยข้อมูลว่าด้วยการกู้ยืมเงิน (Truth in Lending Act.....	
1980).....	112
กฎหมายระดับมลรัฐ (State Statutes).....	112
การควบคุมธุรกิจบัตรเครดิตและการใช้บัตรเครดิต.....	113
การขออนุญาตประกอบธุรกิจบัตรเครดิต.....	113
การควบคุมทางแพ่ง.....	114
กฎหมายเกี่ยวกับบัตรเครดิตของประเทศอังกฤษ.....	116
กฎหมายเฉพาะ.....	116

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

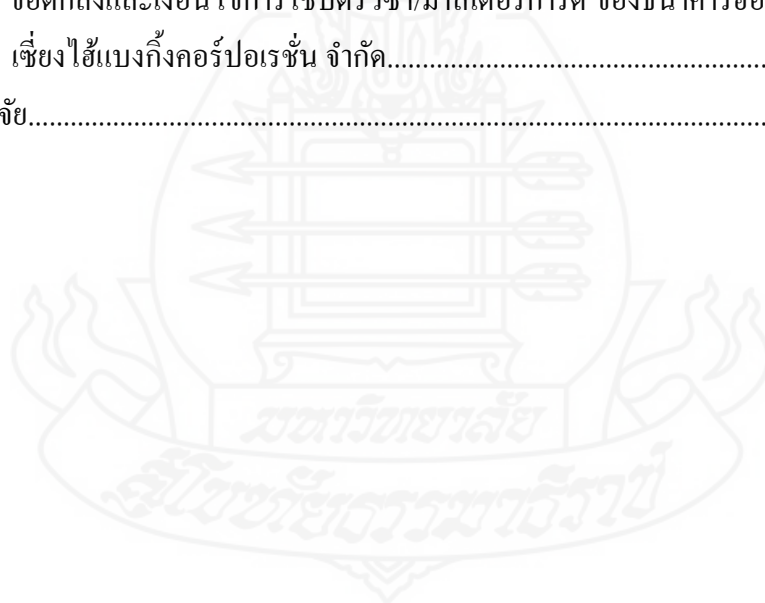
พระราชบัญญัติว่าด้วยการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ.1974.....	
(Consumer Credit Act 1974).....	117
ข้อบังคับธนาคาร (Banking Code).....	117
หลักกฎหมายทั่วไป.....	118
กฎหมายควบคุมกิจการสถาบันการเงิน.....	118
กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค.....	118
กฎหมายควบคุมสัญญาไม่เป็นธรรม.....	119
กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล.....	119
กฎหมายอาญาเกี่ยวกับการทุจริตโดยใช้บัตรเครดิต.....	119
มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต.....	120
รูปแบบของกฎหมายที่ใช้ควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตในต่างประเทศ... ..	123
รูปแบบการควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตของสหรัฐอเมริกา.....	125
หลักเกณฑ์ในการดำเนินการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต.....	126
การคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูล.....	130
การกำกับดูแลการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต.....	133
องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต.....	133
มาตรการทางกฎหมาย.....	133
รูปแบบการควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตของสหราชอาณาจักร.....	136
หลักเกณฑ์ในการดำเนินการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต.....	138
การคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูล.....	140
การกำกับดูแลการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต.....	143

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต.....	143
มาตรการทางกฎหมาย.....	145
บทที่ 4 วิเคราะห์ความรับผิดชอบทางแพ่ง จากการใช้บัตรเครดิต (กรณีมีเชลสลิป).....	146
สัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับผู้ถือบัตร.....	146
วิเคราะห์ความผูกพันทางสัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับผู้ถือบัตร.....	147
สัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับร้านค้าผู้รับบัตร.....	155
วิเคราะห์ความผูกพันทางสัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับผู้รับบัตร.....	156
วิเคราะห์ความรับผิดชอบตามสัญญา ที่ผูกพันระหว่าง ผู้ถือบัตร ผู้ออกบัตร.....	
และผู้รับบัตร.....	159
วิเคราะห์ประเด็นปัญหา จากข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1982/2552 กรณีหนี้... ที่เกิดจากบัตรเครดิตที่ถูกขโมย และมีการแจ้งระงับการใช้บัตรต่อผู้ออกบัตรแล้ว.....	161
วิเคราะห์ประเด็นปัญหา จากข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1989/2552 กรณี..... ผู้ออกบัตรใช้สิทธิตามสัญญา ฟ้องให้ผู้ถือบัตรชำระหนี้ โดยไม่มีการตรวจสอบ..... เบื้องต้นว่าลายมือชื่อในเชลสลิป เหมือนหรือต่างจากลายมือชื่อในข้อตกลงการใช้... บัตรเครดิต.....	168
วิเคราะห์ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับข้อบกพร่อง ของพระราชบัญญัติประกอบธุรกิจ..... ข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ในส่วนของการให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของข้อมูล..... (ผู้ถือบัตร).....	171
วิเคราะห์ประเด็นปัญหา ที่ไม่มีการกำหนดมาตรการแจ้งให้สมาชิกของบริษัท..... ข้อมูลเครดิตรายอื่น ซึ่งอาจใช้ข้อมูลของเจ้าของข้อมูล(ผู้ถือบัตร) เพื่อการวิเคราะห์ สินเชื่อก่อนจะมีการแก้ไขข้อมูลนั้น ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อมูล.....	174
วิเคราะห์ข้อบกพร่อง ที่พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545. ยังมีได้กำหนด กรณีมีข้อโต้แย้งความถูกต้องของข้อมูลเครดิตและไม่อาจ..... หาข้อยุติได้.....	177

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
วิเคราะห์ความรับผิดชอบ ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต.....	
พ.ศ.2545.....	181
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	189
บทสรุป.....	189
ข้อเสนอแนะ	198
บรรณานุกรม.....	201
ภาคผนวก.....	207
ก คำพิพากษาฎีกาที่ 1989/2552.....	208
ข ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ.....	216
ค ข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรวีซ่า/มาสเตอร์การ์ด ของธนาคารฮ่องกงและ.....	
เซ็งไฮแบงกิ้งคอร์ปอเรชั่น จำกัด.....	238
ประวัติผู้วิจัย.....	243

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการดำเนินธุรกรรมทางการเงินผ่านบัตรเครดิต เป็นที่นิยมแพร่หลายไปทั่วโลก มีการขยายตัวในการประกอบธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับบัตรเครดิตสูงมากขึ้น โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้วที่ประชาชนมีความรู้ และความเข้าใจถึงประโยชน์ที่จะได้รับการถือบัตรเครดิต สำหรับประเทศไทย บัตรเครดิตได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนไทยเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก เนื่องจากการเติบโตทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค ทำให้สังคมไทยมีการแข่งขันกันมากขึ้น สิ่งอำนวยความสะดวกใหม่ ๆ จึงเป็นที่ต้องการมากยิ่งขึ้น บัตรเครดิตถือเป็นสิ่งหนึ่งที่ได้รับการยอมรับจากประชาชน และผู้ประกอบการโดยทั่วไป

คำว่า “เครดิต” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายไว้ส่วนหนึ่งว่า “ชื่อเสียงหรือความเชื่อถือในตัวบุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความเชื่อถือในฐานะทางการเงินของบุคคลหรือสถาบัน” ดังนั้นคำว่า “บัตรเครดิต” จึงอาจสื่อความหมายถึง การให้ความไว้วางใจหรือเชื่อถือเกี่ยวกับความสามารถในการชำระหนี้ แก่ผู้ถือบัตรเครดิต โดยความไว้วางใจซึ่งมอบให้แก่กันนี้จะนำมาซึ่งประโยชน์ร่วมกันทุก ๆ ฝ่าย

สำหรับบัตรเครดิตที่มีชื่ออยู่ในประเทศไทยปัจจุบันอาจทำความเข้าใจโดยแบ่งตามสถาบันที่ออกบัตรได้ดังนี้¹

(1) บัตรเครดิตที่ออกโดยธนาคารพาณิชย์ หรือกลุ่มธนาคารพาณิชย์ หรือธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ร่วมออกกับสถาบันการเงินหรือธนาคารของต่างประเทศ เช่น บัตรเครดิตของธนาคารกรุงไทย, บัตรมาสเตอร์การ์ด (Master Card) เป็นต้น

(2) บัตรเครดิตที่ออกโดยสถาบันที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตโดยตรง ซึ่งสถาบันที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตเหล่านี้ จะมีการแต่งตั้งตัวแทน หรือสาขาในประเทศไทย เช่น บัตรไดเนอร์สคลับ (Diners Club), บัตรอเมริกันเอ็กซ์เพรส (American Express) เป็นต้น

¹ นฤมล สุขสวัสดิ์ ปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมของธนาคารพาณิชย์ : ศึกษาเฉพาะกรณีสัญญาบัตรเครดิต
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 2550 หน้า 68

(3) บัตรเครดิตที่ออกโดยธุรกิจอื่น นอกจากธนาคารพาณิชย์และสถาบันที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต ซึ่งเป็นบัตรเครดิตที่สามารถใช้ได้เฉพาะร้านค้า หรือสถานบริการของผู้ถือบัตรเท่านั้น เช่น บัตรเครดิตของห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ , บัตรเครดิตของสถานีบริการน้ำมัน เป็นต้น บัตรเครดิตประเภทนี้ร้านค้าและสถานบริการมักไม่เรียกเก็บค่าสมาชิกจากผู้ถือบัตร เพื่อเป็นวิธีการในการส่งเสริมการขาย และเป็นการประหยัดค่าธรรมเนียมการขึ้นเงินสดจากการขายในกรณีที่ผู้ซื้อใช้บัตรเครดิตประเภทอื่น ๆ มาซื้อสินค้าของตนอีกด้วย

ผู้ที่เกี่ยวข้องในสัญญาบัตรเครดิต อาจแบ่งได้ดังนี้²

1) ผู้ถือบัตร ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ สถาบันที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต บริษัทเอกชนที่ประกอบธุรกิจอื่น โดยผู้ถือบัตรเครดิตสัญญากับผู้ถือบัตรว่าในเมื่อผู้ถือบัตรนำบัตรเครดิตไปแสดงต่อร้านค้าหรือ สถานบริการที่ได้มีข้อตกลงกับผู้ถือบัตรแล้ว ผู้ถือบัตรเครดิตสามารถซื้อสินค้าและบริการจากสถานที่ต่าง ๆ ดังกล่าวได้ โดยไม่ต้องชำระเงินสด ประโยชน์ที่ผู้ถือบัตรได้รับจากบัตรเครดิต คือ-

- 1.1 ค่าธรรมเนียม ค่าสมาชิกที่ผู้ถือบัตรต้องชำระแก่ผู้ถือบัตร เดิมมีการเรียกเก็บทั้งค่าธรรมเนียมแรกเข้า และค่าธรรมเนียมรายปี ปัจจุบันมีการแข่งขันกัน ในธุรกิจบัตรเครดิตนี้เป็นอย่างมาก ค่าธรรมเนียมในส่วนนี้จึงไม่มีการเรียกเก็บแล้ว คงมีเพียงค่าธรรมเนียมประเภทอื่น เช่น ค่าธรรมเนียมจากการเบิกถอนเงินสดล่วงหน้า เป็นต้น
- 1.2 ค่าบริการ หรืออาจเรียกว่าค่าธรรมเนียมในการใช้บัตรแต่ละครั้ง โดยได้จากร้านค้าต่าง ๆ ที่นำไปบันทึกรายการ หรือเชลสลิป (Sales Slip) มารับชำระเงินจากธนาคารพาณิชย์ หรือสถาบันที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต บางกรณีอาจได้กำไรจากการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศจากผู้ถือบัตรเพิ่มเติมอีกด้วย
- 1.3 หากผู้ถือบัตรไม่ชำระค่าซื้อสินค้าหรือบริการตามที่ได้ใช้จ่ายไปภายในกำหนดเวลา ผู้ถือบัตรจะได้สิทธิคิดดอกเบี้ยจากภาระหนี้ที่ผู้ถือบัตรค้างชำระด้วย

2) ผู้ถือบัตรเครดิต เป็นบุคคลที่ได้รับการพิจารณาความน่าเชื่อถือทางการเงิน จากเอกสารต่าง ๆ ที่ผู้ถือบัตรเครดิตยื่นพร้อมกับใบสมัครให้กับผู้ถือบัตร เช่น หนังสือรับรองเงินเดือน บัญชีเงินฝาก เมื่อผู้ถือบัตรเครดิตพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นผู้มีฐานะทางการเงินดีก็จะได้รับอนุมัติให้เป็นผู้ถือบัตรเครดิตได้ ประโยชน์ที่ผู้ถือบัตรเครดิตได้รับคือ การนำบัตรเครดิตไปใช้ชำระค่าสินค้าและบริการต่าง ๆ จากร้านค้าหรือสถานบริการต่าง ๆ ได้ โดยไม่ต้องชำระเงินสด ทั้งในรูปแบบการซื้อขายปกติ และบริการผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การซื้อตั๋วเครื่องบิน

² เรื่องเดียวกัน : หน้า 72

ทางอินเทอร์เน็ต อีกทั้งสามารถใช้เบิกเงินสดล่วงหน้าจากสาขาของธนาคาร หรือสำนักงานของสถาบันผู้ออกบัตร และสามารถใช้บริการเครดิตเบิกเงินสดล่วงหน้าจากเครื่องถอนเงินอัตโนมัติ (ATM) โดยธนาคารหรือสถาบันผู้ออกบัตร จะคิดค่าธรรมเนียมในการเบิกเงินสดล่วงหน้า ส่วนการชำระเงินคืนจากการซื้อสินค้าหรือค่าบริการ รวมถึงการเบิกเงินสดล่วงหน้า ผู้ถือบัตรจะต้องชำระคืนภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในใบแจ้งหนี้ (Statement) หากไม่ชำระภายในกำหนดหรือชำระไม่ครบตามจำนวนที่ระบุในใบแจ้งหนี้ ผู้ถือบัตรต้องเสียดอกเบี้ยจากยอดหนี้คงค้างแก่ผู้ออกบัตร ซึ่งผู้มีสิทธิขอบัตรเครดิตเป็นได้ทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล ในกรณีบุคคลธรรมดาเมื่อได้รับการพิจารณาอนุมัติจากธนาคารพาณิชย์ หรือสถาบันที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตแล้ว ผู้ถือบัตรเครดิตยังสามารถขอให้ผู้ออกบัตรเสริมให้แก่สมาชิกในครอบครัวที่มีอายุตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไปได้อีก โดยผู้ถือบัตรหลักต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการที่สมาชิกในครอบครัวได้นำบัตรเสริมไปชำระค่าสินค้าหรือบริการต่าง ๆ จากร้านค้าหรือสถานบริการ

3) ร้านค้า หรือสถานบริการ ผู้รับบัตร ได้แก่ ร้านค้า หรือสถานบริการที่เข้าร่วมเป็นร้านค้าสมาชิกบัตรเครดิต โดยยอมรับและเชื่อถือบัตรเครดิตในการชำระราคาสินค้าแทนเงินสด โดยปกติผู้ออกบัตรจะเป็นผู้จัดหา แต่บางครั้งร้านค้าอาจติดต่อมาเองก็ได้ หลังจากนั้นผู้ออกบัตรก็จะแจ้งให้ผู้ถือบัตรทราบว่าผู้ถือบัตรจะใช้บัตรเครดิตในสถานที่ใดได้บ้าง ผลประโยชน์ที่ทางร้านและสถานบริการจะได้รับคือ ในด้านของการดำเนินธุรกิจจะคล่องตัวขึ้น มีผู้มาซื้อสินค้าและบริการมากขึ้น เพราะหากร้านค้าไม่รับบัตรเครดิต อาจทำให้ต้องเสียเปรียบคู่แข่ง และการที่ผู้ถือบัตรเครดิตได้รับความสะดวก สบาย ปลอดภัยในการใช้จ่ายเงินก็จะทำให้ผู้ถือบัตรใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันร้านค้าหรือสถานบริการก็ไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับเรื่องนี้สินค้าชำระ เพราะผู้ออกบัตรรับประกันว่าจะชำระหนี้ให้อยู่แล้ว

ดังที่กล่าวข้างต้น ข้อตกลงเกี่ยวกับสัญญาบัตรเครดิต จึงเป็นสัญญาที่เกี่ยวข้องกับคู่สัญญาสามฝ่าย คือ ผู้ออกบัตรเครดิต, ผู้ถือบัตรเครดิต และร้านค้า ผู้รับบัตรเครดิต มีสาระสำคัญว่า เมื่อผู้ถือบัตรเครดิตนำบัตรเครดิตที่ธนาคารพาณิชย์ หรือสถาบันที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตโดยตรง ไปแสดงต่อร้านค้า หรือสถานบริการต่าง ๆ ที่ได้มีข้อตกลงกับผู้ออกบัตรแล้ว ผู้ถือบัตรเครดิตก็สามารถใช้บัตรเครดิตนั้นซื้อสินค้าหรือบริการจากร้านค้าหรือสถานบริการต่าง ๆ นั้นได้ โดยผู้ถือบัตรเครดิตไม่ต้องชำระเป็นเงินสดหรือเช็ค ซึ่งร้านค้าหรือสถานบริการจะเรียกเก็บเงินจากผู้ออกบัตรเครดิต เมื่อผู้ออกบัตรเครดิตได้ชำระเงินให้แก่ร้านค้าหรือสถานบริการไปแล้ว ผู้ออกบัตรเครดิตก็จะเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตรเครดิตต่อไป โดยผู้ถือบัตรเครดิตต้องชำระเงินคืนให้แก่ผู้ออกบัตรเครดิตภายในระยะเวลาที่ได้ตกลงกันไว้

บัตรเครดิตในปัจจุบันได้เข้ามาทำหน้าที่รองรับการใช้จ่ายใช้สอย จากการทำหน้าที่เดิมชำระด้วยเงินสดหรือเช็คมาเป็นการชำระหนี้ด้วยเงินพลาสติกหรือบัตรเครดิตแทน ซึ่งเป็นหลักฐานที่แสดงว่าเจ้าของบัตรเครดิตนี้จะได้รับสินเชื่อบริโภค (Consumer Credit) สำหรับการซื้อสินค้าและบริการจากการขายในระยะเวลาหนึ่ง ในขณะที่ความนิยมในการใช้บัตรเครดิตมีมากขึ้น แต่กลไกในการควบคุมป้องกันความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการใช้บัตรเครดิตยังครอบคลุมไม่ทั่วถึง ก่อให้เกิดช่องว่างในการหาประโยชน์จากการใช้บัตรเครดิตโดยมิชอบ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำของผู้ออกบัตรเอง ตัวผู้ถือบัตร หรือร้านค้าผู้รับบัตร และนอกจากนั้นยังมีบุคคลภายนอกที่เข้ามาใช้บัตรเครดิตเป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วย ซึ่งโดยทั่วไปแล้วกรณีปัญหาที่เกิดจากการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบของผู้ออกบัตร หรือผู้ถือบัตรและร้านค้า ยังมีค่อนข้างน้อย เนื่องจากความผูกพันของบุคคลทั้ง 3 ฝ่าย มีข้อตกลงเป็นสัญญาผูกมัดกันอยู่ โดยข้อตกลงดังกล่าวเกิดจากความไว้วางใจและได้มีการคัดเลือกคุณสมบัติกันมาก่อน

ดังนั้น ปัญหาส่วนใหญ่จึงเกิดขึ้นจากการใช้บัตรเครดิตแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากการที่มีบุคคลภายนอกนำบัตรเครดิตไปใช้ ทั้งในลักษณะการขโมย การฉ้อโกง หรือลักลอบนำบัตรเครดิตที่แท้จริงจากผู้ถือบัตร หรือมีผู้ปลอมบัตรเครดิต แล้วใช้ชำระค่าสินค้าหรือบริการ โดยพฤติกรรมส่วนใหญ่จะเกิดหลักฐานการใช้เป็นใบบันทึกรายการ หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า เซลสลิป (Sales Slip) คงมีเพียงการใช้บัตรเครดิตผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือการนำไปเบิกเงินสดจากสำนักงานของผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต หรือผ่านเครื่องถอนเงินอัตโนมัติ (ATM) เท่านั้น ที่ไม่เกิดหลักฐานเป็นเซลสลิป

แม้ในปัจจุบันจะมีประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ซึ่งจัดตั้งตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ได้ประกาศให้ธุรกิจบัตรเครดิตเป็นธุรกิจควบคุมสัญญา โดยได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการให้ใช้สัญญาที่จำเป็นจำนวน 8 รายการ และหนึ่งในนั้น เป็นข้อกำหนดแจ้งการขอระงับการใช้บัตรเครดิต ซึ่งสัญญาบัตรเครดิตอันเป็นสัญญาที่เป็นเงื่อนไขผูกพันระหว่างผู้ออกบัตรกับผู้ถือบัตร ต้องระบุเนื้อหาเป็นเงื่อนไขสัญญาตามข้อกำหนดดังนี้.-

(1) ผู้บริโภคมีสิทธิขอระงับการใช้บัตรเครดิตชั่วคราวทางโทรศัพท์ หรือโดยเครื่องมือสื่อสารอย่างอื่น หรือโดยวิธีอื่น ซึ่งสามารถติดต่อถึงกันได้ทำนองเดียวกัน ณ ศูนย์บัตรเครดิตของผู้ประกอบธุรกิจได้ทุกกรณี

(2) กรณีที่ได้รับแจ้งแล้ว ผู้ประกอบธุรกิจจะระงับการให้บริการบัตรเครดิตของผู้บริโภคทันทีที่ได้รับแจ้งดังกล่าว ในการนี้ผู้ประกอบธุรกิจจะกำหนดระยะเวลาก่อนระงับการให้บริการก็ได้ แต่ต้องไม่เกินห้าวันที่นับแต่ผู้ประกอบธุรกิจได้รับแจ้ง

(3) กรณีที่ผู้บริโภคนำข้อร้องเรียนการใช้บัตรเครดิตชั่วคราวดังกล่าว ผู้บริโภคไม่ต้องรับผิดชอบในภาระหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังจากการแจ้ง หรือในกรณีที่กำหนดเวลาห้าวันที่เมื่อครบระยะเวลา เว้นแต่ผู้ประกอบการจะพิสูจน์ได้ว่าภาระหนี้ที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำของผู้บริโภคเอง

อันทำให้ผู้ถือบัตรในฐานะผู้บริโภค มีสิทธิแจ้งระงับการใช้บัตรในกรณีที่รู้ว่าบัตรเครดิตสูญหาย หรือถูกลักขโมย หรือกรณีอื่น ๆ ที่ผู้ถือบัตรคาดว่าจะมีการใช้บัตรเครดิต โดยผู้ถือบัตรเองมิได้อนุญาต เพื่อป้องกันมิให้ตนเองต้องรับผิดชอบในภาระหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังจากการแจ้ง หรือภายในห้าวันที่หลังจากการแจ้งระงับการใช้บัตรเครดิตก็ตาม แต่ก็ยังไม่อาจคุ้มครองสิทธิของผู้ถือบัตรผู้สุจริตได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะช่วงเวลาระหว่างที่บัตรเครดิตพ้นจากการครอบครองของผู้ถือบัตร ทั้งกรณีสูญหาย ถูกลักขโมย หรือกรณีอื่น ๆ ที่ผู้ถือบัตรคาดว่าจะมีการใช้บัตรเครดิต โดยผู้ถือบัตรเองมิได้อนุญาต จนถึงเวลาที่ผู้ถือบัตรได้ทราบเหตุอันนั้น ๆ และได้แจ้งระงับการใช้บัตร ซึ่งถือว่าเป็นช่วงเวลาที่ยังเสี่ยงต่อการใช้บัตรโดยไม่สุจริตเป็นอย่างมาก

ดังข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1989/2552³ อันเป็นกรณีที่ผู้ถือบัตรถูกขโมยบัตรเครดิต และผู้ถือบัตรได้แจ้งระงับการใช้บัตร ให้ธนาคารผู้ออกบัตรทราบแล้ว แต่ธนาคารผู้ออกบัตรยังได้นำหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนมีการแจ้งระงับการใช้บัตรมาฟ้องเป็นคดีให้ผู้ถือบัตรต้องรับผิดชอบ โดยปรากฏข้อเท็จจริงว่า ลายมือชื่อที่ปรากฏในเชลสลิป ไม่ตรงกับลายมือชื่อในข้อตกลงการใช้บัตร อย่างเห็นได้ชัด ซึ่งศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า “ทั้งโจทก์ยังมีทางแก้ไขความเสียหายของโจทก์ได้

³ คำพิพากษาฎีกาที่ 1989/2552 (ย่อสั้น) ข้อตกลงการใช้บัตรวิซ่า ข้อ ๘ ที่กำหนดให้จำนวนต้องรับผิดชอบโจทก์ในกรณีที่บัตรเครดิตสูญหาย ถูกลักขโมย หรือถูกใช้โดยบุคคลอื่นโดยมิได้รับอนุญาตจากผู้ถือบัตร (จำนวน) ที่ได้แจ้งข้อเท็จจริงดังกล่าวให้ศูนย์บัตรเครดิตของธนาคาร (โจทก์) ทราบแล้วโดยพลันเพื่อให้ระงับการใช้บัตรเครดิต ในภาระหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนมีการแจ้งดังกล่าวในจำนวนเงินที่เกิดจากการใช้บัตรเครดิตของผู้ถือบัตร ซึ่งถูกนำไปใช้โดยมิชอบ รวมถึงภาระหนี้ที่เกิดขึ้นหลังจากแจ้งให้ธนาคารทราบแล้วไม่เกิน ๕ นาที นอกจากจะขัดแย้งกับข้อตกลงการใช้บัตรวิซ่า ข้อ ๖ วรรคสอง แล้ว ยังถือเป็นข้อสัญญาที่ทำให้จำนวนต้องรับภาระในหนี้ที่เกิดขึ้นจากการใช้บัตรเครดิตที่จำนวนไม่ได้ก่อขึ้นและไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบของจำนวน ทั้งโจทก์ยังมีทางแก้ไขความเสียหายของโจทก์ได้โดยหากโจทก์ตรวจสอบแล้วปรากฏว่าลายมือชื่อผู้ใช้บัตรเครดิตในเชลสลิปไม่ตรงกับลายมือชื่อของจำนวนผู้ถือบัตร โจทก์สามารถเรียกเงินที่ได้จ่ายไปคืนจากร้านค้าได้ ฉะนั้น เมื่อโจทก์ได้รับแจ้งจากจำนวนว่าบัตรเครดิตได้สูญหายไปเพื่อขอให้โจทก์ระงับการใช้บัตรเครดิต โจทก์จะต้องรีบดำเนินการให้จำนวนโดยเร็ว ก็จะทราบได้ทันทีว่าลายมือชื่อผู้ใช้บัตรเครดิตในเชลสลิปไม่ตรงกับลายมือชื่อของจำนวน แสดงว่าร้านเจมาร์ทไม่ได้ใช้ความระมัดระวังตรวจสอบลายมือชื่อในเชลสลิป ย่อมทำให้โจทก์มีสิทธิที่จะเรียกเงินที่ชำระไปแล้วคืนจากร้านเจมาร์ทแทนการมารับเงินจากจำนวนได้ ซึ่งเป็นธรรมกับทุกฝ่าย แต่โจทก์มิได้ทำเช่นนั้น โดยเห็นว่ามีข้อตกลงการใช้บัตรวิซ่า ข้อ ๘ ที่ให้จำนวนต้องรับผิดชอบโจทก์อยู่แล้ว ถือเป็นการเอาเปรียบจำนวนเกินสมควรและเป็นการผลักภาระให้จำนวนต้องรับผิดชอบเกินกว่าวิญญูชนทั่วไปจะคาดหมายได้ตามปกติ อันเข้าลักษณะข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ข้อตกลงการใช้บัตรวิซ่า ข้อ ๘ จึงไม่มีผลใช้บังคับจำนวนจึงไม่ต้องรับผิดชอบหนี้ให้โจทก์ (รายละเอียด โปรดดู ภาคผนวก ก.)

หากโจทก์ตรวจสอบแล้วปรากฏว่าลายมือชื่อผู้ใช้บัตรเครดิตดังกล่าวในเชลสลิป ไม่ตรงกับลายมือชื่อของจำเลยผู้ถือบัตร โจทก์สามารถเรียกเงินที่จ่ายไปคืนจากร้านค้าได้” คดีนี้ศาลฎีกาได้พิพากษายกฟ้อง ให้ผู้ถือบัตรไม่ต้องรับผิดชอบ แม้หนี้จะเกิดขึ้นก่อนเวลาที่ผู้ถือบัตรแจ้งระงับการใช้บัตร โดยศาลฎีกาได้ใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 มาตรา 4 ตัดสินให้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมในสัญญาบัตรเครดิต มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี ซึ่งพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ดังกล่าว ยังมีใช้กฎหมายที่เป็นบทบัญญัติที่รัดกุมในการป้องกัน หรือแก้ไข ปัญหาอันเกิดจากกรณีของผู้ถือบัตรผู้สุจริต มิได้ใช้บัตรเครดิต หรือรู้เห็นยินยอมในการใช้บัตรเครดิต โดยมีหลักฐานเป็นเชลสลิปที่ต้องมีการลงลายมือชื่อของผู้ถือบัตรเครดิตขณะชำระค่าสินค้า หรือบริการต่อหน้าร้านค้า หรือสถานบริการที่รับชำระค่าสินค้าหรือค่าบริการด้วยบัตรเครดิตรุนั้น คงเป็นเพียงแต่บทกฎหมายที่ให้ดุลพินิจแก่ผู้พิพากษา ที่สามารถเข้าไปตรวจสอบความไม่เป็นธรรมในสัญญา หรือนิติกรรมอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกับสัญญา เช่น ประกาศ คำแจ้งความที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า เพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิด ตามมาตรา 8 หรือความตกลงหรือความยินยอมของผู้เสียหายในคดีละเมิด ตามมาตรา 9 เพื่อลดความเอาผิดเอาเปรียบกันตามสัญญา หรือนิติกรรมอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกับสัญญา เท่านั้น จึงเห็นได้ว่าเป็นปัญหาที่ยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายบัญญัติให้รัดกุม เพื่อคุ้มครองผู้ถือบัตรผู้สุจริตในส่วนนี้

ประกอบกับขณะฟ้องคดี ผู้ถือบัตรซึ่งเป็นธนาคารต้องรายงานผลการไม่ชำระหนี้บัตรเครดิตที่เป็นข้อพิพาทที่ยังไม่ได้ชื้อยุติไปยัง บริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด ทำให้ผู้ถือบัตรผู้เป็นเจ้าของข้อมูลต้องกลายเป็นผู้มีรายชื่อค้างชำระหนี้ต่อสถาบันการเงิน (Blacklist) ส่งผลให้ไม่สามารถขอสินเชื่อกับสถาบันการเงินต่าง ๆ เพื่อดำเนินกิจการหรือหมุนเวียนธุรกิจได้ ต้องรอพิสูจน์ความจริงตามกระบวนการยุติธรรมชั้นศาลซึ่งใช้เวลานาน ดังเช่นคำพิพากษาฎีกาที่ 1989/2552 ที่กล่าวมาข้างต้น หากผู้ถือบัตรจริงตามฎีกาจะพบว่า ต้องใช้เวลานานนับแต่ผู้ถือบัตรตกเป็นผู้ค้างชำระหนี้บัตรเครดิตรายการที่เป็นข้อพิพาทจนคดีถึงที่สุดกว่า 7 ปี ส่งผลเสียหายแก่ผู้ถือบัตรผู้สุจริตเป็นอย่างมาก

แม้พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้ควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตในหมวด 4 ตามมาตรา 25 ถึง 28 จะบัญญัติให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของข้อมูล(ผู้ถือบัตร) ให้ใช้สิทธิขอแก้ไขข้อมูลกรณีตรวจพบว่าข้อมูลของตนไม่ถูกต้อง หรือกรณีที่มีข้อโต้แย้งและไม่อาจหาข้อยุติได้ระหว่าง สถาบันการเงิน สมาชิกบริษัทข้อมูลเครดิต หรือผู้ใช้บริการ กับบริษัทข้อมูลเครดิต หรือกับเจ้าของข้อมูล เจ้าของข้อมูลอาจอุทธรณ์ข้อโต้แย้งนั้นต่อคณะกรรมการข้อมูลเครดิตได้ก็ตาม แต่หากพิจารณาโดยละเอียดแล้ว ยังมีบางกรณีที่พระราชบัญญัตินี้มิได้กำหนดไว้ คือ-

1. ยังไม่มีการกำหนดมาตรการแจ้งให้สมาชิกของบริษัทข้อมูลเครดิตรายอื่น ซึ่งอาจใช้ข้อมูลของเจ้าของข้อมูล (ผู้ถือบัตร) เพื่อการวิเคราะห์สินเชื่อ ก่อนจะมีการแก้ไขข้อมูลนั้น ทราบถึงการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อมูลดังกล่าว

2. ยังไม่มีมาตรการกำหนดระยะเวลาที่คณะกรรมการข้อมูลเครดิตจะต้องดำเนินการพิจารณา ข้ออุทธรณ์โต้แย้งให้เสร็จสิ้นในระยะเวลาใด

3. ยังไม่มีการกำหนดขั้นตอน กรณีเจ้าของข้อมูลไม่พอใจกับคำตัดสินของคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิต

จึงเป็นปัญหาที่ควรกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพิ่มเติมในส่วนนี้ด้วย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งเน้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยจะทำการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น และค้นหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมรัดกุม เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้ถือบัตรผู้สุจริต ในกรณีที่รู้ว่าบัตรเครดิต สูญหาย หรือถูกลักขโมย หรือกรณีอื่น ๆ ที่ผู้ถือบัตรคาดว่าจะมีการใช้บัตรเครดิต โดยบุคคลอื่นที่มีได้รับอนุญาตจากผู้ถือบัตร โดยมีหลักฐานการใช้เป็นเชลลลลลลล และผู้ถือบัตรได้แจ้งระงับการใช้บัตรแล้ว พร้อมทั้งเสนอแนะให้เพิ่มเติมมาตรการทางกฎหมาย บางกรณีในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ด้วย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมา และความสำคัญของปัญหาการใช้บัตรเครดิต กรณีมีหลักฐานการใช้เป็นเชลลลลลล และศึกษาความเป็นมา และลักษณะของการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต

2.2 เพื่อศึกษาให้ทราบถึงขั้นตอนกระบวนการในการใช้บัตรเครดิต กรณีมีหลักฐานการใช้เป็นเชลลลลลล และการให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของข้อมูลในการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545

2.3 เพื่อศึกษาความรับผิดชอบทางแพ่ง จากการใช้บัตรเครดิต กรณีมีหลักฐานการใช้เป็นเชลลลลลล และในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545

2.4 เพื่อศึกษาและค้นหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม มาใช้เป็นแนวทางคุ้มครองผู้ถือบัตรผู้สุจริตจากการใช้บัตรเครดิต กรณีมีหลักฐานการใช้เป็นเชลลลลลล และเพิ่มเติมมาตรการทางกฎหมายในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ในการให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของข้อมูล

3. สมมติฐานการวิจัย

เมื่อบัตรเครดิต สูญหาย หรือถูกลักขโมย หรือกรณีอื่น ๆ ที่คาดว่าจะมีการใช้บัตรเครดิต โดยผู้ถือบัตรมิได้อนุญาต และมีหลักฐานการใช้เป็นเซลสติป ผู้ถือบัตรควรได้รับความคุ้มครองแก้ไข หนี้ ควรมีมาตรการทางกฎหมายเพื่อใช้คุ้มครองกรณีดังกล่าวเพียงใด รวมทั้งยังมีมาตรการทางกฎหมายบางกรณี ในการให้การคุ้มครองแก่เจ้าของข้อมูล ในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจ ข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ที่ควรกำหนดเพิ่มเติม

4. ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งศึกษาความรับผิดชอบทางแพ่งจากการใช้บัตรเครดิต และมาตรการทางกฎหมายเพื่อใช้คุ้มครองผู้ถือบัตรผู้สุจริต ในกรณีบัตรเครดิต สูญหาย หรือถูกลักขโมย หรือกรณีอื่น ๆ ที่คาดว่าจะมีการใช้บัตรเครดิต โดยผู้ถือบัตรมิได้อนุญาต และมีหลักฐานการใช้เป็นเซลสติป รวมทั้งเสนอแนะให้เพิ่มเติมมาตรการทางกฎหมายบางกรณี เพื่อให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของข้อมูล ในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 โดยขอบเขตการวิจัย จะทำการศึกษากฎหมายและระเบียบวิธีการของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ เนื่องจากเป็นประเทศที่นับเป็นจุดเริ่มต้นในการใช้บัตรเครดิต และเป็นประเทศที่มีการใช้บัตรเครดิตแพร่หลายเป็นอย่างมาก โดยนำมาเปรียบเทียบกับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ดังกล่าวมา เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมใช้แก้ปัญหาดังกล่าวต่อไป

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

9.1 เพื่อทราบถึงความเป็นมา และความสำคัญของปัญหาการใช้บัตรเครดิต กรณีมีหลักฐานการใช้เป็นเซลสติป และความเป็นมา และลักษณะของการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต

9.2 เพื่อทราบถึงขั้นตอนกระบวนการในการใช้บัตรเครดิต กรณีมีหลักฐานการใช้เป็นเซลสติป และการให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของข้อมูลในการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545

9.3 เพื่อทราบถึงความรับผิดชอบทางแพ่งจากการใช้บัตรเครดิต กรณีมีหลักฐานการใช้เป็นเซลสติป และในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545

9.4 เพื่อทราบผลศึกษาและเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม มาใช้เป็นแนวทางคุ้มครองผู้ถือบัตรผู้สุจริตจากการใช้บัตรเครดิต กรณีมีหลักฐานการใช้เป็นเชลลศิลป์ และเพิ่มเติมมาตรการทางกฎหมายในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ในการให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของข้อมูล

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. ประวัติบัตรเครดิต⁴

1.1 ประวัติบัตรเครดิตในต่างประเทศ

ในต่างประเทศนั้น ประเทศที่คิดค้นและนำบัตรเครดิตมาใช้เป็นประเทศแรก คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1914 (พ.ศ. 2457) โดย บริษัท เชนเนอร์ลปีโตรเลียม-คอร์ปอเรชัน ออฟแคลิฟอร์เนีย ซึ่งในปัจจุบันคือ บริษัท โมบิลออยส์ เป็นบริษัทที่ผลิตน้ำมันของ ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ออกบัตรเครดิตชนิดหนึ่งให้แก่พนักงานของบริษัทและลูกค้าของตนบาง รายที่ได้เลือกสรรแล้ว และให้ใช้บัตรดังกล่าวแทนเงินสดได้ กล่าวคือ เมื่อพนักงานของบริษัทและ ลูกค้าที่ได้รับบัตรเครดิตนี้ ขั้บรถยนต์ของตนเข้าไปเติมน้ำมัน และเมื่อเต็มเสร็จเรียบร้อยแล้ว เป็น ราคา น้ำมันจำนวนเท่าไร พนักงานของบริษัท และลูกค้าที่ได้รับบัตรเครดิต ก็ยังไม่ต้องชำระราคา น้ำมันด้วยเงินสด จึงถือได้ว่าสามารถนำไปใช้ชำระราคาน้ำมันเชื่อเพลิงได้ แต่ใช้ได้เฉพาะใน กลุ่มบริษัทฯ ของตนเองเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้กับบุคคลอื่นได้ และบัตรเครดิตอันแรกนี้ มี ลักษณะเป็นเหรียญโลหะ ต่อมาในปี ค.ศ. 1915 โรงแรม ร้านค้า และ บริษัทรถไฟ ซึ่งพ่อค้ารายย่อย ต่างออกเหรียญซึ่งเรียกว่า “shopper plates” ให้แก่ลูกค้าของตนโดยเปิดบัญชีเงินเชื่อเป็นรายเดือน เหรียญเครดิตนี้มีลักษณะเป็นเหรียญโลหะเล็ก ๆ ซึ่งมีชื่อพ่อค้าผู้ออกเหรียญและหมายเลขบัญชีของ ลูกค้า เมื่อลูกค้าได้ซื้อสินค้าจากพ่อค้าผู้ออกเหรียญก็เพียงแค่แสดงเหรียญเครดิตแทนการชำระเงิน วัตถุประสงค์ของพ่อค้ารายย่อยในการออกเหรียญเครดิต ก็เพื่อเพิ่มปริมาณการขายให้มากขึ้น โดย ให้ความสะดวกแก่ลูกค้า ในการที่จะชำระค่าสินค้าในภายหลังได้ ซึ่งเรียกว่า “การซื้อเชื่อ” และ เนื่องจากเหรียญเครดิตมีหมายเลขบัญชีของลูกค้าแต่ละคนปรากฏอยู่ พ่อค้ารายย่อยจึงสามารถ ป้องกันการแอบอ้างใช้บัญชี “ซื้อเชื่อ” ของลูกค้ารายอื่นได้ ในระยะแรกนั้นผู้ใช้บริการซื้อเชื่อไม่ ต้องเสียค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม นอกเหนือไปจากราคาสินค้าที่ค้างชำระ แต่เนื่องจาก

⁴ วรรณู ธีระพันธ์ ปัญหาการใช้บัตรเครดิต : ลักษณะทางกฎหมายและอายุความ วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 2545 หน้า 9-20

ค่าใช้จ่ายในการเรียกเก็บราคาสินค้าค้างชำระตกหนักแก่พ่อค้า ในระยะต่อมาจึงมีการเรียกค่าบริการ โดยคำนวณเป็นรายเดือนตามอัตราที่กำหนดตามจำนวนร้อยละของราคาที่ยังค้างชำระในแต่ละเดือน⁵

ต่อมาในปี ค.ศ. 1920 (พ.ศ. 2463) บริษัทจำหน่ายน้ำมันหลายแห่งก็ได้เริ่มออกบัตรเครดิตในทำนองนี้ให้แก่ลูกค้า เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวก เรียกว่า (Courtesy Card) ซึ่งได้รับการยอมรับและเชื่อถือ โดยหน่วยจำหน่ายน้ำมันทุกแห่ง ซึ่งเป็นของบริษัทที่ออกบัตรเครดิต แต่การยอมรับและเชื่อกันอยู่ในวงจำกัดและแคบ ๆ เฉพาะแค่บริษัทฯ น้ำมัน ที่ออกบัตรเครดิต เท่านั้น และจำกัดในเรื่องของพื้นที่ในการให้บริการอีกด้วย โดยสามารถใช้บัตรเครดิตดังกล่าวเฉพาะในท้องถิ่นของบริษัทที่ออกบัตรเครดิตได้เท่านั้น ไม่สามารถใช้บัตรเครดิตดังกล่าวได้ทั่วประเทศแต่อย่างใด หลังจากนั้นบริษัทฯ น้ำมันจึงได้ตกลงระหว่างกันว่าจะให้มีการยอมรับและให้ความเชื่อถือบัตรที่ออกโดยบริษัทที่เป็นคู่สัญญากัน จากข้อตกลงนี้ทำให้ลูกค้าผู้ถือบัตรสามารถใช้ซื้อสินค้าและบริการตามหน่วยจำหน่ายน้ำมัน ได้กว้างขวางขึ้น แต่ก็ยังคงจำกัดเฉพาะตามหน่วยจำหน่ายน้ำมันของบริษัทฯ คู่สัญญาเท่านั้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ เมื่อบริษัทฯ จำหน่ายน้ำมันมีมากมายหลายบริษัท และทุก ๆ บริษัทก็ได้ออกบัตรเครดิตเป็นของตนเอง ลูกค้าจึงจำเป็นต้องพกบัตรเครดิตของบริษัทฯ จำหน่ายน้ำมันต่าง ๆ เป็นจำนวนมากหลายใบ ทำให้เกิดความสับสนและไม่สะดวกในการใช้บริการ ดังนั้นจึงทำให้บริษัทฯ จำหน่ายน้ำมันต่าง ๆ ที่ออกบัตรเครดิตประชุมและมาปรึกษาหารือกันว่า จะต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานกลางขึ้นมา เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการติดตามเรียกเก็บเงินจากลูกค้าให้กับบริษัทฯ จำหน่ายน้ำมันทุกบริษัทที่ออกบัตรเครดิต และให้มีหน้าที่ในการออกบัตรเครดิตที่จะใช้ในธุรกิจการจำหน่ายน้ำมัน⁶ ได้ด้วย

ต่อมาในปี ค.ศ. 1950 (พ.ศ. 2493) ได้มีนักธุรกิจชาวนิวยอร์กผู้หนึ่งชื่อ นายแฟรงค์ แมคนามารา (Frank Mcnamara) ได้เชิญเพื่อนพ้องที่สนิทกันไปร่วมรับประทานอาหารค่ำที่ภัตตาคารแห่งหนึ่งในเมืองนิวยอร์ก หลังจากที่ได้รับประทานอาหารค่ำที่เอร็ดอร่อยเสร็จเรียบร้อยแล้ว นายแฟรงค์ แมคนามารา ก็พบว่าตนเองลืมพกกระเป๋าสตางค์ติดตัวไป โดยลืมกระเป๋าสตางค์ไว้ที่บ้าน จึงไม่มีเงินชำระค่าอาหารค่ำในมือนั้น ทำให้ต้องโทรศัพท์ไปหาภรรยาให้นำเงินมาชำระ จากเหตุการณ์นี้เองทำให้เขาเสียใจและไม่ต้องการให้เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นมาอีก ไม่ว่ากับตนเองหรือบุคคลอื่นใด เขามีความคิดว่าน่าจะมีบัตรพิเศษชนิดหนึ่งซึ่งสามารถใช้แทนเงินสดได้ หลังจาก

⁵ อนันต์ สันติภาพ มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภค โภคบัตรเครดิต ประเภทบัตรเครดิตนอกสถาบันการเงิน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2547 หน้า 10-11

⁶ สุรเชษฐ ชีรวินิจ , โกงสะบัด โกงสะบัด(โกงกันสะบัดกับบัตรเครดิต) หน้า 6-7

นั่นเขาจึงได้นำความคิดอันนี้ไปปรึกษาหารือกับ นายแล็ป ชไนเดอร์ (Ralph Schneider) ซึ่งเป็น
 ทัศนคติที่ปรึกษาของเขาว่า ความคิดของเขานั้นจะมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด และใน
 ที่สุดทั้งสองคนจึงได้จัดตั้งบริษัท ไดเนอร์ส คลับ (Diners Club) ออกบัตรเครดิต Diners Club เพื่อ
 ใช้ในการซื้อสินค้าและบริการแทนการชำระด้วยเงินสด ซึ่งคำว่า “Diners” นั้นก็มาจากคำว่า
 “Dinner” ที่แปลว่าอาหารเย็นนั่นเอง

บัตรเครดิตของบริษัท ไดเนอร์ส คลับ (Diners Club) นั้น มีการออกให้กับสมาชิก
 ในเวลาต่อมา แต่ว่าบัตรเครดิตของบริษัท ไดเนอร์ส คลับ (Diners Club) จะได้รับการยอมรับและ
 เชื้อถือนั้น ต้องใช้ระยะเวลาหนึ่งพอสมควร ในระยะแรกมีสมาชิกที่ใช้บัตรเครดิตของ Diners Club
 เพียง 200 ราย และมีร้านค้าที่ยอมรับบัตรเครดิตเพียง 29 แห่ง เป็นโรงแรม 2 แห่ง ที่เหลืออีก 27
 แห่ง เป็นภัตตาคาร ในปี ค.ศ. 1952 บริษัท ไดเนอร์ส คลับ ได้รับความนิยมนจนสามารถจะกล่าวได้ว่า
 เป็นธุรกิจระดับชาติ และในปีต่อมาก็ได้เปิดสาขาในต่างประเทศเป็นแห่งแรกที่ประเทศอังกฤษ และ
 ต่อไปก็ขยายสาขาไปเปิดที่ แคนาดา, ลาติน-อเมริกา และฮาวาย ไม่กี่ปีต่อมาก็มีทั่วทั้งทวีปยุโรป จน
 ทวีปยุโรปได้กลายเป็นตลาดที่ยินดีรับผู้ที่ใช้เครดิตการ์ด และความนิยมนี้ก็ยังคงขยายต่อไปถึง
 ตะวันออกกลาง ตะวันออกไกล แอฟริกา และทั่วทวีปอเมริกา เมื่อไดเนอร์ส คลับ เติบโตมาถึงช่วงนี้
 ก็ปรากฏว่ามีประเภทร้านค้าที่ยินดีจะรับบัตรเครดิตจากไดเนอร์ส คลับ เพิ่มขึ้น ไปจนถึงร้านเหล่า
 บริการเช่ารถ สายการบิน กระทั่งปั้มน้ำมัน⁷

สำหรับบัตรเครดิตของบริษัท ไดเนอร์ส คลับ (Diners Club) นั้นแตกต่างไปจาก
 บัตรเครดิตของบริษัท เชนเนอรัล ฟีโตรเลียม คอร์ปอเรชั่น ออฟแคลิฟอร์เนีย หรือบริษัท โมบิล-
 ออยล์ ซึ่งเป็นบริษัทที่ผลิตน้ำมันในปัจจุบัน กล่าวคือ บริษัท ไดเนอร์ส คลับ (Diners Club) ไม่ได้
 เป็นผู้จำหน่ายสินค้า หรือขายสินค้าด้วยตนเอง แต่เป็นการให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่
 สมาชิกผู้ถือบัตรเครดิตของบริษัท ไดเนอร์ส คลับ (Diners Club) ซึ่งร้านค้าหรือสถานบริการต่าง ๆ
 ที่มีข้อตกลงกับ บริษัท ไดเนอร์ส คลับ (Diners Club) ในอันที่จะยอมรับการใช้บัตรเครดิตของ
 บริษัท ไดเนอร์ส คลับ (Diners Club) ดังนั้นสมาชิกผู้ถือบัตรเครดิตจึงไม่จำเป็นต้องมีข้อตกลง
 โดยตรง เพื่อขอเปิดบัญชี “ซื้อเชื่อ” กับร้านค้าหรือสถานบริการต่าง ๆ แต่ละรายอีกต่อไป โดยที่
 บรรดาร้านค้าหรือสถานบริการต่าง ๆ ที่ได้ตกลงเข้าเป็นสมาชิกของ บริษัท ไดเนอร์ส คลับ (Diners
 Club) ก็ไม่ต้องคอยติดตามเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตรเครดิตของ บริษัท ไดเนอร์ส คลับ (Diners
 Club) ที่เข้ามาใช้บัตรเครดิตซื้อสินค้า หรือบริการต่าง ๆ เพราะทาง บริษัท ไดเนอร์ส คลับ (Diners
 Club) จะเป็นผู้ชำระเงินแทนสมาชิกผู้ถือบัตรเครดิต ให้แก่ร้านค้าหรือสถานบริการต่าง ๆ ไปก่อน

⁷ “เงินพลาสติกคิด” วารสารการเงินธนาคาร 2. 12, เมษายน 2526, หน้า 53-63

จากนั้น บริษัท ไดเนอร์ส คลับ (Diners Club) ก็จะเรียกเก็บเงินที่ได้ชำระจากสมาชิกผู้ถือบัตรเครดิตอีกครั้งหนึ่ง การที่ร้านค้าหรือสถานบริการต่าง ๆ ได้เข้าเป็นสมาชิกของบริษัท ไดเนอร์ส คลับ (Diners Club) นั้น ทางบริษัท ไดเนอร์ส คลับ (Diners Club) ก็จะจัดส่งรายงานการจัดลำดับความน่าเชื่อถือของสมาชิกผู้ถือบัตรเครดิตแต่ละรายเป็นประจำ ให้กับร้านค้าหรือสถานบริการต่าง ๆ เนื่องจากเครือข่ายของการใช้บัตรเครดิตของบริษัท ไดเนอร์ส คลับ (Diners Club) ได้ขยายตัวไปในวงการธุรกิจต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง และจำนวนร้านค้าหรือสถานบริการที่เข้าเป็นสมาชิกของบริษัท ไดเนอร์ส คลับ (Diners Club) มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นบัตรเครดิตของบริษัท ไดเนอร์ส คลับ (Diners Club) จึงได้รับความนิยมแพร่หลายเป็นที่รู้จักกันในรูปแบบของ “บัตรเครดิตอเนกประสงค์” (All Purposes Credit Card) ซึ่งแตกต่างกับบัตรเครดิตที่ใช้ในวงการธุรกิจจำหน่ายน้ำมันของบริษัทเชนเนอรัล ปีโตรเลียม คอร์ปอเรชั่น ออฟแคลิฟอร์เนีย หรือบริษัท โมบิลออย จำกัด

ต่อมาในปี ค.ศ. 1958 (พ.ศ. 2501) บริษัท อเมริกัน เอ็กซ์เพรส (American Express) ได้ออกบัตรเครดิตขึ้นมาติดตลาดบ้าง โดยเพื่อการเดินทางและการรับรองโดยใช้ชื่อว่า “บัตรอเมริกัน เอ็กซ์เพรส” มีการเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้ถือบัตรเป็นรายปี และเก็บค่าธรรมเนียมในการเป็นร้านค้าบัตรเครดิตในอัตราส่วนตามราคาสินค้าและบริการ บัตรนี้ได้มีวิวัฒนาการขึ้นเรื่อย ๆ จนปัจจุบันได้แพร่หลายไปยังทวีปยุโรป เอเชีย ตะวันออกกลาง และแอฟริกา ซึ่งเป็นระบบงานที่พัฒนามาจากระบบธนาคัตติ (Money Order) และเช็คสำหรับผู้เดินทาง (Traveller's Cheque) ที่ให้ความสะดวกและปลอดภัยยิ่งขึ้น⁸ นอกจากนี้ยังได้ขยายบริการทางการเงินไปยังต่างประเทศได้ด้วย บัตรอเมริกัน เอ็กซ์เพรส เมื่อเริ่มเปิดดำเนินการทางด้านธุรกิจนี้ในครั้งแรก ก็ได้รับการต้อนรับจากผู้สมัครเพื่อเป็นผู้ถือบัตร อเมริกัน เอ็กซ์เพรส เป็นอย่างมาก กล่าวคือ เมื่อครั้งแรกเริ่มมีสมาชิกผู้ถือบัตรถึง 500,000 ราย ภายใน 3 เดือนแรก เมื่อบริษัท อเมริกัน เอ็กซ์เพรส เริ่มมีชื่อเสียงเพิ่มมากขึ้น ธนาคารกว่า 60 แห่ง ในประเทศสหรัฐอเมริกา ก็ได้ให้ความสนใจในธุรกิจนี้ และเริ่มเข้ามาดำเนินงานในธุรกิจนี้ด้วย ซึ่งธนาคารบางแห่งก็ดำเนินธุรกิจประสบความสำเร็จ แต่ธนาคารบางแห่งที่ดำเนินธุรกิจนี้ไม่ประสบความสำเร็จ ก็ถอนตัวออกไป หลังจากนั้นอีกหกเดือนก็มีการจัดตั้งบริษัท Hilton Credit Corporation ขึ้นอีกหนึ่งบริษัท บริษัททั้งสามแห่งคือ ไดเนอร์ส คลับ (Diners Club), อเมริกัน เอ็กซ์เพรส (American Express) และ Hilton Credit Corporation เรียกเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้ถือบัตรเครดิตแตกต่างกัน ซึ่งตกประมาณปีละ 5-6 เหรียญ และคิดค่าบริการจากพ่อค้าที่เป็นสมาชิกประมาณร้อยละ 4-7 ของราคาสินค้าที่ลูกค้าผู้ถือบัตรแต่ละรายซื้อแต่ละครั้ง

⁸ อรุโรวี เจริญกนิษฐา การโฆษณาบัตรวีซ่าธนาคารกรุงเทพ ม.ป.ส., ม.ป.ป., หน้า 31

ในช่วงปี ค.ศ. 1958-1959 ภัตตาคารหลายแห่งปฏิเสธที่จะเข้าเป็นสมาชิกของบริษัทที่ให้บริการบัตรเครดิตด้วยเหตุผลสองประการ กล่าวคือ ร้านค้าหรือพ่อค้าเหล่านี้ไม่เห็นด้วยกับอัตราค่าบริการ (หรือที่ปัจจุบันเรียกว่า ค่าธรรมเนียมจากการใช้บัตร) ที่บริษัทผู้ออกบัตรเรียกเก็บจากร้านค้าหรือพ่อค้า และประการที่สอง คือ ความล่าช้าในการชำระเงินซึ่งใช้เวลาประมาณ 30-60 วัน หลังจากที่ได้มีการส่งหลักฐานการซื้อขาย (Sales Slip) ให้แก่บริษัทผู้ออกบัตร เจ้าของภัตตาคารเป็นจำนวนมากได้ถอนตัวจากการเป็นสมาชิกของระบบบัตรเครดิต หรือทำการคิดราคาสูงกว่าลูกค้าที่ชำระราคาอาหารด้วยเงินสด เพื่อให้คุ้มค่ากับบริการที่ร้านค้า จะต้องชำระให้แก่บริษัทผู้ออกบัตร หรือยอมรับบัตรเครดิต เพื่อเป็นหลักฐานแสดงความน่าเชื่อถือของผู้ถือบัตร และเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตรเองโดยตรงในภายหลัง และได้ร่วมมือกันจัดระบบบัตรเครดิตของธุรกิจภัตตาคาร โดยมีหน่วยงานกลางซึ่งทำหน้าที่เรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตร บริษัทผู้ออกบัตรเครดิตแต่ละแห่งจึงได้ปรับปรุงข้อบกพร่อง โดยการเจรจากับพ่อค้าแต่ละวงการธุรกิจ หรือแต่ละรายเกี่ยวกับอัตราค่าบริการและระยะเวลาการชำระเงิน⁹

ต่อมาคือ แบนค้อเมริการ์ด แต่เดิมแบนค้อเมริการ์ด นั้น เป็นหน่วยงานหนึ่งของธนาคารแห่งอเมริกา แต่ทางธนาคารแห่งอเมริกาเห็นการณ์ไกล คือ ควรจะต้องอิงแอบกับธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ให้มากขึ้นกว่านี้อีก จึงจะทำให้ผู้ถือบัตรเครดิตมีจำนวนมากขึ้น และได้รับความสะดวกเพิ่มขึ้น เพราะธนาคารพาณิชย์ต่างก็มีสาขาของตนเองมากมาย ดังนั้นทางธนาคารแห่งอเมริกาจึงได้ขายบริการนี้แก่ธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ทั่วสหรัฐอเมริกา ในขณะที่ขายบริการนั้น ธนาคารแห่งอเมริกาตั้งอยู่ทางแถบแคลิฟอร์เนีย ดังนั้นในซีกตะวันตก จึงใช้ชื่อว่าแบนค้อเมริการ์ด ครั้นเมื่อขายบริการนี้แก่ธนาคารพาณิชย์ในซีกตะวันออก จึงใช้ชื่อว่า วิซ่า การ์ด เหตุผลในการที่เรียกชื่อต่างกันระหว่างซีกตะวันตก กับซีกตะวันออกไม่แจ้งชัด แต่อย่างไรก็ดีไม่ว่าจะเรียกชื่อว่าอย่างไร จริง ๆ แล้วก็มีที่มาจากธนาคารแห่งอเมริกาด้วยกันทั้งคู่

ต่อมาเมื่อประมาณปี ค.ศ. 1971 (พ.ศ. 2514) ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเพราะกลุ่มธนาคารผู้ก่อตั้ง หรือธนาคารที่ขายบริการ คือ ธนาคารแห่งอเมริกานั้น กลับมีจำนวนน้อยกว่าจำนวนธนาคารพาณิชย์ซึ่งเป็นธนาคารสมาชิก ดังนั้นธนาคารพาณิชย์หรือธนาคารสมาชิกจึงรวมตัวกันตั้งเป็น วิซ่า อินเตอร์เนชันแนล (Visa International) ขึ้น โดยธนาคารแห่งอเมริกาเองก็ลดฐานะมาจากธนาคารผู้ก่อตั้งมาเป็นธนาคารสมาชิกธนาคารหนึ่ง ดังนั้น วิซ่า อินเตอร์เนชันแนล จึงเป็นแบนค้อเมริการ์ดเต็มตัว เพราะผู้ถือหุ้นเป็นธนาคารทั้งหมดแล้ว ส่วนแบนค้อเมริการ์ดก็หมดไป เปลี่ยนมาเป็นวิซ่า (Visa Card) แทน

⁹ อนันต์ จันทโรภากร “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิต (Credit Cards) ในประเทศสหรัฐอเมริกา” วารสารนิติศาสตร์ 16, 1. มีนาคม 2529 หน้า 4-5

สำหรับมาสเตอร์การ์ด (Master Card) นั้น ก็เกิดขึ้นจากการที่ธนาคารของประเทศในแถบยุโรป ได้ดำเนินธุรกิจบัตรเครดิตของตนเองขึ้นบ้าง โดย Finansierngs Ab Vendor ผู้เป็นเจ้าของ Kopskort and Rikskort ในประเทศสวีเดน โดยได้รับความนิยมแพร่หลายไปในประเทศต่างๆ ในแถบยุโรปมากกว่า 13 ประเทศ ต่อมาจึงได้มีการนำบัตรเครดิต Eurocard เข้าร่วมกับ Interbank ในตอนแรกเรียกว่า “มาสเตอร์ชาร์ค” และต่อมาจึงได้เปลี่ยนชื่อใหม่ คือ “มาสเตอร์การ์ด (Master Card)” ส่วนธนาคารสมาชิกก็ปะปนกัน สำหรับความนิยมในการใช้บัตรเครดิตในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น ถ้าในซีกตะวันตกแล้วร้านค้าหรือสถานบริการจะนิยมรับวีซ่าการ์ด (Visa Card) แต่ถ้าในซีกตะวันออกจะนิยมรับมาสเตอร์การ์ด (Master Card) จึงอาจกล่าวได้ว่าธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่ในทุกรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา จะเป็นตัวแทนของ Visa Card หรือ Master Card บัตรเครดิตบัตรใดบัตรหนึ่งแทบทั้งสิ้น¹⁰

1.2 ประวัติบัตรเครดิตในประเทศไทย

สำหรับในประเทศไทยนั้น ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจดีพอควร อีกทั้งบรรยากาศในการลงทุนก็เป็นไปในทิศทางที่ดี ไม่ได้ด้อยกว่าประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศมาเลเซีย, ประเทศสิงคโปร์ ที่อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกัน ทำให้นักลงทุนชาวต่างประเทศสนใจที่จะเข้ามาลงทุนในประเทศไทยอยู่ไม่ขาด ทำให้ประเทศไทยและประชาชนชาวไทยได้มีโอกาสรู้จัก และใช้บัตรเครดิตเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2512 (ค.ศ. 1969) โดย บริษัท ไดเนอร์ส อินเตอร์เนชั่นแนล ได้ให้ลิขสิทธิ์แก่บริษัท ไดเนอร์สคลับ (ประเทศไทย) จำกัด โดยผู้ที่ริเริ่มเป็นคนแรกของประเทศไทย คือ คุณหญิงชดช้อย โสภณพาณิชย์ ทั้งนี้เพราะเล็งเห็นว่าบัตรเครดิตของ Diners Club เป็นที่นิยมใช้กันมากในต่างประเทศ โดยเฉพาะที่เกาะฮ่องกง โดยการนำบัตรเครดิตเข้ามาใช้ในประเทศไทยในครั้งแรกนั้น จะอยู่ในลักษณะเพื่อการเดินทางและการบันเทิง Travel and Entertainment Card ซึ่งการหาสมาชิกมาให้บริการในระยะแรกนั้นยากมาก ไม่ค่อยมีประชาชนสนใจสักเท่าไร สมาชิกในปีแรกที่ได้มีอยู่ประมาณ 150 ราย เท่านั้นเอง และส่วนใหญ่เป็นนักบริหารอาวุโส แทบทั้งสิ้น นอกจากนี้ก็มีผู้ขายสินค้าและบริการเพียงไม่กี่รายที่ยอมเป็นสมาชิก เพื่อให้ผู้ถือบัตรเครดิตนี้ใช้ซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ แทน โดยไม่ต้องชำระเงินสดได้¹¹ ดังนั้นบัตรเครดิตประเภทแรกเป็นบัตรเครดิตที่ออกโดยสถาบันที่ประกอบธุรกิจ

¹⁰ “เงินพลาสดิกอิต” วารสารการเงินธนาคาร. 2, 12, เมษายน 2526 หน้า 55

¹¹ โสมนัส ฅ บางช้าง “มารู้จักบัตรเครดิตในประเทศไทยกันสักนิด” วารสารนักบริหาร 7.1, มกราคม-มีนาคม 2530

ทางด้านนี้โดยตรง โดยมีวัตถุประสงค์ใหญ่ที่มุ่งอำนวยความสะดวก สำหรับสมาชิกผู้ถือบัตรที่นิยม การท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ หรือสมาชิกผู้ถือบัตรที่เป็นนักธุรกิจ และจำเป็นต้องเดินทาง ระหว่างประเทศอยู่เสมอ

ต่อมาปี พ.ศ. 2513 (ค.ศ. 1970) ธนาคารแห่งอเมริกา (Bank of America) ได้นำบัตร เครดิตต่างประเทศ ที่เรียกว่า แบงค้อเมริการ์ด (Bank Americard) หรือที่รู้จักกันในขณะนี้ คือ วิซ่า (Visa) เข้ามาใช้ในประเทศไทย

ปี พ.ศ. 2515 (ค.ศ. 1972) องค์กรธนาคารในประเทศไทยก็ได้เริ่มมีบทบาทในการ เป็นผู้ออกบัตรเครดิตบ้าง โดยที่ธนาคารกสิกรไทย จำกัด และธนาคารศรีนคร จำกัด ได้ร่วมมือกัน ออกบัตรเครดิตสำหรับใช้เฉพาะภายในประเทศไทยขึ้น เรียกชื่อว่า “บัตรเครดิตอเนกประสงค์” ซึ่งถือว่าเป็นบัตรเครดิตบัตรแรกที่เป็นของคนไทย โดยธนาคารของไทยเป็นผู้ออกบัตร ซึ่งทั้งสอง ธนาคาร คือ ธนาคารกสิกรไทย จำกัด และธนาคารศรีนคร จำกัด ได้ร่วมกันวางกฎเกณฑ์ กำหนด ระบบและแผนงาน และขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ร่วมกัน โดยที่มีกลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มลูกค้า เดียวกัน ซึ่งทุกอย่างเริ่มต้นมาด้วยดี แต่เป็นการดีสำหรับธนาคารกสิกรไทย จำกัด มากกว่า ธนาคาร ศรีนคร จำกัด เนื่องจากความพร้อมในด้านของการบริการ จำนวนธนาคารสาขาที่มีอยู่มากกว่า ดังนั้น จำนวนเงินที่ได้รับการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตอเนกประสงค์ จากการซื้อสินค้าหรือบริการจาก ร้านค้าหรือสถานบริการต่าง ๆ จึงถูกนำมาขึ้นเงินที่ธนาคารกสิกรไทย จำกัด มากกว่า ธนาคาร ศรีนคร จำกัด ซึ่งลูกค้าหรือสมาชิกผู้ถือบัตรเครดิตอเนกประสงค์ส่วนใหญ่ จะมีบัญชีกับธนาคาร กสิกรไทย จำกัด รายได้จึงตกอยู่กับธนาคารกสิกรไทย จำกัด มากกว่าที่จะตกอยู่กับธนาคารศรีนคร จำกัด สภาพความเหลื่อมล้ำจึงเกิดขึ้น กล่าวคือ ธนาคารศรีนคร จำกัด เป็นผู้ออกบัตรเครดิต แต่ธนาคารกสิกรไทย จำกัด เป็นผู้รับบัตรเครดิต หรือเป็นฐานรับเงินมากกว่าจึงได้เปรียบ ดังนั้น เพียง 6 ปี ที่ธนาคารกสิกรไทย จำกัด และธนาคารศรีนคร จำกัด ได้ร่วมมือกันทำธุรกิจบัตรเครดิต อเนกประสงค์ จึงต้องแยกทางกันโดยปริยายและเด็ดขาดในปี พ.ศ. 2521 ซึ่งธนาคารกสิกรไทย จำกัด ได้หันมาดำเนินการออกบัตรเครดิตของตนเอง โดยเรียกชื่อว่า “บัตรเครดิตธนาคารกสิกร ไทย” และในขณะเดียวกัน ธนาคารศรีนคร จำกัด ก็ได้ดำเนินการออกบัตรเครดิตของตนเองด้วยเช่น โดยเรียกชื่อว่า “บัตรอเนกประสงค์ ธนาคารศรีนคร” ซึ่งถือว่าเป็นการแข่งขันการทำธุรกิจบัตร เครดิตในประเทศไทย แต่ความได้เปรียบของธนาคารกสิกรไทย จำกัด ก็ยังคงมีมากกว่าด้วยเหตุผล ดังกล่าวข้างต้น คือ ความพร้อมในด้านของการบริการ และจำนวนธนาคารสาขาที่มีมากกว่า ทำให้ ธนาคารกสิกรไทย จำกัด ครองตลาดบัตรเครดิตได้เป็นส่วนใหญ่เป็นระยะแรก

ปี พ.ศ. 2517 (ค.ศ. 1974) ธนาคารกสิกรไทย จำกัด ได้รับริเริ่มโดยได้รับสิทธิให้เป็นตัวแทน (Franchise) ในการออกบัตรมาสเตอร์การ์ด (Master Card) ซึ่งเป็นบัตรเครดิตต่างประเทศบัตรแรก โดยทำหน้าที่ด้านการตลาดและรับบัตร

ต่อมาในปี พ.ศ. 2521 (ค.ศ. 1979) ธนาคารกสิกรไทย จำกัด ได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของ วิซ่า อินเตอร์เนชันแนล (Visa International) โดยได้รับสิทธิให้เป็นตัวแทน (Franchise) ออกบัตรเครดิต วิซ่า (Visa) ในประเทศไทย ซึ่งธนาคารกสิกรไทย จำกัด นับเป็นธนาคารของประเทศไทยแห่งแรกที่สามารถออกบัตรเครดิตทั้ง มาสเตอร์การ์ด (Master Card) และ วิซ่า การ์ด (Visa Card)

ต่อมาบริษัท อเมริกัน เอ็กซ์เพรส จำกัด (American Express : AMEX) ซึ่งเป็นบริษัทอเมริกันอันเก่าแก่ ที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับธนาคารพาณิชย์ การเดินทางท่องเที่ยว บัตรเครดิต และการประกันภัย ซึ่งได้ดำเนินธุรกิจมากกว่า 100 ปี มีสำนักงานบริการเดินทางท่องเที่ยวกว่า 1,000 แห่ง ใน 109 ประเทศทั่วโลก โดยมีผู้ขายหรือร้านค้า (Service Establishment : SE) ประมาณ 400,000 แห่ง ใน 160 ประเทศทั่วโลก โดยมีผู้ซื้อหรือผู้ถือบัตรเครดิต (Card Member : CM) ทั่วโลกประมาณ 12 ล้านคน โดยบริษัท อเมริกัน เอ็กซ์เพรส จำกัด ได้เข้ามามีตัวแทนในประเทศไทย คือ บริษัท ซี ทัวร์ จำกัด (Sea Tour Co., Ltd.) ซึ่งได้เป็นตัวแทนของบริษัท อเมริกัน เอ็กซ์เพรส จำกัด ในการให้บริการผู้ถือบัตรเครดิต ที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย

บริษัท อเมริกัน เอ็กซ์เพรส จำกัด ได้พบว่าประเทศไทยเป็นแหล่งที่มีผู้ซื้อชนิดผู้ถือบัตรเครดิตของอเมริกัน เอ็กซ์เพรส เข้ามาใช้จ่ายเงินมากที่สุดเป็นอันดับ 4 ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและออสเตรเลีย (ประมาณ 40 ล้านเหรียญสหรัฐ) ในปี พ.ศ. 2523 แนวโน้มการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทยก็ยังมีอยู่มาก สถิติสภาพของสภาพเศรษฐกิจและสังคมก็ยังมี ความมั่นคง จึงเชื่อว่าตลาดของประเทศไทยซึ่งมีขนาดใหญ่อยู่แล้วนี้ ย่อมพร้อมที่จะยอมรับบัตรเครดิตมากขึ้น อันจะเป็นการช่วยขยายธุรกิจด้านการเดินทางท่องเที่ยวของรัฐให้ขยายกว้างขวางออกไป

ดังนั้น เพื่อเป็นการสนับสนุนโครงการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของรัฐให้ขยายกว้างขวางออกไป และเพื่อให้เกิดความคล่องตัวมากขึ้นในวงการธุรกิจการค้า ในขณะนั้นธนาคารกรุงเทพ จำกัด ซึ่งเล็งเห็นความสำคัญของโครงการบัตรเครดิต จึงเข้าร่วมทุนประกอบกิจการในลักษณะร่วมทุน หรือ Joint Venture กับบริษัท อเมริกัน เอ็กซ์เพรส จำกัด และบริษัท ซี ทัวร์ จำกัด โดยตั้งเป็นบริษัทใหม่ขึ้น โดยใช้ชื่อว่า บริษัท อเมริกัน เอ็กซ์เพรส (ประเทศไทย) จำกัด (American Express (Thailand) CO., Ltd. หรือ A.E.T) โดยบริษัท อเมริกัน เอ็กซ์เพรส จำกัด ถือหุ้นร้อยละ 55 ธนาคารกรุงเทพ จำกัด กับบริษัท ซี ทัวร์ จำกัด ถือหุ้นฝ่ายละเท่า ๆ กัน คือ ร้อย

ละ 22.5 สำนักงานใหญ่ของบริษัท อเมริกัน เอ็กซ์เพรส (ประเทศไทย) จำกัด ตั้งอยู่ที่ชั้น 11 ของ อาคารสำนักงานใหญ่ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด ถนนสีลม

บริษัท อเมริกัน เอ็กซ์เพรส (ประเทศไทย) จำกัด จะทำหน้าที่ออกบัตรเครดิต AMEX ชนิดสีเขียว (T&E Card) ซึ่งเป็นสกุลเงินบาท (สกุลที่ 25) และต่อไปจะออกบัตรเครดิต AMEX ชนิดสีทอง มีผู้ขายหรือร้านค้าในจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวขนาดใหญ่ 5 จังหวัด คือ กรุงเทพฯ พัทยา เชียงใหม่ หาดใหญ่ และภูเก็ต รวมกันประมาณ 2,000 แห่ง

ส่วนความรับผิดชอบของธนาคารกรุงเทพ จำกัด จะทำหน้าที่รับผิดชอบในเรื่อง ดังต่อไปนี้

1. เป็น Channel of Distribution ในการแจกจ่ายใบสมัครและให้ข้อมูลเกี่ยวกับ บัตรเครดิตแก่ผู้ที่สนใจ
2. หักบัญชี (Direct Debit) จากบัญชี Card Holder
3. รักษาบัญชีและดำเนินการผ่านบัญชีให้บริษัท อเมริกัน เอ็กซ์เพรส (ประเทศไทย) จำกัด
4. รับรองฐานะการเงินให้แก่ลูกค้าของธนาคาร ที่ประสงค์จะขอใช้บัตรเครดิต แต่มีใจทำหน้าที่เป็นผู้ออกบัตรหรือให้สินเชื่อแก่ผู้ถือบัตรแต่อย่างใด¹²

ครั้ง อเมริกัน เอ็กซ์เพรส เข้ามาตั้งบริษัทฯ ในประเทศไทย การแข่งขันเริ่มเข้มข้น มากขึ้น อเมริกัน เอ็กซ์เพรส ขอค่าบริการ(หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าค่าธรรมเนียมในการใช้บัตรแต่ละครั้ง) จากร้านค้าทั่วไปเพียงร้อยละ 3 อาจจะกว่าเล็กน้อยตามแต่ปริมาณเงินที่ใช้ ยิ่งใช้เงินมาก เปอร์เซ็นต์หักจะเหลือเพียงร้อยละ 3 ถ้วน ทางด้านธนาคารกสิกรไทย จำกัด จะลดการหักค่าบริการ จากร้านค้าเหลือเพียงร้อยละ 3 ถ้วนทุกรายการ และเหลือเพียงร้อยละ 2.5 สำหรับโรงแรม และสายการบิน เหลือรายรับเข้าธนาคารหลังจากหักเงินส่วนหนึ่งให้แก่ธนาคารผู้ออกบัตรเพียงประมาณ ร้อยละ 1- 1.5¹³

บัตรเครดิต อเมริกัน เอ็กซ์เพรส (ใช้สกุลเงินบาท) ที่จะนำออกมาใช้และใช้ได้ทั่วโลกตามที่มีสาขาของ AMEX นั้น คาดว่าจะได้รับความนิยมจากคนไทยมากขึ้น ซึ่งบุคคลที่เป็นเป้าหมายของการใช้บัตรเครดิตนี้ จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทบุคคลและนิติบุคคล ดังรายละเอียดต่อไปนี้ คือ

¹² “บัตรเครดิต อเมริกันเอ็กซ์เพรส (เงินบาท) บริการใหม่ สำหรับความคล่องตัวทางธุรกิจการค้า” วารสารเศรษฐกิจ ธนาคารกรุงเทพ 13.10 , ตุลาคม 2524 หน้า 433-434

¹³ “เครดิตการระบบเงินไม่มีตัวถึงคิวคนไทยใช้” นิตยสารดอกเบี้ย 3.1 , พฤษภาคม 2525 หน้า 41

1. บัตรเครดิตประเภทบุคคล (Personal Card)

ผู้ใช้บัตร สามารถขอให้บริษัทออกบัตรที่เรียกว่า “บัตรเสริม” Supplementary Card ให้แก่สมาชิกในครอบครัวคนใดก็ได้ที่มีอายุตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป โดยผู้ถือบัตรนั้น ๆ จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายต่าง ๆ อันเกิดจากการใช้บัตรเครดิตของ “บัตรเสริม” Supplementary Card Member

2. บัตรเครดิตประเภทนิติบุคคล (Company Card)

บริษัท ห้างหุ้นส่วน องค์กร หรือหน่วยงานที่ผู้บริหารมีการเดินทางทั้งในประเทศ และต่างประเทศอยู่เสมอ มักจะยื่นขอบัตรเครดิตประเภทนี้ เพื่อยืดเวลาการจ่ายเงินทรอง เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และค่ารับรองของบริษัทล่วงหน้า จนกว่าเจ้าหน้าที่ของบริษัทจะใช้บัตรเครดิต Company Card แล้ว บริษัท จึงจะชำระเงินให้แก่บริษัท อเมริกัน เอ็กซ์เพรส จำกัด ในเดือนต่อไป นอกจากนี้บัตร Company Card ยังอำนวยความสะดวกต่อระบบบัญชีของบริษัท โดยที่เจ้าหน้าที่ผู้ใช้บัตรไม่ต้องเสียเวลารวบรวมหลักฐานการใช้จ่ายการเดินทางแต่ละครั้งกลับมาบริษัท เพื่อชำระบัญชีอีกด้วย

ในปี พ.ศ. 2530 (ค.ศ. 1987) ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด ได้ริเริ่มออกบัตรเครดิตที่ใช้ภายในประเทศไทยเป็นครั้งแรก โดยเรียกชื่อว่า “บัตรโพธิ์เงิน” และ “บัตรโพธิ์ทอง” โดยลูกค้าหรือสมาชิกผู้ถือบัตรเครดิต เป็นกลุ่มลูกค้าที่ผ่านการคัดเลือกจากธนาคารแล้วว่า เป็นลูกค้าที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งจะเป็นฐานลูกค้าที่มีคุณภาพต่อไป ซึ่งต่อมาธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด ได้ตกลงร่วมมือกับ Japan Credit Bureau แห่งประเทศญี่ปุ่น ดำเนินการออกบัตรเครดิต JCB แต่เพียงแห่งเดียวในประเทศไทย โดยที่บัตรเครดิต JCB จากประเทศญี่ปุ่นนั้น เป็นบัตรเครดิตที่มีตลาดทั่วโลก แต่ยังไม่ยกกว่าบัตรวีซ่า (Visa Card) และมาสเตอร์การ์ด (Master Card) เนื่องจากมีข้อจำกัดในด้านเวลา และเครือข่าย แต่จุดเด่นของบัตรเครดิต JCB นี้ อยู่ที่การมีวงเงินใช้สอยสูงกว่าบัตรวีซ่า (Visa Card) และมาสเตอร์การ์ด (Master Card)

ในปี พ.ศ. 2531 (ค.ศ. 1988) ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ได้ริเริ่มออกบัตรเครดิตของธนาคารเองใช้เป็นที่แรก โดยธนาคารกรุงเทพ จำกัด ได้ออกบัตรเครดิตนั้นมียู่ประเภทดังต่อไปนี้

บัตรน้ำเงิน มุ่งกลุ่มลูกค้ารายย่อยที่มีบัญชีเงินฝากอยู่กับธนาคาร ซึ่งเป็นกลุ่มลูกค้ากลุ่มใหญ่ที่สุด และสามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าหรือกลุ่มเป้าหมายได้ง่าย

บัตรทอง มุ่งกลุ่มลูกค้าระดับสูง

บัตรผู้นำ (บัตรแมกทันทัน) เป็นบัตรสูงที่สุดที่ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ได้เลือกออกให้แก่ผู้มีเกียรติเท่านั้น โดยไม่เปิดโอกาสให้ลูกค้าสมัครเป็นสมาชิก หากแต่ผู้บริหารระดับสูงของ

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ซึ่งในขณะนั้น คือ ดร.อานวย วีรวรรณ จะเป็นผู้กลั่นกรองคำรายชื่อ “ผู้นำ” แล้วติดต่อเพื่อขอมอบบัตรผู้นำให้

ซึ่งบัตรเครดิตของธนาคารกรุงเทพ จำกัด มีลักษณะพิเศษ คือ เป็นบัตรเครดิตที่ผู้ขอบัตรไม่จำเป็นต้องมีบัญชีเงินฝากค้ำประกันกับธนาคาร

ในปี พ.ศ. 2533 (ค.ศ. 1990) ธนาคารกรุงไทย จำกัด ได้ออกบัตรเครดิตเป็นของตนเอง แต่มีกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างจากธนาคารอื่น ๆ กล่าวคือ ธนาคารกรุงไทย จำกัด มีกลุ่มเป้าหมายอยู่ที่ข้าราชการและหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เนื่องจากธนาคารกรุงไทย จำกัด เป็นธนาคารของรัฐ และได้ร่วมมือกับธนาคารกรุงเทพ จำกัด เพื่อใช้เครื่องรูดบัตร เครื่องอนุมัติวงเงิน สามารถเบิกถอนเงินอัตโนมัติ และแลกเปลี่ยนที่เคาน์เตอร์ของธนาคารร่วมกัน และยังได้กำหนดวงเงินใช้จ่ายสูงถึง 2 เท่า

ในปี พ.ศ. 2533 (ค.ศ. 1990) ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด ได้ออกบัตรเครดิตเป็นของตนเอง โดยเรียกชื่อว่า “บัตรเครดิตธนาคารกรุงศรีอยุธยา” ซึ่งบัตรเครดิตของธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด นั้น ไม่ได้กำหนดวงเงินใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตไว้แน่นอน การกำหนดวงเงินใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตนั้น ขึ้นอยู่กับอัตรารายได้ และทางธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด ก็ยังมีบัตรวีซ่า (Visa Card) และมาสเตอร์การ์ด (Master Card) ด้วย

ในปี พ.ศ. 2533 (ค.ศ. 1990) ธนาคารซีทีแบงก์ ได้เข้ามาเปิดบริการในประเทศไทย ซึ่งธนาคารซีทีแบงก์เน้นการทำธุรกิจในด้านบัตรเครดิตเป็นอย่างมาก โดยได้ออกบัตรเครดิตของธนาคารเอง แบ่งออกเป็น บัตรเงิน และบัตรทอง ซึ่งการสมัครเป็นสมาชิกบัตรเครดิตของธนาคารซีทีแบงก์ ไม่ยาก ทางธนาคารซีทีแบงก์มีการคัดเลือกและอนุมัติที่ไม่เข้มงวด เหมือนกับบัตรเครดิตของธนาคารพาณิชย์อื่น ๆ โดยมีกลุ่มลูกค้าอยู่ที่มีรายได้ระดับกลางขึ้นไป และทางธนาคารซีทีแบงก์ยังเป็นธนาคารที่เป็นผู้ออกบัตรวีซ่า (Visa) รายใหญ่ที่สุดของโลกด้วย แต่ทางธนาคารซีทีแบงก์ไม่มีการร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ จึงทำให้ทางธนาคารไม่มีการออกบัตรเครดิตร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ

จากที่ได้กล่าวถึงประวัติบัตรเครดิตในประเทศไทยของธนาคารต่าง ๆ มาแล้วข้างต้น แต่ก็ยังมีธนาคารพาณิชย์อีกหลายธนาคาร ที่ยังไม่ได้ดำเนินธุรกิจบัตรเครดิต เนื่องจากเป็นธนาคารพาณิชย์ขนาดปานกลาง และขนาดเล็ก การที่จะดำเนินธุรกิจบัตรเครดิต โดยการออกบัตรเครดิตเป็นของธนาคารเอง อาจจะไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามมา และการลงทุนในธุรกิจบัตรเครดิต เพื่อให้สามารถให้บริการได้ทั่วประเทศ ในเรื่องของระบบคอมพิวเตอร์ ความพร้อมด้านสถานที่รับบัตรเครดิตและสาขาของธนาคารที่ให้บริการ เป็นการลงทุนที่มีมูลค่าสูง ต้องใช้เวลานานกว่าจะทำให้ถึงจุดคุ้มทุน และสามารถทำให้ธนาคารพาณิชย์ขนาดกลาง และขนาดเล็กมีกำไรจากการทำ

ธุรกิจบัตรเครดิต ดังนั้นเมื่อ พ.ศ. 2533 (ค.ศ. 1990) ธนาคารพาณิชย์ขนาดกลาง และขนาดเล็ก จำนวน 6 ธนาคาร จึงได้ร่วมมือตกลงทำธุรกิจบัตรเครดิตกัน คือ ธนาคารกรุงเทพ พาณิชยการ, ธนาคารนครหลวงไทย, ธนาคารทหารไทย, ธนาคารศรีนคร, ธนาคารสหธนาคาร และธนาคารมหานคร จึงได้ร่วมมือกันออกบัตรเครดิต โดยใช้ชื่อเรียกว่า “บัตรเครดิตขวัญนคร” ซึ่งการบริหารงาน เป็นไปในรูปของบริษัททุนร่วมการ โดยเป็นการร่วมทุนของ 6 ธนาคารพาณิชย์ดังกล่าวข้างต้น มี สัดส่วนการลงทุนที่เท่ากัน ด้วยทุนจดทะเบียนครั้งแรก 1.5 ล้านบาท ซึ่งการร่วมมือกันทำธุรกิจบัตรเครดิตของทั้ง 6 ธนาคารพาณิชย์เหล่านี้ จะสามารถแข่งขันกับธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ต่าง ๆ เช่น ธนาคารกรุงเทพ จำกัด, ธนาคารกสิกรไทย จำกัด ได้ เนื่องจากธนาคารพาณิชย์ทั้ง 6 ธนาคาร จะใช้ ทรัพยากรทั้งหมดร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์ และเครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ ตลอดจนบุคลากรที่มีอยู่ ความร่วมมือในครั้งนี้ก่อให้เกิดการขยายการบริการไปยังร้านค้าต่าง ๆ มากขึ้น และมีสาขาของ ธนาคารเพิ่มขึ้นเป็น 700 กว่าสาขาทั่วประเทศ

ที่กล่าวมาถือเป็นประวัติและพัฒนาการของบัตรเครดิตในประเทศไทย ซึ่งก่อนเกิด ภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2537-2540) เป็นระยะที่ผู้ให้บริการบัตรเครดิตมุ่งแข่งขันหาสมาชิกผู้ถือ บัตรใหม่เป็นหลัก โดยไม่มีเกณฑ์พิจารณาอนุมัติใบสมัครที่รัดกุมเป็นระบบรองรับ พอถึงช่วงหลัง วิกฤติเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2541-ปัจจุบัน) เป็นระยะที่ผู้ให้บริการบัตรเครดิตให้ความสำคัญกับการเพิ่ม จำนวนฐานลูกค้าที่ถือบัตรเครดิต และการเพิ่มยอดใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิต โดยมีระบบบริหารความ เสี่ยงที่มีประสิทธิภาพมารองรับ ขณะที่ผู้ถือบัตรเริ่มใช้บัตรเพื่อใช้บริการซื้อสินค้าในชีวิตประจำวัน มากขึ้น ตลาดบัตรเครดิตของไทยขยายตัวอย่างก้าวกระโดด โดยปี พ.ศ. 2546 จำนวนบัตรเครดิตมี จำนวน 4.2 ล้านใบ เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 23 จากปีก่อน ในปี พ.ศ. 2547 มีจำนวน 8.6 ล้านใบ โดย ยังไม่รวมบัตรอิเล็กทรอนิกส์ ประเภทบัตรเงินสด หรือบัตรเดบิต หรือบัตรอเนกประสงค์ที่บริษัทที่ ไม่ใช่สถาบันการเงินออกมาแข่งขันกับสถาบันการเงินโดยตรง¹⁴

2. ลักษณะของบัตรเครดิต

บัตรเครดิตในยุคปัจจุบันมีขนาดเล็กกะทัดรัด น้ำหนักเบา บาง พกพาไปไหนได้ สะดวก ซึ่งบัตรเครดิตนั้นทำมาจากพลาสติก แทบทั้งหมดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขอบทั้งสี่มุมโค้ง เล็กน้อย มีขนาดเท่ากันทุก ๆ ใบ ไม่ว่าจะบัตรเครดิตนั้นจะเป็นบัตรที่ออกโดยธนาคารพาณิชย์ หรือ

¹⁴ จารุณ ดุลยสุข ปัญหาทางกฎหมายในการคิดอัตราดอกเบี้ย : ศึกษากรณีการใช้สินเชื่อผ่านบัตรอิเล็กทรอนิกส์
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 2550 หน้า 61

สถาบันที่ประกอบธุรกิจนี้โดยตรง เช่น ไดเนอร์สคลับ (Diners Club) อเมริกัน เอ็กซ์เพรส (American Express) โดยมีความกว้างประมาณ 5.5 ซม. ยาวประมาณ 8.5 ซม. และหนาประมาณ 1 มม. สามารถทนความร้อนหรืออุณหภูมิสูงได้ในระดับหนึ่ง

ด้านหน้าของบัตรเครดิตจะประกอบด้วย ชื่อ และสัญลักษณ์ ของธนาคารหรือสถาบันผู้ออกบัตร จะพิมพ์อยู่ในเนื้อเดียวกับบัตรเครดิตและขูดลบออกไม่ได้ ซึ่งตัวบัตรจะมีการเคลือบด้วยกรรมวิธีพิเศษทั้งด้านหน้าและด้านหลัง โดยที่ด้านหน้าบัตรจะมีตัวเลขและอักษรรวม 3 บรรทัด ดังต่อไปนี้

บรรทัดแรก จะมีตัวเลข 4 กลุ่ม กลุ่มละ 4 ตัว รวมเป็น 16 ตัว ตัวเลขทั้ง 16 ตัวนี้ คือหมายเลขบัตรเครดิต ซึ่งเป็นตัวนูน แต่ละตัวจะเป็นรหัสเพื่อการตรวจสอบ

บรรทัดที่สอง จะเป็นช่วงเวลาหรือระยะเวลาที่อายุที่เริ่มต้นการใช้บัตรเครดิต และวันสิ้นสุดการใช้บัตรเครดิต ซึ่งจะมีตัวเลขบอกเฉพาะเดือน และปีที่สามารถใช้บัตรเครดิตได้ เช่น VALID FROM 10/97 หมายถึง บัตรเครดิตสามารถใช้ได้ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2540 เป็นต้นไป และ GOOD THRU 10/98 ก็หมายถึง บัตรเครดิตสามารถใช้ได้ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2541 ต่อจากวันเริ่มต้นและวันสิ้นสุดการใช้บัตรเครดิต ก็จะเป็นตัวเลขซึ่งบอกว่าผู้ถือบัตรเครดิต เป็นสมาชิกบัตรเครดิตของธนาคารหรือสถาบันที่ประกอบธุรกิจนี้โดยตรง ตั้งแต่เมื่อไร เช่น MEMBER SINCE 90 ก็หมายความว่า ผู้ถือบัตรเครดิตเป็นสมาชิกบัตรเครดิตตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา

บรรทัดที่สาม จะเป็นชื่อและนามสกุล ของผู้ถือบัตรเครดิต

ด้านหลังของบัตรเครดิตจะประกอบด้วย

แถบแม่เหล็ก (Magnetic Stripe) ซึ่งเป็นแถบสีดำ คาดอยู่ส่วนบนของบัตรเครดิต จากด้านซ้ายสุดไปถึงขวาสุด แถบแม่เหล็กจะมีความกว้างประมาณ 1 ซม. โดยแถบแม่เหล็กนี้จะใช้บรรจุข้อมูล (Encoding) ต่าง ๆ เช่น หมายเลขบัญชี, ชื่อบัญชี หรือข้อมูลเพื่อความปลอดภัย หรือข้อมูลบางอย่างที่จำเป็นเพื่อที่สามารถจะใช้บัตรเครดิตกับเครื่องฝากถอนเงินอัตโนมัติ (ATM : Automatic Teller Machine) ซึ่งในการถอนเงินสดโดยใช้บัตรเครดิต จะต้องใช้ประกอบกับรหัสประจำตัว (Pin : Personal Identification Number) ของผู้ถือบัตรเครดิต ซึ่งทางธนาคารหรือสถาบันการเงินที่ประกอบธุรกิจนี้โดยตรง จะใช้รหัสประจำตัวพร้อมกับบัตรเครดิตแก่ผู้ถือบัตร และทางผู้ถือบัตรจะทราบรหัสที่เป็นตัวเลขนี้แต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น

ถัดลงมาเป็นแถบลายมือชื่อผู้ถือบัตรเครดิต (Signature Panel) เป็นแถบคาดสีขาว อาจมีลายหรือสัญลักษณ์ของธนาคาร หรือสถาบันการเงินที่ประกอบธุรกิจนี้โดยตรงอยู่แถบคาดสีขาวนี้ด้วย ขาวจากซ้ายไปขวา มีไว้เพื่อให้เจ้าของบัตรเครดิตเซ็นชื่อของตนเองลงในแถบสีขาว

เมื่อได้รับบัตรเครดิต ก่อนที่จะนำบัตรเครดิตดังกล่าวไปใช้ซื้อสินค้าหรือบริการต่าง ๆ จากร้านค้า หรือสถานบริการ

ซึ่งบัตรเครดิตในปัจจุบัน ได้เพิ่มความปลอดภัยให้แก่สมาชิกผู้ถือบัตรเครดิตด้วย โดยการเคลือบด้วยกรรมวิธีพิเศษ และปรากฏตามเรื่องแสง (Hologram) แถบเรืองแสงคือ รูปสามมิติถ่ายด้วยระบบแสงเลเซอร์ เป็นรูปอยู่บนแผ่นโลหะสะท้อนแสง เมื่อส่องดูจะเห็นรูปเปลี่ยนได้ถึง 7 สี และเคลื่อนไหวได้ หรือบัตรเครดิตบางบัตรจะมีรูปถ่ายของผู้ถือบัตรเครดิตพิมพ์ลงให้ปรากฏบนบัตรเครดิตด้วย เพื่อยกแก่การปลอมแปลง¹⁵

(ก) ประเภทของบัตรเครดิต¹⁶

ปัจจุบันบัตรเครดิตมีหลายประเภท ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

1) แบ่งตามขอบเขตของการใช้บัตรเครดิต

(1) **International Credit Card** บัตรเครดิตประเภทนี้สามารถนำไปใช้ซื้อสินค้าหรือบริการได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศทั่วโลก เช่น บัตรไดเนอร์สคลับ (Diners Club), บัตรอเมริกันเอ็กซ์เพรส (American Express), บัตรวิซ่า (Visa), บัตรมาสเตอร์การ์ด (Master card) เป็นต้น

(2) **Domestic Credit Card** บัตรเครดิตประเภทนี้สามารถนำไปใช้ได้เฉพาะในประเทศเท่านั้น ไม่สามารถนำบัตรเครดิตประเภทนี้ออกใช้ในต่างประเทศได้ เช่น บัตรเครดิตของธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ , บัตรเครดิตของห้างสรรพสินค้า เป็นต้น

2) แบ่งตามสถาบันผู้ออกบัตรเครดิต

(1) บัตรเครดิตที่ออกโดยธนาคารพาณิชย์ หรือกลุ่มธนาคารพาณิชย์ หรือธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ร่วมออกกับสถาบันการเงินหรือธนาคารของต่างประเทศ เช่น บัตรเครดิตของธนาคารกรุงไทย, บัตรเครดิตของธนาคารไทยพาณิชย์, บัตรมาสเตอร์การ์ด (Master card) เป็นต้น

(2) บัตรเครดิตที่ออกโดยสถาบันที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตโดยตรง ซึ่งสถาบันที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตเหล่านี้ จะมีการแต่งตั้งตัวแทน หรือสาขาในประเทศไทย เช่น บัตรไดเนอร์สคลับ (Diners Club), บัตรอเมริกันเอ็กซ์เพรส (American Express) เป็นต้น

(3) บัตรเครดิตที่ออกโดยธุรกิจอื่น นอกจากธนาคารพาณิชย์และสถาบันที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต ซึ่งเป็นบัตรเครดิตที่สามารถใช้ได้เฉพาะร้านค้า หรือสถานบริการของผู้ออกบัตร

¹⁵ วัลัญญู ศิริระพันธ์ , ปัญหาการใช้บัตรเครดิต : ลักษณะทางกฎหมายและอายุความ , หน้า 20-21

¹⁶ นฤมล สุขสวัสดิ์ , ปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมของธนาคารพาณิชย์ : ศึกษาเฉพาะกรณีสัญญาบัตรเครดิต , หน้า

เท่านั้น เช่น บัตรเครดิตของห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ , บัตรเครดิตของสถาบันบริการน้ำมัน เป็นต้นและ บัตรเครดิตประเภทนี้ร้านค้าและสถานบริการมักไม่เรียกเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้ถือบัตร เพื่อเป็นวิธีการ ในการส่งเสริมการขาย และเป็นการประหยัดค่าหักส่วนลดจากการขายในกรณีที่ผู้ซื้อใช้บัตรเครดิต ประเภทอื่นๆ มาซื้อสินค้าของตนอีกด้วย

3) แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการใช้บัตร

(1) **บัตรเครดิตเอกประสงค์ (Limited-purpose Credit Card)** บัตรเครดิตประเภท นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อซื้อสินค้าหรือบริการชนิดใดชนิดหนึ่ง โดยจำกัดประเภทของสินค้าและบริการ ที่ใช้ หรืออาจใช้ซื้อสินค้าหรือบริการจากบริษัทแห่งเดียวหรือ กลุ่มเดียวเท่านั้น เช่น บัตรเครดิตที่ ออกโดยสถาบันบริการน้ำมัน บัตรเครดิตที่ออกโดยห้างสรรพสินค้า เป็นต้น

(2) **บัตรเครดิตเอนกประสงค์ (Multi-purpose or Universal Credit Card)** บัตร เครดิตประเภทนี้ให้สิทธิแก่ผู้ถือบัตรในการซื้อสินค้าและบริการจำนวนมาก ได้แก่

- **Company Card หรือ Charge Card** เป็นบัตรเครดิตที่มุ่งให้บริการด้านการ เดินทางและความบันเทิง (Travel and Entertainment Card หรือ T&E Card) บริษัทผู้ออกบัตรจะ ออกบัตรเครดิตให้แก่ผู้ที่ยื่นใบสมัครขอเป็นสมาชิกโครงการบัตรเครดิต (Credit Card Plan) ซึ่งมี คุณสมบัติตามที่ผู้ออกบัตรกำหนด โดยเรียกเก็บค่าธรรมเนียมเป็นรายปี ผู้ถือบัตรเครดิตประเภทนี้มี สิทธิเลือกซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ จากร้านค้าซึ่งเป็นสมาชิกโครงการบัตรเครดิต ซึ่งจะสังเกตได้ จากเครื่องหมายหน้าร้านของร้านค้าแต่ละแห่งว่าจะยอมรับบัตรเครดิตที่ออกโดยบริษัทใดบ้าง โดย มีข้อตกลงกับผู้ถือบัตรว่าจะจ่ายเงินให้แก่ผู้ออกบัตรตามวงเงินที่ผู้ออกบัตรตกลงจะทรงจ่าย ราคาสินค้าแทนผู้ถือบัตรหรือตามจำนวนราคาสินค้าที่ได้ซื้อไปโดยใช้บัตรเครดิต เว้นแต่ผู้ออกบัตร จะได้รับแจ้งจากผู้ถือบัตรว่าบัตรเครดิตนั้นสูญหายหรือถูกขโมย เมื่อสิ้นรอบบัญชี (billing period) ผู้ออกบัตรก็จะรวบรวมบัญชีรายการสินค้าและจำนวนราคาสินค้าที่ผู้ถือบัตรซื้อจากร้านค้าที่เป็น สมาชิกโครงการบัตรเครดิตและแจ้งให้ผู้ถือบัตรทราบ ซึ่งผู้ถือบัตรจะต้องชำระราคาสินค้าค้าง ชำระภายในระยะเวลาที่ตกลงกัน ซึ่งปกติจะเป็นระยะเวลา 25-30 วัน นับแต่วันที่ได้รับใบแจ้งหนี้ โดยไม่มีการผ่อนชำระ ยกเว้นบัตรทอง ซึ่งผู้ถือบัตรสามารถเปิดบัญชีสินเชื่อกับธนาคารเมื่อผู้ออก บัตรเรียกให้ผู้ถือบัตรชำระเงิน ผู้ถือบัตรก็เพียงแต่ลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มที่ผู้ออกบัตรโดยให้ ธนาคารชำระหนี้ให้แก่ผู้ออกบัตรแทนตน บัตรเครดิตที่เป็นบัตรทองนี้เสมือนว่า ผู้ถือบัตรโอน ตัวเองเป็นลูกหนี้ของธนาคารแทนที่จะเป็นลูกหนี้ของผู้ออกบัตร

- **Bank Card** เป็นบัตรเครดิตที่ออกโดยธนาคารพาณิชย์ มีวัตถุประสงค์ใน การใช้เช่นเดียวกับ Charge Card แต่ Bank Card มีลักษณะแตกต่างจาก Charge Card อยู่บ้าง กล่าวคือ Bank Card นั้น ผู้ถือบัตรอาจเลือกวิธีการชำระเงินให้แก่ธนาคารผู้ออกบัตรโดยชำระราคา

สินค้าที่ค้างชำระภายในกำหนดระยะเวลาที่ตกลง หรืออาจทำการผ่อนชำระตามวิธีการที่กำหนด (Deferred Payment Schedule) ซึ่งปกติแล้ววิธีการผ่อนชำระจะกระทำโดยการที่ผู้ถือบัตรชำระหนี้บางส่วนประมาณร้อยละ 10-20 ของจำนวนเงินที่ค้างชำระในแต่ละรอบระยะเวลาการแจ้งหนี้ภายในระยะเวลา 25-30 วัน ส่วนจำนวนที่เหลือสามารถผ่อนชำระได้เป็นรายเดือนโดยต้องเสียค่าธรรมเนียม (Service Charge) หรือดอกเบี้ย ซึ่งคำนวณเป็นร้อยละของจำนวนราคาสินค้าที่ซื้อและค้างชำระในแต่ละเดือน ตัวอย่างเช่น ผู้ถือบัตรได้ซื้อสินค้าในเดือนมกราคมเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น \$ 225 ถ้าผู้ถือบัตรชำระหนี้ให้แก่ผู้ออกบัตรเต็มจำนวนภายในระยะเวลา 30 วัน ในกรณีนี้ผู้ถือบัตรไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม (Service Charge) แต่ถ้าผู้ถือบัตรเลือกใช้วิธีผ่อนชำระ ผู้ถือบัตรก็จะต้องตรวจดูตารางการชำระเงิน (Deferred Payment Schedule) ซึ่งอาจกำหนดว่ากรณีนี้ค่าสินค้าที่ค้างชำระมีจำนวน \$ 200-250 ผู้ถือบัตรจะต้องชำระหนี้อย่างน้อย \$ 25 ก็จะเหลือจำนวนหนี้ที่ค้างชำระอยู่อีก \$ 200 สมมุติว่าในเดือนกุมภาพันธ์ผู้ถือบัตรได้ใช้บัตรเครดิตเพื่อซื้อสินค้าเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น \$ 100 ใบแจ้งหนี้ของเดือนกุมภาพันธ์ก็จะแจ้งว่า ผู้ถือบัตรค้างชำระหนี้แก่ผู้ออกบัตรเป็นจำนวนทั้งสิ้น \$ 303 หมายถึง \$ 100 เป็นค่าสินค้าที่ซื้อเดือนกุมภาพันธ์ \$ 200 เป็นยอดค้างชำระที่ยกมาจากเดือนก่อน และ \$ 3 เป็นค่าธรรมเนียมบริการหรือดอกเบี้ย ซึ่งจะเห็นได้ว่ากรณีนี้ผู้ออกบัตรคิดค่าธรรมเนียมหรือดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 1.5 จากยอดเงินที่ค้างชำระในเดือนก่อน(คิดเป็นร้อยละ 18 ต่อปี) ถ้าในเดือนมีนาคม ผู้ถือบัตรชำระหนี้ให้แก่ผู้ออกบัตรเป็นจำนวน \$ 40 และซื้อสินค้าโดยใช้บัตรเป็นจำนวนเงิน \$ 10 ก็จะปรากฏในรายการแจ้งหนี้ของวันที่ 31 มีนาคม ว่าหนี้ที่ค้างชำระทั้งสิ้นมีจำนวน \$ 276.95 กล่าวคือ \$ 10 เป็นค่าสินค้าในเดือนมีนาคม \$ 263 เป็นยอดที่ยกมาจากเดือนก่อน (ยอดที่ค้างชำระเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ \$ 303 หักด้วยจำนวนเงินที่ชำระในเดือนมีนาคม \$ 40) และค่าธรรมเนียมหรือดอกเบี้ย \$ 3.95 (ร้อยละ 1.5 ของ 263)¹⁷

ดังนั้น Bank Card จึงมี 2 ลักษณะ คือ การให้วงเงิน (Credit Line) เพื่อผ่อนชำระและให้ความสะดวก และ การชำระหนี้ที่ถูกหักออกจากบัญชีผู้ถือบัตรเครดิตทันที โดยให้เวลาปลอดหนี้ประมาณ 1 รอบบัญชี หลังจากที่ใช้บัตรถูกใช้แล้ว ซึ่งจะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับธนาคารผู้ออกบัตรเป็นผู้กำหนด ระยะเวลาปลอดหนี้เองที่ถือว่า เป็นการให้สินเชื่อ (Credit) แก่ผู้ถือบัตร ดังนั้นจึงเรียกบัตรเครดิตที่ออกโดยธนาคารว่า Credit Card

กล่าวโดยสรุป ทั้ง Charge Card และ Bank Card นี้ เป็นระบบบัตรเครดิตที่มีคู่สัญญา 3 ฝ่าย ซึ่งประกอบด้วย ผู้ออกบัตร (Issuer), ผู้ถือบัตร (Cardholder) และร้านค้าที่ยอมรับและให้

¹⁷ อนันต์ จันทโรภากร , ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิต (Credit Card) ในประเทศสหรัฐอเมริกา , หน้า 7-8

ความเชื่อถือแก่บัตรเครดิต (Seller) ซึ่งสิทธิหน้าที่ของร้านค้าที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกในระบบบัตรเครดิต โดยยอมรับบัตรเครดิตแทนการชำระราคาสินค้านั้นเป็นไปตามสัญญาระหว่างผู้ออกบัตรและร้านค้า ปกติแล้วผู้ออกบัตรจะเป็นผู้ร่างข้อความในสัญญา ซึ่งบางครั้งอาจมีข้อกำหนดให้ร้านค้าเสียค่าสมาชิกซึ่งเรียกเก็บเพียงครั้งเดียวในตอนสมัครเข้าเป็นสมาชิก และอาจกำหนดให้ร้านค้าเช่าเครื่องรูดบัตร (Imprinter) เพื่อทำหลักฐานในการซื้อสินค้าของผู้ถือบัตร โดยผู้ออกบัตรคิดค่าเช่าเครื่องเป็นรายเดือน ผู้ออกบัตรบางรายซึ่งเป็นธนาคารพาณิชย์อาจกำหนดให้ร้านค้าเปิดบัญชีกับธนาคารของตน เพื่อความสะดวกในการหักกลบบทหนี้ นอกจากนี้ร้านค้าที่เข้าร่วมระบบบัตรเครดิต มีหน้าที่ต้องโอนบรรดาเอกสารต่าง ๆ เช่น ใบบันทึกการขายหรือเชลล์สลิป (Sales Slip), ใบแจ้งรายการซื้อเชื่อ (Charge Slip) หรือบัญชี (Accounts) ซึ่งแสดงรายการซื้อสินค้าของผู้ถือบัตร ให้แก่ผู้ออกบัตร ผู้ออกบัตรเองก็มีหน้าที่ตรวจสอบและจัดความน่าเชื่อถือของลูกค้าผู้ใช้บริการบัตรเครดิต รวมทั้งรับภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตร ผู้ออกบัตรจะคิดค่าบริการโดยหักส่วนลด (Discount) หรือที่ในประเทศไทยเรียกว่าค่าธรรมเนียมจากการใช้บัตร จากราคาสินค้าที่จะชำระให้กับร้านค้า ตามหลักฐานการซื้อขายที่ได้ส่งมอบหรือโอนให้แก่ออกบัตรตามอัตราที่กำหนดไว้ในสัญญา

4) แบ่งตามรูปแบบของกลุ่มสัญญาบัตรเครดิต

(1) บัตรเครดิตที่มีคู่สัญญาสองฝ่าย ได้แก่ บัตรเครดิตที่ออกโดยธุรกิจอื่น ๆ นอกจากธนาคารพาณิชย์และสถาบันที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต เช่น ห้างสรรพสินค้าเป็นผู้ออกบัตร ก็จะสามารถใช้บัตรเครดิตประเภทนี้ได้แต่เฉพาะในร้านค้า หรือสถานบริการของผู้ออกบัตรเท่านั้น

(2) บัตรเครดิตที่มีคู่สัญญาสามฝ่าย ได้แก่ บัตรเครดิตที่ธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตโดยตรง เช่น บัตรเครดิตของธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ บัตรไดเนอร์สคลับ (Diners Club), บัตรอเมริกันเอ็กซ์เพรส (American Express) เป็นต้น

(3) บัตรเครดิตที่มีคู่สัญญาสี่ฝ่าย ได้แก่ บัตรเครดิตที่มีธนาคารคู่สัญญา เข้ามาเป็นคู่สัญญาฝ่ายที่สี่ ธนาคารคู่สัญญา หมายถึง ธนาคารอื่นที่ไม่ใช่ธนาคารของผู้ออกบัตรเครดิต แต่เป็นธนาคารที่ตกลงหรือให้สัญญากับผู้ออกบัตรเครดิตว่า ธนาคารคู่สัญญาจะยินยอมรับเป็นผู้ชำระเงินให้กับร้านค้า หรือสถานบริการที่นำเชลล์สลิป (Sales Slip) มาเรียกเก็บเงินแทนไปก่อน และธนาคารคู่สัญญานี้จะเรียกเก็บเงินจากธนาคารหรือสถาบันที่ประกอบธุรกิจที่เป็นผู้ออกบัตรเครดิตต่อไปภายหลัง

ปัจจุบันบัตรเครดิตเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนเราเป็นอย่างมาก และสามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น นอกจากบัตรเครดิตจะสามารถใช้ซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ แทนเงินสดได้แล้ว บัตรเครดิตยังสามารถใช้เบิกเงินสดล่วงหน้าจากเครื่องฝาก

ถอนเงินอัตโนมัติ(ATM) ในกรณีที่ผู้ถือบัตรมีความจำเป็นหรือต้องการใช้เงินสดฉุกเฉินหรืออาจติดปัญหาในเรื่องที่ธนาคารผู้ออกบัตรปิดทำการในวันหยุดเสาร์อาทิตย์ แต่การเบิกเงินสดล่วงหน้าโดยผู้ถือบัตรเครดิตนั้นต้องอยู่ภายในวงเงินที่ธนาคารหรือสถาบันที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตโดยตรงได้กำหนดวงเงินไว้แล้วตั้งแต่ต้น โดยสามารถใช้บัตรเครดิตเบิกเงินสดล่วงหน้าได้จากเครื่องฝากถอนเงินอัตโนมัติของทุกธนาคาร ไม่จำเป็นต้องใช้กับเครื่องฝากถอนเงินอัตโนมัติของธนาคารผู้ออกบัตรเท่านั้น เมื่อมีการใช้บริการ ธนาคารผู้ออกบัตรเครดิตจะคิดค่าธรรมเนียมในการเบิกเงินสดล่วงหน้าไม่เท่ากัน และผู้ถือบัตรเครดิตจะต้องชำระคืนภายในกำหนดเวลาที่ผู้ออกบัตรเครดิตระบุไว้ในใบแจ้งหนี้ หากไม่ชำระภายในกำหนดเวลา ผู้ถือบัตรต้องเสียดอกเบี้ยให้แก่ผู้ออกบัตรด้วย

(ข) ผู้ที่เกี่ยวข้องในสัญญาบัตรเครดิต อาจแบ่งได้ดังนี้.-

1) ผู้ออกบัตร ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ สถาบันที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต บริษัทเอกชนที่ประกอบธุรกิจอื่น โดยผู้ออกบัตรเครดิตสัญญากับผู้ถือบัตรว่าในเมื่อผู้ถือบัตรนำบัตรเครดิตไปแสดงต่อร้านค้าหรือ สถานบริการที่ได้มีข้อตกลงกับผู้ถือบัตรแล้ว ผู้ถือบัตรเครดิตสามารถซื้อสินค้าและบริการจากสถานที่ต่าง ๆ ดังกล่าวได้ โดยไม่ต้องชำระเงินสด ประโยชน์ที่ผู้ออกบัตรได้รับจากบัตรเครดิต คือ.-

- 1.1 ค่าธรรมเนียม ค่าสมาชิกที่ผู้ถือบัตรต้องชำระแก่ผู้ออกบัตร เดิมมีการเรียกเก็บทั้งค่าธรรมเนียมแรกเข้า และค่าธรรมเนียมรายปี ปัจจุบันมีการแข่งขันกันในเรื่องบัตรเครดิตนี้เป็นอย่างมาก ค่าธรรมเนียมในส่วนนี้จึงไม่มีการเรียกเก็บแล้ว คงมีเพียงค่าธรรมเนียมประเภทอื่น เช่น ค่าธรรมเนียมจากการเบิกถอนเงินสดล่วงหน้า เป็นต้น
- 1.2 ค่าบริการหรืออาจเรียกว่าค่าธรรมเนียมในการใช้บัตรแต่ละครั้ง โดยได้จากร้านค้าต่าง ๆ ที่นำเชลสลิป (Sales Slip) มารับชำระเงินจากธนาคารพาณิชย์ หรือสถาบันที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต บางกรณีอาจได้กำไรจากการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศจากผู้ถือบัตรเพิ่มเติมอีกด้วย
- 1.3 หากผู้ถือบัตรไม่ชำระค่าสินค้าหรือบริการตามที่ได้ใช้จ่ายไปภายในกำหนดเวลา ผู้ออกบัตรจะได้สิทธิคิดดอกเบี้ยจากภาระหนี้ที่ผู้ถือบัตรค้างชำระด้วย

2) ผู้ถือบัตรเครดิต เป็นบุคคลที่ได้รับการพิจารณาความน่าเชื่อถือและแนวทางการเงินจากเอกสารต่าง ๆ ที่ผู้ถือบัตรเครดิตยื่นพร้อมกับใบสมัครให้กับผู้ออกบัตร เช่น หนังสือรับรองเงินเดือน บัญชีเงินฝาก เมื่อผู้ออกบัตรเครดิตพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นผู้มีฐานะทางการเงินดีก็จะได้รับอนุมัติให้เป็นผู้ถือบัตรเครดิตได้ ประโยชน์ที่ผู้ถือบัตรเครดิตได้รับคือ การนำบัตรเครดิตไปใช้ชำระค่าสินค้าและบริการต่าง ๆ จากร้านค้าหรือสถานบริการต่าง ๆ ได้ โดยไม่ต้องชำระเงินสด ทั้งในรูปแบบการซื้อขายปกติ และบริการผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การซื้อตั๋วเครื่องบินทางอินเทอร์เน็ต อีกทั้งสามารถใช้เบิกเงินสดล่วงหน้าจากสาขาของธนาคาร หรือสำนักงานของ

สถาบันผู้ออกบัตร และสามารถใช้บริการเครดิตเบิกเงินสดล่วงหน้าจากเครื่องฝากถอนเงินอัตโนมัติ (ATM) โดยธนาคารหรือสถาบันผู้ออกบัตร จะคิดค่าธรรมเนียมในการเบิกเงินสดล่วงหน้า ส่วนการชำระเงินคืนจากการซื้อสินค้าหรือค่าบริการ รวมถึงการเบิกเงินสดล่วงหน้า ผู้ถือบัตรจะต้องชำระคืนภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในใบแจ้งหนี้ (Statement) หากไม่ชำระภายในกำหนดหรือชำระไม่ครบตามจำนวนที่ระบุในใบแจ้งหนี้ ผู้ถือบัตรต้องเสียดอกเบี้ยจากยอดหนี้คงค้างแก่ผู้ออกบัตร ซึ่งผู้มีสิทธิขอบัตรเครดิตเป็นได้ทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล ในกรณีบุคคลธรรมดาเมื่อได้รับการพิจารณาอนุมัติจากธนาคารพาณิชย์ หรือสถาบันที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตแล้ว ผู้ถือบัตรเครดิตยังสามารถขอให้ผู้ออกบัตรเสริมให้แก่สมาชิกในครอบครัวที่มีอายุตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไปได้อีก โดยผู้ถือบัตรหลักต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการที่สมาชิกในครอบครัวได้นำบัตรเสริมไปชำระค่าสินค้าหรือบริการต่าง ๆ จากร้านค้าหรือสถานบริการ

3) ร้านค้า หรือสถานบริการ ผู้รับบัตร ได้แก่ ร้านค้า หรือสถานบริการที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกระบบบัตรเครดิต โดยยอมรับและเชื่อถือบัตรเครดิตในการชำระราคาสินค้าแทนเงินสด โดยปกติผู้ออกบัตรจะเป็นผู้จัดหา แต่บางครั้งร้านค้าอาจติดต่อมาเองก็ได้ หลังจากนั้นผู้ออกบัตรก็จะแจ้งให้ผู้ถือบัตรทราบว่าผู้ถือบัตรจะใช้บัตรเครดิตในสถานที่ใดได้บ้าง ผลประโยชน์ที่ทางร้านและสถานบริการจะได้รับคือ ในแง่ของการดำเนินธุรกิจจะคล่องตัวขึ้น มีผู้มาซื้อสินค้าและบริการมากขึ้น เพราะหากร้านค้าไม่รับบัตรเครดิต อาจทำให้ต้องเสียเปรียบคู่แข่ง และการที่ผู้ถือบัตรเครดิตได้รับความสะดวก สบาย ปลอดภัยในการใช้จ่ายเงินก็จะทำให้ผู้ถือบัตรใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันร้านค้าหรือสถานบริการก็ไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับเรื่องหนี้สินค้างชำระ เพราะผู้ออกบัตรรับประกันว่าจะชำระหนี้ให้อยู่แล้ว

ดังที่กล่าวข้างต้น ข้อตกลงเกี่ยวกับสัญญาบัตรเครดิต จึงเป็นสัญญาที่เกี่ยวข้องกับคู่สัญญาสามฝ่าย คือ ผู้ออกบัตรเครดิต, ผู้ถือบัตรเครดิต และร้านค้า ผู้รับบัตรเครดิต มีสาระสำคัญว่า เมื่อผู้ถือบัตรเครดิตนำบัตรเครดิตที่ธนาคารพาณิชย์ หรือสถาบันที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตโดยตรง ไปแสดงต่อร้านค้า หรือสถานบริการต่าง ๆ ที่ได้มีข้อตกลงกับผู้ออกบัตรแล้ว ผู้ถือบัตรเครดิตก็สามารถใช้บัตรเครดิตนั้นซื้อสินค้าหรือบริการนั้นได้ โดยผู้ถือบัตรเครดิตไม่ต้องชำระเป็นเงินสดหรือเช็ค ซึ่งร้านค้าหรือสถานบริการต่าง ๆ จะเรียกเก็บเงินจากผู้ออกบัตรเครดิต เมื่อผู้ออกบัตรเครดิตได้ชำระเงินให้แก่ร้านค้าหรือสถานบริการไปแล้ว ผู้ออกบัตรเครดิตก็จะเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตรเครดิตต่อไป โดยผู้ถือบัตรเครดิตต้องชำระเงินคืนให้แก่ผู้ออกบัตรเครดิตภายในระยะเวลาที่ได้ตกลงกันไว้

3. หลักความรับผิดทางแพ่ง

เมื่อเราพูดถึงความรับผิดแล้ว อาจจะหมายถึงได้หลายชนิดด้วยกัน เป็นความรับผิดทางศีลธรรมก็ได้ หนึ่งในความรับผิดทางกฎหมายนี้ อาจเป็นได้สองประเภทใหญ่ๆ คือ ความรับผิดทางอาญาอย่างหนึ่ง และความรับผิดทางแพ่งอีกอย่างหนึ่ง โดยความรับผิดในทางแพ่งนี้ยังแยกไปได้อีกเป็น

1. ความรับผิดทางสัญญา (Contractual Liability) กับ
2. ความรับผิดทางละเมิด (Delictual Liability)¹⁸

3.1 หลักเกณฑ์ของความรับผิดทางแพ่ง¹⁹

การที่จะก่อให้เกิดความรับผิดทางแพ่งประเภทใดประเภทหนึ่งที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น จะต้องเข้าหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. มีการกระทำที่รู้สำนึก

โดยหลักของผู้ที่จะต้องรับผิดตามกฎหมายนั้น บุคคลนั้นต้องมีการกระทำตามกฎหมาย คือ การกระทำโดยรู้สำนึกว่าตนกำลังทำอะไรอยู่ เพราะหากเขาไม่รู้ว่าเขาทำอะไรเสียแล้วกฎหมายคงไม่อาจกำหนดให้เขาต้องรับผิดได้

2. มีความจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

ความจงใจหรือประมาทเลินเล่อนี้เป็นองค์ประกอบทางจิตใจของผู้กระทำ โดยอาจเป็นความจงใจที่จะไม่ชำระหนี้ตามสัญญา หรือจงใจที่จะก่อความเสียหายให้แก่ผู้อื่นในกรณีของละเมิด รวมทั้งการไม่จงใจแต่ไม่ใช้ความระมัดระวังอันผู้กระทำพึงมีตามภาวะ วัสดุ และพฤติการณ์ ซึ่งเรียกโดยรวมว่าประมาทเลินเล่อ ทำให้ไม่มีการชำระหนี้ตามสัญญา หรือประมาทเลินเล่อทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นในกรณีของละเมิด ผู้กระทำการดังกล่าวต้องรับผิดทางแพ่ง

3. มีความเสียหาย

¹⁸ จี๊ด เศรษฐบุตร “หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด” โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร 2539 หน้า 17

¹⁹ ศนันท์กรรณ์(จำปี) โสคติพันธ์ คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกวร ได้ กรุงเทพมหานคร วิทยุชน 2552 หน้า 22-31

การกระทำโดยรู้สำนึกนั้น ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยแยกพิจารณาเป็น

3.1 มิติของความเสียหาย

3.1.1 ความเสียหายจากการไม่ชำระหนี้ตามสัญญา

ความเสียหายประเภทนี้ แยกอธิบายโดยละเอียดได้เป็นความเสียหายจากการขาดทุนและการขาดกำไร (Positive Interest) สำหรับการขาดทุน คือ การขาดสิ่งที่ได้อยู่แล้ว ส่วนการขาดกำไร คือ ขาดสิ่งที่จะได้มาในอนาคต แต่ไม่ว่าเป็นการขาดทุนหรือการขาดกำไร โดยหลักต้องเป็นความเสียหายโดยตรงจากการไม่ชำระหนี้

3.1.2 ความเสียหายจากการฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายแพ่ง

ความเสียหายประเภทนี้ ได้แก่ ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน สิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด รวมทั้งความเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณ ทางทำมาหาได้หรือทางเจริญที่ผู้ก่อความเสียหายมีหน้าที่จะไม่ก่อความเสียหายเหล่านี้ให้เกิดแก่บุคคลอื่นด้วย

4. มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

กล่าวคือ ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นต้องเป็นผลมาจากการกระทำของผู้ก่อความเสียหาย

5. มีกฎหมายแพ่งรับรองสิทธิของผู้เสียหายไว้

กฎหมายแพ่งในที่นี้ หมายถึง กฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับชีวิตของคนตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งอาจเป็นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรืออาจเป็นกฎหมายพิเศษอื่น ๆ ที่สำคัญเป็นกฎหมายที่มุ่งจะเยียวยาผู้เสียหาย มิใช่ลงโทษผู้กระทำผิด

6. ผู้กระทำต้องรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบสำหรับการก่อความเสียหายในแต่ละประเภทรูปนั้นแตกต่างกัน ดังนี้

6.1 สำหรับความรับผิดชอบตามสัญญา ความรับผิดชอบนอกเหนือจากการชดใช้ค่าเสียหายตามที่คู่สัญญาอีกฝ่ายเรียกร้องแล้ว คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ผิดสัญญายังสามารถฟ้องร้องให้คู่สัญญาฝ่ายที่ผิดสัญญาชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงหากสภาพแห่งหนี้เปิดช่องให้ทำเช่นนั้นได้

6.2 สำหรับความรับผิดชอบเพื่อละเมิด นั่นก็คือ การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย ซึ่งอาจมีได้หลายแบบ โดยอาจเป็นการให้คำรักษาพยาบาลในกรณีความเสียหายต่อร่างกายหรืออนามัย การให้ค่าปลงศพในกรณีความเสียหายแก่ชีวิต การคืนทรัพย์สิน การใช้ราคาทรัพย์สินในกรณีเอาทรัพย์สินของบุคคลอื่นไป การทำให้ชื่อเสียงเขากลับคืนดีในกรณีความเสียหายต่อชื่อเสียง เป็นต้น

3.2 ความมุ่งหมายของกฎหมาย

ความมุ่งหมายของกฎหมายในทางแพ่ง ก็คือ การเยียวยาผู้เสียหายให้อยู่ในสถานะเสมือนความเสียหายนั้นมิได้เกิดขึ้น เป็นการเยียวยาเฉพาะผู้เสียหายเป็นรายบุคคลไป

3.3 ประเภทของความรับผิดทางแพ่ง

ตามที่กล่าวแล้วข้างต้น เราอาจแบ่งความรับผิดทางแพ่งได้ 2 ประเภท คือ

3.3.1 ความรับผิดตามสัญญา หมายถึง ความรับผิดที่เกิดจากความผิดในการไม่ชำระหนี้ตามสัญญาไม่ว่าโดยความจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ชำระหนี้อาจถูกคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งฟ้องบังคับให้ชำระหนี้หากสภาพแห่งหนี้เปิดช่องให้ทำได้ และกรณีเกิดความเสียหายจากการไม่ชำระหนี้ตามสัญญานั้น ก็สามารถฟ้องเรียกให้ชดใช้ค่าเสียหายได้ด้วย แต่ทั้งนี้คู่สัญญาต้องใช้สิทธิเรียกร้องโดยผ่านกระบวนการทางศาล ดังนั้น ในกรณีที่มีการเรียกค่าเสียหายจึงต้องพิสูจน์ด้วยว่าตนเสียหายจริงหรือไม่ และจำนวนเท่าใด ซึ่งการฟ้องร้องหรือการใช้สิทธิเรียกร้องนี้ก็ต้องกระทำภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับการใช้สิทธิเรียกร้องแต่ละประเภท มิฉะนั้นคู่สัญญาซึ่งเป็นคู่ความฝ่ายตรงข้ามอาจยกข้อต่อสู้เรื่องอายุความ มาหักล้างสิทธิเรียกร้องนั้นได้

ดังนั้น หากคู่สัญญาที่ไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้มิได้มีความผิด คือ มิได้จงใจหรือประมาทเลินเล่อที่จะไม่ชำระหนี้ เช่น เพราะการชำระหนี้ตกเป็นพันวิสัยโดยมิใช่ความผิดของคู่สัญญาฝ่ายนั้น เขาก็ไม่ต้องรับผิด

ความรับผิดตามสัญญาเป็นความรับผิดที่คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ชำระหนี้ต้องรับผิดชอบต่อกู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งในลักษณะสิทธิเรียกร้องประเภทบุคคลสิทธิ²⁰

3.3.2 ความรับผิดเพื่อการละเมิด หมายถึง ความรับผิดในความผิดที่เกิดจากการฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายแพ่งทำให้กระทบถึงสิทธิของผู้อื่น หรือเรียกว่าเป็นความรับผิดโดยกฎหมาย มิใช่โดยข้อตกลง เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่อยู่ในการกระทำของตนได้กระทำโดยจงใจทำให้คนอื่นเสียหาย หรือกระทำด้วยความประมาทเลินเล่อทำให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่น ลำพังการกระทำเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดผลหรือเกิดหนี้ตามกฎหมายแล้ว ในการนี้ ผู้กระทำต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเพื่อเป็นการเยียวยาผู้เสียหาย ให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิม เสมือนความเสียหายมิได้เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้กรณีความรับผิดเพื่อละเมิดจะเป็นความรับผิดในหนี้ตามกฎหมาย ก็มีได้หมายความว่า กฎหมายกำหนดไว้เฉพาะกรณีเหมือนในความผิดอาญา แต่กฎหมายกำหนดเพียงกรอบกว้าง ๆ ให้สามารถใช้กับข้อเท็จจริงได้หลากหลาย

²⁰ บุคคลสิทธิ หมายถึง สิทธิที่มีวัตถุแห่งสิทธิเป็นการกระทำ หรือละเว้นการกระทำ

4. หลักทั่วไปของสัญญา²¹

ลักษณะของสัญญาในปัจจุบันมีหลายประเภท ซึ่งมีความแตกต่างกับสมัยก่อนเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านผลผูกพันกันทางสัญญารูปแบบของสัญญาข้อตกลงในสัญญา และฐานะของกลุ่มสัญญา ซึ่งทำให้หลักพื้นฐานในการทำสัญญาจากสมัยก่อนได้แก่ หลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาและหลักเสรีภาพในการทำสัญญามีความเปลี่ยนแปลงไป ต้องอาศัยกลไกทางรัฐเข้ามาช่วยเหลือเพื่อคุ้มครองกลุ่มสัญญาในการทำสัญญาให้เกิดความเป็นธรรมขึ้น

4.1 ลักษณะทั่วไปของสัญญา

สัญญาโดยทั่วไปจะเกิดจากบุคคลอย่างน้อย 2 ฝ่าย ที่มีคำเสนอ และคำสนองที่ถูกต้องตรงกันทั้งสองฝ่ายแล้วจึงตกลงเข้าทำสัญญากันตามเจตนา ซึ่งการทำสัญญาบางอย่างกฎหมายได้กำหนดให้ต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันและแก้ไขหากเกิดกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญาไม่ปฏิบัติตามสัญญา เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่สัญญานั้นเอง

ความหมาย

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า “สัญญา” ไว้ว่า คือ “ความตกลงระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย หรือหลายฝ่ายว่าจะกระทำ หรือละเว้นการอย่างใดอย่างหนึ่งข้อตกลงให้คำมั่นทำความตกลงกัน”

“สัญญา” คือ ความตกลงที่ก่อให้เกิดหนี้ ว่ากันตามหลักธรรมศาสตร์สาระสำคัญของสัญญามีอยู่ 2 ประการคือ 1. ความตกลง (Agreement) 2. หนี้ (Obligation) สาระสำคัญทั้ง 2 ประการนี้ ต้องอยู่ประกอบกัน จึงจะเป็นสัญญาตามกฎหมาย²²

กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงอธิบายไว้ว่า “สัญญา” นั้นแปลว่า ความยินยอมทั้ง 2 ฝ่าย ถูมากกว่า 2 ฝ่าย ในการที่จะทำละเว้นทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง²³

²¹ ศรรต สรรตศรี “มาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคด้านสัญญาตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค : ศึกษากรณีสัญญาสำเร็จรูป” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2550 หน้า 18-23

²² เสนีย์ ปราโมช มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองกฎหมายอังกฤษว่าด้วยลักษณะสัญญาและละเมิด กรุงเทพมหานคร สุวรรณศรี 2479 หน้า 15

²³ อุทก มงคลนาวัน คำอธิบายกฎหมายฝรั่งเศส กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2513 หน้า 20

ประกอบ หุตะสิงห์ ให้ความหมายไว้ว่า “สัญญาจะเกิดขึ้นได้ต้องมีการแสดงเจตนาของบุคคลสองฝ่ายซึ่งมีเนื้อหาถูกต้องกัน คือ ฝ่ายหนึ่งแสดงเจตนาเป็นคำสนองถูกต้องตรงกับคำเสนอนั้น สัญญาจึงจะเกิด” ฉะนั้น สัญญาจึงเป็นนิติกรรมสองฝ่าย แต่นิติกรรมไม่จำเป็นต้องเป็นสัญญาเสมอไป²⁴

จีต เศรษฐบุตร ให้ความหมายไว้ว่า “สัญญานั้น ก็คือนิติกรรมหลายฝ่ายเกิดขึ้นโดยการแสดงเจตนาของบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป ดังนั้นสัญญาจึงเป็นนิติกรรมประเภทหนึ่ง แต่เป็นประเภทที่สำคัญ เพราะก่อนนี้มากกว่านิติกรรมประเภทที่เรียกว่า นิติกรรมฝ่ายเดียว”²⁵

เสริม วินิจฉัยกุล ให้ความหมายไว้ว่า “สัญญา คือความตกลงอันก่อให้เกิดขึ้นมีนัยระหว่างบุคคลสองฝ่ายซึ่งฝ่ายหนึ่งจะต้องกระทำการหรือละเว้นกระทำการให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง”²⁶

ร.แสงกาต์ ชาวฝรั่งเศส ให้ความหมายไว้ว่า “สัญญา คือ ข้อตกลงของเจตนาอันเกิดขึ้นโดยอิสระระหว่างหลายฝ่าย โดยฝ่ายหนึ่งรับรองกับอีกฝ่ายหนึ่งว่าจะปฏิบัติตามวัตถุประสงค์แห่งสัญญาให้เป็นคุณแก่อีกฝ่ายหนึ่ง”²⁷

จากการให้ความหมายต่าง ๆ ของคำว่าสัญญา อาจจะกล่าวได้ว่าสัญญาจะเกิดขึ้นเมื่อมีการแสดงเจตนาเป็นคำเสนอคำสนองถูกต้องกันให้กระทำการ หรือละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งในบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยไม่ได้ให้คำจำกัดความของสัญญาไว้เฉพาะ แต่ที่สำคัญก็คือต้องมีคำเสนอคำสนองที่ถูกต้องตรงกันระหว่างคู่สัญญานั้นเอง

4.2 หลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา

หลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา (Autonomy of Will) คือหลักที่อาศัยความเป็นเหตุเป็นผลทางนิติปรัชญา ว่าด้วยนิติสัมพันธ์ทางนี้ว่าอยู่บนรากฐานของเจตนาของบุคคลโดยเจตนาเป็นแหล่งกำเนิดและเป็นมาตรการของสิทธิ²⁸

²⁴ ประกอบ หุตะสิงห์ กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา กรุงเทพมหานคร ลิขสิทธิ์การพิมพ์ 2514 หน้า 134

²⁵ จีต เศรษฐบุตร หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและหนี้ กรุงเทพมหานคร เอราวัณการพิมพ์ 2522 หน้า 32

²⁶ เสริม วินิจฉัยกุล คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์กรมสรรพสามิต 2515 หน้า 361

²⁷ ร.แสงกาต์ “ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 2” คำสอนนักศึกษปริญาโท มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิชย์ 2526 หน้า 163

การแสดงเจตนา (Declaration of Intention) เป็นการกระทำซึ่งบุคคลแต่ละคน ประสงค์ที่จะก่อให้เกิดผลทางกฎหมายบางประการ และได้มีการแสดงออกซึ่งความประสงค์ นั้น²⁹

ดังนั้น การมีเจตนาอยู่ภายใต้จิตใจของบุคคลใด ๆ จึงไม่เกิดผลทางกฎหมายแต่อย่างใด ต้องมีการแสดงออกมาให้ปรากฏเป็นการกระทำ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำที่แสดงออกมาอย่างชัดแจ้งหรือเป็นการแสดงออกโดยนัยเฉย ถ้าเป็นความประสงค์ของผู้แสดงเจตนาที่จะให้เกิดผลขึ้นแล้ว ก็ถือว่าบุคคลนั้นได้แสดงเจตนาแล้วนั่นเอง

หลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา เริ่มมาจากที่บุคคลทุกคนมีอิสระในทางความคิดที่มีอยู่ในตัวเป็นธรรมชาติ การที่บุคคลจะกระทำการใด บุคคลนั้นย่อมรู้ตัวเอง แต่สิ่งที่สำคัญในการแสดงเจตนาทางด้านการทำสัญญานั้น ต้องมีความสมัครใจของบุคคลนั้นเองด้วย ในการที่จะเข้าไปผูกพันในหนี้ที่จะเกิดจากสัญญานั้น

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 หลักทั่วไปได้กล่าวถึงเรื่องเจตนาว่า ในการตีความการแสดงเจตนา นั้น ให้ฟังเสียงถึงเจตนาอันแท้จริงยิ่งกว่า ถ้อยคำสำนวน หรือตัวอักษร³⁰ ซึ่งเห็นได้ว่าเจตนาของคู่สัญญาเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง สัญญาจะมีผลเป็นไปตามข้อตกลงของคู่สัญญา ซึ่งคู่สัญญาแต่ละฝ่ายต่างแสดงเจตนาที่ต้องกัน

หลักเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา เป็นทฤษฎีที่พบในระบบประมวลกฎหมายมากกว่าในระบบกฎหมายจารีตประเพณี โดยในระบบประมวลกฎหมายหลักในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา นั้น แสดงให้เห็นถึงนโยบายของรัฐที่จะไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการระหว่างเอกชนและหลักเกณฑ์พื้นฐานทางกฎหมายในทางทฤษฎีของสัญญา จึงถือได้ว่าทฤษฎีว่าด้วยความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา เป็นเรื่องของกฎหมายที่ไม่ใช่เป็นเพียงนโยบายเหมือนกับหลักเกณฑ์ของกฎหมายจารีตประเพณี ซึ่งจะเห็นได้จากข้อความที่ว่ามูลหนี้ตามกฎหมายที่มีบ่อเกิดจากนิติกรรมนั้นอาจต้องค้นหาว่าบุคคลมีเจตนาที่จะเข้าทำนิติกรรมนั้นหรือไม่ นอกจากนี้ระบบประมวลกฎหมายยังถือว่าเจตนาว่าร่วมกันอย่างแท้จริง และเจตนาที่แสดงออกเป็นสาระสำคัญกับหลักในเรื่องของการต่อรองมากกว่า³¹

²⁸ ดารารพร ธีระวัฒน์ กฎหมายสัญญาลักษณะใหม่ของสัญญาและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2538 หน้า 9-10

²⁹ ปันโน สุขทรศนีย์ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2514 หน้า 15

³⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 171

³¹ ไชยศ เหมะรัชตะ กฎหมายว่าด้วยสัญญา กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2535 หน้า 84-86

ดังนั้นการที่จะกล่าวว่าเจตนา มีความศักดิ์สิทธิ์นั้น บุคคลแต่ละคนที่แสดงเจตนา ออกมาต้องเคารพต่อเจตนาของแต่ละคน โดยเมื่อเกิดสัญญาที่เป็นไปตามเจตนาของคู่สัญญาแล้ว สัญญานั้นต้องมีผลผูกพันตามเจตนาที่ก่อขึ้นไม่อาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ ถ้าคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายไม่ สมจริตใจที่จะตกลงยินยอมกัน

หลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา นั้น โดยหลักแล้วรัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซง ในการทำสัญญาถึงแม้ว่าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก็ตาม เว้นแต่จะเป็นเรื่อง ที่เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของ ประชาชน

หลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา ถือว่าเป็นพื้นฐานอันสำคัญอย่างหนึ่งในการ ทำสัญญาแต่นักกฎหมายสมัยใหม่ ซึ่งสิ่งสำคัญจะต้องประกอบด้วยข้อความคิดอื่น³²ในความคิด ของ Saleilles นักกฎหมายคนหนึ่งของฝรั่งเศสให้ความเห็นว่า เจตนา มีความศักดิ์สิทธิ์ได้จะต้องเป็น เจตนาตามกฎหมาย เป็นเจตนาที่แสดงออกมา ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะกำหนดความผูกพันกันของผู้ แสดงเจตนา กับคู่ผลประโยชน์อีกฝ่ายหนึ่งในกรณีที่เป็นสัญญาความผูกพัน ที่เกิดขึ้นนั้น ย่อมมี สภาพเสมือนหนึ่งเป็นกฎเกณฑ์ของทั้งสองฝ่าย เจตนาที่แสดงออกมาของคู่สัญญาที่กลายมาเป็น กฎเกณฑ์บังคับระหว่างกันนี้ จะมีความเป็นอยู่อิสระจากผู้ที่ก่อให้เกิดขึ้นหรือผู้แสดงเจตนา นั้นๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นเจตนาตามกฎหมายที่เกิดจากเจตนาของบุคคล ที่อยู่เหนือเจตนาของ บุคคลเป็นเจตนาที่มีความสอดคล้อง กับหลักสุจริต ปกติประเพณี กฎหมาย และความเป็นธรรม

แนวความคิดเรื่องเจตนาตามกฎหมาย (La Volonte' Juridique) นี้จะสอดคล้องกับ หลักที่ว่า เมื่อบุคคลแสดงเจตนาออกมาแล้วต้องผูกพันตามเจตนา นั้นจะเปลี่ยนแปลงเสมือนเป็น เจตนาของตนเองอีกไม่ได้แล้ว ซึ่งก็คือผู้ใดแสดงเจตนาเพื่อให้มีผลผูกพันตามกฎหมาย แล้วจะ เปลี่ยนแปลงมิได้

รากฐานของแนวคิดเรื่องหลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนาเกิดจาก หลักปรัชญา กฎหมาย เรื่องปัจเจกชนนิยม (Individualism) และหลักเศรษฐศาสตร์เสรีนิยมในเรื่องเสรีภาพในการ ทำสัญญา (Freedom of Contract)

หลักปัจเจกชนนิยม (Individualism) โดยมีหลักว่า รัฐต้องรับรองเสรีภาพส่วนบุคคล ซึ่งมนุษย์ทุกคนมีอยู่ตามธรรมชาติ และรัฐนั้นต้องไม่ทำลายสิทธิพื้นฐานของบุคคลดังกล่าวนี้ด้วย แต่เสรีภาพก็อาจมีข้อจำกัดได้ในบางเรื่องตามที่มีกฎเกณฑ์วางไว้พอสมควร และเสรีภาพของบุคคล

³² คารารพร เตชะกำพูน “ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมในสัญญา” วารสารนิติศาสตร์ 16.3, กันยายน 2529 หน้า 137

ก็อาจถูกจำกัดลง โดยความสมัครใจของบุคคลเองเท่านั้น เจตนาของบุคคลจึงมีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นอิสระ

การยอมรับหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนานั้น อาศัยเหตุผลที่เป็นหลัก Dogma คือหลักเกณฑ์ในตัวของมันเองที่จะต้องประกอบไปด้วยเหตุผลในทางปฏิบัติด้วย จึงจะทำให้หลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนาได้รับการยอมรับ³³

ความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา เป็นหลักเกณฑ์ที่ทำให้เอกชนสามารถกำหนดนิติสัมพันธ์ระหว่างตน โดยอิสระด้วยการแสดงเจตนา จึงมีความหมายคล้ายคลึงกับเรื่องเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) จนดูเหมือนว่ามีความหมายอย่างเดียวกัน

4.3 หลักเสรีภาพในการทำสัญญา

หลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) เป็นหลักที่อธิบายแก่นहींที่เกิดจากสัญญาจะเป็นहींที่ยุติธรรมสำหรับคู่สัญญา เพราะคู่สัญญามีเสรีภาพอิสระ ที่จะตกลงทำสัญญาหรือไม่ก็ได้ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่ามีภาระเอาเปรียบเกินไป หรือहींที่ตนรับภาระไว้มีมากกว่าहींที่อีกฝ่ายหนึ่งต้องปฏิบัติตอบแทนจนไม่เป็นธรรมแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องยอมรับตกลงก่อให้เกิดहींนั้น โดยการไม่ตกลงทำสัญญาดูด้วย เมื่อใดที่คู่สัญญาตกลงทำสัญญาก็ต้องถือเท่ากับว่าคู่สัญญาเห็นว่าเป็นहींนั้นยุติธรรมแล้ว และหลังจากที่สัญญาเกิดขึ้นแล้ว ลูกहींจะอ้างในภายหลังว่าตนไม่ได้รับความยุติธรรมไม่ได้ เพราะในขณะที่ทำสัญญาไม่มีใครบังคับ เมื่อคู่สัญญาเห็นว่าเป็นहींนั้นยุติธรรมก็ไม่ต้องทำสัญญาดูด้วย เมื่อตกลงกันทำสัญญาแล้ว สัญญาจะยุติธรรมสำหรับคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะอ้างว่าอีกฝ่ายเอาเปรียบจากข้อสัญญาที่ตกลงกันแล้วไม่ได้

สัญญาคือนิติกรรมอย่างหนึ่งซึ่งผู้กระทำจะต้องกระทำด้วยใจสมัครมุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลเพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ³⁴ หรือเรียกได้ว่าสัญญาทำให้เกิดहीं จะเห็นได้ว่าจะเกิดสัญญาได้ต้องมีความสมัครใจของคู่สัญญาที่ต้องการจะผูกพันด้วยกัน ซึ่งก็เป็นหลักในเรื่องของความอิสระในการแสดงเจตนานั้นเอง

หลักเสรีภาพในการทำสัญญา ถือว่าเป็นเพียงนโยบายทางกฎหมาย (Legal Policy) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเสรีภาพของบุคคลที่จะเปลี่ยนแปลงสิทธิของตนตามที่ต้องการ และเป็นหลักที่ให้เสรีภาพอย่างสมบูรณ์แก่คู่สัญญาในอันที่จะกำหนดชนิดแบบ และเนื้อหาของกิจการที่ประสงค์จะตกลงกันในการทำสัญญาโดยอิสระ และด้วยความสมัครใจ หากข้อตกลงนั้นไม่ขัด กับความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Policy) และสัญญานั้นย่อมมีผลใช้บังคับได้ ทฤษฎีว่าด้วยเสรีภาพ

³³ คาราวร ธิระวัฒน์ ,กฎหมายสัญญาลักษณะใหม่ของสัญญาและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ,หน้า 13-14

³⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 149

ในการทำสัญญาจึงถือหลักที่ว่าตัวที่ก่อให้เกิดหนี้ในเรื่องเกี่ยวกับสัญญานั้น คือความสมัครใจหรือเจตนา (La Volonte) นั้นเอง

หลักเสรีภาพในการทำสัญญา ตัวที่ก่อให้เกิดหนี้ในสัญญาคือ ความสมัครใจหรือเจตนา หากกรณีบุคคลใดทำสัญญาขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดหนี้ผูกพันตนเป็นการจำกัดเสรีภาพของตนลงนั้น หนี้ที่เกิดขึ้นนั้นด้วยอำนาจของกฎหมายที่รองรับ และยอมรับบังคับการให้โดยมิได้เกิดจากความสมัครใจ หรือเจตนาของคู่สัญญาแต่ก็เป็นหลักที่ว่าบุคคลทุกคนมีเสรีภาพที่จะทำสัญญาผูกพันตนหรือไม่ก็ได้ จะก่อหนี้หรือไม่ก็ได้แล้วแต่ความสมัครใจของบุคคลนั้น หนี้จึงเกิดขึ้นโดยอำนาจของการกระทำโดยสมัครใจของบุคคลนั้นนั่นเอง มิใช่เกิดโดยอำนาจภายนอกอื่นใด สัญญาไม่ได้มีสภาพบังคับโดยอำนาจของกฎหมาย แต่เป็นเพราะโดยอำนาจของความสมัครใจที่คู่สัญญายินยอมที่จะผูกพันกัน ดังนั้นกฎหมายต้องยอมรับผลผูกพันนั้นและต้องบังคับการให้กฎหมายจะเป็นผู้กำหนดบทลงโทษ คือ ความรับผิดชอบเมื่อไม่มีการปฏิบัติตามหนี้ในสัญญาเท่านั้น

ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าหลักเสรีภาพในการทำสัญญาเป็นหลักของหนี้ที่เกิดจากการทำสัญญาจะเป็นหนี้ที่ยุติธรรมสำหรับคู่สัญญาเพราะเหตุผลที่ว่าเมื่อใดที่คู่สัญญาตกลงทำสัญญาก็ต้องถือเท่ากับว่าคู่สัญญาเห็นว่ามันยุติธรรมดีแล้ว โดยจะอ้างภายหลังว่าตนไม่ได้รับความยุติธรรมไม่ได้ หรืออีกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะอ้างว่าอีกฝ่ายเอาเปรียบหรือได้เปรียบจากข้อสัญญาที่ตกลงกันแล้วไม่ได้เช่นกัน

นอกจากนี้ยังมีแนวความคิดของนักเศรษฐศาสตร์เสรีนิยมยืนยันหลักเสรีภาพในการทำสัญญาว่าเป็นหลักหรือวิธีการที่ดีที่สุดในการที่จะได้ผลลัพธ์ที่ยุติธรรม และเป็นประโยชน์แก่คู่สัญญา³⁵

5. หลักทั่วไปของละเมิด

5.1 วิวัฒนาการของละเมิด³⁶

ในอดีต เมื่อมนุษย์รวมตัวกันเป็นสังคมในยุคโบราณนั้น การประทุษร้ายกันและกัน มีวิธีการยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นการชดใช้ความเสียหาย คือ การให้ผู้เสียหายมีอำนาจแก้แค้นผู้ที่ประทุษร้ายตนได้โดยลำพัง แบบที่เรียกว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” ต่อมา เมื่อสังคมมนุษย์เจริญมาก

³⁵ ดารารพร ธีระวัฒน์ , กฎหมายสัญญาลักษณะใหม่ของสัญญาและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม , หน้า 14-16

³⁶ สุขุม ศุภนิษฐ์ คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา 2543

ขึ้น เริ่มมีผู้นำกลุ่มและพัฒนาจนกระทั่งมีรัฐและผู้ปกครองรัฐ ความคิดเกี่ยวกับการรักษาความสงบภายในรัฐจึงเริ่มมีขึ้น โดยถือว่าการฝ่าฝืนข้อกำหนดหรือข้อห้ามเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะลงโทษการปล่อยให้มีการแก้แค้นระหว่างผู้เสียหายกับผู้ประทุษร้ายยิ่งทำให้เกิดความไม่สงบมากยิ่งขึ้น ณ จุดนี้เองที่ทำให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างการลงโทษทางอาญาต่อผู้กระทำผิดโดยรัฐ เพื่อให้เกิดความสงบสุขและเพื่อปรามมิให้มีการกระทำเช่นนั้นอีก ส่วนผู้เสียหายซึ่งควรได้รับการชดใช้ เพื่อความเสียหายที่ตนได้รับ จึงกำหนดให้มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหาย อันเนื่องมาจากการประทุษร้ายนั้นได้เป็นอีกส่วนหนึ่ง เรียกว่ากฎหมายลักษณะละเมิด

ด้วยความเป็นมาดังกล่าวทำให้นักกฎหมายและนักประวัติศาสตร์กฎหมายกล่าวว่า ละเมิดเป็นกฎหมายที่เกิดขึ้นก่อนกฎหมายลักษณะอื่นทั้งหมด เพราะถือว่าหลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” เกิดขึ้นก่อนหลักการลงโทษทางอาญา หรือไม่ก็อ้างว่าละเมิดเป็นระยะหนึ่งของประวัติศาสตร์ของกฎหมายอาญา³⁷ รวมทั้งที่กล่าวว่าละเมิดเกิดขึ้นก่อนกฎหมายอาญา³⁸

ประวัติศาสตร์กฎหมายลักษณะละเมิดของไทยนั้น เดิมก่อนสมัยรัตนโกสินทร์ ละเมิดเป็นคำที่ใช้ในกฎหมายแต่มีความหมายเฉพาะการกระทำผิดต่อพระราชโองการ หรือเรียกว่าละเมิดพระราชอาญา และต้องถูกลงโทษโดยปรับไหมให้แก่ท้องพระคลังหลวงจึงใกล้เคียงกับการลงโทษทางอาญา ไม่มีความหมายในแง่ชดใช้ความเสียหายแก่ผู้ถูกระทำละเมิดอย่างในปัจจุบัน เหตุนี้เอง แม้ว่าจะมีบทบัญญัติให้ชดใช้เป็นสินไหมถึง (ให้แก่ผู้เสียหาย) ฟินยถึง (ให้แก่หลวง) ตามกฎหมายตราสามดวงก็ตาม แต่มิได้มีหลักฐานแสดงให้เห็นชัดเจนว่ากฎหมายไทยสมัยนั้นแยกความผิดอาญาออกจากความผิดทางแพ่งโดยเด็ดขาด ทำให้เสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรงบัญญัติชื่อ การชดใช้ค่าเสียหาย แก่ผู้ทำละเมิดในกฎหมายสมัยรัตนโกสินทร์ ให้ต่างจากความรับผิดทางอาญาในความหมายเดิม เป็นคำว่า “ประทุษร้ายทางแพ่ง” จนกระทั่งมีการบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงเปลี่ยนไปใช้คำว่า “ละเมิด” เหมือนเดิม แต่เป็นส่วนหนึ่งในเรื่องนี้ทางแพ่ง³⁹

5.2 ลักษณะทั่วไปของละเมิด⁴⁰

ในเรื่องละเมิดนั้น ขออธิบายลักษณะทั่วไปแยกเป็นข้อๆ ดังนี้.-

³⁷ ร. แลงกาศ์, เรื่องเดิม, หน้า 68-87

³⁸ รองพล เจริญพันธ์ *นิติปรัชญา* กรุงเทพมหานคร เจริญวิทย์การพิมพ์ 2520 หน้า 6

³⁹ ร. แลงกาศ์, เรื่องเดิม, หน้าเดิม

⁴⁰ ศักดิ์ สนองชาติ *คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด และความรับผิดทางละเมิด(ตาม พ.ร.บ.ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539)* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ 2544 หน้า 1-5

(1) ความหมายของละเมิด

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 บัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” ตามบทบัญญัติดังกล่าวจึงพอสรุปความหมายของละเมิดได้ว่า หมายความถึงการกระทำผิดกฎหมายโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เป็นเหตุให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน

ละเมิดจะต้องเป็นการกระทำผิดกฎหมาย และเกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ถ้ามีการกระทำผิดกฎหมาย แต่ไม่เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น หรือเกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น แต่การกระทำนั้น ไม่ผิดกฎหมาย ย่อมไม่เป็นละเมิด

ตัวอย่าง

1. ก. ใช้ปืนยิง ข. ถึงแก่ความตาย การกระทำของ ก. เป็นการกระทำผิดกฎหมาย และเกิดความเสียหายแก่ ข. เป็นละเมิด
2. ก. ใช้ปืนยิง ข. โดยเจตนาฆ่า แต่กระสุนปืนด้าน การกระทำของ ก. เป็นการกระทำผิดกฎหมายฐานพยายามฆ่าผู้อื่น แต่ไม่เกิดความเสียหายแก่ ข. ไม่เป็นละเมิด

(2) ละเมิดเป็นนิติเหตุ

นิติเหตุเป็นเหตุการณ์ที่กฎหมายยอมรับว่ามีผลให้เกิดสิทธิและหน้าที่ผูกพันกันระหว่างบุคคล ละเมิดเป็นนิติเหตุอย่างหนึ่งที่เกิดจากการกระทำของบุคคล แต่เป็นการกระทำที่ไม่มุ่งประสงค์จะให้เกิดผลในกฎหมาย หากแต่มีผลให้เกิดสิทธิและหน้าที่ผูกพันกันตามกฎหมาย เช่น เกี่ยวกับการจัดการงานนอกสั่ง (มาตรา 395) และลาภมิควรได้ (มาตรา 406) อันต่างกับนิติกรรมซึ่งเป็นการกระทำที่มุ่งประสงค์จะให้เกิดผลในกฎหมายผูกพันกันระหว่างบุคคล (มาตรา 149)

(3) ละเมิดเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้

โดยเหตุที่ละเมิดเป็นนิติเหตุซึ่งมีผลให้เกิดสิทธิและหน้าที่ผูกพันตามกฎหมาย เมื่อมีการกระทำละเมิดเกิดขึ้น จึงเกิดสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ต้องเสียหาย และก่อนหน้าที่แก่ผู้กระทำละเมิดที่จะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการกระทำละเมิดของตน หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามสิทธิเรียกร้องของฝ่ายที่มีสิทธิก็คือหนี้ ดังนั้น ละเมิดจึงเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ 1 ใน 4 ประการ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 ว่าด้วยหนี้ ซึ่งมี

เรื่อง สัญญา จัดการงานนอกสั่ง ลากมิควรรได้ และละเมิด โดยทั่วไปเมื่อจะกล่าวถึงบ่อเกิดแห่งหนึ่ง มักจะเรียกว่า มูลแห่งหนึ่ง หรือมูลหนึ่ง เช่น มูลหนึ่งละเมิด มูลหนึ่งสัญญา

(4) ละเมิดกับการผิดสัญญา

หากถือหลักละเมิดกับสัญญาต่างเป็นบ่อเกิดแห่งหนึ่ง ละเมิดก็เป็นการก่อหนึ่ง เพราะกฎหมายบัญญัติ ส่วนสัญญาก่อนหนึ่งเพราะมีการตกลงกันระหว่างคู่สัญญา การผิดสัญญาเป็นเพียงการไม่ชำระหนี้ แม้เจ้าหนี้จะมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ นั้น การผิดสัญญาโดยทั่วไปก็ไม่เป็นละเมิด

ตัวอย่าง

1. เจ้าของโรงงานไฟฟ้าตัดสายไฟฟ้าของตนเองและงดจ่ายกระแสไฟฟ้า แม้ผู้ใช้ไฟฟ้าต้องเสียหายเพราะไม่ได้ใช้ไฟฟ้า ก็เป็นความเสียหายต่อสิทธิในสัญญา เป็นกรณีผิดสัญญาไม่เป็นละเมิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 47/2492)

2. จ้างให้ตั้งศูนย์ถ่วงล้อรถยนต์ ผู้รับจ้างทำงานไม่เรียบร้อย เป็นเหตุให้พวงมาลัยไม่สามารถบังคับล้อรถ ทำให้รถผู้ว่าจ้างไปชนรถอื่นเสียหาย เป็นผิดสัญญาจ้างทำของ ไม่เป็นละเมิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 25/2523)

แต่อย่างไรก็ดี การกระทำครั้งหนึ่งของคู่สัญญาอาจเป็นทั้งผิดสัญญาและละเมิดรวมอยู่ด้วยกัน ซึ่งมีหลักพิจารณาว่า การทำให้เสียหายต่อสิทธิตามสัญญาเป็นผิดสัญญา การทำให้เสียหายต่อสิทธิตามกฎหมายเป็นละเมิด ดังนั้น หากคู่สัญญาทำให้เสียหายต่อสิทธิตามสัญญา ดังตัวอย่างข้างต้นย่อมเป็นเพียงผิดสัญญา แต่ถ้าทำให้เสียหายต่อสิทธิตามสัญญาและสิทธิตามกฎหมาย ย่อมเป็นทั้งผิดสัญญาและละเมิด เช่น ยืมทรัพย์สินของบุคคลอื่นมาซึ่งจะต้องส่งคืนเมื่อใช้สอยเสร็จ แต่จงใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้ทรัพย์สินนั้นสูญเสียหายไป การไม่ส่งคืนทรัพย์สินที่ยืมมาเป็นผิดสัญญา ส่วนการทำให้ทรัพย์สินอันเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลอื่นสูญเสียหายไปย่อมเป็นละเมิด กรณีเช่นนี้ โจทก์จะเลือกฟ้องทางใดทางหนึ่งก็ได้ แต่กฎหมายมิได้บังคับให้โจทก์เลือกโจทก์จะบรรยายข้อเท็จจริงและมีคำขอมาเฉย ๆ ก็ได้ ซึ่งศาลมีหน้าที่นำด้วยทกกฎหมายมาปรับแก้คดีเอง (คำพิพากษาฎีกาที่ 974/2492)

การผิดสัญญานั้นเป็นเรื่องของคู่สัญญา บุคคลภายนอกไม่อาจผิดสัญญาได้ แม้สิทธิตามสัญญาผูกพันเฉพาะคู่สัญญา แต่บุคคลภายนอกอาจเป็นผู้ทำลายสิทธินั้นได้ กรณีที่บุคคลนอกสัญญาทำความเสียหายต่อสิทธิตามสัญญาย่อมเป็นละเมิดได้⁴¹

⁴¹ จิตติ ดิงศภัทย์ คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 กรุงเทพมหานคร จัดพิมพ์โดยเนติบัณฑิตยสภา 2503 หน้า 486

ตัวอย่าง

จำเลยกับพวกร่วมนัดหยุดงาน ปิดล้อมเครื่องบินและบีบบังคับให้สายการบิน เลิกสัญญาจ้างกับโจทก์ ถ้าไม่เลิกสัญญาจะไม่ยอมเลิกปิดล้อม การบีบบังคับให้เลิกสัญญาเป็นการ กระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ทำให้โจทก์เสียหาย ย่อมเป็นละเมิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 152/2523)

อนึ่ง กรณีที่คู่สัญญา ร่วมกับบุคคลภายนอกสัญญา ทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เสียหาย การกระทำนั้นย่อมเป็นทั้งผิดสัญญาและละเมิด กล่าวคือ การกระทำของคู่สัญญาเป็นผิด สัญญาส่วนการกระทำของบุคคลภายนอกสัญญาเป็นละเมิด

ตัวอย่าง

โจทก์ทำสัญญากับจำเลยที่ 1 โดยโจทก์โอนที่ดินประทานบัตรให้จำเลยที่ 1 เพื่อจัดตั้งบริษัทประกอบกิจการเหมืองแร่ร่วมกัน แต่ยังมีได้จัดตั้งบริษัทตามสัญญา จำเลยที่ 1 กับ จำเลยที่ 2 ได้เข้าดำเนินการขุดเอาแร่ในที่ดินประทานบัตรของโจทก์ไปเป็นประโยชน์ฝ่ายเดียว จำเลยทั้งสองต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อโจทก์ โดยจำเลยที่ 1 ต้องรับผิดชอบผิดสัญญา จำเลยที่ 2 รับผิดชอบ ละเมิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 1730/2512)

(5) ความรับผิดเพื่อละเมิดเป็นความรับผิดในทางแพ่ง

เมื่อมีการละเมิดเกิดขึ้นกฎหมายบังคับให้บุคคลต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน จึงก่อให้เกิดความรับผิดแก่บุคคล แต่เป็นความรับผิดในทางแพ่ง ซึ่งแตกต่างจากความรับผิดทาง อาญาหลายประการ ประการหนึ่งก็คือ ความรับผิดทางอาญาระงับไปด้วยความตายของผู้กระทำ ความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 38 แต่ความรับผิดเพื่อละเมิดไม่ระงับด้วยความ ตายของผู้ต้องรับผิด เพราะกองมรดกของผู้ตายประกอบด้วยทรัพย์สิน สิทธิหน้าที่และความรับผิด ต่างๆ ย่อมเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 ,1600 แต่ทายาทไม่จำเป็นต้องรับผิดเกิดกว่าทรัพย์มรดกที่ตกทอดแก่ตนตาม มาตรา 1601

(6) กรณีอาจเป็นทั้งความผิดอาญาและละเมิดพร้อมๆ กันได้⁴²

หากว่าการกระทำนั้น ๆ เข้าลักษณะที่กฎหมายอาญาบัญญัติว่าเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นความผิดในทางละเมิดด้วย เช่น การทำร้ายร่างกายหรือทำ อันตรายแก่ชีวิตย่อมเป็นความผิดอาญา อันถือว่าเป็นการกระทำความผิดต่อความสงบสุขของ สังคม และถือว่าผู้เสียหายถูกทำละเมิดมีสิทธิเรียกให้ชดใช้เยียวยาความเสียหายนั้นได้

อย่างไรก็ดีการคำนวณสรุปว่า การกระทำที่เป็นความผิดละเมิดจะเป็นความผิด อาญาด้วยเสมอไม่ถูกต้อง เพราะบางกรณีไม่เป็นความผิดทางอาญา แต่ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับชดใช้

⁴² สุขุม ศุภนิติย์ , เรื่องเดิม , หน้า 3-4

ทางแพ่งถือเป็นละเมิด ในทำนองกลับกันเป็นความผิดอาญาแต่ไม่เป็นละเมิด เช่น การทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหายโดยประมาทไม่เป็นความผิดอาญา แต่เป็นละเมิดต่อทรัพย์สิน หรือ การยินยอมให้ผู้อื่นทำร้ายร่างกาย ผู้ทำร้ายต้องนับผิดทางอาญาฐานทำร้ายผู้อื่น โดยเจตนา แต่ไม่เป็นการกระทำละเมิดต่อร่างกายผู้อื่นเพราะถือว่าผู้เสียหายยินยอมรับเอาความเสียหายนั้นแต่ต้น หรือความผิดลหุโทษหลายความผิดที่มีโทษอาญาแต่ไม่เป็นการผิดในทางละเมิด เช่น ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 374 , 376 , 379 เป็นต้น

ในกรณีที่เป็นทั้งความผิดอาญาและละเมิด หรือเรียกว่า คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา นั้น ผู้เสียหายจะฟ้องคดีอาญาและฟ้องเรียกค่าเสียหายเป็นคดีแพ่งไปพร้อมๆ กันก็ได้ ทั้งนี้ต้องดำเนินการตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 , 47 และ 51 ด้วย

(7) การแบ่งส่วนลักษณะความรับผิดเพื่อละเมิด⁴³

อาจแบ่งได้เป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของตนเอง
2. ความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น
3. ความรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดจากทรัพย์สิน

5.3 ทฤษฎีความรับผิดในทางละเมิด⁴⁴

แนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิด ในระบบกฎหมายจารีตประเพณีนั้นมีสองแนวใหญ่ๆ ได้แก่ แนวคิดก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่ถือว่าเมื่อมีความเสียหายต้องมีการชดเชยเยียวยา แนวคิดพื้นฐานจากหลักการ **คุ้มครองสิทธิของบุคคลในอันที่จะไม่ถูกทำให้เสียหาย** ดังนั้น ทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดในแนวคิดนี้ ไม่พิจารณาถึงองค์ประกอบภายในด้านจิตใจของผู้กระทำ เช่น จงใจกระทำ หรือขาดความระมัดระวังแต่ประการใด เมื่อมีผู้เสียหายต้องมีผู้ชดเชยความเสียหายเท่ากับมุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย (แนวคิดนี้ ตรงกับ “**ทฤษฎีรับภัย**” ซึ่งมีในกฎหมายฝรั่งเศส) ทั้งนี้เพราะถือว่าความคิดของมนุษย์อันเป็นองค์ประกอบภายในจิตใจไม่อาจถูกพิจารณาได้

ส่วนแนวคิดประการที่สองถือว่า ความเสียหายที่จะมีผู้รับผิดชอบชดเชยเยียวยาให้ได้นั้น ต้องเกิดจากการกระทำของบุคคลซึ่งจงใจกระทำหรือกระทำลง โดยขาดความระมัดระวังเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะแนวคิดนี้พื้นฐานมาจากหลักการ **คุ้มครองเสรีภาพของบุคคลผู้กระทำ** มากกว่ามุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย

⁴³ คักดี สนองชาติ , เรื่องเดิม , หน้า 5

⁴⁴ สุขุม ศุภนิษฐ์ , เรื่องเดิม , หน้า 6-10

ในยุคแรกก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 กฎหมายละเมิดมุ่งคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของบุคคล ดังนั้นทฤษฎีความรับผิดทางละเมิดจึงมิได้เน้นความจงใจหรือประมาทเลินเล่อแต่พิเคราะห์ถึงความเสียหายมากกว่า และถือว่าผู้ก่อให้เกิดความเสียหายต้องรับผิดต่อมาทฤษฎีนี้ได้รับอิทธิพลจากศาสนาอย่างมาก และถือว่าผู้ละเมิดเป็นผู้ประพฤติดิศีลธรรมไปในตัว และขยายหลักความรับผิดทางละเมิดไปสู่เกณฑ์ที่ต้องพิจารณาถึงการจงใจกระทำ ทำให้ความรับผิดในละเมิดจะเกิดแต่เฉพาะกรณีละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อเท่านั้น เท่ากับเป็นการคุ้มครองประโยชน์ของการใช้เสรีภาพของบุคคลตามแนวคิดประการที่สอง

ปลายศตวรรษที่ 19 แนวทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดในละเมิด ชัดเจนมากขึ้นว่า จะต้องมีคามผิดจึงจะมีความรับผิดได้ (No Liability without Fault) หรือที่เรียกว่า (Fault Theory) เชื่อกันว่าเป็นแนวคิดซึ่งได้รับอิทธิพลจากระบบการค้าเสรี (Laissez-faire) และการปฏิบัติอุตสาหกรรมในยุโรป ทฤษฎีความผิดนี้ เชื่อว่าจะทำให้เกิดความกล้าเสี่ยงต่อการดำเนินกิจการต่างๆ มากขึ้น เพราะทฤษฎีให้รับผิดโดยปราศจากความผิดนั้นขัดขวางต่อความเจริญทางอุตสาหกรรม เนื่องจากในทฤษฎีเดิม (รับผิดโดยไม่ต้องจงใจหรือประมาท) นั้น ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นจากการทำอุตสาหกรรม ผู้ประกอบกิจการต้องรับผิดโดยไม่มีข้อแก้ตัว

ในปัจจุบันประเทศอุตสาหกรรมในยุโรปและอเมริกาต่างมองเห็นปัญหาของการเสียหายผู้ใช้เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น จากการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น อุบัติเหตุทางยานยนต์ ความเสียหายจากการบริโภคสินค้าและบริการ กรณีเหล่านี้ผู้เสียหายจะต้องพิสูจน์ความผิดของผู้ละเมิด แต่เป็นการยากมากที่ผู้เสียหายจะพิสูจน์ได้ว่า ผู้ใดต้องรับผิดเพราะจงใจทำให้เสียหาย หรือประมาทเลินเล่อในการผลิตสินค้าหรือให้บริการ

ดังนั้น แนวความคิดเกี่ยวกับการชดเชยเสียหายในทางละเมิดจึงย้อนกลับไปสู่สมัยเริ่มแรกคือ เน้นความเสียหายไม่เน้นที่ความผิดเรียกว่า **ทฤษฎีความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability)** มีการเอาแนวคิดนี้ไปบัญญัติในกฎหมายเกี่ยวกับความเสียหายอันเกิดจากยานพาหนะ หรือกฎหมายเกี่ยวกับการบินพาณิชย์ กฎหมายเกี่ยวกับความเสียหายจากการบริโภคผลิตภัณฑ์ กฎหมายค่าทดแทนความเสียหายในการทำงาน เป็นต้น

สำหรับกฎหมายลักษณะละเมิดของไทย ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 ลักษณะ 5 ตั้งแต่ มาตรา 420 ถึง มาตรา 452 มีที่มาเทียบเคียงจากกฎหมายลักษณะละเมิดและลักษณะหนี้ ของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายหลายประเทศด้วยกัน เป็นต้นว่า ประเทศเยอรมัน ประเทศสวีเดน เซอร์แลนด์ ประเทศญี่ปุ่น ในเรื่องทฤษฎีความรับผิดทางละเมิดตามกล่าวข้างต้นนั้น สำหรับกฎหมายไทยถือ **ทฤษฎีความผิด** คือต้องมีองค์ประกอบจากการจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ในการกระทำให้เกิดเสียหาย และมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลจึงจะ

เป็นละเมิด ส่วน **ทฤษฎีรับภัย** ไม่มีอิทธิพลโดยตรงในกฎหมายไทย ส่วน **ทฤษฎีความรับผิดชอบเด็ดขาด** มีอยู่ในบทบัญญัติหลายมาตรา เช่น มาตรา 437 เรื่องละเมิดจากยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล และบุคคลผู้มิไว้ในครอบครองซึ่งทรัพย์สินอันตรายโดยสภาพ เป็นต้น

6. ข้อแตกต่างระหว่างความรับผิดตามสัญญากับละเมิด

6.1 ความแตกต่างทางทฤษฎีของความรับผิดตามสัญญากับความรับผิดเพื่อละเมิด⁴⁵

สามารถแยกพิจารณาได้ 3 ความเห็น ดังนี้

(ก) **ทฤษฎีคลาสสิก** เห็นว่า ความรับผิดเพื่อละเมิดเป็น บ่อเกิด แห่งหนี้ ส่วนความรับผิดตามสัญญาเป็น ผล แห่งหนี้

เนื่องจากการทำละเมิดเป็นการก่อให้เกิดหนี้ตามกฎหมายในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ละเมิดจึงเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ ถ้าไม่มีการทำละเมิด ก็ไม่มีหนี้

ตัวอย่าง

นาย ก. ขับรถโดยประมาทชนร้านของ นาย ข. ทำให้ร้านเสียหาย เป็นต้น เราจะเห็นได้ว่าเป็นความรับผิดทางละเมิด เพราะนาย ก. กับ นาย ข. นั้นก่อนเกิดเหตุไม่ได้เป็นเจ้าของหนี้ลูกหนี้กัน ไม่รู้จักกันด้วยซ้ำ ไม่ได้มีหนี้ผูกมัดนาย ก. และ นาย ข. อย่างไม่ได้ตกลงทำสัญญากันถึงเรื่องที่จะเกิดขึ้น

ส่วนกรณีของความรับผิดตามสัญญานั้น เมื่อเกิดสัญญา สัญญาเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ คือ ก่อให้เกิดหน้าที่ในการปฏิบัติการชำระหนี้ มิใช่บ่อเกิดแห่งหนี้ที่ทำให้ต้องรับผิดชดใช้ค่าเสียหายแต่อย่างใด การที่คู่สัญญาจะต้องรับผิดชดใช้ค่าเสียหายนั้นเกิดจากการไม่ชำระหนี้ตามสัญญาและการไม่ชำระหนี้ก่อนความเสียหายขึ้น คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ชำระจึงต้องรับผิดชดใช้ค่าเสียหาย ความรับผิดตามสัญญาจึงเป็นผลแห่งหนี้หรือผลที่เกิดจากการไม่ชำระหนี้ตามสัญญา

ตัวอย่าง

นาย ก. กับ นาย ข. มีสัญญากัน เช่น นาย ข. ได้ฝากผ้าไว้กับนาย ก. ต่อมาผ้าของ นาย ข. นี้ได้ตายลงเนื่องจาก ก. ไม่ได้ให้ความระมัดระวังรักษามันนั้น อย่างนี้จะเห็นได้ว่ามีความรับผิดทางสัญญาเกิดขึ้น เพราะก่อนเกิดเหตุ นาย ก. และ นาย ข. ได้มีนิติสัมพันธ์ คือ หนี้ผูกมัด

⁴⁵ จิต เศรษฐบุตร “หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด” โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร 2539 หน้า 34-37

นาย ก. อยู่แล้ว จะต้องเลี้ยงรักษาม้านั้น นาย ก. ได้ทำการขัดขึ้นไม่ชำระหนี้ นั่นคือไม่ได้ใช้ความระมัดระวังรักษาม้า จึงได้เกิดความรับผิดทางสัญญาขึ้น ความรับผิดทางสัญญาจึงเป็นผลแห่งหนี้

(ข) ความเห็นของนักกฎหมายฝรั่งเศสท่าน **Planiol** เห็นว่าทั้งความรับผิดตามสัญญาและความรับผิดเพื่อละเมิด ต่างเป็นความรับผิดที่เกิดจากการไม่ชำระหนี้เหมือนกัน จะแตกต่างกันตรงที่ว่า ความรับผิดเพื่อละเมิดเกิดจากการไม่ชำระหนี้ตามที่กฎหมายกำหนด แต่ความรับผิดตามสัญญาเป็นความรับผิดเพราะการไม่ชำระหนี้ที่เกิดจากการตกลง

ในความเป็นจริงความเห็นทั้งสองก็ดูจะมีเหตุผลด้วยกันและไม่มีอะไรขัดแย้งกัน เพราะเป็นการมองกันคนละมุมเท่านั้น

(ค) ความเห็นที่ 3 ของท่าน **Gabriel Marty** เห็นว่า แท้จริงความรับผิดทางสัญญาและละเมิดต่างเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ทั้งคู่

6.2 ความแตกต่างระหว่างความรับผิดตามสัญญากับความรับผิดเพื่อละเมิด⁴⁶

มีข้อแตกต่างเป็นหลักใหญ่ๆ 7 ข้อ ดังนี้.-

(1) สัญญาเกิดหนี้จากข้อตกลง แต่ละเมิดเกิดหนี้โดยกฎหมายบังคับ

สัญญาเป็นนิติกรรมที่เป็นข้อตกลงระหว่างบุคคลที่จะกระทำหรืองดเว้นการกระทำ ซึ่งชอบด้วยกฎหมายโดยทั้งสองฝ่ายมีสิทธิและหน้าที่ต่อกันและกัน ที่จะบังคับชำระหนี้ตามข้อตกลง ส่วนละเมิดแม้จะเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ก็มิใช่เกิดจากข้อตกลงระหว่างบุคคล แต่เป็นเรื่องที่กฎหมายบังคับให้ผู้ทำละเมิดต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย จึงเรียกว่า “นิติเหตุ”

(2) สัญญาโดยหลักแล้วเป็นหน้าที่ทั้งสองฝ่ายจะต้องปฏิบัติต่อกัน โดยเฉพาะ ส่วนละเมิดเป็นหน้าที่ที่ต้องไม่ล่วงสิทธิต่อบุคคลทั่วไป

กล่าวคือ คู่สัญญามีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามสัญญาต่อกันและกัน เมื่อปฏิบัติตามสัญญาครบถ้วนแล้ว สิทธิและหน้าที่ตามสัญญาก็สิ้นสุดลง แต่หากมีการผิดสัญญานอกจากถูกบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญาแล้วอาจถูกเรียกค่าเสียหายได้ด้วย เป็นการบังคับใช้ในระหว่างคู่สัญญาเท่านั้น แต่มีข้อยกเว้นในเรื่องสัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอก ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 374 ซึ่งบุคคลภายนอกตามที่ระบุในสัญญาอาจเข้ารับประโยชน์ตามสัญญานั้นได้ และตามมาตรา 362 การโฆษณาให้คำมั่นว่าจะให้รางวัลแก่บุคคลทั่วไป ส่วนละเมิด เป็นเรื่องที่กฎหมายบังคับว่า บุคคลจะต้องไม่ล่วงสิทธิผิดหน้าที่ต่อบุคคลทั่วไป จนก่อให้เกิดความเสียหายแก่

⁴⁶ เพิ่ง เพิ่งนิติ คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์อจตยา มิเลเนียม 2543 หน้า 23-25

เขา มิฉะนั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน ผู้ทำละเมิดจึงมีหน้าที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอย่าง เดียว เว้นแต่จะมีการทำนิติกรรมสัญญาเป็นอย่างอื่นในภายหลัง

(3) ละเมิดเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ ส่วนความคิดตามสัญญาเป็นผลแห่งหนี้

กล่าวคือก่อนมีการละเมิด ยังไม่มีหนี้เกิดขึ้นระหว่างผู้ทำละเมิดกับผู้เสียหายไม่ มีนิติสัมพันธ์ต่อกัน ต่อเมื่อมีการทำละเมิดจึงเกิดหนี้ที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน เรียกได้ว่าความ รับผิดทางละเมิดเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ ส่วนสัญญาจะต้องมีนิติสัมพันธ์กันก่อน คือหนี้ซึ่งผูกมัดผู้หนึ่ง เรียกว่า “ลูกหนี้” ให้ชำระหนี้แก่ผู้หนึ่งเรียกว่า “เจ้าหนี้” หากลูกหนี้ไม่ยอมชำระก็ต้องรับผิดตาม สัญญาเรียกว่า “เป็นผลแห่งหนี้”

(4) แตกต่างในเรื่องความสามารถของบุคคล

การทำสัญญาอาจถูกจำกัดสถานะและความสามารถของบุคคล อาจเป็นผู้เยาว์ ผู้ ไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ หรือผู้ถูกพิทักษ์ทรัพย์ในคดีล้มละลาย ทำให้สัญญาที่ ทำกับบุคคลดังกล่าวตกเป็นโมฆียะ โมฆะ หรือไม่มีผลผูกพันได้ แต่บุคคลเหล่านี้ ยังมีความรับผิด ในเรื่องละเมิดอยู่

(5) ต่างกันในเรื่องหน้าที่นำสืบ

ในคดีละเมิด ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ว่าผู้ทำละเมิดได้ทำโดยจงใจหรือประมาท เลินเล่อให้เขาเสียหายโดยผิดกฎหมายจึงบังคับให้เขาใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ ส่วนสัญญาเมื่อฟังได้ ว่าลูกหนี้มีพันธะต่อเจ้าหนี้ตามสัญญาแล้ว ลูกหนี้ต้องพิสูจน์ว่าได้ชำระหนี้หรือปฏิบัติตามสัญญา ครบถ้วนแล้ว

(6) ข้อจำกัดในเรื่องค่าเสียหาย

สัญญาบางประเภท เช่น สัญญารับขนของตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พาณิชย ์ มาตรา 610 ผู้ขนส่งมีข้อจำกัดความรับผิดในส่วนค่าเสียหายของเงินตราหรือของมีค่าอื่นๆ ที่รับขนตามมาตรา 620 แต่ถ้าผู้ส่งฟ้องให้รับผิดฐานละเมิดแล้ว ผู้ขนส่งต้องรับผิดเต็มจำนวนความเสียหาย เช่น ผู้ขนส่งรับขนของมีค่า แต่ทำประมาทเลินเล่อให้ของมีค่านั้นแตกหักเสียหาย หากผู้ส่ง ฟ้องฐานละเมิดแล้วผู้ขนส่งต้องรับผิดเต็มราคา แม้ผู้ส่งจะมีได้บอกราคาหรือสภาพแห่งของนั้นไว้ก็ ตาม ตัวอย่างเช่น “โจทก์บรรยายฟ้องว่า จำเลยที่ 2 ลูกจ้างจำเลยที่ 1 ผู้ขนส่งโดยสารได้ยกสิ่งของ ของโจทก์ให้แก่ผู้อื่น โดยปราศจากความระมัดระวังจึงเป็นละเมิด แม้ทั้งสองฝ่ายจะเข้าผูกพันกัน โดยสัญญารับขน แต่เมื่อการที่จำเลยผิดสัญญานั้นเป็นเรื่องที่จำเลยมีหน้าที่ต้องปฏิบัติในส่วนที่ เกี่ยวกับละเมิดอยู่ด้วย จึงอาจต้องรับผิดทั้งในด้านสัญญาและละเมิดพร้อม ๆ กัน ดังนั้น การที่โจทก์ ฟ้องให้จำเลยรับผิดในมูลละเมิดจึงไม่ขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมาย ” (คำพิพากษาฎีกาที่ 3814/2525)

ฎีกาเรื่องนี้โจทก์ได้กล่าวในคำฟ้องว่าจำเลยผิดสัญญาเรื่องรับขนและเป็นการทำละเมิดต่อโจทก์ แม้ความเสียหายที่โจทก์ได้รับจะเกินกว่าความรับผิดชอบของจำเลยที่มีต่อโจทก์ตามสัญญารับขน แต่จำเลยก็ต้องรับผิดชอบตามความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อโจทก์ในฐานะละเมิด

(7) การผิดนัด

ในเรื่องสัญญาหากมิได้กำหนดเวลาชำระหนี้ตามวันแห่งปฏิทินเมื่อหนึ้นถึงกำหนดชำระแล้ว เจ้าหนี้ต้องทวงถามก่อน หากไม่ชำระลูกหนี้จึงจะได้ชื่อว่าผิดนัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 204 แต่เรื่องละเมิดลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดมาตั้งแต่ทำละเมิด ตามมาตรา 206

7. กฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวกับบัตรเครดิต⁴⁷

กฎหมายเกี่ยวกับบัตรเครดิตของประเทศไทยนั้น ไม่มีบทบัญญัติไว้โดยเฉพาะในรูปของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับธุรกรรมบัตรเครดิต โดยก่อนหน้านี้นี้เคยมีร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับธุรกรรมบัตรเครดิตแล้วหลายฉบับ เช่น ร่างพระราชบัญญัติบัตรเครดิต พ.ศ. 2537 , ร่างพระราชบัญญัติบัตรเครดิต พ.ศ. 2542 แต่ก็ยังไม่ผ่านกระบวนการออกกฎหมายจนลุล่วงถึงขั้นประกาศใช้ได้

ปัจจุบันอยู่ระหว่างการพยายามผลักดัน ร่างพระราชบัญญัติอันเกี่ยวข้องโดยตรงกับธุรกรรมบัตรเครดิต โดยคณะรัฐมนตรีได้ลงมติ เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2553 รับ “ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต พ.ศ.....” ซึ่งเสนอโดยกระทรวงการคลัง โดยมีมติ ดังนี้⁴⁸

1. อนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต พ.ศ. ตามที่กระทรวงการคลังเสนอ และให้ส่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณา โดยร่างพระราชบัญญัติฯ มีสาระสำคัญดังนี้

1.1 กำหนดหลักเกณฑ์ในการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต เช่น ประเภทของบัตรเครดิต หลักเกณฑ์การออกบัตร วงเงิน คุณสมบัติของผู้ถือบัตร เป็นต้น

1.2 กำหนดสิทธิและหน้าที่ของผู้ประกอบธุรกิจ ผู้ถือบัตรและผู้รับบัตร

⁴⁷ นฤมล สุขสวัสดิ์ , ปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมของธนาคารพาณิชย์ : ศึกษาเฉพาะกรณีสัญญาบัตรเครดิต , หน้า 86-101

⁴⁸ http://www.soc.soc.go.th/draft-bill_mati.htm สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2553

1.3 กำหนดห้ามผู้ประกอบการเรียกเก็บเงินก่อนวันครบกำหนดชำระตามสัญญา และถ้าผู้ถือบัตรชำระเงินเกินยอด และได้ร้องขอต่อผู้ประกอบการเป็นลายลักษณ์อักษร ผู้ประกอบการต้องคืนเงินแก่ผู้ถือบัตรทันที

1.4 กำหนดให้กรณีผู้ถือบัตรซื้อสินค้าหรือบริการผ่านทางอินเทอร์เน็ต เมื่อผู้ถือบัตรมีข้อโต้แย้งเป็นลายลักษณ์อักษรว่า ตนมิได้เป็นผู้ซื้อสินค้าหรือใช้บริการจากผู้รับบัตรนั้น ผู้ประกอบการจะต้องระงับการเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตรไว้และทำการตรวจสอบ

1.5 กำหนดให้หนี้อันเนื่องมาจากการใช้บัตรเครดิตห้ามมิให้ฟ้องร้องเมื่อพ้น 2 ปี นับแต่วันที่สัญญาบัตรเครดิตสิ้นสุดลง

1.6 กำหนดบทเฉพาะกาลโดยให้ผู้ประกอบการบัตรเครดิตที่ได้รับอนุญาตก่อนพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับให้ถือว่าได้รับอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ และให้ผู้ที่ได้รับผ่อนผันตามกฎหมายเดิมได้รับการผ่อนผันต่อไปจนกว่าจะมีคำสั่งตามพระราชบัญญัตินี้ รวมทั้งให้ถือว่าบัตรเครดิตตามกฎหมายเดิมเป็นบัตรเครดิตตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

2. ให้กระทรวงการคลังรับความเห็นของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค กระทรวงยุติธรรมเกี่ยวกับการกำกับดูแลการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต ควรเพิ่มหลักเกณฑ์ให้ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) มีอำนาจในการพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้รับบัตร หรือผู้ถือบัตรที่ได้รับความสะดวกหรือเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำของผู้ประกอบธุรกิจเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้ใช้บัตร ได้อย่างเต็มที่ ส่วนการยกเลิกการชำระค่าสินค้าหรือค่าบริการแก่ผู้ประกอบการ ควรครอบคลุมถึงกรณีผู้ใช้บัตรมิได้รับสินค้าหรือบริการจากผู้รับจากผู้รับบัตร หรือกรณีได้รับสินค้าหรือบริการดังกล่าวแต่เพียงบางส่วนซึ่งไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของสัญญาด้วย รวมทั้งควรเพิ่มการจำกัดความรับผิดชอบของผู้ถือบัตรกรณีบัตรเครดิตสูญหาย ถูกขโมย หรือถูกฉ้อฉล หรือถูกนำไปใช้โดยบุคคลอื่น และความเห็นของกระทรวงพาณิชย์เกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ย ค่าปรับ ค่าธรรมเนียม และค่าบริการอื่นๆ ควรกำหนดอัตราขั้นสูงที่เหมาะสมและเป็นธรรมเพื่อเป็นการคุ้มครองประชาชนผู้ใช้บริการให้ได้รับประโยชน์สูงสุด และในการกำกับดูแลผู้ประกอบการบัตรเครดิตต้องมีให้มีพฤติกรรมที่เป็นการผูกขาดหรือลดการแข่งขัน การตกลงร่วมกัน หรือพฤติกรรมทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งอาจเข้าข่ายความรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 ไปประกอบการพิจารณาด้วย แล้วส่งให้คณะกรรมการประสานงานด้านนิติบัญญัติพิจารณา ก่อนเสนอสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาต่อไป

“ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต พ.ศ.....” ดังกล่าว ประกอบด้วย บทบัญญัติทั้งสิ้น 73 มาตรา โดยแยกเป็นหมวดต่างๆ ทั้งสิ้น ดังนี้.⁴⁹

บททั่วไป (มาตรา 1 – 5)

หมวด 1 การจัดตั้งบริษัทและการขอใบอนุญาต (มาตรา 6 - 8)

หมวด 2 ส่วนที่ 1 ประเภทของบัตรเครดิตและการออกบัตรเครดิต (มาตรา 9 – 15)

ส่วนที่ 2 วงเงิน ดอกเบี้ย ค่าธรรมเนียม และค่าปรับของบัตรเครดิต (มาตรา 16 – 25)

ส่วนที่ 3 การดำเนินการอื่นๆ เกี่ยวกับการให้บริการบัตรเครดิต (มาตรา 26 – 33)

หมวด 3 การกำกับดูแลการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต (มาตรา 34 – 39)

หมวด 4 สิทธิและหน้าที่ของผู้ประกอบธุรกิจ ผู้ถือบัตรและผู้รับบัตร

ส่วนที่ 1 สิทธิและหน้าที่ของผู้ประกอบธุรกิจ (มาตรา 40 – 42)

ส่วนที่ 2 สิทธิและหน้าที่ของผู้ถือบัตร (มาตรา 43 – 44)

ส่วนที่ 3 สิทธิและหน้าที่ของผู้รับบัตร (มาตรา 45 – 48)

หมวด 5 การให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถือบัตร (มาตรา 49 – 52)

หมวด 6 บทกำหนดโทษ (มาตรา 53 – 70)

บทเฉพาะกาล (มาตรา 71 – 73)

ปัจจุบันร่างพระราชบัญญัตินี้ อยู่ระหว่างการตรวจพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เพื่อเสนอเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร ต่อไป

แต่อย่างไรก็ตามการให้บริการธุรกรรมเกี่ยวกับบัตรเครดิตที่กำลังแพร่หลายอยู่ในขณะนี้ก็เป็นสัญญาณรูปแบบหนึ่งซึ่งผู้บริโภคมักเสียเปรียบ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งเป็นคณะกรรมการที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลผู้ประกอบธุรกรรมไม่ให้เอาเปรียบผู้บริโภค ได้กำหนดให้สัญญาบัตรเครดิตเป็นสัญญาประเภทหนึ่งที่ต้องควบคุมสัญญาเพื่อความเป็นมาตรฐานและไม่เอาเปรียบผู้บริโภค นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานของรัฐอีกจำนวนหนึ่งที่เข้าควบคุมดูแลการทำธุรกรรมบัตรเครดิต ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

7.1 คำอธิบายประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจบัตรเครดิตเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2542, (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2544

การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการใด ถ้าสัญญาซื้อขายหรือสัญญาให้บริการนั้นมีกฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือ หรือที่ตามปกติประเพณีทำเป็นหนังสือ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญามีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการนั้นเป็น

⁴⁹ โปรดดู ภาคผนวก ข.

ธุรกิจที่ควบคุมสัญญาได้ในการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญา สัญญาที่ผู้ประกอบการธุรกิจทำกับ ผู้บริโภคจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ ใช้ข้อสัญญาที่จำเป็นซึ่งหากมิได้ใช้ข้อสัญญาเช่นนั้น จะทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบผู้ประกอบการ และ ห้ามใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และรายละเอียด ที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนด และเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจะให้ผู้ประกอบการธุรกิจจัดทำ สัญญาตามแบบที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดก็ได้

พระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญา และลักษณะของสัญญา พ.ศ.2542 มีสาระสำคัญดังนี้

ก) กำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจะกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้า หรือ ให้บริการใดเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการนั้น จะต้องเข้า ลักษณะหนึ่งลักษณะใดดังต่อไปนี้

- 1) เป็นธุรกิจที่มีการใช้ข้อตกลงที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค
- 2) เป็นธุรกิจที่มีการใช้สัญญาสำเร็จรูปอย่างแพร่หลาย
- 3) เป็นธุรกิจที่ผู้ประกอบการมีอำนาจต่อรองเหนือกว่าผู้บริโภค แต่ทั้งนี้ โดย

พิจารณาจากฐานะทางเศรษฐกิจ ความรู้ความเข้าใจ และความสันทัดจัดเจน

ข) กำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดลักษณะของสัญญา

การกำหนดลักษณะของสัญญาต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- (1) ให้ผู้บริโภคทราบสิทธิและหน้าที่ของงาน ตลอดจนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ สินค้าหรือบริการ โดยชัดเจนตามควรแก่กรณี
- (2) ไม่เป็นการจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ประกอบการในส่วนที่เป็น สาระสำคัญโดยไม่มีเหตุผลที่สมควรเพียงพอ
- (3) ต้องคำนึงถึงความสุจริตในการประกอบธุรกิจ
- (4) ให้เยียวยาความเสียหายในเวลาอันสมควรในกรณีที่มีการฝ่าฝืนสัญญา
- (5) จัดให้มีหลักฐานที่ชัดเจนเกี่ยวกับการแสดงเจตนาของผู้ประกอบการ ใน เรื่องที่เป็นสาระสำคัญต่อการคุ้มครองผู้บริโภค
- (6) ต้องไม่เป็นการเพิ่มภาระเกินสมควรแก่การประกอบธุรกิจ

ค) วิธีการ

ก่อนออกประกาศกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา ให้ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญา รับฟังความคิดเห็นจากผู้ประกอบการและผู้บริโภคที่ได้รับผลกระทบ

โดยตรง โดยคำนึงถึงขอบเขตและสภาพปัญหา เช่น การจัดสัมมนา การประชุม หรือให้ประชาชนทั่วไปแสดงความคิดเห็น ในการนี้จะรับฟังความเห็นจากหน่วยงานของรัฐ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคก็ได้

ตัวอย่างเช่น เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2542 คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาได้ประกาศให้ธุรกิจบัตรเครดิตเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาโดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และรายละเอียดเกี่ยวกับการให้ใช้ข้อสัญญาที่จำเป็น จำนวน 8 รายการ และการไม่ให้ใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค จำนวน 5 รายการ⁵⁰

เนื่องจากมีผู้บริโภคเป็นจำนวนมากร้องเรียนต่อสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคว่า ได้ถูกผู้ประกอบการบัตรเครดิต เออาร์ดีเอเปรียบโดยใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค อาทิ

ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้บริโภคต้องผูกพันตามประกาศหรือหลักเกณฑ์ของผู้ประกอบการ โดยผู้บริโภคไม่ได้รับแจ้งล่วงหน้าเป็นลายลักษณ์อักษร

ข้อสัญญาที่เป็นการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดที่เกิดจากการผิดสัญญาของผู้ประกอบการ ข้อสัญญาที่ให้ผู้บริโภคต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายจากการใช้บัตรเครดิต โดยที่ไม่ได้เป็นความผิดของผู้บริโภค

ข้อสัญญาที่ให้ผู้ประกอบการมีสิทธิเรียกบัตรเครดิตคืนจากผู้บริโภคหรือยกเลิกบัตรเครดิตเมื่อใดก็ได้โดยผู้ประกอบการไม่ต้องแจ้งหรือแสดงเหตุผลให้ผู้บริโภคทราบล่วงหน้า

และข้อสัญญาที่ให้ผู้ประกอบการจ่ายเงินให้แก่ผู้ขายสินค้าหรือผู้ให้บริการกับผู้บริโภค โดยไม่ให้ผู้บริโภคยกเหตุใดมากว่าอ้างปฏิเสธความรับผิดชอบกับผู้ประกอบการ เป็นต้น ทำให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย ดังนั้น จึงเห็นสมควรประกาศกำหนดให้การประกอบธุรกิจบัตรเครดิตเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

1. คำนียามศัพท์

“บัตรเครดิต” หมายความว่า บัตรที่ผู้ประกอบการออกให้แก่ผู้บริโภคตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่ผู้ประกอบการกำหนด เพื่อใช้ชำระค่าสินค้า ค่าบริการ หรือค่าอื่นใดแทนการชำระด้วยเงินสด หรือเพื่อใช้เบิกถอนเงินสด

“บัตรเครดิต” ให้หมายความรวมถึงบัตรเดบิตด้วย เว้นแต่จะกำหนดเป็นอย่างอื่นในประกาศนี้

⁵⁰ ไพโรจน์ อัจฉริกา คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ฉบับชาวบ้าน กรุงเทพมหานคร วิทยุชน 2543 หน้า

“บัตรเครดิต” ไม่รวมถึงบัตรที่ได้มีการชำระค่าสินค้า ค่าบริการ หรือค่าอื่นใดไว้ล่วงหน้าแล้ว

2. ข้อสัญญาที่เป็นสาระสำคัญและเงื่อนไข

สัญญาบัตรเครดิตที่อยู่ภายใต้บังคับตามประกาศฉบับนี้ต้องกำหนดข้อสัญญาที่มีสาระสำคัญและเงื่อนไขดังต่อไปนี้

2.1 ข้อกำหนดเกี่ยวกับข้อความในสัญญาบัตรเครดิต

สัญญาที่ผู้ประกอบการธุรกิจทำกับผู้บริโภคต้องมีข้อความเป็นภาษาไทยที่สามารถเห็นและอ่านได้ชัดเจน มีขนาดของตัวอักษรไม่เล็กกว่าสองมิลลิเมตร

2.2 ข้อกำหนดเกี่ยวกับการแจ้งการเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดในสัญญาบัตรเครดิตต่อผู้รับบริการ

(1) การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการใช้บัตรเครดิต อัตราดอกเบี้ย อัตราเบี้ยปรับ อัตราค่าธรรมเนียม อัตราค่าบริการต่าง ๆ และหลักเกณฑ์การใช้บัตรเครดิตหรือข้อสัญญาใด ๆ เกี่ยวกับบัตรเครดิต ผู้ประกอบการธุรกิจต้องแจ้งให้ผู้บริโภคทราบเป็นลายลักษณ์อักษรที่มีขนาดตัวอักษรไม่เล็กกว่าสองมิลลิเมตร ดังนี้

(1.1) แจ้งให้ผู้บริโภคทราบล่วงหน้าเป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่าสามสิบวัน

(1.2) ในกรณีเร่งด่วนแจ้งทางจดหมายหรือประกาศในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยที่แพร่หลายในประเทศล่วงหน้าเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 7 วัน และการแจ้งทางประกาศในหนังสือพิมพ์นั้น ให้แจ้งการเปลี่ยนแปลงเป็นลายลักษณ์อักษรให้ทราบอีกครั้งหนึ่งในส่วนของอัตราดอกเบี้ยนั้น ไม่หมายความรวมถึงการเปลี่ยนแปลงเฉพาะอัตรา MRR (Minimum Retail Rate) ซึ่งทำให้อัตราดอกเบี้ยบัตรเครดิตเปลี่ยนแปลงไป หมายความว่าหากเป็นการเปลี่ยนแปลงเฉพาะอัตราดอกเบี้ย MRR แล้ว ผู้ให้บริการบัตรเครดิตไม่ต้องแจ้งให้ผู้บริโภคทราบก็ได้

(2) การผิดสัญญาเรื่องใดของผู้บริโภคที่ผู้ประกอบการธุรกิจมีสิทธิยกเลิกสัญญาข้อใดข้อหนึ่งหรือทั้งหมด หรือพักใช้บัตรเครดิตเป็นการชั่วคราว ผู้ประกอบการธุรกิจจะต้องระบุเหตุในเรื่องนั้น ๆ ไว้เป็นการเฉพาะด้วยตัวอักษรสีแดงหรือตัวดำหรือตัวเอนที่เห็นเด่นชัดกว่าข้อความทั่วไป

2.3 ข้อกำหนดการแจ้งยกเลิกการใช้บัตรเครดิต

ผู้บริโภคมีสิทธิยกเลิกสัญญาการใช้บัตรเครดิตเมื่อใดก็ได้ และมีสิทธิได้รับคืนค่าธรรมเนียมการใช้บริการ ตามส่วนของระยะเวลาที่ยังไม่ได้ใช้บริการประกาศฉบับนี้ได้กำหนดบทเฉพาะกาลในเรื่องนี้ไว้ว่า ข้อสัญญาเกี่ยวกับการแจ้งยกเลิกการใช้บัตรเครดิตดังกล่าว ไม่ใช้บังคับกับสัญญาบัตรเครดิตที่ทำขึ้นก่อนประกาศฉบับนี้ใช้บังคับ โดยมีข้อตกลงชัดเจนเป็นอย่าง

อื่น จนกว่าจะครบรอบระยะเวลาตามสัญญาบัตรเครดิต หรือครบรอบ 1 ปี นับแต่วันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ แล้วแต่ระยะเวลาใดจะสั้นกว่ากัน หมายความว่าหากเป็นสัญญาบัตรเครดิตที่ทำขึ้นก่อนประกาศฉบับนี้มีผลใช้บังคับ ข้อกำหนดเรื่องการแจ้งยกเลิกการใช้บัตรเครดิต จะยังไม่มีผลใช้บังคับ จนกว่าจะครบรอบระยะเวลาตามสัญญาบัตรเครดิต หรือครบรอบ 1 ปี นับแต่วันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ แล้วแต่ระยะเวลาใดจะสั้นกว่ากัน

2.4 ข้อกำหนดการแจ้งขอระงับการใช้บัตรเครดิต

(1) ผู้บริโภคมีสิทธิขอระงับการใช้บัตรเครดิตชั่วคราวทางโทรศัพท์ หรือโดยเครื่องมือสื่อสารอย่างอื่น หรือโดยวิธีอื่น ซึ่งสามารถติดต่อถึงกันได้ทำนองเดียวกัน ณ ศูนย์บัตรเครดิตของผู้ประกอบธุรกิจได้ทุกกรณี

(2) กรณีที่ได้รับแจ้งแล้ว ผู้ประกอบธุรกิจจะระงับการให้บริการบัตรเครดิตของผู้บริโภคทันทีที่ได้รับแจ้งดังกล่าว ในการนี้ผู้ประกอบธุรกิจจะกำหนดระยะเวลาก่อนระงับการให้บริการก็ได้ แต่ต้องไม่เกินห้าวันที่นับแต่ผู้ประกอบธุรกิจได้รับแจ้ง

(3) กรณีที่ผู้บริโภคแจ้งขอระงับการใช้บัตรเครดิตชั่วคราวดังกล่าว ผู้บริโภคไม่ต้องรับผิดชอบในภาระหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังจากการแจ้ง หรือในกรณีที่กำหนดเวลาห้าวันที่เมื่อครบระยะเวลา เว้นแต่ผู้ประกอบธุรกิจจะพิสูจน์ได้ว่าภาระหนี้ที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำของผู้บริโภคเอง

2.5 ข้อกำหนดการแจ้งให้ผู้รับบริการชำระเงินจากการใช้บัตรเครดิต

การแจ้งให้ผู้รับบริการชำระเงินจากการใช้บัตรเครดิต ให้ผู้ประกอบธุรกิจส่งใบแจ้งรายการใช้บัตรให้ผู้บริโภคทราบล่วงหน้าก่อนวันถึงกำหนดชำระเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบวัน

2.6 ข้อกำหนดการแจ้งรายการคำนวณดอกเบี้ยค้างชำระ

กรณีผู้ประกอบธุรกิจจะเรียกเก็บดอกเบี้ยที่ค้างชำระ (ถ้ามี) ค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ รวมอยู่ด้วย ผู้ประกอบธุรกิจต้องคำนวณดอกเบี้ย ค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมกันเป็นอัตราร้อยละต่อปีให้ผู้บริโภคทราบด้วย

2.7 ข้อกำหนดการระงับการเรียกเก็บเงินจากผู้ใช้บัตรเครดิต

กรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจมีข้อตกลงกับผู้ขายสินค้าหรือผู้ให้บริการ ที่ผู้บริโภคสั่งซื้อสินค้าหรือใช้บริการ ที่ผู้บริโภคเพียงแจ้งความประสงค์ขอชำระค่าสินค้า หรือค่าบริการ โดยการแจ้งหมายเลขบัตรเครดิตด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษร ให้ผู้ขายสินค้าหรือผู้ให้บริการ ทำการเรียกเก็บเงินจากผู้ประกอบธุรกิจ ต้องมีข้อสัญญาดังต่อไปนี้

1) ถ้าผู้บริโภक्तักท้วงว่าไม่ได้เป็นผู้สั่งซื้อสินค้าหรือไม่ได้เป็นผู้ขอรับบริการจากผู้ขายหรือผู้ให้บริการดังกล่าว ผู้ประกอบธุรกิจจะระงับการเรียกเก็บเงินผู้บริโภक्तันทิ หรือในกรณีที่เรียกเก็บเงินไปแล้วจะคืนเงินให้กับผู้บริโภक्तันทิ เว้นแต่ผู้ประกอบธุรกิจจะพิสูจน์ได้ว่าภาระหนี้ที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำของผู้บริโภคเอง และใช้สิทธิเรียกคืนจากผู้บริโภคภายหลัง

2) ไม่เป็นการตัดสิทธิของผู้บริโภคที่จะขอยกเลิกการขอซื้อสินค้า หรือรับบริการภายในระยะเวลา 45 วัน นับแต่วันที่สั่งซื้อหรือขอรับบริการ หรือภายในระยะเวลา 30 วัน นับแต่วันถึงกำหนดการส่งมอบสินค้า หรือบริการ ในกรณีที่มีการกำหนดระยะเวลาส่งมอบสินค้า หรือบริการเป็นลายลักษณ์อักษร ถ้าผู้บริโภคพิสูจน์ได้ว่าไม่ได้รับสินค้าหรือไม่ได้รับการบริการ หรือ ได้รับแต่ไม่ตรงตามกำหนดเวลา หรือ ได้รับแล้วแต่ไม่ครบถ้วน หรือชำรุดบกพร่อง หรือไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ โดยผู้ประกอบธุรกิจจะระงับการเรียกเก็บเงินจากผู้บริโภคภายในระยะเวลา 30 วัน นับแต่วันที่ผู้บริโภคแจ้ง ถ้าเป็นการสั่งซื้อสินค้าหรือบริการจากต่างประเทศ จะคืนเงินให้กับผู้บริโภคภายในระยะเวลา 60 วัน นับแต่วันที่ผู้บริโภคแจ้ง

2.8 ข้อกำหนดการขอรับใบแจ้งรายการใช้บัตรเครดิต

ในกรณีที่มีการใช้บัตรเครดิต หรือบัตรเดบิต ที่ผู้บริโภคแจ้งความประสงค์ขอรับใบแจ้งรายการใช้บัตร ผู้ประกอบธุรกิจต้องส่งใบแจ้งรายการใช้บัตรให้ผู้บริโภคทราบ และกำหนดระยะเวลาให้ผู้บริโภคทักท้วง ดังนี้

1) ภายใน 10 วันทำการเป็นอย่างน้อย นับแต่วันที่ผู้บริโภคได้รับใบแจ้งรายการใช้บัตรจากผู้ประกอบธุรกิจ ในการพิจารณาวันครบกำหนดดังกล่าวให้ผู้ประกอบธุรกิจเป็นผู้มีหน้าที่นำสืบวัน เวลา ที่นำส่งใบแจ้งรายการใช้บัตรเครดิตให้แก่ผู้ขนส่ง และการทำงานของผูขนส่ง

2) ไม่เป็นการตัดสิทธิของผู้บริโภคในภายหลัง ถ้าผู้บริโภคสามารถพิสูจน์ได้ว่าค่าใช้จ่ายในใบแจ้งรายการใช้บัตรบางรายการไม่ถูกต้อง และไม่ได้เป็นความผิดหรือความบกพร่องของผู้บริโภคเอง แต่ผู้บริโภคจะต้องทักท้วงภายในระยะเวลาไม่เกิน 60 วันนับแต่วันที่ผู้บริโภคได้รับใบแจ้งรายการใช้บัตรจากผู้ประกอบธุรกิจ

สัญญาบัตรเครดิตที่อยู่ภายใต้ประกาศฉบับนี้ต้องไม่มีลักษณะหรือความหมายทำนองเดียวกัน ดังต่อไปนี้

- ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้บริโภคต้องผูกพันตามประกาศ หรือหลักเกณฑ์ของผู้ประกอบธุรกิจ โดยผู้บริโภคไม่ได้รับแจ้งให้ทราบล่วงหน้าเป็นลายลักษณ์อักษร
- ข้อสัญญาที่เป็นการยกเว้น หรือจำกัดความรับผิดชอบที่เกิดจากการผิดสัญญาของผู้ประกอบธุรกิจ

- ข้อสัญญาที่ให้ผู้บริโภคต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายจากการใช้บัตรเครดิต โดยที่ไม่ได้เป็นความผิดของผู้บริโภค
- ข้อสัญญาที่ให้ผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิเรียกบัตรเครดิตคืนจากผู้บริโภค หรือยกเลิกบัตรเครดิตเมื่อใดก็ได้ โดยผู้ประกอบธุรกิจไม่ต้องแจ้งหรือแสดงผลให้ผู้บริโภคทราบล่วงหน้า
- ข้อสัญญาที่ให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายเงินให้แก่ผู้ขายสินค้าหรือผู้ให้บริการแก่ผู้บริโภคโดยไม่ให้ผู้บริโภคยกเหตุใด ๆ มากล่าวอ้างปฏิเสธความรับผิดชอบกับผู้ประกอบธุรกิจ

7.2 การกำกับดูแลการทำสัญญาของธนาคารพาณิชย์ของประเทศไทย

การกำกับดูแลการทำสัญญาโดยองค์กรของรัฐในการเข้าทำสัญญาของกลุ่มสัญญา ระหว่างฝ่ายผู้มีอำนาจเหนือกว่าดังเช่นธนาคารพาณิชย์ฝ่ายหนึ่งกับประชาชนทั่วไปอีกฝ่ายหนึ่งซึ่ง เรียกได้ว่าเป็นฝ่ายที่มีอำนาจต่อรองได้น้อยกว่าซึ่งมักจะไม่ได้รับความเป็นธรรมจากสัญญา สำเร็จรูป ด้วยเหตุนี้เองรัฐจึงจำเป็นต้องเข้าแทรกแซงในอำนาจการต่อรองระหว่างคู่สัญญาทั้งสอง ฝ่าย ซึ่งแม้จะขัดกับหลักเสรีภาพของการแสดงเจตนาอยู่บ้างก็ตาม แต่เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้น ในสังคมและส่งผลดีถึงระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ รัฐจึงได้ตรากฎหมายหลายฉบับขึ้น เพื่อกำหนดองค์กรผู้ควบคุมกำกับดูแลการเข้าทำสัญญาของกลุ่มทั้งสองฝ่ายเพื่อให้เกิดความเป็น ธรรมสูงสุด ซึ่งในที่นี้จะหยิบยกขึ้นกล่าวเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสัญญาบัตรเครดิตเท่านั้น ดังต่อไปนี้

(1) คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (Consumer Protection Board)

เมื่อ พ.ศ. 2512 ได้มีเจ้าหน้าที่ของสหพันธ์องค์การผู้บริโภคระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นองค์การอิสระ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง จัดตั้งโดยสมาคมผู้บริโภค ของประเทศต่าง ๆ รวมตัว กันมีสำนักงานใหญ่ อยู่ที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ได้เข้ามาชักชวน องค์การเอกชนในประเทศ ไทยให้มีการจัดตั้งสมาคมผู้บริโภคขึ้น เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ แต่ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจาก องค์การเอกชน ของประเทศไทยในขณะนั้นยังไม่พร้อม ที่จะดำเนินงานอย่างไรก็ตามสหพันธ์ องค์การผู้บริโภคระหว่างประเทศ ก็มีได้ยื้อท้อ ได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาชักชวนอีกหลายครั้ง จนกระทั่ง ในครั้งที่ 3 องค์การเอกชน ของประเทศไทยได้รับการชักชวน ได้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อการศึกษา ปัญหา ของผู้บริโภคมีชื่อว่า กรรมการศึกษาและส่งเสริมผู้บริโภคใน พ.ศ. 2514 และได้มี วิวัฒนาการเรื่อยมาในภาคเอกชน รวมทั้งได้ประสานงานกับภาครัฐบาล จนกระทั่งใน พ.ศ. 2519 รัฐบาล สมัย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ได้จัดตั้งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ขึ้นคณะหนึ่ง โดยมีรองนายกรัฐมนตรี พลตรีประภาณ อติเรกสาร เป็นประธานกรรมการชุด

ดังกล่าว ได้สลายตัวไปพร้อมกับรัฐบาลในยุคนั้นตามวิถีทางการเมือง จนสมัยรัฐบาลของ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรีได้สังเกตเห็น ความสำคัญและความจำเป็นของการคุ้มครองผู้บริโภค จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคขึ้นอีกครั้งโดยมีรองนายกรัฐมนตรี นายสมภพ โหตะกิตย์ เป็นประธานกรรมการ การปฏิบัติงานโดยอาศัยอำนาจของนายกรัฐมนตรี และศึกษาหามาตรการ การดำเนินการคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งในหลักทางสารบัญญัติ และการจัดองค์กรของรัฐเพื่อ คุ้มครองผู้บริโภค จึงได้พิจารณากร่างกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครอง ผู้บริโภค และรัฐบาลได้นำ เสนอต่อรัฐสภา มีมติเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ให้เป็นกฎหมายได้ รัฐบาลจึงได้นำร่างขึ้น บังคมทูลซึ่ง ได้มี พระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ตราเป็นพระราชบัญญัติ ได้ตั้งแต่วันทรง ลงพระปรมาภิไธย เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2522 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษเล่มที่ 96 ตอนที่ 72 วันที่ 4 พฤษภาคม 2522 มีผลการใช้บังคับ ตั้งแต่วันที่ 5 พฤษภาคม 2522 เป็นต้นมา

คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เป็นองค์กรของรัฐตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกของประเทศไทยที่มีการจัดตั้งองค์กรของรัฐขึ้น เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคโดยตรง เพราะกฎหมายอื่นๆ ได้บัญญัติขึ้นเพื่อควบคุมผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคทางอ้อม ผู้บริโภคไม่สามารถใช้สิทธิในการฟ้องร้องผู้ประกอบการทางอาญาต่อศาลได้ ส่วนการดำเนินการทางแพ่งก็เป็นภาระและเสียค่าใช้จ่ายมาก ซึ่งผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังไม่อยู่ในฐานะที่จะดำเนินคดีด้วยตนเองได้ โดยได้บัญญัติให้มีองค์กรของรัฐ มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลผู้ประกอบการมิให้ผู้ประกอบการที่เป็นการละเมิดสิทธิผู้บริโภค และประสานการปฏิบัติงานของส่วนราชการต่างๆ เพื่อให้ความคุ้มครองผู้บริโภครวมทั้งเป็นหน่วยงานที่ให้ผู้บริโภคได้ใช้สิทธิร้องเรียน เพื่อขอให้ได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย เมื่อถูกผู้ประกอบการละเมิดสิทธิ

คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติให้การดำเนินการคุ้มครองผู้บริโภค ในรูปของคณะกรรมการ ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ เลขาธิการนายกรัฐมนตรี, ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม, ปลัดกระทรวงพาณิชย์, ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ปลัดกระทรวงมหาดไทย, ปลัดกระทรวงคมนาคม, เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา, ผู้ทรงคุณวุฒิอีกไม่เกิน 8 คนซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งเป็นกรรมการ, เลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นกรรมการและเลขานุการ

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค⁵¹

กฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค มีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. พิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภคที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย อันเนื่องมาจากการกระทำของผู้ประกอบธุรกิจ
2. ดำเนินการเกี่ยวกับสินค้าที่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคตามมาตรา 36
3. แจ้งหรือโฆษณาข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหาย หรือเสื่อมเสียแก่สิทธิ ของผู้บริโภค ในกรณีนี้อาจระบุชื่อสินค้าหรือบริการ หรือชื่อของผู้ประกอบธุรกิจด้วยก็ได้
4. ให้คำปรึกษาและแนะนำแก่คณะกรรมการเฉพาะเรื่อง และพิจารณาวินิจฉัยการอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง
5. วางระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ ของคณะกรรมการเฉพาะเรื่องและคณะกรรมการ
6. สอดส่องเร่งรัดพนักงานเจ้าหน้าที่ ส่วนราชการ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐให้ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด ตลอดจนเร่งรัดพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ดำเนินคดีในความผิดเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค
7. ดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคที่คณะกรรมการเห็นสมควร หรือมีผู้ร้องขอตามมาตรา 39
8. รับรองสมาคมตามมาตรา 40
9. เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายและมาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภค และพิจารณาให้ความเห็นในเรื่องใดๆ ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคตามที่คณะรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีมอบหมาย
10. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการในการปฏิบัติหน้าที่นี้ คณะกรรมการอาจมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นผู้ปฏิบัติการหรือเตรียมข้อเสนอมายังคณะกรรมการเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไปได้

(2) คณะกรรมการว่าด้วยสัญญา

คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจัดตั้งขึ้นตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 ประกอบด้วยกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องจำนวนไม่น้อยกว่า 7 คน แต่ไม่เกิน 13 คน โดยได้รับ

⁵¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 , มาตรา 10

การแต่งตั้งจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค อยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี นับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาไว้ดังนี้

1. ออกประกาศกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการ ที่กฎหมายกำหนดให้สัญญาซื้อขายหรือให้บริการนั้นต้องทำเป็นหนังสือ หรือตามปกติประเพณีต้องทำเป็นหนังสือ เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา โดยสัญญาที่ผู้ประกอบการทำกับผู้บริโภคจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

(1) ใช้ข้อสัญญาที่จำเป็นซึ่งหากมิได้ใช้ข้อสัญญาเช่นนั้น จะทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบผู้ประกอบการ

(2) ห้ามใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค

ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และรายละเอียดที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญา กำหนด (การกำหนดดังกล่าว ต้องเป็นไปตามพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญา และลักษณะของสัญญา พ.ศ.2542) และเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจะให้ผู้ประกอบการจัดทำสัญญาตามแบบที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดก็ได้ เมื่อคณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดให้สัญญาของการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญาต้องใช้ข้อสัญญาใด หรือต้องใช้ข้อสัญญาใดโดยมีเงื่อนไขในการใช้ข้อสัญญา ถ้าสัญญานั้น ไม่ใช้ข้อสัญญาดังกล่าวหรือใช้ข้อสัญญาดังกล่าว แต่ไม่เป็นไปตามเงื่อนไขให้ถือว่าสัญญานั้นใช้ข้อสัญญาดังกล่าวหรือใช้ข้อสัญญาดังกล่าวตามเงื่อนไขนั้น แล้วแต่กรณี

เมื่อคณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดให้สัญญาของการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญาต้องไม่ใช้ข้อสัญญา ถ้าสัญญานั้นใช้ข้อสัญญาดังกล่าว ให้ถือว่าสัญญานั้นไม่มีข้อสัญญาเช่นนั้น

2. ออกประกาศกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นธุรกิจที่ควบคุมรายการ ในหลักฐานการรับเงินในการประกอบธุรกิจที่ควบคุมรายการในหลักฐานการรับเงิน หลักฐานการรับเงินจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

(1) มีรายการและใช้ข้อความที่จำเป็น ซึ่งหากมิได้มีรายการหรือใช้ข้อความเช่นนั้นจะทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบผู้ประกอบการ

(2) ห้ามใช้ข้อความที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค

ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และรายละเอียดที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนด

(การกำหนดดังกล่าวต้องเป็นไปตามพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมรายการในหลักฐานการรับเงินและลักษณะของหลักฐานการรับเงิน พ.ศ.2542)

เมื่อคณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดให้หลักฐานการรับเงินของการประกอบธุรกิจที่ควบคุมรายการในหลักฐานการรับเงินต้องใช้ข้อความใด หรือต้องใช้ข้อความใดโดยมีเงื่อนไขในการใช้ข้อความนั้นด้วย หรือต้องไม่ใช้ข้อความใด ถ้าหลักฐานการรับเงินนั้นไม่ใช้ข้อความดังกล่าว หรือใช้ข้อความดังกล่าวแต่ไม่เป็นไปตามเงื่อนไข ให้ถือว่าหลักฐานการรับเงินนั้นใช้ข้อความดังกล่าวหรือใช้ข้อความดังกล่าวตามเงื่อนไขนั้น

เมื่อคณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดให้หลักฐานการรับเงินของการประกอบธุรกิจที่ควบคุมรายการในหลักฐานการรับเงินต้องไม่ใช้ข้อความใด ถ้าหลักฐานการรับเงินนั้นใช้ข้อความดังกล่าว ให้ถือว่าหลักฐานการรับเงิน ไม่มีข้อความเช่นนั้น

3. มีอำนาจพิจารณาให้ความเห็นแบบสัญญา หรือแบบหลักฐานการรับเงินที่ผู้ประกอบการธุรกิจสงสัยว่าแบบสัญญาหรือแบบหลักฐานการรับเงิน จะเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่เป็นไปตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา

4. มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการตามที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรือคณะกรรมการว่าด้วยสัญญามอบหมาย

5. มีอำนาจสั่งให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดส่งเอกสารหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีผู้ร้องทุกข์หรือเรื่องอื่นใด ๆ ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ในการนี้จะเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องมาชี้แจงด้วยก็ได้

คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาต้องให้โอกาสแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือสงสัยว่ากระทำการอันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค เพื่อชี้แจงข้อเท็จจริงและแสดงความคิดเห็นตามสมควร เว้นแต่กรณีที่ทำเป็นและเร่งด่วน

การกำหนดหรือออกคำสั่งในเรื่องใด คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาต้องคำนึงถึงความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่ทั้งผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจ กรณีที่เห็นสมควรคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจะกำหนดเงื่อนไขหรือวิธีการชั่วคราวในการบังคับให้เป็นไปตามการกำหนดหรือการออกคำสั่งได้

6. มีอำนาจเสนอความเห็นให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคพิจารณาใช้อำนาจตามมาตรา 62 เพื่อเปรียบเทียบปรับผู้กระทำความผิดในเรื่องสัญญาหรือแบบหลักฐานการรับเงินตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541

(3) ธนาคารแห่งประเทศไทย

เป้าหมายของการควบคุมกำกับดูแลธนาคารพาณิชย์โดยธนาคารแห่งประเทศไทย คือการเสริมสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันการเงินทั้งระบบ เพื่อคุ้มครองผู้ฝากเงิน ช่วยให้สถาบันการเงินทำหน้าที่ด้วยความราบรื่น ได้รับความเชื่อถือจากผู้ฝากเงินและนักลงทุน ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากระบบสถาบันการเงินเป็นเครื่องมือของรัฐในการพัฒนาประเทศ และเศรษฐกิจโดยรวม ประกอบกับกิจการสถาบันการเงินนั้น ต้องนำเงินที่ประชาชนมาฝากไปหาประโยชน์โดยการกู้ยืม ซึ่งมีความเสี่ยงและอาจก่อให้เกิดความไม่มั่นคงกับสถาบันการเงิน ทำให้ไม่มีเงินจ่ายคืนแก่ประชาชน ความเสียหายก็จะตกอยู่กับประชาชน รัฐจึงต้องเข้าแทรกแซงโดยการควบคุมกำกับดูแลธนาคารพาณิชย์เพื่อให้เกิดความมั่นคง ในการเข้าแทรกแซงของรัฐบาลโดยธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น กระทำโดยการออกกฎหมายเพื่อให้เกิดวินัยทางการเงิน ในบางเรื่อง กฎหมายที่รัฐออกมาก็ไปยกเว้นบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ด้วย เมื่อได้พิจารณาถึงเจตนารมณ์ของการออกกฎหมายว่า เพื่อให้เกิดความมั่นคงต่อเศรษฐกิจของประเทศ การออกกฎหมายเป็นการควบคุมเรื่องดังต่อไปนี้

(1) เป็นการควบคุมระบบสถาบันการเงินทั้งระบบ เพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่ผู้ฝากเงินว่าสามารถจ่ายเงินคืนให้แก่ผู้ฝากเงินได้ทันทีที่ผู้ฝากเรียกร้อง โดยรัฐบาลได้วางกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นเพื่อบังคับให้สถาบันการเงินต้องถือปฏิบัติตาม เช่นวางกฎเกณฑ์กำหนดสภาพคล่องของสถาบันการเงิน กำหนดให้ต้องดำรงเงินสดสำรอง วางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับเงินกองทุน กำหนดอัตราดอกเบี้ยให้สถาบันการเงินถือปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการตรวจสอบ เป็นต้น

(2) เป็นการควบคุมตัวสถาบันการเงินโดยการควบคุมตัวกรรมการนั่นเอง เพราะกรรมการเป็นผู้บริหารสถาบันการเงิน หากกรรมการบริหารได้มีประสิทธิภาพย่อมทำให้ผู้ฝากเงินมั่นใจว่าเงินที่ฝากจะไม่สูญหาย แต่หากกรรมการไม่มีประสิทธิภาพ บริหารงานไม่ดี ทำให้มีการทุจริต จนทำให้ไม่สามารถประกอบกิจการต่อไปได้ ต้องปิดลง ผู้รับเคราะห์คือผู้ฝากเงินนั่นเองที่จะเป็นผู้สูญเสีย

เพื่อคุ้มครองผู้ฝากเงิน ผู้กู้เงิน และให้หลักประกันแก่ผู้ฝากเงินด้วยว่าเมื่อใดผู้ฝากเงินประสงค์จะถอนเงินก็สามารถทำได้ ดังนี้ พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 ในมาตรา 4 บัญญัติว่า ในพระราชบัญญัตินี้

“ธุรกิจสถาบันการเงิน” หมายความว่า ธุรกิจธนาคารพาณิชย์ ธุรกิจเงินทุน และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ และให้หมายความรวมถึงการประกอบธุรกิจของสถาบันการเงินเฉพาะกิจ

“ธุรกิจธนาคารพาณิชย์” หมายความว่า การประกอบธุรกิจรับฝากเงินหรือรับเงินจากประชาชนที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ และใช้ประโยชน์จาก

เงินนั้นโดยวิธีหนึ่งวิธีใด เช่น ให้สินเชื่อ ซื้อมาขายตัวแลกเงินหรือตราสารเปลี่ยนมืออื่นใด ซื้อมาขายเงิน
ปรีวรรตต่างประเทศ

“ธุรกิจเงินทุน” หมายความว่า การประกอบธุรกิจรับฝากเงินหรือรับเงินจาก
ประชาชนที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ ซึ่งมีใช้การรับฝากเงินหรือ
รับเงินไว้ในบัญชีที่จะเปิดถอนโดยใช้เช็ค และใช้ประโยชน์จากเงินนั้นโดยวิธีหนึ่งวิธีใด เช่น ให้
สินเชื่อ ซื้อมาขายตัวแลกเงินหรือตราสารเปลี่ยนมืออื่นใด

“ธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์” หมายความว่า การประกอบธุรกิจรับฝากเงินหรือรับเงิน
จากประชาชนที่จะจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ และใช้ประโยชน์จากเงินนั้นอย่างหนึ่ง
อย่างใด ดังต่อไปนี้

(๑) การให้กู้ยืมเงิน โดยวิธีรับจำนองอสังหาริมทรัพย์

(๒) การรับซื้ออสังหาริมทรัพย์โดยวิธีขายฝาก

จึงเห็นได้ว่าสถาบันการเงิน จะต้องมี การจ่ายเงินที่รับฝากเมื่อทวงถามหรือเมื่อสิ้น
ระยะเวลาอันได้กำหนดไว้ อีกทั้งในการกู้เงินนั้นสถาบันการเงิน เรียกหลักประกันจากผู้กู้เงินจะต้อง
ไม่เอาเปรียบมากเกินไป มิฉะนั้นจะทำให้ไม่มีบุคคลใดมากู้เงิน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเนื่องกันไป คือทำให้
ไม่มีการลงทุนการควบคุมเรื่องผลตอบแทนในเรื่องดอกเบี้ย เพราะว่าสถาบันการเงินให้ดอกเบี้ยแก่
ผู้ฝากเงินในอัตราสูง ก็ต้องไปเรียกเก็บดอกเบี้ยแก่ผู้กู้ในอัตราที่สูงเช่นกัน โดยรายได้ส่วนหนึ่งของ
สถาบันการเงินเกิดจากผลต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ดังนั้นภาครัฐจึง
ได้กำหนดกฎหมายเพื่อควบคุมสิ่งเหล่านี้ เพื่อให้เกิดความสมดุลเหมาะสมในการประกอบกิจการ
พาณิชย์ไว้ดังนี้

ก) การควบคุมโดยวางกฎหมายเกี่ยวกับผู้บริหารสถาบันการเงินและการประกอบ
อาชีพ

ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจตาม พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ.
2551 มาตรา 16 ซึ่งบัญญัติว่า

“สถาบันการเงินต้องมีจำนวนหุ้นที่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยถืออยู่ไม่ต่ำกว่าร้อยละเจ็ด
สิบห้าของจำนวนหุ้นที่มีสิทธิออกเสียงและจำหน่ายได้แล้วทั้งหมด และต้องมีกรรมการเป็นบุคคลผู้
มีสัญชาติไทยไม่ต่ำกว่าสามในสี่ของจำนวนกรรมการทั้งหมด

ในกรณีที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นสมควร ธนาคารแห่งประเทศไทยอาจ
อนุญาตให้บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยถือหุ้นได้ถึงร้อยละสี่สิบเก้าของจำนวนหุ้นที่มีสิทธิออกเสียง
และจำหน่ายได้แล้วทั้งหมด และให้มีกรรมการที่เป็นบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยได้เกินกว่าหนึ่งในสี่
แต่ไม่ถึงกึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด

ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นต้องแก้ไขฐานะการดำเนินการหรือเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันการเงินใด หรือเพื่อความมั่นคงของระบบสถาบันการเงิน รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจผ่อนผันให้มีจำนวนหุ้นหรือกรรมการแตกต่างไปจากที่กำหนดตามวรรคสองได้ในการผ่อนผันนั้นจะกำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขไว้ด้วยก็ได้”
และ ในมาตรา 9 บัญญัติว่า

“การประกอบธุรกิจธนาคารพาณิชย์ ธุรกิจเงินทุน หรือธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ จะกระทำได้เฉพาะนิติบุคคลประเภทบริษัทมหาชนจำกัด โดยได้รับใบอนุญาตจากรัฐมนตรีโดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทย ทั้งนี้ ในการอนุญาตดังกล่าวรัฐมนตรีจะกำหนดหลักเกณฑ์ตามที่เห็นสมควรก็ได้

การยื่นคำขอจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัดตามกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชนจำกัดเพื่อประกอบธุรกิจตามวรรคหนึ่ง ต้องได้รับความเห็นชอบในการจัดตั้งจากรัฐมนตรีก่อนเมื่อได้จดทะเบียนเป็นบริษัทมหาชนจำกัดแล้ว ให้บริษัทมหาชนจำกัดนั้นยื่นคำขอรับใบอนุญาตตามแบบที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนดต่อรัฐมนตรีโดยผ่านธนาคารแห่งประเทศไทย

การขอรับใบอนุญาตและการออกใบอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ตลอดจนเสียดำธรรมเนียมตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทย”

จึงเห็นได้ว่า รัฐสนใจในการควบคุมโดยวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับผู้บริหารสถาบันการเงิน และการขออนุญาตการประกอบธุรกิจ โดยผู้บริหารและกรรมการสถาบันการเงิน เป็นผู้มีความสามารถและมีความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่ที่มีความสำคัญถึงภาระความรับผิดชอบที่มีอยู่ต่อผู้ถือหุ้น ผู้ฝากเงินและสังคมโดยรวม และปฏิบัติงานถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์ของกติกากำหนดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ให้สถาบันการเงิน ดำเนินการโดยมีความมั่นคงพอควร การพยายามหลบเลี่ยงกติกาก็เท่ากับเป็นการเพิ่มความเสี่ยงให้มากขึ้นนั่นเอง

ข) การควบคุมโดยวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับเงินกองทุน และสินทรัพย์

ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจ ตามพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 ในหมวด 3 การกำกับสถาบันการเงิน ส่วนที่ 1 การดำรงเงินกองทุนและสินทรัพย์ ตามมาตรา 29 ถึง 32 เหตุที่ภาครัฐวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับเงินกองทุนและสินทรัพย์ ก็เพื่อรักษาความมั่นคงของสถาบันการเงิน และเพื่อเป็นหลักประกันว่าสถาบันการเงินนั้นจะมีความสามารถในการชำระหนี้ เพิ่มความปลอดภัยให้แก่ผู้ฝากเงิน และนอกจากธนาคารพาณิชย์จะจัดสรรเงินสดไว้ตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว ยังต้องจัดสรรเงินสดสำรองไว้อีกส่วนหนึ่งต่างหาก เพื่อจะนำเงินส่วนนั้นมาแบ่งเป็นเงินปันผลให้กับผู้ถือหุ้น

**ค) การควบคุมโดยวงกฎหมายการบริหารสินทรัพย์และการดำรงสินทรัพย์สภาพ
คล่องของสถาบันการเงิน**

ธนาคารแห่งประเทศไทยจะเป็นผู้กำหนดกฎหมายการบริหารสินทรัพย์ และการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่อง ตลอดจนอัตราส่วนกับยอดเงินฝากและหรือยอดเงินกู้ยืมทั้งหมด หรือแต่ละประเภท ตามพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 หมวดที่ 3 ส่วนที่ 7 มาตรา 63 ถึง 65 การกำหนดให้สถาบันการเงิน ต้องดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องเป็นอัตราส่วนกับยอดเงินฝากหรือยอดเงินกู้ยืม ก็เพื่อให้สถาบันการเงินอยู่ในฐานะที่พร้อมจะจ่ายเงินทันทีให้กับผู้ฝากเมื่อถูกทวงถาม หรือตามกำหนดระยะเวลาการฝากเงิน ซึ่งในขณะเดียวกันภาครัฐยังกำหนดให้ธนาคารดำรงเงินสำรอง เพื่อเป็นมาตรการจำกัดการขยายสินเชื่อของสถาบันการเงิน และในขณะเดียวกันก็ต้องการให้สถาบันการเงิน มีสภาพคล่องพอเพียงในการประกอบธุรกิจหรือสามารถชำระหนี้ได้

ง) การควบคุมกำกับดูแลเพื่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ

ตามพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 หมวดที่ 3 ส่วนที่ 4 มาตรา 48 ถึง 52 เป็นข้อห้ามในการให้สินเชื่อของสถาบันการเงิน จากบทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลโดยธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการดูแลด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ ในการดำเนินธุรกิจอันอาจเอาเปรียบประชาชนลูกค้าหรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างไม่เป็นธรรมก็ได้ จึงกำหนดกฎหมายเพื่อควบคุมห้ามมิให้สถาบันการเงิน ดำเนินธุรกิจในลักษณะดังกล่าว แต่ในขณะเดียวกันรัฐบาลโดยธนาคารแห่งประเทศไทยยังมีอำนาจที่จะให้สถาบันการเงินให้สินเชื่อในกิจการประเภทใด ๆ ได้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศหรือการแก้ไขภาวะเศรษฐกิจ ตามมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 นอกจากนี้ ยังมีมาตรการควบคุมดูแลให้สถาบันการเงินปฏิบัติ ในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินอาจจ่ายได้ ดอกเบี้ยหรือส่วนลดที่สถาบันการเงินอาจเรียกได้ ค่าบริการที่อาจเรียกได้ เงินมัดจำที่ต้องเรียก และหลักประกันเป็นทรัพย์สินที่สถาบันการเงินต้องเรียก ตามมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว

กล่าวโดยสรุป เห็นได้ว่า รัฐบาลโดยธนาคารแห่งประเทศไทย พยายามหามาตรการต่าง ๆ มากำกับดูแลควบคุมการประกอบธุรกิจของสถาบันการเงินอันรวมถึงธนาคารพาณิชย์ซึ่งเป็นผู้ออกบัตรเครดิต เพื่อให้เป็นกลไกที่สำคัญในการบริหาร การเงิน สร้างความโปร่งใสในการดำเนินการทำให้ลูกค้าที่มาติดต่อสามารถทราบประโยชน์ และส่วนได้เสียได้ล่วงหน้า ไม่เอาเปรียบลูกค้า เสริมสร้างเศรษฐกิจของประเทศควบคู่ไปกับการเป็นธรรมเพื่อลูกค้าซึ่งเป็นผู้บริโภค ให้มากที่สุด โดยมีการตรวจสอบการดำเนินธุรกิจทุกขั้นตอนอย่างละเอียด เพื่อให้ธุรกิจสถาบันการเงินดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป

(4) ศาลยุติธรรม

ศาลยุติธรรมเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการ ซึ่งมีความสำคัญต่อการปกครองประเทศแบบนิติรัฐ เพื่อถ่วงดุลกับอำนาจนิติบัญญัติและบริหาร โดยหลักนิติธรรมศาลยุติธรรมจำเป็นต้องมีความเป็นอิสระไม่ถูกแทรกแซงจากฝ่ายอื่น เพื่อทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และทรัพย์สินของปัจเจกชนอย่างอิสระ ด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ภายใต้กฎเกณฑ์แห่งกฎหมายอย่างเดียวกัน ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ภายใต้ภารกิจหลักในด้านการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนและการส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน กฎหมายหลายฉบับ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 จึงได้กำหนดให้ศาลยุติธรรมเป็นองค์กรในการให้ความเป็นธรรมในการดำเนินธุรกรรมระหว่างคู่ความ ศาลยุติธรรมจึงกำหนดนโยบายการบริหารและพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจและสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนไว้ อาทิ การส่งเสริมการระงับข้อพิพาททางด้านกฎหมายในศาลยุติธรรมด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยก่อนการดำเนินกระบวนการพิจารณา การประนีประนอมข้อพิพาทโดยการอนุญาโตตุลาการ, การส่งเสริมการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรมให้เป็นไปโดยสะดวก รวดเร็วประหยัด และเป็นธรรม รวมถึงการนำวิทยาการสมัยใหม่มาใช้ เพื่อลดขั้นตอนเวลา และค่าใช้จ่ายของประชาชนในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เป็นต้น

ส่วนการใช้อำนาจของศาลยุติธรรม ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 นั้น ศาลมีอำนาจเข้าไปตรวจสอบ หรือปรับแก้นิติกรรมสัญญาได้ 8 ประเภท ซึ่งเป็นการเข้าแทรกแซงการเอาเปรียบของคู่สัญญาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน อาทิ สัญญาระหว่างผู้ประกอบการค้าหรือวิชาชีพ, สัญญาสำเร็จรูป, สัญญาขายฝาก, ข้อตกลงจำกัดสิทธิประกอบอาชีพการงาน และข้อตกลงจำกัดเสรีภาพในการทำนิติกรรมที่เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพไม่ว่าจะตกลงกันในสัญญาประเภทใดก็ตาม หรือข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบของผู้ประกอบการค้าหรือวิชาชีพ เพื่อการชำระคบกพร่อง หรือเพื่อการรอนสิทธิในทรัพย์สินที่ส่งมอบให้แก่ผู้บริโภค ตามสัญญาที่ทำระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการค้าหรือวิชาชีพ, ข้อสัญญาที่ให้สิ่งใดไว้เป็นมัดจำ, ข้อตกลง ประกาศ หรือคำแจ้งความที่ได้ทำไว้ล่วงหน้าเพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบเพื่อละเมิดหรือผิดสัญญา, ความตกลงหรือความยินยอมของผู้เสียหายในคดีละเมิด โดยให้บังคับได้เท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี

ทั้งนี้ ให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยว่าแค่ไหนเพียงไรจึงจะเป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี ซึ่งในการใช้ดุลพินิจของศาลตามแนวทางในมาตรา 10 พระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 โดยพิเคราะห์ถึงพฤติการณ์ทั้งปวง รวมทั้งสภาพของคู่สัญญาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความสุจริต อำนาจต่อรอง ฐานะทางเศรษฐกิจ ความรู้ความเข้าใจ ความสันทัดจัดเจน ความคาดหมาย

แนวทางที่เคยปฏิบัติ ทางเลือกอย่างอื่น และทางได้เสียทุกอย่างตามสภาพที่เป็นจริง, ปกติประเพณีของสัญญาชนิดนั้น, เวลาและสถานที่ในการทำสัญญา หรือในการปฏิบัติตามสัญญา, การรับภาระที่หนักกว่ามากของกลุ่มสัญญาฝ่ายหนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งแต่พระราชบัญญัตินี้ไม่ให้ใช้กับข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพเพื่อการชำระคบกพร่อง หรือเพื่อการรอนสิทธิในทรัพย์สินที่ส่งมอบให้แก่ผู้บริโภคโดย ผู้บริโภคมิได้รู้ถึงความชำระคบกพร่อง หรือเหตุแห่งการรอนสิทธินั้นในขณะที่ทำสัญญา หรือ ข้อตกลง ประกาศ หรือ คำแจ้งความที่ได้ทำไว้ล่วงหน้า เพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบในความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรืออนามัยของผู้อื่นอันเกิดจากการกระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อของผู้ตกลง ผู้ประกาศ ผู้แจ้งความ หรือของบุคคลอื่น ซึ่งผู้ตกลง ผู้ประกาศ ผู้แจ้งความ ต้องรับผิดชอบด้วย หรือ ความตกลงหรือความยินยอมของผู้เสียหายในคดีละเมิด ซึ่งมีลักษณะต้องห้ามชัดแจ้ง โดยกฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

แนวความคิดและมาตรการในการควบคุมข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมของศาลไทยนั้นประกอบไปด้วย⁵²

(4.1) การควบคุมแก้ไขข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมโดยกฎหมายทั่วไป (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์)

(4.2) การควบคุมแก้ไขข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมโดยกฎหมายเฉพาะ แบ่งเป็น

(ก) พ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และ

(จ) พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

ดังนี้

(4.1) การควบคุมแก้ไขข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมโดยกฎหมายทั่วไป (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์)

หลักกฎหมายทั่วไปที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(1)หลักสุจริต (มาตรา 5)

มาตรา 5 บัญญัติว่า “ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต”

หลักในมาตรา 5 นี้ ถือเป็นหลักสำคัญของกฎหมายแพ่งในเรื่องหนี้ เพราะไม่ว่าจะเป็นกรณีที่บุคคลตกลงทำสัญญาเพื่อก่อนหน้าผู้ผูกพันกับอีกบุคคลหนึ่ง หรือเป็นกรณีมูลแห่งหนี้อื่น ๆ เมื่อมี

⁵² นฤมล สุขสวัสดิ์, ปัญหาข้อสัญญาไม่เป็นธรรมของธนาคารพาณิชย์: ศึกษาเฉพาะกรณีสัญญาบัตรเครดิต, หน้า

หนี้เกิดขึ้นนิติสัมพันธ์ของบุคคลที่เป็นลูกหนี้และเจ้าหนี้จะอยู่บนพื้นฐานหลักความซื่อสัตย์และความไว้วางใจ ที่ถือว่าเป็นความเชื่อที่แต่ละฝ่ายต่างต้องมีความซื่อสัตย์และไว้วางใจต่อกันและกัน ความสัมพันธ์ทางหนี้จึงอยู่บนพื้นฐานของการให้ความเชื่อถือของผู้เป็นเจ้าหนี้ต่อตัวลูกหนี้ ว่าลูกหนี้ต้องปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริต ตัวอย่างเช่น กฎหมายบัญญัติว่า “การชำระหนี้จะให้สำเร็จผลเป็นอย่างไรลูกหนี้จะต้องขอปฏิบัติชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้เป็นอย่างนั้นโดยตรง” (มาตรา 208) หรือในกรณีที่ลูกหนี้มีหนี้ในการส่งมอบทรัพย์ ลูกหนี้จะต้องรักษาทรัพย์ด้วยความระมัดระวังอย่างเช่นวิญญูชนจะพึงสงวนรักษาทรัพย์สินของตนเองจนกว่าจะได้ส่งมอบทรัพย์นั้นแก่เจ้าหนี้ (มาตรา 323 วรรค 2) เป็นต้น ฝ่ายเจ้าหนี้เองก็เช่นเดียวกัน ต้องใช้สิทธิของตนโดยสุจริตตามหลักของมาตรา 5 เจ้าหนี้จะต้องไม่ให้ลูกหนี้แบกภาระการชำระหนี้มากเกินไปจนผิดปกติ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดจากการที่กฎหมายกำหนดให้เจ้าหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัด เมื่อลูกหนี้ได้ขอปฏิบัติชำระหนี้โดยชอบแล้วเจ้าหนี้ไม่รับชำระหนี้ (มาตรา 207) ดังนั้นการมีความสัมพันธ์ทางหนี้จึงอยู่บนพื้นฐานของความซื่อสัตย์และความไว้วางใจระหว่างบุคคลว่าจะเอารัดเอาเปรียบกันจนเกินไป ถ้ามีการเอารัดเอาเปรียบก็เป็นการไม่สุจริต หลักสุจริตจึงเป็นหลักที่มาขัดเกลาความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นเพื่อให้การชำระหนี้เป็นไปโดยชอบ

(2) หลักการตีความการแสดงเจตนาและการตีความสัญญา

มาตรา 368 บัญญัติว่า “สัญญานั้นท่านให้ตีความตามประสงค์ในทางสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีด้วย”

หลักในการตีความสัญญามีจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดเนื้อหาของข้อสัญญาที่พิพาทกันระหว่างคู่กรณีจากเจตนาที่แสดงออกมาเท่านั้น โดยพิจารณาจากมาตรฐานการกระทำของบุคคลหนึ่ง ๆ ว่าถ้าเขามีเจตนาหรือรู้สึกเช่นนั้น เขาควรจะแสดงเจตนาออกมาเช่นใด ทั้งนี้เพื่อค้นหาเจตนาที่แท้จริง ประกอบกับหลักสุจริตและปกติประเพณีดังนี้ เมื่อมีปัญหาในการตีความสัญญา ผู้ตีความจะพิจารณาขั้นตอนแรกโดยใช้หลักของมาตรา 171 ซึ่งบัญญัติว่า “ในการตีความการแสดงเจตนา นั้นให้พึงเล็งถึงเจตนาอันแท้จริงยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนหรือตัวอักษร” เพื่อกำหนดเนื้อหาของเจตนาที่แสดงออกมาของคู่กรณีแต่ละฝ่าย เพื่อที่จะรู้ถึงความสัมพันธ์ต่าง ๆ ตามข้อตกลงอันถือเสมือนเป็นกฎหมายที่คู่สัญญาต้องการให้มีผลผูกมัดกัน ผู้ตีความจะอาศัยหลักเกณฑ์ตามมาตรา 368 คือหลักสุจริตและหลักปกติประเพณีที่ปฏิบัติกันในกิจการนั้น ๆ มาประกอบการวินิจฉัย ดังนั้นจะทำให้การวินิจฉัยของผู้ตีความไม่เป็นนามธรรม แต่เป็นการกำหนดเนื้อหาของเรื่องให้เป็นรูปธรรม โดยการปรับหลักสุจริตซึ่งเป็นหลักที่คำนึงถึงความซื่อสัตย์ และความไว้วางใจตามความสัมพันธ์ทางกฎหมายและทางเศรษฐกิจพร้อมทั้งผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกันของคู่กรณี ขณะเดียวกันก็คำนึงถึงปกติประเพณีที่พึงปฏิบัติต่อกัน ดังนั้นหลักในการตีความสัญญาในมาตราทั้งสองนี้ จึงเป็นหลักที่ให้

พิเคราะห์ให้ใคร่ครวญข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อให้ได้ผลในการตีความที่ถูกต้องและเป็นธรรมแก่คู่กรณีได้

(3) หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา 150 “การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นเป็นโมฆะ”

หลักเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นขอบเขตของเสรีภาพในการทำสัญญาที่บุคคลจะกำหนดเจตนาหรือข้อสัญญาให้มีวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือขัดต่อหลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนไม่ได้ หลักดังกล่าวเป็นหลักที่ทำให้ศาลสามารถปฏิเสธการมีผลบังคับของสัญญาได้โดยที่เดียว โดยให้สัญญานั้นมีผลเป็นโมฆะ

นักกฎหมายได้พยายามจำกัดความหมายของความสงบเรียบร้อย (Public Order Public Policy) เช่น ความสงบเรียบร้อยของประชาชน คือ ข้อห้ามซึ่งสังคมบังคับแก่เอกชนเพื่อสังคมจะได้ดำรงอยู่ได้ เพื่อคุ้มครองปกป้องรักษาเอกชนซึ่งอยู่ในสังคมนั้นเอง ศีลธรรมอันดีของประชาชนคือหลักบังคับเกี่ยวกับธรรมเนียมประเพณี ซึ่งอยู่ในระดับสูงกว่าธรรมเนียมประเพณีธรรมดาเพื่อให้มีอยู่โดยสม่ำเสมอ ไม่กลับไปกลับมา

หลักความสงบเรียบร้อยนี้เป็นหลักที่มีความหมายกว้างมาก และเป็นการยากที่จะจำกัดความหมายตายตัวลงไปว่ามีอะไรบ้างที่เป็นเรื่องความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ไม่มีประมวลกฎหมายใดในโลกที่จะกำหนดหรือจำกัดความหมายของหลักดังกล่าวไว้ตายตัว หรือเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นเรื่องที่ศาลจะต้องใช้พิจารณาตามพฤติการณ์และกาลสมัย

การปรับใช้หลักความสงบเรียบร้อยต่อปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมที่เกิดจากการใช้สัญญามาตรฐานหรือสัญญาสำเร็จรูปนี้ ก่อนที่มีกฎหมายเกี่ยวกับข้อสัญญาไม่เป็นธรรมศาลฎีกายังมีความยึดมั่นอยู่กับหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนากับหลักเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สัญญาอย่างมาก และถือว่าสัญญาเป็นเรื่องส่วนตัวเสียของเอกชนผู้เป็นคู่กรณีโดยเฉพาะ ไม่ได้กระทบถึงส่วนได้เสียของประชาชนคนอื่น โดยศาลฎีกาได้วินิจฉัยเป็นหลักว่าบุคคลใด ๆ ย่อมมีสิทธิจะทำสัญญาอย่างไร เว้นแต่สัญญานั้นต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย หรือเป็นการขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน การทำสัญญานั้นคู่สัญญาจะทำข้อตกลงได้เปรียบเสียเปรียบกันอย่างไร แล้วแต่ความสมัครใจของคู่สัญญา ซึ่งคู่สัญญาแต่ละฝ่าย ต้องรักษาผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายเอาเอง แม้ข้อสัญญานั้นจะกำหนดให้คู่สัญญาฝ่ายลูกหนี้ อยู่ในฐานะที่เสียเปรียบแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง แต่เมื่อข้อสัญญาดังกล่าวเกิดขึ้นโดยความสมัครใจของ ลูกหนี้เอง กรณีนี้ไม่เกี่ยวกับสังคมหรือประชาชน ข้อสัญญานี้จึงไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและ ศีลธรรมอัน

ดีของประชาชน ข้อสัญญาใช้บังคับได้ โดยไม่มีการหยิบยกประเด็นพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ในสัญญาที่สร้างขึ้นเป็นสัญญาสำเร็จรูปที่ศาลจะพิจารณาถึงความผูกพันในสัญญาที่มี ลักษณะที่แตกต่างไปจากสัญญาธรรมดา ศาลยังไม่ยอมรับว่ามีการใช้เปรียบเทียบกับคู่สัญญา ฝ่ายหนึ่งขาดอำนาจในการต่อรอง เนื่องจากสถานะทางเศรษฐกิจและความรู้ความสามารถในทางเทคโนโลยีที่ด้อยกว่าอย่างมาก ทำให้คู่สัญญาฝ่ายนี้ไม่สามารถที่จะรักษาผลประโยชน์ในสัญญาของเขาได้ และการที่เขาตกลงเข้าทำสัญญาจะถือว่าเป็นการสมัครใจโดยอิสระก็ไม่ได้เพราะเขาอยู่ในฐานะจำยอมเข้าทำสัญญาที่เป็นสัญญามาตรฐานหรือสัญญาสำเร็จรูปของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่เหนือกว่าจนสามารถผูกขาดทางข้อสัญญาได้ ซึ่งสภาพการทำสัญญาเช่นนี้ เราอาจถือได้ว่าเป็นวิกฤตการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นต่อสัญญา อันจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของเอกชน และที่จะกระทบต่อความมั่นคงของเอกชนได้ ซึ่งจะต้องถือเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนที่ทำให้สัญญาดังกล่าวไม่ควรจะมีผลบังคับแก่คู่สัญญาที่เสียเปรียบจากข้อสัญญาสำเร็จรูป

(4) หลักการตีความให้เป็นคุณแก่ผู้ต้องเสียเปรียบในมูลหนี้

มาตรา 11 “ในกรณีที่มีข้อสงสัย ให้ตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่คู่กรณีฝ่ายซึ่งจะต้องเป็นผู้เสียในมูลหนี้”

ศาลมีบทบาทเข้ามาเกี่ยวข้องเมื่อเจตนาของคู่สัญญาไม่ชัดเจน ศาลมีอำนาจในการตีความเจตนาว่าควรจะเป็นอย่างไรในกรณีสงสัยนั้น ข้อกำหนดของสัญญามาตรฐานหรือสัญญาสำเร็จรูปที่เกิดปัญหาว่าเป็นข้อสัญญาที่เป็นธรรมหรือไม่นั้น โดยปกติข้อสัญญาที่เป็นปัญหาดังกล่าวมักจะกำหนดไม่ชัดเจน ไม่แน่นอน เคลือบคลุม เนื่องจากผู้ร่างสัญญามาตรฐานหรือสัญญาสำเร็จรูป มักจะร่างข้อสัญญาที่ใช้คำกว้าง ๆ สามารถคลุมไปทุกกรณี หรือมีลักษณะคล้ายเป็นเงื่อนไขทั่วไปที่จะใช้บังคับแก่คู่กรณีทุกราย แม้ว่าบุคคลที่จะเข้ามาทำสัญญาด้วยความต้องการที่แตกต่างกัน หรือมีลักษณะเฉพาะก็ตาม ดังนั้นความไม่ชัดเจนที่เกิดขึ้นจะเกิดขึ้นเมื่อใช้ข้อความในสัญญาที่มีลักษณะทั่วไปจนเกินไป จนบางครั้งข้อกำหนดในสัญญาขัดแย้งกันเอง ดังนั้น ศาลจึงอาศัยอำนาจในการตีความที่จะขจัดความขัดแย้ง ความเคลือบคลุมของสัญญา ตามมาตรา 171 และมาตรา 368 เพื่อหาเจตนาที่แท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับหลักสุจริตและปกติประเพณีและมาตรา 11 ให้ตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่คู่กรณีฝ่ายซึ่งจะเป็นผู้ต้องเสียในมูลหนี้

หลักเกณฑ์ในการตีความกฎหมายตามมาตรา 11 นี้เป็นการตีความในกรณีสงสัยนั้นเพื่อหาเจตนาร่วมกันของคู่สัญญาเพื่อการบังคับข้อสัญญาตามนั้น เจตนาที่ศาลค้นหาโดยการตีความนี้จะเป็นเจตนาสมมุติ เป็นข้อสันนิษฐานที่ได้จากการปรับหลักกฎหมาย เพื่อหาเจตนาอันสมควรของคู่สัญญา ซึ่งจะเป็เจตนาสอดคล้องกับพฤติการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของ

ข้อเท็จจริงนั้น ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เท่ากับว่าศาลมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจพิจารณาหลักความเป็นธรรมแห่งสัญญา ซึ่งในการที่ศาลใช้หลักการตีความตามมาตรา 11 นี้ให้ได้ผล แสดงให้เห็นอยู่ในตัวว่าศาลได้ทำหน้าที่ในการกำหนดขอบเขต และสามารถควบคุมข้อกำหนด หรือเนื้อหาของข้อตกลง เพื่อขจัดความไม่สมดุล ความไม่เป็นสัดส่วนของสิทธิและหน้าที่ตามข้อตกลงที่เกิดขึ้นนั้น ๆ

หลักการตีความให้เป็นคุณแก่ผู้ต้องเสียเปรียบในมูลหนี้นี้ สามารถนำมาปรับใช้กับกรณีปัญหาของข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมได้ โดยศาลจะต้องใช้ดุลพินิจในการตีความทั้งบทกฎหมายและทั้งข้อสัญญา โดยจะวินิจฉัยให้สัญญามีผลบังคับตามกฎหมายได้ ไม่ใช่เพราะสัญญาเกิดขึ้นจากการแสดงเจตนาของคู่สัญญาที่ตกลงยินยอมกันเท่านั้น แต่จะมีผลบังคับได้สัญญานั้น จะต้องสอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมแห่งสัญญาด้วย

(5) หลักเกี่ยวกับความตกลงยกเว้นความรับผิด

มาตรา 373 “ความตกลงทำไว้ล่วงหน้าเป็นข้อความยกเว้นมิให้ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบเพื่อกลั่นแกล้ง หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของคนนั้น ท่านว่าเป็นโมฆะ”

กฎหมายมาตรานี้วางหลักให้ผลของสัญญา ที่คู่สัญญาทำการตกลงล่วงหน้า ยกเว้นมิให้ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบในกลั่นแกล้งหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เป็นโมฆะ การตกลงล่วงหน้ายกเว้นความรับผิดของลูกหนี้กฎหมายไม่บังคับให้มี 2 กรณีคือ

1. การยกเว้นความรับผิดเพื่อกลั่นแกล้งของลูกหนี้ หมายความว่า ยกเว้นความรับผิดที่ลูกหนี้หลอกลวงให้เจ้าหนี้สำคัญผิดว่าจะทำการชำระหนี้โดยสุจริต จึงเท่ากับเป็นการยกเว้นความรับผิดในการที่ลูกหนี้ตั้งใจไม่ชำระหนี้

2. การยกเว้นความรับผิดเพื่อความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของลูกหนี้ หมายถึง การยกเว้นความรับผิดในกรณีที่ลูกหนี้กระทำโดยปราศจากการใช้ความระมัดระวังใด ๆ

การกระทำทั้งสองกรณีนี้ถือว่าลูกหนี้มีความตั้งใจทุจริตตั้งแต่แรกว่าจะไม่ชำระหนี้ให้โดยสุจริต จึงเป็นการขัดหลักสำคัญอันเป็นพื้นฐานของกฎหมายนี้ คือ ในการชำระหนี้บุคคลทุกคนต้องกระทำการโดยสุจริต กฎหมายจึงไม่ยอมให้ความตกลงล่วงหน้าที่เจ้าหนี้ยินยอมยกเว้นความรับผิดให้ลูกหนี้สองกรณีดังกล่าวมีผลบังคับได้ หลักที่ว่าลูกหนี้ต้องรับผิดชอบในการกระทำที่ทุจริตหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตนเองจะยกเว้นไม่ได้ นอกจากหลักทั่วไปที่บัญญัติไว้ในมาตรา 373 ข้อนี้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังมีหลักเดียวกันนี้อีกคือ ข้อสัญญาว่าจะไม่ต้องรับผิดชอบของผู้ขายในผลที่ตนได้กระทำลงหรือได้ปกปิดตามมาตรา 485 ความรับผิดของผู้ขนส่งในการกระทำโดยทุจริตหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงตามมาตรา 638 ข้อยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันภัย ในความวินาศภัยที่เกิดจากความทุจริต หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยตามมาตรา 879

(6) หลักการลดเบี้ยปรับ

มาตรา 383 “ถ้าเบี้ยปรับที่รับนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ ในการที่จะวินิจฉัยว่าสมควรเพียงใดนั้น ท่านให้พิเคราะห์ถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย”

มาตรานี้ได้วางหลักไว้ว่า ถ้ากำหนดเบี้ยปรับไว้เป็นจำนวนสูงเกินไป ศาลอาจลดลงได้เป็นการนำหลักเรื่องเบี้ยปรับมาใช้ในการตีความให้เป็นคุณแก่ลูกหนี้ เพื่อลดค่าสินไหมทดแทนที่ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบตามสัญญา โดยถือว่าข้อตกลงเกี่ยวกับสินไหมทดแทนต่าง ๆ อันกำหนดไว้ล่วงหน้ามีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ ถ้าสูงเกินส่วนศาลมีอำนาจที่จะลดลงได้ ซึ่งหลักนี้จะจำกัดการใช้เฉพาะเรื่องการลดจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบตามสัญญาเท่านั้น แต่ในเรื่องอื่น ๆ เช่น สิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญา หลักนี้ก็ไม่อาจนำมาแก้ปัญหาค่าความไม่เป็นธรรมได้ทั้งนี้ ต้องพิจารณาถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ประกอบกับการใช้หลักนี้ด้วย

(4.2) การควบคุมแก้ไขข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมโดยกฎหมายเฉพาะ

ปัจจุบันสถานะของสัญญาไม่ได้เกิดจากความยินยอมของคู่สัญญาที่มีฐานะเท่าเทียมกันในทางเศรษฐกิจ ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในรายละเอียดที่เท่าเทียมกัน ที่มีเสรีภาพในการตัดสินใจที่เท่าเทียมกัน แต่ด้วยสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจและระบบอุตสาหกรรม จึงก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมในการทำสัญญาขึ้น รัฐและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องในฝ่ายรัฐทั้งหลาย จึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องออกกฎหมายมาเพื่อคุ้มครองคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่าไม่ต้องตกเป็นผู้เสียเปรียบจนเกินไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเห็นความจำเป็นที่จะต้องจำกัดเสรีภาพของการทำสัญญาที่เดิมเคยมีมากให้ลดลง ไม่ว่าจะเป็นเสรีภาพก่อนการทำสัญญา หรือเสรีภาพหลังจากที่สัญญาได้เกิดขึ้นแล้ว เพื่อประโยชน์ที่สำคัญกว่าของประชาชนทั่วไป ก็เพื่อความยุติธรรมเป็นประการสำคัญ ดังนั้นจึงได้มีการประกาศใช้กฎหมาย 2 ฉบับ เพื่อคุ้มครองคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่า ในสองลักษณะดังนี้ คือ

(ก) การคุ้มครองก่อนทำสัญญา

สำหรับการคุ้มครองก่อนทำสัญญานั้น ในปัจจุบันคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่าทั้งในทางเศรษฐกิจความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ในการทำสัญญาจะได้รับความคุ้มครองจากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 ในส่วนของการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญา โดยมีกฎหมายกำหนดให้ธุรกิจบางประเภทจะต้องอยู่ภายใต้ความควบคุมในเรื่องของสัญญาเพื่อ คุ้มครองคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่าให้ได้รับความเป็นธรรมจากสัญญา

(ข) การคุ้มครองในขณะที่ทำสัญญาหรือเมื่อมีการทำสัญญาแล้ว

สำหรับการคุ้มครองเมื่อมีการทำสัญญาแล้วนั้น ในปัจจุบันได้รับการคุ้มครองจากพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 อันมีลักษณะของการคุ้มครองคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่าให้ไม่ต้องได้รับผลที่ไม่เป็นธรรมอันเกิดจากสัญญาเมื่อสัญญาได้เกิดขึ้นแล้วเป็นสำคัญ ด้วยการให้ศาลใช้ดุลพินิจปรับลดข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมให้เกิดความเป็นธรรมได้

ในส่วนของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 นี้เป็นกฎหมายที่เพิ่งออกมามีผลใช้บังคับไม่นาน และเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าเป็นกฎหมายที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางทั้งในด้านของข้อดีข้อเสียของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ซึ่งแน่นอนว่าก่อนที่พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 จะออกมาเป็นกฎหมายได้ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการร่างไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการที่กระทรวงยุติธรรมแต่งตั้งขึ้นคณะกรรมการร่างกฎหมายคณะพิเศษของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ไม่ว่าจะเป็สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสมาชิก คงได้พยายามไตร่ตรองซึ่งน้ำหนักผลดีผลเสียที่จะได้รับการจากการออกพระราชบัญญัตินี้ และเมื่อได้ให้น้ำหนักกับผลดีที่คาดว่าจะมีมากกว่าผลเสียกฎหมายฉบับนี้จึงได้ผ่านกระบวนการขั้นตอนออกมาเป็นกฎหมาย เพราะทุกครั้งที่การออกกฎหมายไม่ว่าฉบับใดหรือมาตราใดก็ตามจำเป็นต้องมีการชั่งน้ำหนักดังกล่าวเสมอ

พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมนี้ เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นใช้เฉพาะกับสัญญาบางประเภทเท่านั้น จึงจัดเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรประเภทกฎหมายพิเศษ (Jus speciale) ทั้งยังเป็นกฎหมายประเภทบทบังคับตายตัว (Jus cogen) เนื่องจากเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยซึ่งผู้เกี่ยวข้องไม่อาจตกลงยกเว้นหรือตกลงให้ผิดแผกแตกต่างได้ตามบทบัญญัติในมาตรา 11 และเป็นกฎหมายที่เป็นบทยกเว้น (Jus singulare) อีกด้วยเพราะเป็นการขมวดข้อเท็จจริงไว้ในวงแคบ

สิ่งที่ควรคำนึงถึง คือ หลักการหรือพื้นฐานความคิดที่อยู่เบื้องหลังการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมนี้ ซึ่งมีประกอบกันอยู่หลายประการ อาทิ หลักเสรีภาพในการทำสัญญา หลักความยุติธรรม หลักความเท่าเทียมกัน และหลักความแน่นอนของกฎหมาย ว่าความเป็นจริงควรให้น้ำหนักกับหลักการใด

กล่าวโดยสรุป เห็นได้ว่า ศาลยุติธรรมเป็นองค์กรหนึ่งซึ่งมีความเป็นกลางและน่าเชื่อถือ ที่กฎหมายบัญญัติให้ใช้อำนาจดุลพินิจเข้ากำกับดูแลควบคุมการประกอบธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ในการทำสัญญาบัตรเครดิตระหว่างประชาชนกับธนาคารพาณิชย์ได้ อันเป็นมาตรการเยียวยาแก้ไขปัญหาหากเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นในการบังคับใช้ข้อความในสัญญา หรือเมื่อเกิดปัญหาการตีความในสัญญาซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วธนาคารพาณิชย์ในฐานะผู้ร่างสัญญาบัตรเครดิต(สำเร็จรูป) ซึ่งในมาตรฐานแล้วจะไม่ร่างสัญญาที่ทำให้ตนเป็นฝ่ายเสียเปรียบอยู่แล้ว จึงน่าจะ

มีข้อสัญญาบางข้อที่อาจเกิดการเอาเปรียบลูกค้าอยู่ แม้จะมีการตรวจสอบสัญญาแล้วโดยคณะกรรมการเฉพาะด้านก็ตาม ซึ่งในส่วนนี้กฎหมายจึงกำหนดให้ศาลยุติธรรมเป็นกลไกหลักสำคัญเข้าตรวจสอบสัญญาเข้าชดเชยหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาของคู่สัญญา ศาลยุติธรรมจึงเป็นหน่วยงานของรัฐรูปแบบหนึ่งในการกำกับดูแลธนาคารพาณิชย์ในการทำธุรกรรมด้านสัญญาตามที่กำหนดใน พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540

8. แนวคิดและความจำเป็นในการมีกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต⁵³

ก่อนที่จะกล่าวถึงแนวคิดและความจำเป็นในการมีกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตในเบื้องต้นเพื่อให้เห็นภาพรวมของการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต จึงจะกล่าวถึงลักษณะทั่วไปของการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ดังต่อไปนี้

8.1 ลักษณะของการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต

ศูนย์ข้อมูลเครดิต หรือ Credit Bureau เป็นหน่วยงานที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเครดิตของสถาบันการเงินที่เป็นสมาชิก มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อให้การจัดสรรสินเชื่อในระบบการเงินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ศูนย์ข้อมูลเครดิตทำหน้าที่รวบรวม ประมวลผล และบริการรายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สินเชื่อของบุคคลแก่สมาชิกและผู้ให้บริการเพื่อวัตถุประสงค์ในการใช้ประกอบการพิจารณาและวิเคราะห์สินเชื่อให้แก่ลูกค้าที่ยื่นขอสินเชื่อ เพื่อลดความเสี่ยงและความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการให้สินเชื่อ รวมทั้งช่วยป้องกันไม่ให้เกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) ของสถาบันการเงิน⁵⁴

ลักษณะการดำเนินงานของศูนย์ข้อมูลเครดิตโดยทั่วไป ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลจากสถาบันการเงินที่เป็นสมาชิก ซึ่งได้แก่ข้อมูลที่เป็นประวัติการใช้สินเชื่อของลูกค้าของสถาบันการเงินเหล่านั้น โดยศูนย์ข้อมูลเครดิตจะรวบรวมข้อมูลสินเชื่อของลูกค้าที่เป็นบุคคลธรรมดา (Consumer Credit) และลูกค้าที่เป็นนิติบุคคล (Corporate Credit) ซึ่งมีทั้งลูกค้าที่มีประวัติการชำระหนี้ที่ดี (Positive) และไม่ดี (Negative หรือ Black list) เช่น ขาดการชำระหนี้ติดต่อกันเป็นเวลานาน โดยทั่วไปแล้ว ข้อมูลดังกล่าวจะไม่มีการจัดอันดับบุคคล หน่วยงาน หรือลูกหนี้ที่เป็นลูกค้า ซึ่ง

⁵³ สุทธนา พันธุ์ธรรมาภรณ์ “ศึกษาวิเคราะห์หลักกฎหมายเกี่ยวกับข้อมูลเครดิต ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2546 หน้า 8-23

⁵⁴ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน), “ศูนย์ข้อมูลเครดิตกับการแก้ไขปัญหาสินเชื่อ”, เศรษฐกิจวิเคราะห์ 17. 12 , ธันวาคม 2542 หน้า 25

แตกต่างจากสถาบันจัดอันดับความน่าเชื่อถืออื่น ๆ เช่น Moody's หรือ S&P's ที่รวบรวมข้อมูลการจัดอันดับตราสารหนี้เพื่อให้นักลงทุนใช้ประกอบการตัดสินใจในการลงทุนของสถาบันการเงินที่ออกตราสารหนี้ ๆ ส่วนศูนย์ข้อมูลเครดิตจะรวบรวมข้อมูลทางการเงิน เช่น ประวัติการชำระเงินของลูกค้าเพื่อให้สมาชิกและผู้ให้บริการของศูนย์ข้อมูลเครดิตได้ใช้ประกอบการตัดสินใจในการให้สินเชื่อเท่านั้น ซึ่งจะไม่มีการแสดงความคิดเห็นหรือจัดอันดับเกี่ยวกับข้อมูล⁵⁵ อย่างไรก็ตาม การประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตในแต่ละประเทศอาจมีลักษณะที่แตกต่างกันไปบ้าง เช่น ในบางประเทศอาจมีการจัดเก็บข้อมูลสาธารณะจากหน่วยงานสำคัญต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมอยู่ด้วย เช่น ข้อมูลจากกรมบังคับคดี หรือข้อมูลคดีล้มละลาย และอาจมีการจัดอันดับความน่าเชื่อถือของลูกค้าในระดับต่าง ๆ หรือที่เรียกว่า Credit Scoring นอกจากนี้ อาจมีการรวบรวมข้อมูลในลักษณะของความเห็นเกี่ยวกับลูกค้าแต่ละรายรวมอยู่ในรายงานข้อมูลเครดิตของลูกค้าด้วย ทั้งนี้ การกำหนดขอบเขตและลักษณะของข้อมูลที่จัดเก็บ หรือการกำหนดรูปแบบและวิธีการในการเก็บรวบรวมและการเปิดเผยข้อมูลเครดิตจึงอาจมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ ซึ่งขึ้นอยู่กับนโยบายและพื้นฐานแนวคิดทางกฎหมายของแต่ละประเทศด้วย

8.2 แนวคิดในการควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต

การประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต เป็นการรวบรวมข้อมูลที่เป็นประวัติการใช้สินเชื่อของลูกค้าสถาบันการเงินแต่ละรายเพื่อให้สมาชิกและผู้ให้บริการได้ใช้เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาสินเชื่อ ซึ่งปัญหาที่จะต้องพิจารณาก็คือ ข้อมูลเครดิตหรือข้อมูลประวัติการใช้สินเชื่อของลูกค้า สถาบันการเงินเหล่านี้ ถือเป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่เจ้าของข้อมูลมีสิทธิห้ามไม่ให้มีการใช้หรือเปิดเผยข้อมูลเหล่านี้หรือไม่ และสถาบันการเงินตลอดจนบริษัทข้อมูลเครดิต มีสิทธิที่จะรวบรวมและใช้ข้อมูลเหล่านี้หรือไม่ ซึ่งประเด็นนี้เป็นประเด็นสำคัญที่จะได้กล่าวถึงต่อไปนี้

8.2.1 ลักษณะของข้อมูลเครดิต

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “ข้อมูลเครดิต” เป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เลยที่จะต้องนึกถึงเรื่องของข้อมูลส่วนบุคคลด้วย เนื่องจากความหมายและขอบเขตของข้อมูลเครดิตอาจยังเป็นที่สงสัยและยังไม่ชัดเจนนักสำหรับบุคคลโดยทั่วไป เพราะเป็นคำที่เพิ่งใช้กันในกลุ่มสถาบันการเงินหรือธุรกิจการให้สินเชื่อเมื่อไม่นานมานี้ การพิจารณาว่าข้อมูลเครดิตจัดเป็นข้อมูลส่วนบุคคลหรือไม่ จึงต้องพิจารณาลักษณะของข้อมูลเครดิตก่อนว่าข้อมูลเครดิตคืออะไร

1) ความหมายของ “ข้อมูลเครดิต” และ “ข้อมูลส่วนบุคคล”

⁵⁵ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน), เรื่องเดิม, หน้าเดิม

คำว่า “ข้อมูลเครดิต” นั้น มีการให้คำจำกัดความไว้ที่เดียวในขณะนี้ คือ ตาม มาตรา 3 ของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ซึ่งได้ให้ความหมายไว้ว่า “ข้อมูลเครดิต” หมายความว่า ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้ำที่ขอสินเชื่อ ดังต่อไปนี้

(1) ข้อเท็จจริงที่บ่งชี้ถึงตัวลูกค้ำ และคุณสมบัติของลูกค้ำที่ขอสินเชื่อ

(ก) กรณีบุคคลธรรมดา หมายถึง ชื่อ ที่อยู่ วันเดือนปีเกิด สถานภาพการสมรส อาชีพ เลขที่บัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหนังสือเดินทาง และเลขประจำตัวผู้เสียภาษีอากร (ถ้ามี)

(ข) กรณีนิติบุคคล หมายถึง ชื่อ สถานที่ตั้ง เลขที่ทะเบียนการจัดตั้งนิติบุคคลหรือเลขประจำตัวผู้เสียภาษีอากร

(2) ประวัติการขอและการได้รับอนุมัติสินเชื่อ และการชำระสินเชื่อของลูกค้ำที่ขอสินเชื่อรวมทั้งประวัติการชำระราคาสินค้าหรือบริการ โดยบัตรเครดิต

เมื่อเปรียบเทียบกับ Fair Credit Reporting Act 1971⁵⁶ ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับกับธุรกิจการให้บริการข้อมูลความน่าเชื่อถือของลูกค้ำในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยเฉพาะนั้น ได้ให้นิยามความหมายของ “Consumer⁵⁷ report” หรือ “รายงานลูกค้ำ” ไว้ดังนี้

รายงานลูกค้ำ⁵⁸ หมายถึง

(1) ในกรณีทั่วไป คำว่า “รายงานลูกค้ำ” ให้หมายความถึง การบันทึกโดยการเขียน โดยการให้ถ้อยคำ หรือวิธีการสื่อสารใด ๆ เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร ที่ได้จัดทำโดยหน่วยงานให้บริการข้อมูล ซึ่งเกี่ยวกับความเหมาะสมของสินเชื่อของลูกค้ำ ภาวะของสินเชื่อ ความสามารถในการใช้สินเชื่อ พฤติกรรม ชื่อเสียง

⁵⁶ แก้ไขเพิ่มเติมครั้งล่าสุด วันที่ 7 มกราคม ค.ศ. 2002

⁵⁷ Fair Credit Reporting Act 1971, § 603 (c) The term “consumer” means an individual.

⁵⁸ Fair Credit Reporting Act 1971, § 603 (d)

“Consumer report”

(1) In general, the term “consumer report” means any written, oral, or other communication of any information by a consumer reporting agency bearing on a consumer’s credit worthiness, credit standing, credit capacity, character, general reputation, personal characteristics, or mode of living which is used or expected to be used or collected in whole or in part for the purpose of serving as a factor in establishing the consumer’s eligibility for

(A) credit or insurance to be used primarily for personal, family, or household purposes;

(B) employment purposes; or

(C) any other purpose authorized under section 604 (§ 1681 b)

ทั่ว ๆ ไป บุคลิกลักษณะของบุคคล หรือรูปแบบการใช้ชีวิต ซึ่งถูกใช้หรือคาด
ว่าจะถูกใช้ หรือรวบรวมไว้ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนเพื่อวัตถุประสงค์ใน
การให้บริการเพื่อใช้ในการพิจารณาความเหมาะสมของลูกค้าในการ

(ก) ให้สินเชื่อหรือการประกันซึ่งเป็นสินเชื่อหรือการประกันที่เกี่ยวกับบุคคล
ในครอบครัว หรือวัตถุประสงค์ในเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว

(ข) เพื่อวัตถุประสงค์ในการจ้างงาน

(ค) เพื่อวัตถุประสงค์ใด ๆ ที่ได้รับอนุญาตตาม Section 604 (1681 b)

เมื่อพิจารณาจากคำนิยามของคำว่า “ข้อมูลเครดิต” ตามพระราชบัญญัติการประกอบ
ธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 แล้ว จะเห็นได้ว่า “ข้อมูลเครดิต” หมายถึง ข้อมูลที่เกี่ยวกับประวัติ
การใช้สินเชื่อ กล่าวคือ ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการขอและการได้รับอนุมัติสินเชื่อ และการชำระ
สินเชื่อ รวมทั้งประวัติการชำระราคาสินค้าหรือบริการโดยบัตรเครดิต ซึ่งรวมทั้งข้อมูลของบุคคล
ธรรมดาและข้อมูลของนิติบุคคล ส่วนข้อมูลเครดิตหรือข้อมูลความน่าเชื่อถือ ตามความหมายของ
Fair Credit Reporting Act 1971 ของประเทศสหรัฐอเมริกาหรือที่เรียกว่า “รายงานลูกค้า” นั้น เห็น
ได้ว่ามีความหมายกว้างกว่า เพราะหมายถึง ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสม หรือภาวะของสินเชื่อของ
ลูกค้า หรือพฤติกรรม บุคลิก หรือรูปแบบการใช้ชีวิตของบุคคล โดยไม่ได้มุ่งเจาะจงถึงรายละเอียด
เกี่ยวกับบัญชีสินเชื่อของบุคคลแต่เพียงอย่างเดียว และวัตถุประสงค์ในการให้บริการรายงานลูกค้า
นั้นก็เพื่อการพิจารณาอนุมัติสินเชื่อ หรือการประกัน และยังรวมถึงวัตถุประสงค์ในการจ้างงานด้วย
อนึ่งรายงานลูกค้าตาม Fair Credit Reporting Act 1971 หมายความว่า เฉพาะข้อมูลของบุคคล
ธรรมดาเท่านั้น ไม่หมายความรวมถึงข้อมูลของนิติบุคคลอย่างเช่น คำนิยามของคำว่า “ข้อมูล
เครดิต” ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ของไทยแต่อย่างใด

ส่วนความหมายของ “ข้อมูลส่วนบุคคล” ในประเทศไทยยังไม่มีคำจำกัดความ
ไว้โดยตรง เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลออกมาใช้บังคับ จึงยัง
ไม่มีคำจำกัดความคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” ไว้โดยเฉพาะ จึงต้องพิจารณาจากร่าง
พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ซึ่งยังอยู่ในระหว่างกระบวนการพิจารณาร่าง
กฎหมายอยู่นั้น ได้กำหนดนิยามคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” ไว้ในมาตรา 3 ดังนี้

“ข้อมูลส่วนบุคคล” หมายความว่า ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของบุคคล เช่น
การศึกษา ฐานะการเงิน ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม ประวัติการทำงาน หรือประวัติ
กิจกรรม บรรดาที่มีชื่อของบุคคลนั้นหรือมีหมายเลข รหัส หรือสิ่งบอกลักษณะอื่นที่ทำให้รู้ตัว
บุคคลนั้นได้ เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือ แผ่นบันทึกลักษณะเสียงของคน หรือรูปถ่าย และให้ความหมาย
รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของผู้ที่ถึงแก่กรรมแล้วด้วย

ส่วนพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ได้ให้คำนิยามของคำว่า “ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล” ไว้ใน มาตรา 4 มีใจความว่า

“ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล” หมายความว่า ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของบุคคล เช่น การศึกษา ฐานะการเงิน ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม หรือประวัติการทำงาน บรรดาที่มีชื่อของผู้นั้นหรือมีเลขหมาย รหัส หรือสิ่งบอกลักษณะอื่นที่ทำให้รู้ตัวผู้นั้นได้ เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือ แผ่นบันทึกลักษณะเสียงของคนหรือรูปถ่าย และให้หมายความรวมถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของผู้ที่ถึงแก่กรรมแล้วด้วย

และสำหรับความหมายของคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” ที่ปรากฏตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของต่างประเทศ มีการให้คำจำกัดความไว้มากมาย เช่น ในอนุสัญญา Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data ได้ให้คำจำกัดความไว้ใน Article 2 ดังนี้

“ข้อมูลส่วนบุคคล⁵⁹” หมายถึง ข้อมูลข่าวสารใด ๆ ที่มีลักษณะเป็นการระบุตัวตนหรือเกี่ยวข้องกับบุคคลที่สามารถระบุตัวตนได้ (เจ้าของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตน)

สำหรับ สหราชอาณาจักรมีกฎหมาย Data Protection Act 1998⁶⁰ ได้ให้คำนิยามคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” ไว้ใน Section 1 (1) ดังนี้

“ข้อมูลส่วนบุคคล⁶¹” หมายถึง ข้อมูลซึ่งเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตส่วนตัวของบุคคล ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นได้จาก (a) ข้อมูลนั่นเอง หรือ (b) ข้อมูลนั่นเอง และข้อมูลอื่นซึ่งอยู่ในความครอบครองหรือน่าจะเข้ามาอยู่ในความครอบครองของผู้ควบคุมข้อมูลและรวมทั้งการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นใด ๆ เกี่ยวกับบุคคลและสิ่งที่ยังไม่ถึงเจตนาของผู้ควบคุมข้อมูลหรือบุคคลใด ๆ ในประการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” ก็คือ “ข้อมูลข่าวสารใด ๆ ที่เกี่ยวกับบุคคลหรือสิ่งเฉพาะตัวของบุคคลที่มีเครื่องบ่งชี้หรือสามารถระบุตัวตนได้”

2) สถานะของข้อมูลเครดิตและความคาบเกี่ยวระหว่างข้อมูลเครดิตกับข้อมูลส่วนบุคคล

⁵⁹ “personal data” means any information relating to an identified or identifiable individual (“data subject”)

⁶⁰ มีผลใช้บังคับแทน Data Protection Act 1984 โดยประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 16 กรกฎาคม ค.ศ. 1998

⁶¹ “personal data” means data which relate to a living individual who can be identified

(a) from those data, or

(b) from those data and other information which is in the possession of, or is likely to come into the possession of, the data controller, and includes an expression of opinion about the individual and any indication of the intentions of the data controller or any other person in respect of the individual;

เมื่อพิจารณาความหมายของข้อมูลเครดิตและข้อมูลส่วนบุคคลตามที่ได้กล่าวไปแล้ว ในความเห็นของผู้วิจัยเห็นว่า ข้อมูลเครดิตเป็นข้อมูลส่วนบุคคลประเภทหนึ่ง เพราะเป็นข้อมูลที่สามารถระบุตัวตนของบุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูลได้และมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติการใช้สินเชื่อของบุคคลนั้น ๆ ทั้งนี้ ถึงแม้ว่าหากพิจารณาในแง่สถาบันการเงินแล้ว อาจพิจารณาได้ว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการให้สินเชื่อหรือการเครดิตของสถาบันการเงินซึ่งอยู่ในความครอบครองของสถาบันการเงิน หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นข้อมูลของสถาบันการเงินด้วยก็ตาม แต่เป็นข้อมูลของสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้องกับความเป็นส่วนตัวของลูกค้า จึงจัดเป็นข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้า

ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยมีความเห็นว่า หากมองว่าข้อมูลเครดิตหรือข้อมูลประวัติการใช้สินเชื่อของลูกค้าเป็นข้อมูลของสถาบันการเงินแต่เพียงอย่างเดียวแล้ว สถาบันการเงินสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นไปขายต่อกับบริษัทอื่น ๆ โดยไม่คำนึงถึงบุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูลที่ถูกระบุถึง (Data Subject) เพื่อประโยชน์ของสถาบันการเงินแต่เพียงฝ่ายเดียว ก็จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวนี้ เช่น การนำข้อมูลของลูกค้าไปขายให้กับบริษัทอื่น ๆ เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการทำการตลาดของบริษัทเหล่านั้น สถาบันการเงินก็จะกระทำได้โดยไม่อยู่ภายใต้ข้อกำหนดใด ๆ ถ้าหากข้อมูลเหล่านั้นเป็นข้อมูลของสถาบันการเงิน โดยที่ความเป็นส่วนตัวของบุคคลแต่ละคนจะไม่ได้ได้รับความคุ้มครอง

ดังจะเห็นได้จากกรณีของบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ได้มีหนังสือหารือ⁶² ต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ในสองประเด็นดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ข้อมูลการเดินทางของผู้โดยสาร (Passenger Name Record หรือ PNR) อันประกอบไปด้วยข้อมูลต่าง ๆ เช่น ชื่อ สกุล ของผู้โดยสาร วัน เวลา และเที่ยวบินขาไป/กลับ ที่นั่งบนเครื่องบิน บริการพิเศษต่าง ๆ เช่น อาหารพิเศษ ฯลฯ ข้อมูลเกี่ยวกับบัตรโดยสาร เช่น ราคาบัตรโดยสาร เลขที่นั่งบัตรโดยสาร หรือข้อมูลที่ใช้ในการติดต่อกับผู้โดยสาร เช่น สถานที่ติดต่อ หมายเลขโทรศัพท์ของผู้โดยสาร รวมทั้งข้อมูลที่ไม่เกี่ยวกับเที่ยวบิน เช่น โรงแรม รถเช่า ทัวร์ ฯลฯ ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีการบินไทยฯ จัดเก็บไว้เพื่อประโยชน์ในการให้บริการแก่ผู้โดยสารในการเดินทาง และจะถูกลบออกจากระบบสำรองที่นั่งโดยอัตโนมัติ หลังจากที่ผู้โดยสารเดินทางในเที่ยวบินสุดท้ายแล้วเป็นเวลา 2 วัน หลังจากนั้น ข้อมูลจะถูกบันทึกไว้ในเทปเพื่อประโยชน์ในการอ้างอิง หากต้องการใช้ข้อมูลและจะถูกลบทิ้งโดยอัตโนมัติเมื่อเก็บครบ 1 ปี ข้อมูลเหล่านี้ ถือเป็นข้อมูลส่วนบุคคลหรือไม่และหากเป็นข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล การบินไทยฯ จะเปิดเผยได้หรือไม่อย่างไร

⁶² หนังสือเลขที่ กบ.01/พีไอ/16 ลงวันที่ 26 มกราคม 2543

ประเด็นที่สอง เฉพาะชื่อผู้โดยสาร เที่ยวบินและเวลาเดินทางที่เดินทางเข้ามาประเทศไทย ที่ปกติการบินไทยฯ ได้ให้บริการสอบถามรายชื่อและเที่ยวบินของผู้โดยสารที่เดินทางเข้าประเทศในกรณีที่มีผู้สอบถามเข้ามา ซึ่งเป็นการปฏิบัติและเป็นการให้บริการเช่นเดียวกับสายการบินอื่น ๆ อีกกว่า 40 บริษัท ทั่วโลก เป็นข้อมูลส่วนบุคคลหรือไม่ และหากเป็นข้อมูลส่วนบุคคล การบินไทยฯ จะสามารถเปิดเผยได้หรือไม่ อย่างไร

กรณีนี้คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ได้มีหนังสือตอบข้อหารือ ที่ นร (กขร) 1311/5095 ลงวันที่ 7 มิถุนายน 2543 โดยคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการได้พิจารณาแล้วมีความเห็นว่า ข้อมูลการเดินทางของผู้โดยสาร (PNR) เป็นข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล ซึ่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 24 กำหนดห้ามมิให้หน่วยงานของรัฐเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลดังกล่าวต่อหน่วยงานของรัฐแห่งอื่นหรือต่อผู้อื่น โดยปราศจากความยินยอมเป็นหนังสือของเจ้าของข้อมูล เว้นแต่เป็นการเปิดเผยตามที่พระราชบัญญัตินี้กำหนดไว้ ดังนั้น บริษัท การบินไทยฯ จึงต้องให้ความคุ้มครองข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลดังกล่าวนี้อย่างเคร่งครัด

สำหรับชื่อผู้โดยสาร เที่ยวบิน และเวลาเดินทาง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของข้อมูล PNR และเป็นข้อมูลที่บริษัท การบินไทยฯ ได้ให้บริการสอบถามเมื่อมีผู้สอบถามไปยังบริษัทฯ โดยยึดถือตามมาตรฐานที่เป็นธรรมเนียมในทางปฏิบัติ (Standard Practice) เช่นเดียวกับสายการบินอื่น ๆ คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการพิจารณาแล้วเห็นว่า การเปิดเผยเฉพาะข้อมูลดังกล่าวไม่เป็นการรुकล้ำสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควร บริษัท การบินไทยฯ สามารถใช้ดุลพินิจในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในส่วนนี้ได้ แต่มีข้อพึงระวังว่า การเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวจะต้องไม่เป็นการรुकล้ำสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควร ในกรณีที่ผู้โดยสารที่เป็นเจ้าของข้อมูลไม่ประสงค์จะให้เปิดเผยข้อมูลการเดินทางดังกล่าวนี้

จากตัวอย่างของกรณีบริษัท การบินไทยฯ นี้ ทำให้เห็นได้ว่า ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับบุคคลใด ๆ ถึงแม้ว่าหน่วยงานนั้นจะมีความสัมพันธ์ในลักษณะของการให้บริการเป็นการแลกเปลี่ยน จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการของหน่วยงานนั้น ๆ เช่นกัน แต่เมื่อเข้าลักษณะเป็นข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลแล้ว ถึงแม้ว่าจะอยู่ในความครอบครองของหน่วยงานหรือบริษัทใด ๆ ก็จัดเป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่จะต้องได้รับความคุ้มครองมิให้มีการใช้หรือเปิดเผยข้อมูลเหล่านั้นให้เป็นการรुकล้ำสิทธิส่วนบุคคลของเจ้าของข้อมูลด้วย แต่อย่างไรก็ตาม การอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์ จำเป็นที่จะต้องมีการติดต่อสื่อสาร หรือการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ตอบแทนซึ่งกันและกัน ในบางกรณี ข้อมูลส่วนบุคคลในบางเรื่องจึงอาจมีความจำเป็นที่สังคมจะต้องได้รับรู้ หรือเป็นข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความจำเป็นที่

จะต้องรับรู้ถึงข้อมูลนั้นด้วย ดังเช่นกรณีข้อมูลเฉพาะชื่อผู้โดยสาร เที่ยวบิน และเวลาเดินทาง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของข้อมูล PNR ซึ่งถือว่าเป็นข้อมูลส่วนบุคคลด้วย แต่เนื่องจากข้อมูลในส่วนนี้เป็นประโยชน์และเป็นส่วนหนึ่งในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน อีกทั้งยังเป็นมาตรฐานการให้บริการในสายการบินอื่น ๆ ทั่วโลก ดังนั้น ถึงแม้ว่าข้อมูลในส่วนนี้จะข้อมูลส่วนบุคคล แต่การเปิดเผยจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลโดยทั่วไป และไม่ก่อให้เกิดการรुक้าสิทธิส่วนบุคคลของเจ้าของข้อมูล โดยไม่สมควร จึงเป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่ไม่มีการเปิดเผยได้

จึงเห็นได้ว่า การอยู่ร่วมกันในสังคม จะต้องมีการให้ความคุ้มครองต่อสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนบุคคลและข้อมูลส่วนบุคคล แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงประโยชน์ของการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วย ข้อมูลส่วนบุคคลแต่ละประเภท จึงมีระดับในตัวของมันเองว่าระดับไหนอย่างไรที่จะให้เปิดเผยได้ และให้เปิดเผยได้ในวงจำกัดแค่ไหน อย่างไร ให้เปิดเผยได้เฉพาะผู้มีส่วนได้เสียหรือเป็นข้อมูลเฉพาะส่วนที่ให้เปิดเผยได้โดยทั่วไป ซึ่งจะต้องขึ้นอยู่กับลักษณะของข้อมูลนั้น ๆ ในแต่ละกรณี ๆ ไป และการเปิดเผยจะต้องไม่เป็นการรुक้าสิทธิส่วนบุคคลของเจ้าของข้อมูล มากจนเกินความจำเป็น

ตัวอย่างที่เห็น ได้ชัดอีกกรณีหนึ่ง เช่น ข้อมูลทะเบียนราษฎร์ในส่วนเฉพาะ ชื่อ นามสกุล ปีที่เกิด และจังหวัดที่อาศัยอยู่ เป็นข้อมูลที่กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ให้เปิดเผยต่อบุคคลโดยทั่วไปโดยได้มีการจัดทำ Home Page⁶³ ขึ้น เพื่อให้ประชาชนใช้ตรวจสอบรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ส่วนข้อมูลทะเบียนราษฎร์นอกเหนือจากนั้น เช่น ชื่อบิดา มารดา ที่อยู่ปัจจุบันโดยละเอียด เหล่านี้เป็นข้อมูลซึ่งเฉพาะผู้มีส่วนได้เสียเท่านั้นที่จะขอให้กรมการปกครองเปิดเผยให้ได้ โดยจะต้องมีเอกสารหลักฐานมาแสดงว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียอย่างไร เช่น สำเนาสัญญา กู้เงิน ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ประสงค์จะดำเนินคดีกับลูกหนี้แต่ไม่ทราบที่อยู่ปัจจุบันของลูกหนี้ได้ย้ายไปที่ใด หรือสำเนาคำพิพากษาของศาลในกรณีที่เจ้าหน้าที่เจ้าหน้าที่ประสงค์จะบังคับคดีตามคำพิพากษา เพราะเวลาอาจล่วงเลยจากขณะที่ทำสัญญากู้เงินหรือขณะที่ศาลพิพากษาไปเป็นเวลาหลายปีแล้วจนไม่สามารถติดตามลูกหนี้ได้ กรณีเหล่านี้ ผู้มีส่วนได้เสียก็ต้องแสดงหลักฐานพร้อมเขียนคำร้องขอคัดสำเนาทะเบียนบ้านพร้อมทั้งเสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนด เป็นต้น

ดังนั้น ในกรณีของการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตก็เช่นเดียวกัน ที่จะต้องมีการรวบรวมข้อมูลประวัติการใช้สินเชื่อของบุคคลและนิติบุคคลไปรวบรวมไว้ที่บริษัทข้อมูลเครดิต เพื่อให้สถาบันการเงินใช้ประกอบในการพิจารณาสินเชื่อ จึงอาจกล่าวได้ว่าสถาบันการเงินทั้งหลายที่ประสงค์จะให้สินเชื่อแก่ลูกค้า เป็นผู้มีส่วนได้เสียที่ควรจะได้รับรู้ข้อมูลของลูกค้าเพียงพอในการ

⁶³ ดูได้จาก www.dola.co.th/arca/inqelect.htm สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2553

พิจารณาสินเชื่อ ทั้งนี้ เนื่องจากการที่สถาบันการเงินขาดข้อมูลของลูกค้าที่เพียงพอ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สถาบันการเงินปล่อยสินเชื่อที่ไม่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ อันส่งผลถึงระบบเศรษฐกิจของประเทศด้วย ดังนั้น ถึงแม้ว่าข้อมูลประวัติการใช้สินเชื่อหรือข้อมูลเครดิตจะเป็นข้อมูลส่วนบุคคล แต่เมื่อพิจารณาถึงความจำเป็นของผู้ให้สินเชื่อที่ต้องการข้อมูลที่เพียงพอในการพิจารณาสินเชื่อ หรืออาจกล่าวได้ว่าเพื่อประโยชน์ของตัวเจ้าของข้อมูลผู้ขอสินเชื่อเองด้วยในการที่จะได้รับการพิจารณาสินเชื่อ จึงสมควรที่จะให้มีการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าว ได้แต่ทั้งนี้ จะต้องมีการจำกัดขอบเขตของข้อมูลที่จะให้มีการเปิดเผยให้จำกัดเฉพาะข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาสินเชื่อของสถาบันการเงินเท่านั้น และจะต้องมีการจำกัดขอบเขตของผู้ที่จะใช้ข้อมูลเหล่านั้น อันจะจำกัดเฉพาะสถาบันการเงินผู้ให้สินเชื่อ และจำกัดวัตถุประสงค์ของการใช้ข้อมูลเครดิตเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาสินเชื่อเท่านั้นด้วย ข้อมูลเครดิตจึงมิได้ถูกเปิดเผยไปยังผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องหรือสาธารณชนโดยทั่วไป ดังนั้น สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนบุคคลของเจ้าของข้อมูล จึงยังคงได้รับความคุ้มครองอยู่

8.2.2 การควบคุมการจัดเก็บ การประมวลผล และการเปิดเผยข้อมูลเครดิต

สำหรับแนวคิดในการควบคุมการจัดเก็บ การประมวลผลและการเปิดเผยข้อมูลเครดิตนั้นจะเป็นไปในลักษณะใดขึ้นอยู่กับดุลยพินิจระหว่างความเป็นอยู่ส่วนบุคคลกับประโยชน์สาธารณะหรือส่วนได้เสียของสังคมนั้น ๆ กล่าวคือ หากสังคมใดที่มีการคำนึงถึงความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลมากกว่าประโยชน์ที่จะได้รับต่อสังคมโดยรวมจากการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ก็จะทำให้ความสำคัญกับระดับการปกป้องความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลไว้อย่างสูง ซึ่งจะกำหนดให้การเปิดเผยหรือการใช้ข้อมูลเครดิตจะต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากลูกค้าผู้เป็นเจ้าของข้อมูลก่อน บริษัทข้อมูลเครดิตจึงจะประมวลผล และเปิดเผยข้อมูลเครดิตให้แก่สมาชิกและผู้ให้บริการได้ ในทางกลับกัน หากสังคมใดที่คำนึงถึงประโยชน์ของสังคมและเศรษฐกิจโดยรวม โดยเห็นว่าการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตจะเป็นประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยที่ไม่กระทบถึงความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลมากเกินไป กล่าวคือ ต้องอยู่บนพื้นฐานของความได้สัดส่วนด้วย ก็จะไม่กำหนดให้การประมวลผลและการเปิดเผยข้อมูลเครดิต ต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของข้อมูลก่อน โดยมีการตั้งกรอบวัตถุประสงค์ของการใช้ข้อมูลนั้น ๆ และมีการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูลโดยให้บุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูลมีสิทธิที่จะขอตรวจดูข้อมูลของตนได้ หรือสามารถขอแก้ไขกรณีพบว่าข้อมูลของตนมีความผิดพลาด เป็นต้น

ซึ่งจากผลการสำรวจของ World Bank Institute กรณีของประเทศที่มีการใช้ระบบข้อมูลเครดิต 34 ประเทศ ปรากฏว่ามีประเทศที่ไม่ได้กำหนดให้ลูกค้าสถาบันการเงินต้องให้ความยินยอมในการเปิดเผยข้อมูลถึง 26 ประเทศ ส่วนประเทศที่กำหนดให้ลูกค้ายินยอมในการเปิดเผย

ข้อมูลก่อนนั้นมีเพียง 8 ประเทศเท่านั้น⁶⁴ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าประเทศส่วนใหญ่ไม่ได้กำหนดให้ลูกค้ายต้องให้ความยินยอมในการเปิดเผยข้อมูลเสียก่อน ทั้งนี้ ปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหากไม่กำหนดให้ลูกค้ายให้ความยินยอม

ประการแรก ก็คือ ความกังวลว่าจะมีการนำข้อมูลของลูกค้ายไปใช้แล้วกลายเป็นการก้าวล่วงสิทธิส่วนบุคคลของลูกค้ายมากเกินไปหรือไม่ นั้น สามารถแก้ไขได้โดยการกำหนดขอบเขตของข้อมูลที่จะเปิดเผยและการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ให้มีความชัดเจนและโปร่งใส โดยเน้นเฉพาะข้อมูลประวัติการชำระหนี้และยอดภาระหนี้เป็นหลัก

ประการที่สอง ก็คือ ความกังวลว่าในอนาคตข้อมูลเครดิตนี้จะขยายบริการข้อมูลแก่สมาชิกอื่น ๆ ที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน เช่น การเปิดเผยข้อมูลให้กับบริษัทสินค้าเงินผ่อน ห้างสรรพสินค้าที่ให้บริการบัตรเครดิต หรือบริษัทขายบริการเกี่ยวกับโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น ก็สามารถกำหนดเงื่อนไขข้อมูลที่จะให้แก่สถาบันอื่น ๆ (ในอนาคต) ที่มีใช้สถาบันการเงินว่าควรจะได้รับข้อมูลน้อยกว่าสมาชิกที่เป็นสถาบันการเงิน ได้รับการเปิดเผย และต้องให้สมาชิกเหล่านั้นมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการนำข้อมูลไปใช้เพื่อการอนุมัติสินเชื่อ การให้เครดิต หรือการออกบัตรเครดิต⁶⁵ เป็นต้น

สำหรับประเทศไทย ก่อนที่จะมีกฎหมาย พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ออกมาใช้บังคับ ความเข้าใจและการดำเนินการในเรื่องเกี่ยวกับข้อมูลเครดิตนี้ยังเป็นที่ยึดมั่นอยู่มาก แต่ปัจจุบันได้มีกฎหมายนี้ออกมาใช้บังคับแล้ว จึงเป็นการชี้ให้เห็นถึงแนวทางของประเทศไทย กล่าวคือ ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของสถาบันการเงินซึ่งกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ จึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นและประโยชน์ของการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต จึงได้บัญญัติกฎหมายออกมาเพื่อวางกฎเกณฑ์การดำเนินการเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตเป็นการเฉพาะ โดยให้บริษัทข้อมูลเครดิตจัดเก็บข้อมูลได้เท่าที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาสินเชื่อ และมีการกำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ในการเปิดเผยข้อมูลเครดิต อีกทั้งยังมีการจำกัดกลุ่มผู้ใช้ข้อมูลเครดิตให้จำกัดเฉพาะผู้ใช้เพื่อการพิจารณาสินเชื่อเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้น พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้สถาบันการเงินที่เป็นสมาชิกต้องจัดให้มีการแจ้งแก่ลูกค้ายถึงการจัดส่งข้อมูลจากสถาบันการเงินที่เป็นสมาชิกไปยังบริษัทข้อมูลเครดิต และการเปิดเผยข้อมูลเครดิต

⁶⁴ หนังสือรวบรวมบทความ เรื่อง เศรษฐกิจ ธุรกิจ การเงิน บริษัทศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์ “ป้องกันปัญหา NPLs ของระบบธนาคารพาณิชย์ด้วยเครดิตบูโร ทันโลกหลังวิกฤต” กรุงเทพมหานคร จัดพิมพ์โดยบริษัทศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์ 2544 หน้า 159

⁶⁵ หนังสือรวบรวมบทความ เรื่อง เศรษฐกิจ ธุรกิจ การเงิน บริษัทศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์, เรื่องเดิม, หน้าเดิม

แก่สถาบันการเงินเพื่อใช้ในการพิจารณาสินเชื่อ ต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของข้อมูลก่อน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยตระหนักถึงความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอยู่มาก นอกจากนี้ กฎหมายดังกล่าวยังมีการวางกฎเกณฑ์ในการให้สิทธิแก่เจ้าของข้อมูลในการเข้าถึง ตรวจสอบ และแก้ไขข้อมูลของตนเองได้ ซึ่งเป็นการให้หลักประกันแก่เจ้าของข้อมูลว่าความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลยังคงได้รับการคุ้มครอง

อนึ่ง ขณะนี้ ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ที่กำลังอยู่ในกระบวนการพิจารณาบัญญัติเป็นกฎหมายอีกฉบับหนึ่งด้วย ซึ่งถึงแม้ว่าร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้จะประกาศใช้เป็นกฎหมายในภายหลัง ก็จะไม่มีความซ้ำซ้อนกัน พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 แต่อย่างใด เนื่องจากร่างพระราชบัญญัติการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยมาตรา 4 ได้กำหนดเป็นข้อยกเว้นเอาไว้ว่า “ในกรณีที่มีกฎหมายว่าด้วยการใด บัญญัติเรื่องใดไว้โดยเฉพาะแล้วให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการนั้น...” ดังนั้นการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต จึงอยู่ภายใต้กฎหมายพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 แต่เพียงอย่างเดียว จึงไม่ซ้ำซ้อนกับร่างพระราชบัญญัติการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งมุ่งคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในเรื่องอื่น ๆ ทั่วไป

สำหรับผู้วิจัยมีความเห็นว่า ถึงแม้ว่าข้อมูลเครดิตจะเป็นข้อมูลส่วนบุคคลประเภทหนึ่ง แต่อย่างไรก็ดี ข้อมูลเครดิตก็เป็นข้อมูลที่มีความจำเป็นต่อสถาบันการเงินในการใช้เป็นส่วนประกอบในการพิจารณาสินเชื่อ และยังเป็นประโยชน์กับบุคคลหลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็นสถาบันการเงินและตัวลูกค้าเอง ซึ่งการมีระบบข้อมูลเครดิตจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น ข้อมูลเครดิตจึงควรจะเป็นข้อมูลที่สามารเปิดเผยได้ภายในกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยภายในกรอบวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดเท่านั้น ตลอดจนหากมีการกำหนดมาตรการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูลอย่างเพียงพอแล้ว กรณีจึงไม่เป็นการรุกร้าสิทธิส่วนบุคคลเกินความจำเป็น ฉะนั้น การรวบรวม ประมวลผล และเปิดเผยข้อมูลเครดิต จึงน่าจะเป็นไปโดยอัตโนมัติโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของข้อมูลก่อน เพื่อให้ระบบการดำเนินการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

8.3 ความจำเป็นในการมีกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าศูนย์ข้อมูลเครดิต หรือ Credit Bureau เป็นเครื่องมือที่สำคัญและมีประโยชน์ต่อบุคคลหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ต่อตัวลูกค้าเองและต่อสถาบันการเงิน และถึงแม้ว่าก่อนที่ พ.ร.บ. การประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 จะมีผลใช้บังคับ ในประเทศไทยก็ได้มีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลเครดิตเพื่อทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลเครดิตและเปิดเผยให้แก่สถาบันการเงินต่าง ๆ เพื่อใช้ในการพิจารณาสินเชื่ออยู่แล้ว ข้อมูลของลูกค้าเหล่านั้นจึงถูกแลกเปลี่ยนและ

เปิดเผยในระหว่างสถาบันการเงินต่าง ๆ โดยอาศัยศูนย์ข้อมูลเครดิตเป็นตัวกลางในการรวบรวม และเปิดเผยโดยมีการกำหนดให้ลูกค้าต้องให้ความยินยอมในการจัดส่งข้อมูล การใช้และการเปิดเผยข้อมูล เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาสินเชื่อ ซึ่งหากปล่อยให้ภาคเอกชนดำเนินการระหว่างกันเองต่อไป โดยไม่มีกฎเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานกลางในการดูแลเรื่องการจัดเก็บและเปิดเผยข้อมูล เหล่านี้ ก็อาจส่งผลกระทบต่อความเป็นส่วนตัวของลูกค้าหรือบุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูล ซึ่งกรณีนี้ ถือเป็นประเด็นสำคัญที่จำเป็นต้องมีการบัญญัติกฎหมายออกมาให้ความชัดเจน จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การมีกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ดังที่จะได้กล่าวต่อไป

ความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

เนื่องจากการจัดเก็บ รวบรวม และเปิดเผยข้อมูลเครดิตของลูกค้า อาจถือได้ว่าเป็นก้าวล่วงถึงความเป็นส่วนตัวของลูกค้าผู้เป็นเจ้าของข้อมูล ในประการที่ข้อมูลเครดิตดังกล่าวจัดเป็นข้อมูลส่วนบุคคลประเภทหนึ่ง ซึ่งเจ้าของข้อมูลอาจไม่ต้องการให้มีการเปิดเผย และโดยที่ประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ในหมวดที่ 3 เรื่องสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 35 ดังนี้

มาตรา 35 “สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครอง

การกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลาย ซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีการใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน”

จะเห็นได้ว่ามาตรา 35 นี้ เป็นการบัญญัติให้ความคุ้มครองรับรองสิทธิของประชาชนชาวไทย ซึ่งข้อยกเว้นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามบทบัญญัติมาตรานี้มีเพียงกรณีเดียวเท่านั้น คือ กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน เนื่องจากมาตรา 35 มิได้ให้อำนาจฝ่ายนิติบัญญัติในการออกกฎหมายเพื่อกำหนดข้อยกเว้นสิทธิที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ได้ หากรัฐธรรมนูญประสงค์จะให้สามารถกำหนดข้อยกเว้นเกี่ยวกับสิทธิตามรัฐธรรมนูญไว้ในกฎหมายได้ บทบัญญัตินั้นจะใช้ถ้อยคำ เป็นต้นว่า “...เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย” หรือ “...ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”⁶⁶ เมื่อมาตรา 35 ไม่ได้บัญญัติไว้เช่นนั้น การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจึงจะต้องเป็นไปเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดเท่านั้น ซึ่งกรณีนี้ ได้แก่ กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน

⁶⁶ บันทึกเรื่องพิจารณาเสร็จ ของกรรมการร่างกฎหมายคณะที่ 1 คณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2542 , หน้า 4

การที่จะพิจารณาว่าการเปิดเผยข้อมูลเครดิตหรือข้อมูลประวัติสินเชื่อของลูกค้าสถาบันการเงินเพื่อการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตนี้ขัดกับรัฐธรรมนูญหรือไม่นั้น อาจกล่าวได้ว่าการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

(1) เป็นไปเพื่อประโยชน์ของลูกค้าผู้ซื้อซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูลที่จะได้รับความเป็นธรรมจากการพิจารณาสินเชื่อที่สะดวก รวดเร็ว โดยอาศัยข้อมูลเครดิตซึ่งเป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวลูกค้าเองในการพิจารณาสินเชื่อ ทำให้เกิดความโปร่งใสขึ้นในระบบการอนุมัติสินเชื่อ และระบบข้อมูลที่สะดวกรวดเร็วนี้จะยังผลให้การหาข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณาสินเชื่อของสถาบันการเงินมีค่าใช้จ่ายที่น้อยลง เป็นการประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายด้วย

(2) อีกทั้งขอบเขตในการเปิดเผยข้อมูลเครดิตก็มีวัตถุประสงค์ที่จะให้เปิดเผยในระหว่างบริษัทข้อมูลเครดิตกับสถาบันการเงินที่เป็นสมาชิกเท่านั้น อันมีลักษณะเป็นการถ่ายเทข้อมูลจากสถาบันการเงินไปสู่บริษัทข้อมูลเครดิต เพื่อรวบรวมแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ข้อมูลดังกล่าวจึงยังคงได้รับความคุ้มครอง ไม่ได้เปิดเผยไปสู่สาธารณชนหรือบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องและ

(3) การเปิดเผยดังกล่าวก็เป็นไปเพื่อประโยชน์ในการใช้วิเคราะห์เพื่อพิจารณาสินเชื่อแก่ลูกค้าเท่านั้น ซึ่งจะส่งผลให้สินเชื่อดังกล่าวเป็นสินเชื่อที่มีคุณภาพและไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สถาบันการเงินและต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศด้วย จึงเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ในการเปิดเผยดังกล่าวจึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณชนโดยทางอ้อม⁶⁷

เมื่อการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตเป็นประโยชน์ต่อบุคคลหลายฝ่ายดังที่ได้กล่าวไปแล้ว จึงไม่ควรปล่อยให้การประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตเป็นไปโดยไม่มีกฎเกณฑ์ใด ๆ มารองรับ ทำให้ไม่มีมาตรฐานกลางในการควบคุมเกี่ยวกับการจัดเก็บ รวบรวม และเปิดเผยข้อมูล หรือไม่มีมาตรฐานในการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูล ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ส่วนบุคคลของเจ้าของข้อมูลได้ ดังนั้น การมีกฎหมายเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตจึงกล่าวได้ว่าเป็นประโยชน์ต่อตัวเจ้าของข้อมูลเองที่จะได้รับความเป็นธรรมดังกล่าว ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณชนโดยรวม กล่าวคือ เป็นการปกป้องประโยชน์ของสาธารณชน โดยให้ประชาชนยอมเสียสละความเป็นส่วนตัวบางส่วน เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงของการจัดเก็บและการเปิดเผยข้อมูล ซึ่งจะเป็มาตรฐานกลางในการก่อให้เกิดกฎเกณฑ์ที่เป็นธรรมสำหรับเจ้าของข้อมูล จึงเป็นการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูลด้วย

⁶⁷ บันทึกสรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เสนอเลขานุการคณะรัฐมนตรี ตามหนังสือที่ นร 0601/576 ลงวันที่ 7 กรกฎาคม 2542

การประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ดังต่อไปนี้

1) เพื่อกำหนดขอบเขตของการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต กล่าวคือ ขอบเขตลักษณะของข้อมูลของบริษัทข้อมูลเครดิตสามารถจัดเก็บได้ ตลอดจนวัตถุประสงค์ในการใช้ข้อมูลเครดิตและขอบเขตของผู้มีสิทธิใช้ข้อมูลเครดิตดังกล่าวนั้น เพื่อให้กรอบของการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตมีความชัดเจนและไม่เป็นการก้าวล่วงในเรื่องส่วนตัวของบุคคลมากเกินไป

2) เพื่อกำหนดเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของบริษัทข้อมูลเครดิตและสถาบันการเงินที่เป็นสมาชิก ในการจัดส่ง รวบรวม ประมวลผล และเปิดเผยข้อมูลเครดิต ตลอดจนกำหนดสิทธิและหน้าที่ของผู้ใช้บริการในการใช้ข้อมูลเครดิต

3) เพื่อกำหนดเกี่ยวกับเรื่องการให้ความคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูล โดยเหตุที่การประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลจำนวนมาก การที่จะนำข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลเหล่านั้นไปจัดเก็บ ประมวลผล หรือเปิดเผยจะต้องมีมาตรการที่รัดกุม ชัดเจน และโปร่งใส เพื่อให้เจ้าของข้อมูลสามารถตรวจสอบหรือดำเนินการเกี่ยวกับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตนได้ด้วย เป็นต้นว่า การให้สิทธิเจ้าของข้อมูลตรวจสอบหรือตรวจสอบข้อมูลของตนเอง เพื่อที่จะได้ทราบว่าข้อมูลเกี่ยวกับตนเองที่จัดเก็บรวบรวมอยู่ที่บริษัทข้อมูลเครดิตนั้นมีความถูกต้องหรือไม่ อย่างไร และหากเกิดกรณีที่พบว่าข้อมูลของตนมีความผิดพลาด หรือคลาดเคลื่อนอย่างไร ก็จะต้องมีกระบวนการในการให้เจ้าของข้อมูลได้มีส่วนร่วมในการจัดการแก้ไขด้วย เพื่อเจ้าของข้อมูลได้แน่ใจว่าข้อมูลเกี่ยวกับตนที่จัดเก็บอยู่ที่บริษัทข้อมูลเครดิตนั้นมีความถูกต้อง หรือกรณีที่มีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับความถูกต้องของข้อมูลและไม่สามารถหาข้อยุติได้ จะต้องมีการให้สิทธิแก่เจ้าของข้อมูลในการระงับข้อโต้แย้งไว้แนบเพิ่มข้อมูลของเจ้าของข้อมูลรายนั้นด้วย

4) เพื่อกำหนดมาตรการในการกำกับดูแลบริษัทข้อมูลเครดิต เนื่องจากบริษัทข้อมูลเครดิตเป็นบริษัทที่ประกอบธุรกิจโดยเอกชน แต่โดยที่ลักษณะของการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตจะต้องกระทบถึงบุคคลจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของข้อมูล สถาบันการเงิน หรือผู้ประกอบการในสินเชื่อด่าง ๆ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ของบริษัทข้อมูลเครดิตและบุคคลที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน และหากมีการฝ่าฝืนหรือเปิดเผยข้อมูลนอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ ทำให้เกิดความเสียหาย ก็จะต้องมีความรับผิดชอบ และเพื่อให้มาตรการดังกล่าวนี้มีผลในทางปฏิบัติ ก็ต้องมีการกำหนดองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่สอดส่องดูแลการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตโดยเฉพาะด้วย

จึงเห็นได้ว่า การประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย และยังเกี่ยวข้องกับบุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูลด้วย ซึ่งหากบุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูลได้รับความ

เสียหายใด ๆ จากการใช้หรือการเปิดเผยข้อมูลเครดิตนั้น การที่จะนำหลักกฎหมายในเรื่องละเมิดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และหลักกฎหมายในประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ ก็อาจยังไม่เพียงพอต่อสภาพของการประกอบธุรกิจนี้ เนื่องจากการคุ้มครองในลักษณะดังกล่าวเป็นเพียงการเยียวยาแก้ไขความเสียหายโดยการกำหนดให้ผู้กระทำละเมิดต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือการลงโทษในทางอาญาต่อผู้กระทำผิดเท่านั้น แต่ไม่มีการกำหนดมาตรการในเชิงป้องกัน หรือควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต มิให้มีความเสียหายเกิดขึ้น หรือมิให้สิทธิของเจ้าของข้อมูลถูกรุกล้ำมากเกินไป

ดังนั้น การประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีกฎหมายเพื่อกำหนดความชัดเจนถึงสิทธิและหน้าที่ของบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และกำหนดขอบเขตของการจัดเก็บและวัตถุประสงค์ในการใช้ข้อมูลเครดิต ตลอดจนมาตรการและองค์การในการกำกับดูแลบริษัทข้อมูลเครดิต และการกำหนดบทลงโทษต่อผู้ที่กระทำความผิด เพื่อให้เกิดมาตรฐานในการควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต อันจะก่อให้เกิดประโยชน์และความเป็นธรรมต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

9. การควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตในประเทศไทย

9.1 พัฒนาการของธุรกิจข้อมูลเครดิตในประเทศไทย⁶⁸

แนวคิดในการจัดตั้งบริษัทข้อมูลเครดิต หรือเครดิตบูโร (Credit Bureau) ซึ่งในตอนต้นนั้นใช้ชื่อเรียกว่า “ศูนย์ทะเบียนเครดิตกลาง” ในประเทศไทยได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 โดยสมาคมธนาคารไทยได้นำเรื่องนี้เข้าหารือกับธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งมี ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เป็นผู้ว่าการในขณะนั้น โดยแจ้งความประสงค์ต้องการให้มีแหล่งกลางสำหรับแลกเปลี่ยนข้อสนเทศเกี่ยวกับลูกค้าของธนาคารพาณิชย์ เพื่อลดความเสี่ยงในการให้กู้และป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับธนาคารพาณิชย์โดยขอให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นแหล่งกลางในการดำเนินการ ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้เริ่มงานทะเบียนเครดิตกลาง และออกระเบียบเรื่อง “การให้ข้อสนเทศเกี่ยวกับเครดิตที่ธนาคารพาณิชย์ให้แก่ลูกค้า” มาตั้งแต่วันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2507 เริ่มต้นจากการเก็บข้อมูลสินเชื่อเฉพาะลูกค้ารายใหญ่ คือที่มีวงเงินตั้งแต่ 5 แสนบาทขึ้นไป โดยทุกธนาคารต้องส่งรายงานให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นประจำทุกเดือน และธนาคารแห่ง

⁶⁸ ชาลวรี ชูทรัพย์ ปัญหาการปรับใช้พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 : กรณีศึกษาเรื่องการให้ความยินยอมของเจ้าของข้อมูล วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2552 หน้า 10-17

ประเทศไทยจะส่งรายงานลูกหนี้ที่ใช้เงินเชื่อกับธนาคารตั้งแต่ 2 ธนาคารขึ้นไปให้ธนาคารพาณิชย์ นั้น ๆ เป็นเจ้าหนี้อยู่เท่านั้นกลับไปให้ธนาคารพาณิชย์ทุกเดือนเช่นกัน เพื่อมิให้เป็นภาระของธนาคารมากเกินไป และเพื่อมิให้ข้อสนเทศดังกล่าวแพร่หลายเกิดความจำเป็น และให้ธนาคารพาณิชย์ป้องกันตนเองจากความผิดในการเปิดเผยข้อมูลของลูกค้าโดยเติมข้อความลงในสัญญากู้ยืมว่า “ยินยอมให้ธนาคารเปิดเผยฐานะหนี้สินแก่ทะเบียนเครดิตกลาง” ไว้ด้วย อีกทั้งยังมีบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (IFCT) เป็นสมาชิกผู้ให้และใช้ข้อมูลร่วมกับธนาคารพาณิชย์ด้วย และได้มีการพัฒนาการเป็นลำดับต่อมา ดังนี้

1. ธนาคารแห่งประเทศไทยได้เริ่มนำคอมพิวเตอร์มาใช้ประมวลผลข้อมูลทะเบียนเครดิตกลาง ในปี พ.ศ. 2518
2. มีการขยายวงเงินสินเชื่อที่ต้องรายงานจาก 5 แสนบาท เป็น 1 ล้านบาทขึ้นไป ในปี พ.ศ. 2519
3. มีการขยายวงเงินที่ต้องรายงานเป็น ตั้งแต่ 3 ล้านบาทขึ้นไป ในปี พ.ศ. 2529
4. บริษัทเงินทุนเสนอให้รวมข้อมูลทะเบียนเครดิตกลางของธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุน และเงินทุนหลักทรัพย์เข้าด้วยกัน ในปี พ.ศ. 2533 ซึ่งทะเบียนกลางของบริษัทเงินทุนเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2522
5. มีการขยายวงเงินสินเชื่อรายใหญ่ จาก 3 ล้านบาท เป็น 5 ล้านบาทขึ้นไป ในปี พ.ศ. 2534
6. ได้เริ่มรวมข้อมูลสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ และบริษัทเงินทุนและบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์เข้าในทะเบียนเครดิตกลาง ในปี พ.ศ. 2535
7. ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย เข้าร่วมเป็นสมาชิกเพิ่มเติมเพื่อให้และใช้ข้อมูลทะเบียนเครดิตกลางด้วย ในปี พ.ศ. 2537⁶⁹

สถาบันการเงินที่เป็นสมาชิกข้อมูลทะเบียนเครดิตกลางที่ ธนาคารแห่งประเทศไทย จัดทำนี้ จัดส่งข้อมูล ณ วันสิ้นเดือนของทุกเดือนให้ธนาคารแห่งประเทศไทย ในรูปรายงาน ธพ. 4 และในรูป Electronic Form ครบถ้วนสมบูรณ์ โดยต้องรายงานภายในสิ้นเดือนถัดไป และธนาคารแห่งประเทศไทยจัดส่งรายงานลูกหนี้ที่ใช้เงินกู้มากกว่าหนึ่งธนาคารให้ธนาคารที่เป็นเจ้าหนี้ทราบ และให้บริการตอบคำถามดังกล่าวแก่สมาชิกทางโทรศัพท์ในกรณีเร่งด่วนด้วย โดยต้องแจ้งชื่อพนักงานที่ทำหน้าที่ติดต่อกับศูนย์ทะเบียนเครดิตกลางไว้ล่วงหน้า และสมาชิกต้องส่งหนังสือยืนยัน

⁶⁹ สุทธนา พันธุ์ธรรมาภรณ์, ศึกษาวิเคราะห์หลักกฎหมายเกี่ยวกับข้อมูลเครดิต ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจ ข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, หน้า 55

การสอบถามไปที่ธนาคารแห่งประเทศไทยในวันถัดไปด้วย ซึ่งการดำเนินการนี้เป็นไปภายใต้ “ระเบียบการใช้ข้อมูลเครดิตเกี่ยวกับการให้สินเชื่อ การให้กู้ยืม และหรือการลงทุนของสถาบันการเงิน” ของธนาคารแห่งประเทศไทย ลงวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2535 เริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2535 ซึ่งระเบียบดังกล่าวนี้ได้ระบุขอบเขตของการใช้ข้อมูลไว้ว่า ข้อมูลเครดิตซึ่งสมาชิกส่งให้ธนาคารแห่งประเทศไทย หรือซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยแจ้งให้สมาชิกทราบนั้นให้ถือเป็นข้อความอันไม่พึงเปิดเผยและให้ใช้ประโยชน์ได้แต่เฉพาะเพื่อเป็นแนวทางประกอบการพิจารณาในการให้สินเชื่อ การให้กู้ยืม และหรือการลงทุนของสมาชิกเท่านั้น

ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 รัฐบาลโดยกระทรวงการคลัง ธนาคารแห่งประเทศไทย และสำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต. ได้จัดทำแผนพัฒนาระบบการเงินขึ้น โดยกล่าวถึงการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลเครดิต (Credit Bureau) ไว้ในส่วนขององค์กรทางการเงินที่สนับสนุนการพัฒนาระบบการเงิน กล่าวคือ ข้อมูลเครดิต มีประโยชน์ในการเพิ่มประสิทธิภาพในระบบการให้สินเชื่อ ด้วยการทำหน้าที่ประมวลผลข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับลูกค้าสินเชื่อของสถาบันการเงิน อันเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันการเงินและระบบการเงินในส่วนที่เกี่ยวกับการลดความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นในการให้สินเชื่อ

ต่อมา สมาคมบริษัทเงินทุนก็ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของเครดิตบูโรว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนาโครงสร้างระบบการเงินของประเทศ จึงได้พิจารณาแต่งตั้ง “คณะกรรมการด้านศูนย์ข้อมูลเครดิต” ขึ้นมาใน พ.ศ. 2538 และได้แต่งตั้งอนุกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อศึกษาหาแนวทางที่เหมาะสม และดำเนินการให้บรรลូវวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลเครดิต โดยประกอบด้วยผู้แทนจากบริษัทเงินทุน ผู้แทนจากธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และสมาคมประกันวินาศภัย โดยได้กำหนดแผนไว้ว่าเมื่อ Credit Bureau กลางของประเทศเกิดขึ้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจะยกเลิกศูนย์ทะเบียนเครดิตกลางที่เก็บข้อมูลลูกค้ารายใหญ่วงเงินเกิน 5 ล้านบาท โดยจะโอนข้อมูลมาเข้ารวมกับ Credit Bureau นี้

ในปี พ.ศ. 2539 คณะอนุกรรมการได้ดำเนินการจนถึงขั้นคัดเลือกบริษัทที่จะเป็น Technical Partner ในการจัดตั้ง Credit Bureau ในรูปแบบบริษัทจำกัดแล้ว ซึ่งได้แก่ บริษัท Equifax จากประเทศสหรัฐอเมริกา และได้กำหนดจำนวนเงินลงทุนเบื้องต้นแล้วว่าเป็นจำนวน 100 ล้านบาท โดยมีสัดส่วนการลงทุน คือ หน่วยงานของรัฐ (กระทรวงการคลัง ธอส. และอื่น ๆ) 10% และบริษัทต่างประเทศ (Technical Partner) 15% และได้จัดการสัมมนาประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานและแผนการจัดตั้ง Credit Bureau ดังกล่าวให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ ซึ่งทางกระทรวงการคลังก็ให้ความสนับสนุนเต็มที่ในการจัดตั้ง Credit Bureau ในขั้นตอนนี้ไปอันเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะนำลงใช้ปฏิบัติจริง ซึ่งต้องประสานงานกับหน่วยงานราชการ องค์กร และสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้

การจัดตั้งบรรลู่วัตถุประสงค์ทั้งด้านการรวบรวมนำเสนอข้อมูลเครดิต และข้อกำหนดรองรับเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลของลูกค้า การคุ้มครองผู้บริโภค ตลอดจนกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่จะใช้ในการดำเนินงานศูนย์ข้อมูลเครดิต และกฎเกณฑ์ที่จะใช้กับสมาชิกผู้ให้ข้อมูลและผู้ใช้ข้อมูล เพื่อให้เป็นไปเฉพาะในทางการให้สินเชื่อหรือการลงทุนของผู้ใช้ข้อมูลเท่านั้น ซึ่งตามแผนธุรกิจที่ได้วางไว้ขณะนั้นจะมีการลงนามในข้อตกลงร่วมทุนกันประมาณปลายปี พ.ศ. 2539 โดยบริษัท Equifax จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลในระบบสินเชื่อของสมาชิกและปรับปรุงแก้ไข Software Package ให้เหมาะสมกับการใช้งานในประเทศไทย และบริษัท Credit Bureau ดังกล่าวจะเริ่มเปิดให้บริการข้อมูลครั้งแรกในไตรมาสสุดท้ายของปี พ.ศ. 2540

แต่ระหว่างปี พ.ศ. 2539 ได้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้นในประเทศไทย สถาบันการเงินถูกปิดกิจการไปเป็นจำนวนมาก สมาคมบริษัทเงินทุนผู้ซึ่งเป็นเจ้าของเดิมจึงต้องโอนงานนี้ไปให้สมาคมธนาคารไทยดำเนินการต่อ ซึ่งนับจากนั้น วิกฤตเศรษฐกิจในประเทศไทยได้ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ และกระจายออกเป็นวิกฤตเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชียและของโลกในที่สุด ทำให้เรื่องการจัดตั้ง Credit Bureau หยุดชะงัก ไม่มีความคืบหน้านับแต่นั้น ต่อมาใน พ.ศ. 2541 กระทรวงการคลังได้ยืนยันนโยบายให้มีการจัดตั้ง Credit Bureau เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์สินเชื่อและลดภาระหนี้เสียของสถาบันการเงินต่าง ๆ อันเป็นปัญหาใหญ่ และเร่งด่วนของสถาบันการเงินในประเทศไทยขณะนั้น ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2541 ดร.พิสิฐ ลี้อาธรรม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ในฐานะผู้รับผิดชอบกำกับดูแลธนาคารอาคารสงเคราะห์ (ธอส.) จึงได้สั่งการให้ ธอส. เป็นหน่วยงานหลักในการจัดตั้ง Credit Bureau เฉพาะสินเชื่อที่อยู่อาศัย เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลกันระหว่างธนาคารของรัฐก่อน เนื่องจากเห็นว่าจะสามารถดำเนินงานได้เร็ว เพราะสามารถแก้ไขข้อกำหนด โดยการตราพระราชกฤษฎีกากำหนดให้การดำเนินงานศูนย์ข้อมูลดังกล่าวเป็นกิจการอันเป็นงานของ ธอส. เพิ่มเติม และออกกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการประกอบการดังกล่าวในระหว่างธนาคารของรัฐได้ โดยให้นโยบายเพิ่มเติมไว้ด้วยว่า อาจขยายบริการไปยังสถาบันการเงินของเอกชนในอนาคตได้ด้วย⁷⁰

ในเวลาหลังจากนั้นไม่นาน ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประกาศนโยบายให้สมาคมธนาคารไทยเร่งรัดดำเนินการจัดตั้ง Credit Bureau และต่อมาสมาคมธนาคารไทยจึงจัดตั้งทีมงานในรูปคณะกรรมการเพื่อสานภารกิจนี้ต่อไป การดำเนินการในการจัดตั้ง Credit Bureau จึง

⁷⁰ สุทธนา พันธุ์ธีรานุกษ์ , ศึกษาวิเคราะห์หลักกฎหมายเกี่ยวกับข้อมูลเครดิต ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 , หน้า 57

เริ่มแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ ทาง ธอส. ได้จัดตั้ง Credit Bureau แห่งแรกของประเทศไทย ชื่อว่า “บริษัทข้อมูลเครดิตไทย จำกัด” มีทุนจดทะเบียนเริ่มแรก 2 ล้านบาท กระทรวงการคลัง โดย ธอส. ถือหุ้น 49% และบริษัทศูนย์ประมวลผล (Processing Center Company หรือ PCC) ซึ่งเป็นผู้ให้การสนับสนุนด้านเทคโนโลยีการประมวลผล ถือหุ้น 51% บริษัทข้อมูลเครดิตไทย เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2542 ทำหน้าที่รวบรวมและประมวลผลข้อมูลด้านสินเชื่อแก่สถาบันการเงินที่เป็นสมาชิก เพื่อให้สถาบันการเงินสมาชิกได้ใช้วิเคราะห์สินเชื่อและแลกเปลี่ยนข้อมูลสินเชื่อ

ส่วนทางธนาคารแห่งประเทศไทย และสมาคมธนาคารไทย ได้จัดตั้ง Credit Bureau ขึ้นอีกแห่งหนึ่ง มีชื่อว่า “บริษัท ระบบข้อมูลกลาง จำกัด” โดยได้ดำเนินการจดทะเบียนจัดตั้งเป็นบริษัทเมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2542 ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของลูกค้าและข้อมูลทางการเงินให้แก่สถาบันการเงินที่เป็นสมาชิก เพื่อช่วยลดความเสี่ยงและเพิ่มประสิทธิภาพของการให้สินเชื่อเช่นเดียวกับบริษัทข้อมูลเครดิตไทย บริษัทระบบข้อมูลกลาง มีทุนจดทะเบียนเริ่มแรก 26 ล้านบาท ได้มาจากธนาคารพาณิชย์ไทย 13 แห่ง ที่เป็นสมาชิกสมาคมธนาคารไทย แห่งละ 2 ล้านบาท ศูนย์ข้อมูลเครดิตแห่งนี้จะรวบรวมข้อมูลทั้งสินเชื่อ Consumer Credit และ Commercial Credit และบริษัทระบบข้อมูลกลางได้ร่วมมือกับกลุ่ม CBOC (Credit Bureau Operating Consortium) ซึ่งประกอบด้วย บริษัท Dun & Bradstreet และบริษัท TransUnion จากประเทศสหรัฐอเมริกา บริษัท Business Online จำกัด และบริษัท ศูนย์ประมวลผล จำกัด จากประเทศไทย เพื่อพัฒนาระบบการค้นข้อมูลเครดิตให้มีความปลอดภัยสูง และพัฒนาศูนย์ข้อมูลเครดิตสู่ระบบสากล แต่ในขั้นแรก การดำเนินการจะใช้บริการจากบริษัทศูนย์ประมวลผลเช่นเดียวกับบริษัทข้อมูลเครดิตไทย รวบรวมข้อมูลลูกค้านี้ปกติทั่วไปที่มียอดคงค้าง 5 ล้านบาทขึ้นไป และข้อมูลของลูกค้านี้จัดชั้นเฉพาะรายที่มียอดหนี้คงค้าง 2 แสนบาทขึ้นไป จากธนาคารพาณิชย์ทั้ง 13 แห่ง ซึ่งบริษัทระบบข้อมูลกลาง ได้เปิดให้บริการตั้งแต่ประมาณเดือนมกราคม พ.ศ. 2543 ต่อจากนั้นจึงร่วมมือกับกลุ่ม CBOC เพื่อพัฒนารูปร่างของบริษัทสู่ระดับสากล และได้เพิ่มทุนจดทะเบียนเป็น 156 ล้านบาท และเปลี่ยนชื่อบริษัทเป็น “บริษัท ข้อมูลเครดิตกลาง จำกัด” โดยมีธนาคารพาณิชย์ทั้ง 13 แห่ง ถือหุ้นเท่า ๆ กัน รวมเป็นร้อยละ 50 TransUnion ถือหุ้นร้อยละ 25 และบริษัท บริษัท Business online จำกัด ถือหุ้นร้อยละ 25

บริษัทข้อมูลเครดิตทั้งสองแห่ง มีหน้าที่ให้บริการด้านข้อมูลแก่สมาชิกเท่านั้น ไม่มีอำนาจที่จะอนุมัติหรือปฏิเสธการขอสินเชื่อของลูกค้าสถาบันการเงิน การพิจารณาอนุมัติสินเชื่อจะเป็นดุลยพินิจของสถาบันการเงินแต่ละแห่ง ซึ่งต่างก็มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาที่แตกต่างกันไป

ต่อมาภายหลังจากที่พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 มีผลบังคับใช้ในวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2546 นั้น มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอย่างหนึ่งเกิดขึ้น นั่นคือการ

ควรรวมกิจการของบริษัทข้อมูลเครดิตทั้งสองแห่งของประเทศไทยดังกล่าว โดยได้มีการทำข้อตกลงบันทึกความเข้าใจในการควรรวมกิจการให้บริการข้อมูลเครดิตในวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2547 โดยการควรรวมกิจการระหว่างบริษัทข้อมูลเครดิตทั้งสองแห่งดังกล่าวเป็นผลมาจากเหตุผลหลัก ดังนี้

(1) เพื่อลดความซ้ำซ้อนในทางปฏิบัติกรณีที่สถาบันการเงินนั้นเป็นสมาชิกบริษัทข้อมูลเครดิตสองแห่ง อาทิ ลดขั้นตอนการส่งข้อมูลให้บริษัทข้อมูลเครดิตซึ่งจะต้องแจ้งเป็นหนังสือให้ลูกค้าทราบ เป็นต้น

(2) เพื่อประโยชน์และความสะดวกของสมาชิกในการค้นข้อมูลเครดิตของลูกค้าที่อาจมีวงเงินสินเชื่อกับสมาชิกหลายราย ซึ่งก่อนมีการควรรวมนั้นสถาบันการเงินบางแห่งอาจเป็นสมาชิกบริษัทข้อมูลเครดิตบริษัทใดบริษัทหนึ่ง ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลทั้งระบบได้อย่างครบถ้วน

เมื่อการควรรวมกิจการธุรกิจข้อมูลเครดิตเสร็จสิ้น โดยได้มีการจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงชื่อจากบริษัทข้อมูลเครดิตกลาง เป็นบริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2548 นั้น ได้ส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ธุรกิจข้อมูลเครดิตในประเทศไทย กล่าวคือ

1. ฐานข้อมูลประวัติสินเชื่อของลูกค้ามีความสมบูรณ์ครอบคลุมหลายสถาบันการเงินมากยิ่งขึ้น เนื่องจากสถาบันการเงินที่เป็นสมาชิกบริษัทข้อมูลเครดิตทั้งสองแห่งถูกโอนรวมเป็นสมาชิกบริษัทข้อมูลเครดิตแห่งเดียวกัน ซึ่งหมายความว่าถึงข้อมูลของลูกค้าสถาบันการเงินเหล่านั้นจะถูกนำมารวมกันไว้ ณ ฐานข้อมูลเดียวกันด้วย ทำให้การตรวจสอบข้อมูลสินเชื่อจะได้เห็นประวัติ และภาพรวมของลูกค้าที่ครบถ้วนยิ่งขึ้น

2. ลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงานของสถาบันการเงินที่เป็นสมาชิกบริษัทข้อมูลเครดิตสองแห่ง กล่าวคือ การจัดส่งข้อมูลของสมาชิกให้บริษัทข้อมูลเครดิตเพียงแห่งเดียว จากเดิมที่ต้องจัดส่งข้อมูลให้บริษัททั้งสองแห่ง โดยเฉพาะสถาบันการเงินซึ่งส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกับบริษัทข้อมูลเครดิตทั้งสองแห่ง ตลอดจนการส่งมอบหนังสือยินยอมของลูกค้าให้บริษัทข้อมูลเครดิตทราบ การตรวจเช็คข้อมูลเครดิตในคราวเดียว แทนกระบวนการตรวจเช็ครายงานจากสองแหล่งข้อมูล เช่นเดิม เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดจะช่วยให้เกิดการประหยัดต้นทุนในการดำเนินงาน อีกทั้งยังลดความเสี่ยงต่อความผิดพลาดใด ๆ ที่จะเกิดจากการปฏิบัติงานที่อาจขัดกับพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตได้ อาทิ การส่งหนังสือยินยอมให้บริษัทข้อมูลเครดิตสองแห่งทราบ ซึ่งเป็นการเพิ่มความเสี่ยงในการดำเนินงานผิดพลาดเป็นสองเท่า ในกรณีที่หนังสือยินยอมไปไม่ถึงบริษัทข้อมูลเครดิต จากที่กฎหมายกำหนดให้บริษัทข้อมูลเครดิตต้องได้รับคำยินยอมจากเจ้าของข้อมูลก่อนการเปิดเผยข้อมูล หากฝ่าฝืนมีระวางโทษทั้งจำคุกและโทษปรับ หรือการจัดส่งข้อมูลลูกค้าให้

บริษัทข้อมูลเครดิตทั้งสองแห่ง ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการผิดพลาดในการที่สมาชิกจะส่งข้อมูลให้ตรงตามรูปแบบที่กำหนดไว้มากขึ้นเป็นสองเท่า ซึ่งกฎหมายระบุไว้ว่า สมาชิกต้องส่งข้อมูลลูกค้าให้บริษัทข้อมูลเครดิต พร้อมแจ้งลูกค้าทราบภายใน 30 วัน หากฝ่าฝืนมีระวางโทษจำคุกและปรับเช่นกัน เป็นต้น

3. ราคาค่าบริการที่มีแนวโน้มลดลง จากปริมาณการเรียกดูข้อมูล และจำนวนสมาชิกที่เพิ่มมากขึ้น โดยเป็นผลจากปัจจัยสนับสนุนในเรื่องของความสมบูรณ์ของข้อมูลภายหลังกระบวนการรวบรวม ประกอบกับการที่ผู้ประกอบการให้สินเชื่อในวงกว้างขึ้นได้ให้ความสำคัญในการตรวจสอบข้อมูลเครดิต ในภาวะที่ประเด็นหนี้ภาคครัวเรือนเป็นสิ่งที่ต้องดูแล นอกจากนี้การที่บริษัทข้อมูลเครดิตแห่งใหม่สามารถลดต้นทุนบางส่วนที่เกิดจากการประหยัดเรื่องของขนาด (Economy of Scale) ย่อมจะนำมาสู่การลดราคาให้แก่สมาชิก ซึ่งจะย้อนกลับไปเป็นปัจจัยส่งเสริมการเข้าเป็นสมาชิกของสถาบันการเงินรายใหม่ ๆ ในอนาคตให้เพิ่มขึ้นต่อไปได้

อย่างไรก็ดี การควบคุมต้นทุนการดำเนินงานของบริษัทข้อมูลเครดิตแห่งชาติ ภายหลังจากการรวบรวมเป็นสิ่งที่ควรจับตามอง เพราะหากการดำเนินธุรกิจมีต้นทุนสุทธิสูง (คือ ต้นทุนภายหลังการรวบรวมมากกว่าค่าใช้จ่ายที่ประหยัดได้) ค่าบริการของสมาชิกก็อาจจะลดลงไม่ได้มาก แม้บริษัทจะสามารถลดต้นทุนบางส่วนจากการประหยัดของขนาด (Economy of Scale) แต่หลังการรวบรวมกิจการแล้ว บริษัทอาจมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจากการนำระบบซอฟต์แวร์ของต่างประเทศมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการ อย่างไรก็ตาม ต้นทุนที่อาจสูงขึ้นนั้นจะไม่สร้างปัญหาให้มากนัก หากปริมาณการใช้ของสมาชิกเพิ่มมากขึ้นจากขอบเขตของข้อมูลที่กว้างและครอบคลุมมากขึ้น ซึ่งปริมาณการใช้ที่เพิ่มขึ้นจะช่วยกระจายต้นทุนต่อหน่วยให้อยู่ในระดับที่ไม่สูงนัก

4. การปราศจากบรรยากาศการแข่งขันซึ่งอาจทำให้ความกระตือรือร้นในการพัฒนาบริการต่าง ๆ ไม่มากเช่นเดิม

เนื่องจากบริษัทข้อมูลเครดิตแห่งใหม่จะกลายเป็นผู้ให้บริการเพียงแห่งเดียว แตกต่างจากสถานการณ์ก่อนการรวบรวม ที่บริษัทข้อมูลเครดิตทั้งสองแห่งมีการแข่งขันในการให้บริการแก่สมาชิกอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในรูปแบบรายงานใหม่ ๆ การปรับปรุงในเรื่องของประสิทธิภาพ และความรวดเร็วของระบบการควานหาไหลดข้อมูลต่าง ๆ การลดราคาเพื่อดึงดูดให้สถาบันการเงินเข้าเป็นสมาชิก เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาดังกล่าวนี้ไม่รุนแรงมากนัก เนื่องจากแนวทางการดำเนินธุรกิจหลังการรวมกิจการ บริษัทข้อมูลเครดิตแห่งชาติเองก็ยังคงจำเป็นต้องดึงดูดให้ลูกค้ามีปริมาณการเรียกดูข้อมูลที่มากเพื่อสามารถทำกำไรได้ในอนาคต

สิ่งที่สำคัญที่สุดในการดำเนินธุรกิจข้อมูลเครดิตในประเทศไทยในขณะนั้น ก็คือการเร่งสร้างความแข็งแกร่ง เพื่อการบริหารความเสี่ยงตอบรับกับพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของระบบการเงินไทยในอนาคต ซึ่งได้แก่ การเป็นเครื่องมือตอบรับเกณฑ์มาตรฐานความเสี่ยงสากลแบบใหม่ (BASEL II)⁷¹ ในการบ่งชี้ความสามารถในการชำระหนี้และการผัดผ่อนชำระหนี้ของลูกค้าแต่ละรายให้ครอบคลุมและมีความรัดกุมมากที่สุด สามารถสะท้อนความเสี่ยงที่แท้จริง นำมาสู่การลดต้นทุนในการดำเนินงานของสถาบันการเงินต่าง ๆ การเสนอบริการสร้างมูลค่าเพิ่มต่าง ๆ (Value Added Services) ได้แก่ การเสนอข้อมูลเชิงวิเคราะห์เพื่อช่วยสมาชิกในการประเมินความเสี่ยงและสนับสนุนการตัดสินใจมากขึ้น อาทิ เร่งพัฒนาสร้างมาตรฐานระบบการให้คะแนนเครดิตแก่ผู้ขอสินเชื่อ โดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อประเมินความเสี่ยง เกณฑ์ประกอบการพิจารณาการให้สินเชื่อของสถาบันการเงิน เป็นต้น ทั้งนี้การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการทั้งหมดข้างต้นจะต้องคงอยู่ภายใต้หลักการความสมบูรณ์ ถูกต้อง และทันสมัยของข้อมูล เพื่อให้การบริหารความเสี่ยงของการให้บริการสินเชื่อของผู้ประกอบการเป็นไปอย่างครอบคลุม และรัดกุมที่สุด

9.2 พัฒนาการและหลักการสำคัญของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545⁷²

เมื่อได้ทราบถึงพัฒนาการของการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตในประเทศไทยแล้วนั้น ประเด็นต่อมาที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากันก็คือ การทำความเข้าใจถึงพัฒนาการและหลักการที่สำคัญของกฎหมายที่นำมาใช้บังคับเพื่อกำกับดูแลธุรกิจข้อมูลเครดิต ซึ่งได้แก่พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 โดยสามารถอธิบายตามลำดับได้ ดังนี้

9.2.1 พัฒนาการของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545

กระบวนการร่างกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตนั้น ได้เริ่มมีขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2541 ก่อนที่บริษัทข้อมูลเครดิตทั้งสองแห่งได้จัดตั้งขึ้น โดยเป็นการริเริ่มของกระทรวงการคลังร่วมกับธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อต้องการที่จะแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจที่ประเทศไทยประสบอยู่ในขณะนั้น กล่าวคือธุรกิจภาคเศรษฐกิจที่แท้จริง (Real Sector) ขาดสภาพคล่อง ในขณะที่สถาบันการเงินมีสภาพคล่องส่วนเกิน แต่มีข้อติดขัดไม่สามารถปล่อยสินเชื่อได้ (Credit Crunch) ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่สถาบันการเงินขาดข้อมูลว่าลูกค้าที่มาขอสินเชื่อ นั้นมีภาระหนี้อยู่กับสถาบันการเงินอื่นอีกหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และเพื่อประโยชน์ใน

⁷¹ เกณฑ์กำหนดสัดส่วนดำรงเงินกองทุนของสถาบันการเงินแบบใหม่ ที่กำหนดน้ำหนักความเสี่ยงของสินทรัพย์ประเภทต่าง ๆ ให้มีความเฉพาะเจาะจง เพื่อสามารถสะท้อนความเสี่ยงที่แท้จริงได้มากกว่าเดิม

⁷² ชาลวรี ชูทรัพย์, ปัญหาการปรับใช้พระราชบัญญัติการประกอบข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 : กรณีศึกษาเรื่องการให้ความยินยอมของเจ้าของข้อมูล, หน้า 17-24

การวิเคราะห์ลูกหนี้ การให้สินเชื่อ การปรับโครงสร้างหนี้ของลูกหนี้ที่มีอยู่ รวมทั้งเพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาภาระหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของสถาบันการเงินในอนาคตด้วย จึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นให้จัดตั้งองค์กรขึ้น เพื่อทำหน้าที่รวบรวมและกลั่นกรองข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับลูกค้ำสินเชื่อของสถาบันการเงิน อันเป็นการเสริมความมั่นคงให้กับสถาบันการเงินและระบบการเงิน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการช่วยลดความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นในการให้สินเชื่อ

กระทรวงการคลังจึงได้เสนอแนวทางให้จัดตั้งบริษัทข้อมูลเครดิต (Credit Bureau) ขึ้น โดยเร็ว เพื่อทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลสินเชื่อ เพื่อให้บริการแก่สถาบันการเงินหรือนิติบุคคลอื่นใดที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการให้สินเชื่อ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์สินเชื่อ กระทรวงการคลังจึงร่วมกับธนาคารแห่งประเทศไทยเสนอร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต โดยมีสาระสำคัญคือ

- 1) เพื่อกำหนดขอบเขตการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต
- 2) การให้ความคุ้มครองแก่ลูกค้ำ
- 3) การให้ความคุ้มครองแก่สมาชิกและบริษัทข้อมูลเครดิต
- 4) การกำหนดบทลงโทษที่ชัดเจน

ทั้งนี้ เพื่อเป็นการรองรับการดำเนินธุรกิจที่ให้บริการข้อมูลเครดิต แต่เนื่องจากร่างกฎหมายฉบับนี้ได้เวลาในการพิจารณานานเกือบ 4 ปี แต่ปัญหาในขณะนั้นจำเป็นต้องการได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน จึงได้มีการจัดตั้งบริษัทข้อมูลเครดิตขึ้นเมื่อปลายปี พ.ศ. 2542 คือ บริษัทข้อมูลเครดิตไทย จำกัด โดยธนาคารอาคารสงเคราะห์ซึ่งได้รับมอบหมายจากกระทรวงการคลังให้เป็นแกนนำในการจัดตั้ง และบริษัทข้อมูลเครดิตกลาง จำกัด ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยร่วมกับสมาคมธนาคารไทยเป็นผู้สนับสนุนให้สถาบันการเงินร่วมกันจัดตั้ง ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ซึ่งในตอนแรกเป็นการยกร่างโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการจัดตั้งบริษัทข้อมูลเครดิตขึ้น จึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขสาระสำคัญบางส่วนในขั้นของการตรวจพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกาเพื่อให้รับกับข้อเท็จจริงที่บริษัทข้อมูลเครดิตได้จัดตั้งขึ้นแล้ว

เพื่อเป็นการทำความเข้าใจถึงพัฒนาการของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตนี้ จะทำการอธิบายตามลำดับของกระบวนการพิจารณาของกฎหมายในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่การยกร่างโดยกระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทย การผ่านกระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา จนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และคณะกรรมการร่วมกันของทั้งสองสภา เพื่อให้เห็นถึงที่มา เหตุผล และภาพรวมของหลักการสำคัญของพระราชบัญญัติฉบับนี้ โดยสามารถอธิบายตามลำดับได้ ดังนี้

(1) ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ซึ่งกระทรวงการคลังร่วมกับธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้เสนอ

ตามที่กระทรวงการคลังร่วมกับธนาคารแห่งประเทศไทย ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ ตามหนังสือเลขที่ กค. 0303/38189 ลงวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ในส่วนของคำชี้แจงประกอบร่างพระราชบัญญัติได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ เหตุผล และความจำเป็นของกฎหมายฉบับนี้ไว้ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์

- 1) ให้มีกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต เพื่อเปิดโอกาสให้มีผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการให้บริการข้อมูลสินเชื่อของลูกค้าสถาบันการเงิน
- 2) เพื่อให้ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูลได้รับความคุ้มครองว่าข้อมูลของตนจะถูกนำไปใช้ภายใต้หลักเกณฑ์ที่ร่างพระราชบัญญัตินี้กำหนดไว้
- 3) เพื่อให้สถาบันการเงินมีโอกาสได้รับข้อมูลเกี่ยวกับลูกค้าที่ขอสินเชื่อเพิ่มขึ้น และใช้ในการวิเคราะห์ประกอบการตัดสินใจในการให้สินเชื่อแก่ลูกค้านั้น

2. เหตุผลและความจำเป็น

- 1) ปัญหาด้านธุรกิจภาคเศรษฐกิจที่แท้จริงขาดสภาพคล่อง
 - (1) สถาบันการเงินไม่ปล่อยสินเชื่อให้แก่ภาคธุรกิจตามปกติและมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งภาวะเช่นนี้จะส่งผลกระทบต่อภาคธุรกิจและจะลุกลามเป็นผลให้ระบบเศรษฐกิจเสียหายทั้งระบบได้ในระยะเวลาอันสั้น
 - (2) ปัจจัยหนึ่งที่สถาบันการเงินไม่ปล่อยสินเชื่อให้แก่ลูกค้าตามปกติ เนื่องจากการขาดข้อมูลของลูกค้าที่ขอสินเชื่อ นั้นว่ามีภาระหนี้อยู่กับสถาบันการเงินอื่นใดหรือไม่ มีจำนวนหนี้มากน้อยเพียงใด และมีประวัติการชำระหนี้ตรงต่อเวลาหรือไม่
 - (3) การจัดตั้งบริษัทข้อมูลเครดิตจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้สถาบันการเงินได้รับข้อมูลครบถ้วนเพื่อประกอบการพิจารณาสินเชื่อของลูกค้า อันจะเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาให้แก่สถาบันการเงินและภาคธุรกิจที่ต้องการสินเชื่อ

2) ขาดมาตรการคุ้มครองประชาชน

มาตรการให้ความคุ้มครองประชาชนเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อคุ้มครองประชาชนว่าบริษัทข้อมูลเครดิตที่จัดตั้งขึ้นจะใช้ข้อมูลของลูกค้าเพื่อประกอบการพิจารณาวิเคราะห์สินเชื่อของลูกค้าเท่านั้น จึงจำเป็นต้องกำหนดมาตรการทางกฎหมายขึ้นเพื่อควบคุมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว

3. หลักการสำคัญของร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต

1) กำหนดขอบเขตของการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต โดยกำหนดให้ประกอบกิจการเกี่ยวกับการรวบรวมประมวลผลข้อมูลเกี่ยวกับประวัติทางการเงินของลูกค้าของสถาบันการเงินหรือลูกค้าเข้าชื่อของสมาชิกของบริษัทข้อมูลเครดิต เพื่อให้บริการหรือขายข้อมูลดังกล่าวแก่สมาชิกหรือผู้ใช้บริการเท่านั้น โดยบริษัทข้อมูลเครดิตจะประกอบธุรกิจอื่นด้วยไม่ได้

2) กำหนดมาตรการคุ้มครองข้อมูลของลูกค้า โดยจำกัดการใช้ข้อมูลลูกค้าเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์สินเชื่อหรือการให้เข้าชื่อของผู้ใช้ข้อมูล และบริษัทข้อมูลเครดิตต้องจัดระบบรักษาความปลอดภัย เพื่อป้องกันมิให้มีการนำข้อมูลไปใช้อย่างไม่เหมาะสมหรือเป็นผลร้ายต่อเจ้าของข้อมูลนั้น และห้ามมิให้สมาชิกหรือผู้ใช้บริการเปิดเผยข้อมูลที่ได้รับจากบริษัทข้อมูลเครดิตให้แก่บุคคลอื่น ตลอดจนกำหนดให้ลูกค้ามีสิทธิตรวจสอบข้อมูลเครดิตของตน และมีสิทธิให้บริษัทข้อมูลเครดิตแก้ไขข้อผิดพลาดให้ถูกต้องได้

3) กำหนดมาตรการคุ้มครองสมาชิกและบริษัทข้อมูลเครดิต ให้สมาชิกเปิดเผยข้อมูลและส่งข้อมูลเครดิตของลูกค้าให้แก่บริษัทข้อมูลเครดิตได้ภายในขอบเขตที่กฎหมายนี้กำหนด โดยจะได้รับความคุ้มครองไม่เป็นการละเมิดทางแพ่ง และไม่เป็นการละเมิดเปิดเผยความลับ หรือความเสียหายหมิ่นประมาทตามกฎหมาย และให้บริษัทข้อมูลเครดิตให้บริการเปิดเผยข้อมูลเครดิตแก่สมาชิกหรือผู้ใช้บริการตามที่กฎหมายกำหนด โดยจะได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกัน

(2) ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ในขั้นตอนการตรวจพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา

หลังจากที่คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ตามที่กระทรวงการคลังเสนอ จึงได้ส่งให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาพระราชบัญญัตินี้ต่อไป ซึ่งจากการศึกษาเอกสารในชั้นการตรวจพิจารณาร่างกฎหมายของคณะกรรมการกฤษฎีกานั้น ทำให้ทราบถึงแนวคิดพื้นฐานทางกฎหมายในการยกร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตว่าในการยกร่างกฎหมายฉบับนี้ กระทรวงการคลังได้ค้นคว้าเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ และนำแบบอย่างมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้แก่ กฎหมาย The Fair Credit Reporting Act ฉะนั้น ในส่วนการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกาจึงได้ศึกษากฎหมายของสหรัฐอเมริกาดังกล่าว ประกอบกับศึกษากฎหมายของประเทศอังกฤษเพิ่มเติม ในส่วนของกฎหมายคุ้มครองข้อมูล ซึ่งได้แก่ Data Protection Act เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอแนะแก้ไขร่างพระราชบัญญัตินี้ต่อไป ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักการสำคัญของร่างพระราชบัญญัตินี้คือการเปิดโอกาสให้เอกชนสามารถประกอบธุรกิจเพื่อให้บริการเกี่ยวกับข้อมูลเครดิตแก่สมาชิกและผู้ใช้บริการของตนได้ โดยกฎหมายจะให้อำนาจในการที่จะเปิดเผย

ข้อมูลเครดิตที่สถาบันการเงินมีอยู่ให้แก่บริษัทที่ประกอบธุรกิจนี้ได้ และในทางกลับกันบริษัทดังกล่าวก็สามารถเปิดเผยหรือให้บริการข้อมูลเครดิตแก่สมาชิกและผู้ให้บริการของตนได้โดยชอบด้วยกฎหมาย อีกทั้งกำหนดมาตรการในการคุ้มครองและให้สิทธิแก่เจ้าของข้อมูลในการตรวจสอบและขอแก้ไขข้อมูลของตนได้ รวมไปถึงกำหนดเกี่ยวกับความรับผิดชอบที่มีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ไว้ด้วย

(3) ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ในขั้นตอนการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร

ร่างพระราชบัญญัตินี้ได้ถูกเสนอเข้าสู่ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2543 โดยเป็นการแถลงหลักการและเหตุผลของร่างพระราชบัญญัติ และได้มีการลงมติรับหลักการในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2543 โดยตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อพิจารณาร่างดังกล่าว ซึ่งคณะกรรมการวิสามัญได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมร่างกฎหมายฉบับนี้ในหลายกรณีด้วยกัน ซึ่งสาเหตุหลักก็คือ การพยายามขยายกรอบของพระราชบัญญัติให้ครอบคลุมไปถึงการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลอื่น ๆ นอกเหนือจากข้อมูลเครดิต เนื่องจากในขณะนั้น ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งจัดได้ว่าเป็นกฎหมายหลักในเรื่องการคุ้มครองข้อมูล ยังไม่มีความพร้อมและไม่สมบูรณ์ที่จะประกาศบังคับใช้ได้ก่อนร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ดังนั้น เมื่อยังไม่มีความหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นการทั่วไป คณะกรรมการจึงเห็นว่า ควรต้องวางกรอบสำหรับคุ้มครองข้อมูลอื่น ๆ นอกเหนือจากข้อมูลเครดิตไว้ในกฎหมายฉบับนี้ด้วย ดังนั้น ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตฉบับที่ผ่านสภาผู้แทนราษฎร จึงมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในประการสำคัญ กล่าวคือ

มีการขยายขอบเขตของร่างพระราชบัญญัติ โดยกำหนดให้บริษัทข้อมูลเครดิตสามารถจัดเก็บข้อมูลอื่นนอกเหนือจากข้อมูลเครดิตได้ และได้มีการให้นิยามเพิ่มเติม อาทิ คำว่า “การประมวลผลข้อมูล” “ผู้ควบคุมข้อมูล” “ข้อมูลห้ามจัดเก็บ” “ข้อมูลจัดเก็บได้” และ “ข้อมูลส่วนบุคคล” เป็นต้น โดยเป็นการนำแบบอย่างมาจาก Data Protection Act 1998 ของประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยไม่เฉพาะเจาะจงประเภทของข้อมูล กล่าวคือ ใช้กับข้อมูลส่วนบุคคลทุกประเภท มิใช่เฉพาะกับข้อมูลเครดิตเท่านั้น นอกเหนือจากนั้นยังมีการแก้ไขในประเด็นเรื่องการให้ความยินยอมของเจ้าของข้อมูลในการเปิดเผยข้อมูลเครดิต โดยกำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของข้อมูลก่อน ซึ่งแตกต่างจากประเด็นในเรื่องการส่งข้อมูลไปยังบริษัทข้อมูลเครดิต ที่ได้กำหนดไว้ว่าไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล และมีการกำหนดแบ่งแยกใบอนุญาตการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตออกเป็น 2 ประเภท คือ ใบอนุญาต

การประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตประเภทข้อมูลส่วนบุคคล และประเภทข้อมูลนิติบุคคล อีกทั้งกำหนดให้มีระยะเวลาในการจัดเก็บข้อมูล โดยห้ามมิให้ประมวลผลข้อมูลที่มีอายุเกินกว่าที่คณะกรรมการประกาศกำหนด และเพิ่มเติมให้มีคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิต โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการดังกล่าวในการกำกับดูแลการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต

คณะกรรมการวิสามัญได้พิจารณาปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตเสร็จเรียบร้อยแล้ว และเสนอประธานสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2543 เพื่อเสนอที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร โดยในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2543 ที่ประชุมได้ลงมติเห็นชอบ เพื่อเสนอให้วุฒิสภาพิจารณาต่อไป

(4) ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ในขั้นตอนการพิจารณาของวุฒิสภา

คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตของวุฒิสภา ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ โดยมีการแก้ไขจากร่างที่ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร ในประเด็นสำคัญบางประเด็น กล่าวคือ

มีการจำกัดขอบเขตของร่างพระราชบัญญัติ โดยจำกัดขอบเขตของร่างกฎหมายฉบับนี้จากขั้นการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร โดยคณะกรรมการมีความเห็นว่าเนื่องจากศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (National Electronics and Computer Technology Center หรือ NECTEC) ได้มีการร่างกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยทั่วไปไว้แล้ว หากระบุเรื่องดังกล่าวไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้อาจจะเป็นการซ้ำซ้อนกัน ดังนั้นในขั้นการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ของวุฒิสภาจึงได้ตัดนิยามศัพท์คำว่า “ข้อมูลที่จัดเก็บได้” “ข้อมูลส่วนบุคคล” และ “ข้อมูลนิติบุคคล” ออก อีกทั้งแก้ไขและตัดบทบัญญัติบางมาตราที่เกี่ยวข้องกับคำนิยามดังกล่าวที่ได้ตัดออกไปแล้ว รวมทั้งตัดมาตราที่กำหนดให้บริษัทข้อมูลเครดิตสามารถประกอบธุรกิจหรือกิจการอื่นที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจข้อมูลเครดิตออกไป เพื่อจำกัดขอบเขตของร่างพระราชบัญญัติให้ควบคุมเฉพาะการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตแต่เพียงอย่างเดียว ส่วนในเรื่องความยินยอมของเจ้าของข้อมูลนั้นได้มีการกำหนดเพิ่มเติมว่า ทั้งการเปิดเผยข้อมูลเครดิตและการส่งข้อมูลไปยังบริษัทข้อมูลเครดิตจะต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของข้อมูลก่อนด้วย เว้นแต่กรณีที่เข้าข้อยกเว้นตามที่กฎหมายกำหนด และประเด็นอื่นที่ได้มีการแก้ไข อาทิ ตัดนิยามของคำว่า ข้อมูลเครดิต ในข้อ (3) ซึ่งได้แก่ “ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องร้องคดีต่าง ๆ ที่เปิดเผยต่อสาธารณะ” ออก เนื่องจากเห็นว่าเป็นข้อมูลที่เปิดเผยต่อสาธารณะอยู่แล้ว บริษัทข้อมูลเครดิตจะเก็บหรือไม่ก็ไม่มีความคิด และได้แก้ไขประเด็นเรื่องการออกใบอนุญาตการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต โดยตัดเรื่องประเภทใบอนุญาตออก ทำให้ไม่มีการแบ่งแยกใบอนุญาตในการประกอบธุรกิจ

ข้อมูลเครดิต เนื่องจากมีความเห็นว่าเป็นการสร้างเงื่อนไขที่ไม่เหมาะสมและยุ่งยากในทางปฏิบัติ และอาจส่งผลให้การจัดเก็บข้อมูลเครดิตไม่สมบูรณ์

การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2544 ได้มีการพิจารณากรณีวุฒิสภาแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต โดยที่ประชุมลงมติไม่เห็นชอบด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมของวุฒิสภา และลงมติกำหนดจำนวนบุคคลที่จะประกอบเป็นกรรมการร่วมกันเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ จำนวน 24 คน โดยตั้งกรรมการฝ่ายละ 12 คน เพื่อพิจารณาต่อไป

(5) ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ในขั้นตอนการพิจารณาของคณะกรรมการร่วมกันของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ของคณะกรรมการร่วมกันของทั้งสองสภานั้น ได้มีการหาข้อสรุปในประเด็นที่วุฒิสภาได้แก้ไขเปลี่ยนแปลงไปจากร่างพระราชบัญญัติฉบับของสภาผู้แทนราษฎร โดยมีประเด็นที่สำคัญคือ

ขอบเขตของร่างพระราชบัญญัติ คณะกรรมการร่วมกันฯ ได้มีมติเห็นด้วยการแก้ไขของวุฒิสภาที่ได้ตัดนิยามคำว่า “ข้อมูลที่จัดเก็บได้” “ข้อมูลส่วนบุคคล” และ “ข้อมูลนิติบุคคล” ออก ตลอดจนการแก้ไขมาตราอื่น ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับที่ได้ตัดนิยามเหล่านั้นออกไปแล้ว รวมทั้งตัดมาตราที่กำหนดให้บริษัทข้อมูลเครดิตอาจประกอบธุรกิจหรือกิจการอื่นที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจข้อมูลเครดิตออกไปด้วย เพื่อจำกัดขอบเขต ส่วนในประเด็นเรื่องความยินยอมนั้น ในกรณีของการส่งข้อมูลไปยังบริษัทข้อมูลเครดิต ที่ประชุมได้ลงมติให้แก้ไขร่างพระราชบัญญัติ โดยกำหนดให้ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลก่อน แต่สถาบันการเงินต้องแจ้งเป็นหนังสือให้ลูกค้าทราบเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้จัดส่งไปภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้ส่งข้อมูลไปยังบริษัทข้อมูลเครดิต แต่ยังคงไว้ซึ่งหลักการเดิมในเรื่องของการเปิดเผยข้อมูลเครดิต โดยกำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของข้อมูลก่อน

คณะกรรมการร่วมกันฯ ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติเสร็จเรียบร้อยแล้ว และเสนอต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2545 ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรมีมติเห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการร่วมกันฯ พิจารณา และได้ส่งไปยังคณะรัฐมนตรีเพื่อให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าให้พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

นุเบกษา เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 โดยให้มีผลบังคับใช้เมื่อพ้นกำหนด 120 วัน นับจากวันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งได้แก่วันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2546⁷³

9.2.2 หลักการสำคัญของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545⁷⁴

พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 มีวัตถุประสงค์ในการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการทำธุรกรรมข้อมูลเครดิต เพื่อตอบสนองความจำเป็นในด้านข้อมูลทางการเงินและประวัติการชำระหนี้ของลูกค้าหนี้ในการพิจารณาสินเชื่อของสถาบันการเงินต่าง ๆ เพื่อลดความเสี่ยงและความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการให้สินเชื่อ รวมทั้งช่วยป้องกันไม่ให้เกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของสถาบันการเงิน ซึ่งจะส่งผลถึงความมั่นคงของระบบสถาบันการเงินโดยรวม หลักการที่สำคัญของกฎหมายฉบับนี้ อาจแบ่งการอธิบายออกได้เป็น

(1) ลักษณะของข้อมูลเครดิต

บริษัทข้อมูลเครดิตจะจัดเก็บข้อมูลได้เฉพาะข้อมูลเครดิตเท่านั้น ซึ่งตามมาตรา 3 ได้ให้คำนิยามไว้ ดังนี้

“ข้อมูลเครดิต” หมายความว่า ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับลูกค้าที่ขอสินเชื่อ ดังต่อไปนี้

(1) ข้อเท็จจริงที่บ่งชี้ถึงตัวลูกค้า และคุณสมบัติของลูกค้าที่ขอสินเชื่อ

(ก) กรณีบุคคลธรรมดา หมายถึง ชื่อ ที่อยู่ วันเดือนปีเกิด สถานภาพการสมรส อาชีพ เลขที่บัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหนังสือเดินทาง หรือเลขประจำตัวผู้เสียภาษีอากร (ถ้ามี)

(ข) กรณีนิติบุคคล หมายถึง ชื่อ สถานที่ตั้ง เลขทะเบียนการจัดตั้งนิติบุคคล หรือเลขประจำตัวผู้เสียภาษีอากร

(2) ประวัติการขอและการได้รับอนุมัติสินเชื่อ และการชำระสินเชื่อของลูกค้าที่ขอสินเชื่อ รวมทั้งประวัติการชำระราคาสินค้า หรือบริการโดยบัตรเครดิต

จึงจะเห็นได้ว่า ข้อมูลเครดิตจำกัดเฉพาะข้อมูลทางสินเชื่อของผู้ที่เป็นลูกค้าของสถาบันการเงิน ซึ่งถ้าหากพิจารณานิยามของคำว่าสินเชื่อ กล่าวคือ

“สินเชื่อ” หมายความว่า การให้กู้ยืมเงินหรือวงเงินในการให้กู้ยืม หรือให้ยืม หลักทรัพย์ ให้เช่าซื้อ ให้เช่าซื้อแบบลีสซิ่ง ค้ำประกัน รับอ่าวัด รับรองตัวเงิน ชื่อ ชื่อลด หรือรับช่วงชื่อลดตัวเงิน เป็นเจ้าหนี้เนื่องจากได้จ่ายหรือสั่งให้จ่ายเงินเพื่อประโยชน์ของผู้เคยค้า หรือเป็น

⁷³ สุครณา พันธุ์ธีรานุรักษ์, ศึกษาวิเคราะห์หลักกฎหมายเกี่ยวกับข้อมูลเครดิต ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 , หน้า 81-87

⁷⁴ ชาลวรี สุทธิทรัพย์, ปัญหาการปรับใช้พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 : กรณีศึกษาเรื่อง การให้ความยินยอมของเจ้าของข้อมูล , หน้า 24-33

เจ้าหนี้เนื่องจากได้จ่ายเงินตามภาระผูกพันตามเล็ดเตอร์ออฟเครดิตหรือภาระผู้พันอื่น การรับเป็นลูกค้าเพื่อซื้อขายหลักทรัพย์ และธุรกรรมอื่นใดตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

จะเห็นได้ว่านิยามของคำว่า “สินเชื่อ” ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้จำกัดเฉพาะการกู้ยืมเงินเท่านั้น แต่ยังรวมถึงธุรกรรมอื่น ๆ ด้วย ดังนั้นข้อมูลใด ๆ ที่เกี่ยวกับประวัติการใช้สินเชื่อหรือการชำระสินเชื่อของธุรกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ จึงจัดอยู่ในความหมายของข้อมูลเครดิตด้วย พระราชบัญญัติฉบับนี้มุ่งที่จะจำกัดขอบเขตการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตให้จำกัดอยู่เฉพาะการจัดเก็บรวบรวม “ข้อมูลเครดิต” ที่เกี่ยวกับบุคคลที่เป็นลูกค้าผู้ขอสินเชื่อเท่านั้น ซึ่งบุคคลตามกฎหมายนี้รวมไปถึงบุคคลธรรมดา และนิติบุคคลด้วย และจะต้องเป็นประวัติการขอและการได้รับอนุมัติสินเชื่อ และการชำระสินเชื่อด้วย

ข้อมูลเครดิตจึงมีขอบเขตของเนื้อหาประกอบไปด้วยสองส่วน คือ

1. ส่วนที่เป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า และ
2. ส่วนที่เป็นประวัติเกี่ยวกับการชำระหนี้ โดยในส่วนนี้ยังสามารถแบ่งได้เป็น

ส่วนที่หนึ่ง คือ ประวัติเกี่ยวกับการชำระหนี้ หรือชำระสินเชื่อของลูกค้าที่ขอสินเชื่อว่ามีประวัติการชำระหนี้อย่างไร และส่วนที่สอง ประวัติการชำระโดยบัตรเครดิต ซึ่งเป็นการชำระตามใบเรียกเก็บในแต่ละเดือนแต่ละงวด ว่ามีประวัติการชำระอย่างไร โดยไม่ได้ไปถึงรายละเอียดของสินค้าว่าซื้อสินค้าอะไร ดังนั้น ในส่วนของบัตรเครดิต จึงหมายถึงการชำระสินเชื่อบัตรเครดิต ไม่ใช่การใช้บัตรเครดิต

ส่วนข้อมูลส่วนบุคคลอื่นนอกเหนือจากนี้ไม่นับถือเป็นข้อมูลเครดิต บริษัทข้อมูลเครดิตจึงไม่สามารถจัดเก็บได้ แต่ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ข้อมูลเกี่ยวกับการฟ้องร้องคดีที่เปิดเผยแล้วต่อสาธารณะ แม้จะไม่ได้มีการระบุโดยชัดแจ้งว่าเป็นข้อมูลที่บริษัทข้อมูลเครดิตสามารถจัดเก็บได้ แต่เมื่อพิจารณาจากลักษณะของข้อมูลแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นการเปิดเผยต่อสาธารณะซึ่งประชาชนทั่วไปสามารถรับรู้ได้ บริษัทข้อมูลเครดิตจึงจัดเก็บข้อมูลเหล่านี้ได้โดยไม่มี ความผิด นอกจากนี้พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 มาตรา 20 วรรคสอง ยังได้บัญญัติให้บริษัทข้อมูลเครดิตสามารถเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องร้องคดีต่าง ๆ ที่เปิดเผยต่อสาธารณะได้ โดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของข้อมูลก่อน แต่ต้องมีการแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของข้อมูลทราบถึงการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวภายใน 30 วัน จึงเห็นได้ว่าบริษัทข้อมูลเครดิตสามารถจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการฟ้องร้องคดีต่าง ๆ ที่เปิดเผยต่อสาธารณะได้

นั่นเอง

(2) หลักการให้ความยินยอมของเจ้าของข้อมูล

ในเรื่องหลักการให้ความยินยอมนั้น การร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ

1. ความยินยอมของเจ้าของข้อมูลในกรณีที่สถาบันการเงินจัดส่งข้อมูลของลูกค้าไปยังบริษัทข้อมูลเครดิต หรือที่เรียกว่า ข้อมูลขาเข้า

2. ความยินยอมของเจ้าของข้อมูลในกรณีที่บริษัทข้อมูลเครดิตเปิดเผยข้อมูลเครดิตให้แก่สมาชิกและผู้ใช้บริการ หรือที่เรียกว่า ข้อมูลขาออก

โดยได้กำหนดให้การจัดส่งข้อมูลลูกค้าไปยังบริษัทข้อมูลเครดิต (ข้อมูลขาเข้า) ไม่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลแต่อย่างใด แต่ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้ลูกค้าทราบภายใน 30 วัน ต่างจากการที่บริษัทข้อมูลเครดิตเปิดเผยข้อมูลเครดิต (ข้อมูลขาออก) ซึ่งจะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลก่อน

การที่บริษัทข้อมูลเครดิตเปิดเผย หรือให้ข้อมูลเครดิตนั้น พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 มาตรา 20 ได้กำหนดให้บริษัทข้อมูลเครดิตเปิดเผยหรือให้ข้อมูลแก่สมาชิกหรือผู้ให้บริการที่ประสงค์จะใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์การให้สินเชื่อ และการออกบัตรเครดิต ทั้งนี้ จะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลเพื่อให้เปิดเผยหรือให้ข้อมูลแก่สมาชิกหรือผู้ให้บริการนั้นก่อนทุกครั้ง เว้นแต่เจ้าของข้อมูลได้ให้ความยินยอมไว้เป็นอย่างอื่น และมาตรา 20 วรรคสอง ได้กำหนดข้อยกเว้นสำหรับการเปิดเผยข้อมูลเครดิตตามกรณีขึ้น โดยให้บริษัทข้อมูลเครดิตสามารถเปิดเผยหรือให้ข้อมูลได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของข้อมูล แต่จะต้องแจ้งให้เจ้าของข้อมูลทราบเป็นหนังสือ ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่มีการเปิดเผยหรือให้ข้อมูล ซึ่งการเปิดเผยข้อมูลเครดิตตามกรณีอื่นนั้น ได้แก่

(1) เมื่อมีคำสั่งศาลหรือตามหมายศาลหรือเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการฟ้องร้องคดีต่าง ๆ ที่เปิดเผยต่อสาธารณะ

(2) เมื่อมีหนังสือจากพนักงานสอบสวนเพื่อประโยชน์ในการสอบสวนความผิดอาญาเกี่ยวกับธุรกิจการเงินซึ่งตนเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนคดีดังกล่าว

(3) เมื่อมีหนังสือจากกระทรวงการคลัง ธนาคารแห่งประเทศไทย คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติการกำกับดูแล หรือตรวจสอบสถาบันการเงินตามกฎหมายว่าด้วยการเงินนั้น

(4) เมื่อมีหนังสือจากบรรษัทตลาดรองสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยตามกฎหมายว่าด้วยบรรษัทตลาดรองสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย หรือนิติบุคคลเฉพาะกิจเพื่อการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยนิติบุคคลเฉพาะกิจเพื่อการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ เพื่อใช้

ประโยชน์ในการประเมินฐานะสินทรัพย์ที่นำมาแปลงเป็นหลักทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น ตามความจำเป็นแห่งกรณี

(5) เมื่อมีหนังสือจากบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย ตามกฎหมายว่าด้วยบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย บรรษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน ตามกฎหมายว่าด้วยบรรษัทบริหารสินทรัพย์ สถาบันการเงิน หรือบริษัทบริหารสินทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยบริษัทบริหารสินทรัพย์ เพื่อใช้ประโยชน์ในการประเมินราคาสินทรัพย์ที่รับซื้อหรือรับโอนตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น ตามความจำเป็นแห่งกรณี

นอกเหนือจากหลักเกณฑ์ในเรื่องการให้ความยินยอมของเจ้าของข้อมูล ในการเปิดเผยหรือการให้ข้อมูลเครดิตแล้วนั้น ยังได้มีการกำหนดให้การเปิดเผยหรือการให้ข้อมูลเครดิต จะต้องเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ที่พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดไว้เท่านั้น ซึ่งมาตรา 20 ได้กำหนดให้บริษัทข้อมูลเครดิตเปิดเผยหรือให้ข้อมูลแก่สมาชิกหรือผู้ใช้บริการที่ประสงค์จะใช้ข้อมูล เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์การให้สินเชื่อ

จึงจะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์หลักของการใช้ข้อมูลเครดิต ตามกฎหมายฉบับนี้นั้นก็คือ จะต้องเป็นการเปิดเผยหรือการให้ข้อมูลแก่สมาชิกหรือผู้ใช้บริการ เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์สินเชื่อ ซึ่งการออกบัตรเครดิต ก็จัดเป็นการให้กู้ยืมเงินหรือวงเงินในการให้กู้ยืมเงิน ซึ่งอยู่ในความหมายของคำว่าสินเชื่อด้วยเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ บริษัทข้อมูลเครดิตจะต้องเปิดเผยหรือให้ข้อมูลเครดิตแก่สมาชิก และผู้ใช้บริการของบริษัทข้อมูลเครดิตเท่านั้น และสมาชิกของบริษัทข้อมูลเครดิตจะต้องเป็นสถาบันการเงินในความหมายตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งมาตรา 3 ได้กำหนดเกี่ยวกับสถาบันการเงิน สมาชิก และผู้ใช้บริการไว้ โดยกำหนดให้สถาบันการเงิน หมายความว่า นิติบุคคลที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจหรือดำเนินกิจการในราชอาณาจักร ดังนี้

- (1) ธนาคารพาณิชย์
- (2) บริษัทเงินทุน
- (3) บริษัทหลักทรัพย์
- (4) บริษัทเครดิตฟองซิเอร์
- (5) บริษัทประกันวินาศภัย
- (6) บริษัทประกันชีวิต
- (7) นิติบุคคลที่ให้บริการบัตรเครดิต
- (8) นิติบุคคลที่มีกฎหมายเฉพาะจัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการทางการเงิน

(9) นิติบุคคลอื่นที่ประกอบกิจการให้สินเชื่อเป็นทางค้าปกติตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

ซึ่งในปัจจุบันได้มีการออกประกาศคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิตในเรื่องดังกล่าวนี้หลายฉบับ เพื่อกำหนดให้ธุรกิจประเภทต่าง ๆ ที่ประกอบกิจการให้สินเชื่อเป็นทางค้าปกติมีสถานะเป็นสถาบันการเงินตามกฎหมายนี้ ซึ่งสามารถรวบรวมได้ดังนี้

(1) ประกาศคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิต เรื่อง กำหนดให้ธุรกิจเช่าซื้อ และธุรกิจลีสซิ่งเป็นสถาบันการเงิน ลงวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2546

(2) ประกาศคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิต เรื่อง กำหนดให้บริษัทบริหารสินทรัพย์เป็นสถาบันการเงิน ลงวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2547

(3) ประกาศคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิต เรื่อง กำหนดให้การเคหะแห่งชาติเป็นสถาบันการเงิน ลงวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2547

(4) ประกาศคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิต เรื่อง กำหนดให้นิติบุคคลที่ประกอบกิจการให้สินเชื่อส่วนบุคคลเป็นทางการค้าปกติเป็นสถาบันการเงิน ลงวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2548

ทั้งนี้ สินเชื่อส่วนบุคคลตามประกาศนี้ หมายถึง สินเชื่อที่ให้แก่บุคคลธรรมดา ดังต่อไปนี้

1. สินเชื่อที่ให้โดยมิได้ระบุวัตถุประสงค์ หรือ
2. สินเชื่อที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการ โดยไม่รวมถึงสินเชื่อเพื่อซื้อสินค้าจากกิจการของตนเอง หรือ
3. สินเชื่อที่เกิดจากการให้เช่าซื้อหรือลีสซิ่งในสินค้าที่ผู้ประกอบการธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลมิได้จำหน่ายเป็นทางการค้าปกติ

(5) ประกาศคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิต เรื่อง กำหนดให้ธุรกิจนายหน้าซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นสถาบันการเงิน ลงวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2549

การออกประกาศของคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิตดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าเป็นการขยายหลักการของสถาบันการเงินตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 เพื่อให้การปรับใช้กฎหมายนั้นมีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นตามสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา อีกทั้งยังส่งผลให้ข้อมูลเครดิตนั้นมีเนื้อหาที่ครอบคลุมถึงข้อมูลทางสินเชื่อรูปแบบอื่น ๆ มากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้การพิจารณาสินเชื่อเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วยนั่นเอง

ส่วนสมาชิกของบริษัทข้อมูลเครดิต หมายถึง สถาบันการเงินที่บริษัทข้อมูลเครดิตรับเป็นสมาชิก และผู้ใช้บริการ หมายถึง สมาชิก หรือนิติบุคคลที่ประกอบกิจการอันชอบด้วยกฎหมายโดยให้สินเชื่อเป็นทางการค้าปกติ

ดังนั้น สถาบันการเงินที่เป็นสมาชิกของบริษัทข้อมูลเครดิตและผู้ใช้บริการซึ่งอาจเป็นสมาชิกหรือไม่ได้เป็นสมาชิกแต่เป็นนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการให้สินเชื่อเป็นทางการค้าปกติเท่านั้นที่จะสามารถใช้ข้อมูลเครดิตจากบริษัทข้อมูลเครดิตได้

(3) หลักการให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของข้อมูล

พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 มาตรา 3 ได้กำหนดนิยามเจ้าของข้อมูลไว้ว่า

“เจ้าของข้อมูล” หมายความว่า บุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลใด ๆ ซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูล หรือเป็นเจ้าของประวัติลูกค้าผู้ใช้บริการจากสมาชิกไม่ว่าจะเป็นการขอสินเชื่อ หรือบริการอื่นใด

และในมาตรา 25 ได้มีการวางหลักการเพื่อคุ้มครองสิทธิของลูกหนี้ผู้เป็นเจ้าของข้อมูลไว้ กล่าวคือ

เจ้าของข้อมูลมีสิทธิดังต่อไปนี้

- (1) สิทธิที่จะรับรู้ว่าบริษัทข้อมูลเครดิตเก็บรักษาข้อมูลใดของตน
- (2) สิทธิที่จะตรวจสอบข้อมูลของตน
- (3) สิทธิที่จะขอแก้ไขข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง
- (4) สิทธิที่จะโต้แย้งเมื่อทราบว่าคุณข้อมูลของตนไม่ถูกต้อง
- (5) สิทธิที่จะได้รับแจ้งผลการตรวจสอบข้อมูลของตนภายในระยะเวลาที่กำหนด
- (6) สิทธิที่จะได้รับทราบเหตุแห่งการปฏิเสธคำขอสินเชื่อหรือบริการจากสถาบันการเงิน ในกรณีที่สถาบันการเงินใช้ข้อมูลของบริษัทข้อมูลเครดิตมาเป็นเหตุแห่งการปฏิเสธคำขอสินเชื่อหรือบริการ

(7) สิทธิที่จะอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการ ตามมาตรา 27

และเพื่อให้เป็นไปตามสิทธิของเจ้าของข้อมูลที่ได้รับการรับรองไว้ในมาตรา 25 ดังกล่าว พระราชบัญญัตินี้จึงได้กำหนดวิธีปฏิบัติให้เจ้าของข้อมูลสามารถใช้สิทธิของตน โดยระบุไว้ในมาตรา 26 ถึงมาตรา 28 ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

(3.1) สิทธิที่จะตรวจสอบข้อมูลของตน

พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต มาตรา 26 กำหนดให้เจ้าของข้อมูลสามารถใช้สิทธิในการขอตรวจสอบข้อมูลของตน โดยสามารถขอตรวจสอบได้ทั้งที่บริษัท

ข้อมูลเครดิต และที่สมาชิก โดยให้บริษัทข้อมูลเครดิตหรือสมาชิกพิจารณาคำขอของเจ้าของข้อมูล และดำเนินการตรวจสอบข้อมูลโดยเร็ว และต้องแจ้งผลการตรวจสอบให้เจ้าของข้อมูลทราบภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับคำขอ โดยเจ้าของข้อมูลอาจต้องเสียค่าธรรมเนียมในการขอตรวจสอบข้อมูลตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด แต่ไม่เกินสองร้อยบาท

(3).2 สิทธิที่จะขอแก้ไขข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง

พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้เจ้าของข้อมูลสามารถใช้สิทธิในการขอแก้ไขข้อมูลของตน ซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา 26 เช่นเดียวกับสิทธิในการขอตรวจสอบข้อมูล โดยกำหนดให้เจ้าของข้อมูลสามารถขอแก้ไขต่อบริษัทข้อมูลเครดิตหรือสมาชิก โดยบริษัทข้อมูลเครดิตหรือสมาชิกต้องพิจารณาคำขอของเจ้าของข้อมูลโดยเร็ว และแจ้งผลการแก้ไขข้อมูลพร้อมทั้งเหตุผลให้เจ้าของข้อมูลทราบภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับคำขอ และในกรณีที่บริษัทข้อมูลเครดิตหรือสมาชิกเห็นว่าข้อมูลนั้นไม่ถูกต้อง บริษัทข้อมูลเครดิตหรือสมาชิกต้องแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องโดยเร็ว รวมทั้งต้องแจ้งข้อมูลที่ได้แก้ไขแล้วให้แก่แหล่งข้อมูลสมาชิก หรือผู้ใช้บริการที่เกี่ยวข้องเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นได้นำไปแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องต่อไปด้วย

จึงเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ให้สิทธิเจ้าของข้อมูลที่จะขอแก้ไขข้อมูลเครดิต โดยขอต่อบริษัทข้อมูลเครดิต หรือสมาชิกก็ได้ หากเจ้าของข้อมูลใช้สิทธิขอแก้ไขข้อมูลต่อบริษัทข้อมูลเครดิต บริษัทข้อมูลเครดิตก็จะตรวจสอบว่าข้อมูลที่ไม่ถูกต้องนั้น เป็นข้อมูลที่มาจกสมาชิกรายใด และบริษัทข้อมูลเครดิตจึงแจ้งให้สมาชิกรายนั้นดำเนินการตรวจสอบและแก้ไข โดยมาตรา 19 (3) กำหนดว่า ในกรณีที่สมาชิกได้รับรายงานจากบริษัทข้อมูลเครดิตว่าเจ้าของข้อมูลเห็นว่าข้อมูลที่ตนมีอยู่นั้นไม่ถูกต้อง ให้สมาชิกดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1) ตรวจสอบข้อเท็จจริงตามที่มีคำขอแก้ไข
- 2) รายงานผลการตรวจสอบให้บริษัทข้อมูลเครดิตทราบโดยเร็ว
- 3) หากข้อมูลนั้นไม่สมบูรณ์หรือไม่ถูกต้อง ให้สมาชิกแก้ไขให้ถูกต้อง และรายงานข้อมูลที่ถูกต้องให้บริษัทข้อมูลเครดิตทุกแห่งที่รับข้อมูลจากตนทราบ
- 4) การพิจารณาคำขอแก้ไขนี้ ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับคำขอแก้ไขจากเจ้าของข้อมูล ในกรณีที่เจ้าของข้อมูลส่งข้อมูลเพิ่มเติมภายในระยะเวลา 30 วัน ให้ขยายระยะเวลาให้บริษัทข้อมูลเครดิตเพื่อพิจารณาได้อีกไม่เกินครั้งละ 30 วันนับแต่วันที่รับข้อมูลครั้งสุดท้าย
- 5) ในระหว่างที่สมาชิกพิจารณาคำขอแก้ไขนั้น ให้บริษัทข้อมูลเครดิตจัดเก็บข้อมูลซึ่งเป็นคำขอแก้ไขนั้นไว้ในระบบของเจ้าของข้อมูลด้วย

การกำหนดวิธีการในการแก้ไขข้อมูลนี้ กฎหมายไม่ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของบริษัทข้อมูลเครดิตที่จะต้องเป็นผู้ดำเนินการดังกล่าว เนื่องจากบริษัทข้อมูลเครดิตไม่สามารถที่จะรู้ถึงความถูกต้องของข้อมูลประวัติสินเชื่อได้ บริษัทข้อมูลเครดิตจึงมีหน้าที่เพียงติดตามว่าข้อมูลมาจากแหล่งใดเท่านั้น ส่วนความถูกต้องของข้อมูลเป็นหน้าที่ของสมาชิก ดังนั้น พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 จึงกำหนดให้เจ้าของข้อมูลสามารถใช้สิทธิขอแก้ไขข้อมูลได้ทั้งที่บริษัทข้อมูลเครดิตและสมาชิก และหากเจ้าของข้อมูลใช้สิทธิขอแก้ไขต่อบริษัทข้อมูลเครดิต บริษัทข้อมูลเครดิตก็จะตรวจสอบว่าข้อมูลนั้นมาจากสมาชิกรายใดและแจ้งการขอแก้ไขนั้นให้สมาชิกรายนั้นทราบ เพื่อให้สมาชิกดำเนินการแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องต่อไป

(3).3 สิทธิที่จะโต้แย้งความถูกต้องของข้อมูลหากไม่สามารถหาข้อมูลได้

ในกรณีที่มีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับความถูกต้องของข้อมูล และไม่สามารถหาข้อมูลได้ มาตรา 27 ได้กำหนดวิธีการไว้ ดังนี้

หากเป็นข้อโต้แย้งระหว่างเจ้าของข้อมูลกับบริษัทข้อมูลเครดิต ให้บริษัทข้อมูลเครดิตบันทึกข้อโต้แย้งพร้อมหลักฐานประกอบของเจ้าของข้อมูลไว้ในระบบข้อมูลของเจ้าของข้อมูล และในการจัดทำรายงานข้อมูลเพื่อให้บริการแก่สมาชิกหรือผู้ใช้บริการ ก็ต้องระบุในรายงานดังกล่าวด้วยว่ามีข้อโต้แย้งของเจ้าของข้อมูลในเรื่องใดบ้าง อีกทั้งเจ้าของข้อมูลอาจอุทธรณ์ข้อโต้แย้งนั้นต่อคณะกรรมการเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดได้

หากเป็นข้อโต้แย้งระหว่างสถาบันการเงิน สมาชิก หรือผู้ใช้บริการ กับบริษัทข้อมูลเครดิต หรือกับเจ้าของข้อมูล ให้บริษัทข้อมูลเครดิต สถาบันการเงิน สมาชิก หรือผู้ใช้บริการ บันทึกข้อโต้แย้งนั้นไว้ในระบบข้อมูลของเจ้าของข้อมูลนั้น พร้อมกับแจ้งให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทราบด้วยในการนี้ เจ้าของข้อมูลอาจอุทธรณ์ข้อโต้แย้งนั้นต่อคณะกรรมการเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดได้

กรณีที่มีข้อโต้แย้งระหว่างเจ้าของข้อมูลกับบริษัทข้อมูลเครดิต กฎหมายกำหนดให้บริษัทข้อมูลเครดิตบันทึกข้อโต้แย้งของเจ้าของข้อมูลไว้ในระบบข้อมูล และต้องระบุในรายงานข้อมูลเครดิตว่ามีข้อโต้แย้งด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ที่จะใช้ข้อมูลเครดิตนั้นต่อไปทราบเรื่องการโต้แย้งนี้และพิจารณาข้อเท็จจริงได้ถูกต้องยิ่งขึ้น และเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูลอย่างเต็มที่ พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงกำหนดให้เจ้าของข้อมูลอาจอุทธรณ์ข้อโต้แย้งต่อคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาด ซึ่งในประเด็นเรื่องการอุทธรณ์นี้ร่างพระราชบัญญัติฉบับที่ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา กำหนดให้เจ้าของข้อมูลสามารถนำเรื่องข้อโต้แย้งนี้ฟ้องเป็น

คดีต่อศาลได้ แต่ในเวลาต่อมาได้แก้ไขให้ยื่นอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิตเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดแทนการฟ้องคดีต่อศาล⁷⁵

และในการบันทึกข้อโต้แย้งของเจ้าของข้อมูลไว้ในระบบข้อมูลนั้น มาตรา 19 (4) ได้กำหนดเกี่ยวกับกรณีที่มีการโต้แย้งข้อมูลและไม่อาจหาข้อยุติได้โดยให้สมาชิกมีหน้าที่รายงานบริษัทข้อมูลเครดิต เพื่อให้บริษัทข้อมูลเครดิตบันทึกเป็นข้อโต้แย้งในระบบข้อมูลของเจ้าของข้อมูลด้วย

(3).4 สิทธิที่จะได้รับทราบเหตุแห่งการปฏิเสธคำขอสินเชื่อ หรือบริการ

พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 มาตรา 28 กำหนดให้เจ้าของข้อมูลมีสิทธิที่จะได้รับรู้ถึงเหตุแห่งการปฏิเสธสินเชื่อหรือการขึ้นค่าบริการใด ๆ ที่สถาบันการเงิน สมาชิก หรือผู้ใช้บริการก่อให้เกิดแก่ลูกค้า โดยเหตุอันเนื่องมาจากการได้รับข้อมูลของลูกค้า โดยกำหนดให้สถาบันการเงิน สมาชิก หรือผู้ใช้บริการต้องแจ้งเหตุแห่งการปฏิเสธคำขอสินเชื่อ หรือการขึ้นค่าบริการนั้น รวมทั้งแหล่งที่มาของข้อมูลให้ลูกค้าทราบเป็นหนังสือ และกรณีนี้ลูกค้ามีสิทธิขอตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลดังกล่าวโดยไม่เสียค่าธรรมเนียม หากได้ใช้สิทธิในการขอตรวจสอบภายใน 30 วัน นับจากวันที่ได้รับการปฏิเสธสินเชื่อ หรือการดำเนินการอื่นใด และในกรณีที่เจ้าของข้อมูลเห็นว่าข้อมูลดังกล่าวไม่ถูกต้อง เจ้าของข้อมูลอาจยื่นคำขอ พร้อมทั้งแสดงหลักฐานประกอบเพื่อให้สถาบันการเงิน สมาชิก หรือผู้ใช้บริการพิจารณาประกอบการให้สินเชื่อหรือการดำเนินการใด ๆ อีกครั้งหนึ่งได้

อย่างไรก็ตาม หากเจ้าของข้อมูลเห็นว่าข้อมูลนั้นไม่ถูกต้อง นอกจากจะมีสิทธิขอให้มีการพิจารณาสินเชื่อหรือบริการใด ๆ ได้ใหม่แล้ว ก็ยังมีสิทธิที่จะขอแก้ไขข้อมูลตามมาตรา 26 และหากมีข้อโต้แย้งในเรื่องความถูกต้องของข้อมูลและไม่อาจหาข้อยุติได้ ก็ยังมีสิทธิให้บันทึกข้อโต้แย้งของตนไว้ในระบบข้อมูล อีกทั้งยังมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ข้อโต้แย้งนั้นไปยังคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 27 ด้วย

⁷⁵ สุธธนา พันธุ์ธีรานุกฤษ, ศึกษาวิเคราะห์หลักกฎหมายเกี่ยวกับข้อมูลเครดิต ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, หน้า 121

บทที่ 3

กฎหมายบัตรเครดิต และกฎหมายที่ใช้ควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูล เครดิตในต่างประเทศ

1. กฎหมายเกี่ยวกับบัตรเครดิตของประเทศสหรัฐอเมริกา⁷⁶

ประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีกฎหมายที่ใช้บังคับกับสัญญาบัตรเครดิตโดยตรง และในแต่ละมลรัฐก็มีระบบกฎหมายของตนเอง ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เพราะมีพื้นฐานมาจากกฎหมาย Common Law ของอังกฤษเหมือนกัน ในบางรัฐเช่น หลุยเซียน่า หรือ ฟลอริดา ที่ระบบกฎหมาย Civil Law ก็ได้รับแนวคิดจากกฎหมาย Common Law เป็นอย่างมาก การพิจารณานิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ออกบัตร ผู้ถือบัตร และร้านค้าผู้รับบัตร จึงต้องพิจารณาจากหลักกฎหมาย Common Law รวมถึงพระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่ตราขึ้นมาใช้บังคับและอาจใช้บังคับกับนิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ออกบัตร ผู้ถือบัตร และร้านค้าผู้รับบัตรด้วย

กฎหมายเกี่ยวกับบัตรเครดิต ในสหรัฐอเมริกาไม่ได้มีลักษณะเป็นการบัญญัติกฎหมายรวมไว้ในกฎหมายเพียงฉบับเดียว หากแต่กระจัดกระจายอยู่ในกฎหมายหลายฉบับทั้งที่เป็นกฎหมายในระดับรัฐบาลกลางและระดับมลรัฐ ส่วนใหญ่บัญญัติขึ้นเพื่อมุ่งควบคุม การประกอบธุรกิจบัตรเครดิตและคุ้มครองผู้บริโภคจากการถูกหลอกลวงเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตรวมถึงไปถึงการควบคุม และกำหนดบทลงโทษทางอาญาแก่ผู้ทำการฉ้อฉลกับบัตรเครดิตหรือปลอมแปลงบัตรเครดิต หรือประกอบอาชญากรรมบัตรเครดิตในรูปแบบอื่น ๆ ในที่นี้อาจประมวลและสรุปสาระของกฎหมายสำคัญเกี่ยวกับบัตรเครดิตของสหรัฐอเมริกา ได้ดังนี้

1.1 กฎหมายระดับรัฐบาลกลาง (Federal Statutes)

1.1.1 กฎหมายคุ้มครองสินเชื่อผู้บริโภค (Consumer Credit Protection Act 1968)⁷⁷ กฎหมายคุ้มครองสินเชื่อผู้บริโภคตราขึ้น โดยสภาองเกรส เพื่อควบคุมธุรกิจสินเชื่อ

⁷⁶ อนันต์ สันติภาพ , มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคบัตรเครดิต ประเภทบัตรเครดิตนอกสถาบันการเงิน , หน้า 68-76

⁷⁷ 15 USCA , Chapter 41.

ผู้บริโภค โดยการกำหนดให้ผู้ให้สินเชื่อต้องเปิดเผยเงื่อนไข (Terms) การให้สินเชื่อให้ผู้บริโภคทราบรวมถึงเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคจากการถูกหลอกลวงในการกู้เงิน (Loan Sharks) เช่น การเรียกเก็บดอกเบี้ยเกินอัตราหรือจากการปฏิบัติทางสินเชื่อที่ไม่เป็นธรรมทั้งในด้านการขอสินเชื่อและการเรียกเก็บหนี้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบัตรเครดิต เนื่องจากบัตรเครดิตเป็นสินเชื่อผู้บริโภครูปแบบหนึ่ง ดังนั้นจึงอยู่ภายใต้กฎหมายในส่วนที่ใช้บังคับกับสินเชื่อผู้บริโภคเป็นการทั่วไปและยังต้องอยู่ภายในบังคับบทบัญญัติที่เกี่ยวกับบัตรเครดิตโดยตรงซึ่งได้มีการบัญญัติเพิ่มเติมเข้ามารวมไว้ในกฎหมายคุ้มครองสินเชื่อผู้บริโภคในเวลาต่อมาอีกด้วย

กฎหมายคุ้มครองสินเชื่อผู้บริโภค (Consumer Credit Protection Act) ประกอบด้วยกฎหมายย่อยหลายฉบับที่สำคัญที่จะกล่าวถึงในที่นี้มี 5 ฉบับ ดังนี้

กฎหมายว่าด้วยการแจ้งหนี้ที่เป็นธรรม หรือ Fair Credit Billing Act⁷⁸

กฎหมายว่าด้วยการเปิดเผยข้อมูลในการกู้ยืมเงิน หรือ Truth in Lending Act⁷⁹

กฎหมายว่าด้วยการรายงานข้อมูลผู้บริโภคที่เป็นธรรม หรือ Fair Credit Reporting Act⁸⁰

กฎหมายว่าด้วยโอกาสที่เท่าเทียมกันในการได้รับสินเชื่อ หรือ Equal Credit Opportunity Act⁸¹

กฎหมายว่าด้วยการจัดเก็บหนี้สินที่เป็นธรรม หรือ Fair Credit Debt Collection Act⁸²

ในการนี้ ขอกล่าวเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาจากการใช้บัตรเครดิต ดังนี้.-

1.1.2 กฎหมายว่าด้วยการแจ้งหนี้ที่เป็นธรรม (Fair Credit Billing Act 1974)

เป็นกฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการเปิดเผยข้อมูลในการยืมเงิน (Truth in Lending Act) ในส่วนที่เกี่ยวกับการแจ้งหนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภค กฎหมายนี้ใช้บังคับกับการให้สินเชื่อแบบเปิด (Open End Credit) โดยกำหนดวิธีดำเนินการในการโต้แย้งการแจ้งหนี้ผิดพลาด (Billing Error) ของผู้บริโภคและผู้ให้สินเชื่อ ตลอดจนการเยียวยาความ

⁷⁸ 15 USCA 1666.

⁷⁹ 15 USCA 1601.

⁸⁰ 15 USCA 1681.

⁸¹ 15 USCA 1691.

⁸² 15 USCA 1692.

เสียหายในกรณีให้ผู้ให้สินเชื่อไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด⁸³ นอกจากนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับบัตรเครดิตโดยตรง กฎหมายนี้มีบทบัญญัติที่กำหนดให้ผู้ขาย (Seller) จะต้องแจ้งให้ผู้ออกบัตรเครดิตทราบถึงการคืนสินค้าหรือการไม่คิดค่าบริการจากผู้บริโภคเพื่อที่ผู้ออกบัตรเครดิตจะได้ทำการหักจำนวนเงินตามที่แจ้งออกจากบัญชีผู้บริโภค⁸⁴ และกำหนดห้ามไม่ให้ผู้ออกบัตรเครดิตห้ามผู้ขายเสนอส่วนลดแก่ผู้ถือบัตร เพื่อจูงใจให้ผู้ถือบัตรชำระราคาสินค้าหรือบริการเป็นเงินสด เช็คหรือวิธีอื่นที่คล้ายคลึงแทนที่จะใช้บัตรเครดิต และห้ามผู้ขายไม่ให้กำหนดค่าธรรมเนียมเพิ่มเติม (Surcharge) เอากับผู้ถือบัตรที่เลือกจะใช้บัตรเครดิตแทนการชำระเงินสด เช็ค หรือวิธีอื่นที่คล้ายคลึงกัน⁸⁵ และกำหนดห้ามผู้ออกบัตรเรียกร้องให้ผู้ขายเปิดบัญชีหรือใช้บริการอื่นของตน หรือบริษัทลูก หรือตัวแทนของตนเพื่อแลกกับการเข้าร่วมในเครือข่ายบัตรเครดิต (Credit Card Plan)⁸⁶ รวมทั้งกำหนดห้ามผู้ถือบัตรฝากไว้กับผู้ออกบัตรเพื่อหักหนี้บัตรเครดิต⁸⁷ และกำหนดให้ผู้ถือบัตรสามารถอ้างข้อต่อสู้ในการเรียกร้องที่เกิดจากธุรกรรมบัตรเครดิตขึ้นต่อผู้ถือบัตรได้⁸⁸

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการกำหนดให้ผู้ขายซึ่งเป็นผู้รับบัตรเครดิตเพิ่มราคาสินค้าหรือค่าบริการหรือเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการใช้บัตรเครดิตหรือค่าใช้จ่าย หรือค่าชดเชยอื่นใดจากราคาสินค้า หรือบริการ อันเนื่องมาจากการใช้บัตรเครดิต ตามกฎหมายของประเทศไทยเป็นข้อตกลงที่สามารถใช้บังคับกับคู่สัญญาบัตรเครดิตได้ตามหลักกฎหมายแพ่ง และไม่ขัดต่อประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ในเรื่องของข้อห้ามมิให้มีในสัญญาบัตรเครดิต แต่กฎหมายของสหรัฐอเมริกาจะมีการบัญญัติในส่วนนี้ไว้ในกฎหมายว่าด้วยการแจ้งหนี้ที่เป็นธรรม (Fair Credit Billing Act 1974) โดยบัญญัติห้ามผู้ขายไม่ให้กำหนดค่าธรรมเนียมเพิ่มเติม (Surcharge) เอากับผู้ถือบัตรที่เลือกจะใช้บัตรเครดิตแทนการชำระเงินสด เช็ค หรือวิธีอื่นที่คล้ายคลึงกัน จากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวมีลักษณะเป็นข้อห้ามมิให้ผู้ถือบัตรกำหนดไว้ในสัญญาบัตรเครดิต จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติของกฎหมายให้ความสำคัญคุ้มครองผู้บริโภคฝ่ายผู้ถือบัตรซึ่งไม่ถูกเอาเปรียบ

⁸³ 15 USCA 1666.

⁸⁴ 15 USCA 1666e.

⁸⁵ 15 USCA 1666f.

⁸⁶ 15 USCA 1666g.

⁸⁷ 15 USCA 1666h.

⁸⁸ 15 USCA 1666i.

1.1.3 กฎหมายว่าด้วยการเปิดเผยข้อมูลว่าด้วยการกู้ยืมเงิน (Truth in Lending Act 1980)

พระราชบัญญัติ Truth in Lending Act 1980 มีสาระสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. ห้ามไม่ให้มีการส่งบัตรเครดิตไปให้ผู้ที่ไม่ได้ขอมมา
2. ในกรณีที่มีผู้อื่นนำบัตรเครดิตไปใช้โดยไม่มีอำนาจ ผู้ถือบัตรเครดิตจะต้องรับผิดชอบ เท่ากับจำนวนหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนที่ผู้ถือบัตรเครดิตจะแจ้งให้ผู้ถือบัตรทราบถึงโอกาสที่อาจมีการใช้บัตรโดยไม่มีอำนาจหรือ US\$50 แล้วแต่ว่าจำนวนใดจะต่ำกว่า⁸⁹
3. ภาระการพิสูจน์ถึงความรับผิดชอบของผู้ถือบัตรนั้นตกแก่ผู้ถือบัตร

1.2 กฎหมายระดับมลรัฐ (State Statutes)

มลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีอำนาจที่จะตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับภายในมลรัฐของตนเองได้ กฎหมายเกี่ยวกับบัตรเครดิตของแต่ละมลรัฐจึงมีความแตกต่างกัน ซึ่งไม่สามารถนำมากล่าวไว้ในที่นี้ได้ทั้งหมด อย่างไรก็ตามอาจพอสรุปแนวทางการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับบัตรเครดิตในแต่ละระดับมลรัฐได้ดังนี้

1.2.1 การรับเอาบทบัญญัติของประมวลกฎหมายเอกรูปว่าด้วยการพาณิชย์ (Uniform Commercial Code) มาเป็นกฎหมายภายในของรัฐตน ซึ่ง Uniform Commercial Code ถือเป็นกฎหมายแบบ ว่าด้วยเรื่องการพาณิชย์ประกอบด้วยบทบัญญัติทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการพาณิชย์ต่าง ๆ เช่น ตราสารทางการค้า (Commercial Paper) การซื้อขายและการขนส่งสินค้า ตลอดจนบทบัญญัติเกี่ยวกับการชำระหนี้ โดยนัยนี้จึง ไม่มีบทบัญญัติที่ใช้บังคับกับบัตรเครดิตโดยตรง

1.2.2 การรับเอาบทบัญญัติของประมวลกฎหมายเอกรูปว่าด้วยสินเชื่อผู้บริโภค (Uniform Consumer Credit Code) มาเป็นกฎหมายภายในของมลรัฐ⁹⁰ ซึ่ง Uniform Consumer Credit Code เป็นแบบกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคในการใช้สินเชื่อเพื่อซื้อสินค้าและบริการคุ้มครองผู้บริโภคจากทางปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมรวมถึงมีบทบัญญัติ กำหนดให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการเปิดเผยข้อมูลในการยืมเงิน (Truth in Lending Act) ด้วย

สำหรับธุรกรรมบัตรเครดิตประมวลกฎหมายเอกรูปว่าด้วยสินเชื่อผู้บริโภคมีบทบัญญัติที่กล่าวถึงธุรกรรมบัตรเครดิตโดยตรงด้วย เช่น ได้นิยามคำว่า บัตรเครดิตว่าหมายถึง

⁸⁹ Truth in Lending Act 1980, Section 1643 (a).

⁹⁰ มลรัฐที่รับเอา Uniform Consumer Credit Code มาเป็นกฎหมายภายในของรัฐตนมีทั้งสิ้น 9 รัฐ ได้แก่ โคโลราโด ไอดาโฮ อินเดียนา ไอโอวา แคนซัส เมน โอกลาโฮมา ยูทาห์ และไวโอมิง.

บัตรหรือเครื่องมือใด ๆ ที่อยู่ภายใต้ข้อตกลงที่ผู้ออกบัตรให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ถือบัตร ที่จะได้รับสินเชื่อจากผู้ออกบัตรหรือบุคคลอื่น เพื่อซื้อ เช่าซื้อ สินค้า ทรัพย์สิน หรือบริการหรือได้รับเงินกู้ และได้กำหนดขอบเขตธุรกรรมบัตรเครดิตไว้ว่า เป็นสินเชื่อที่ได้รับตามเงื่อนไขในข้อตกลง โดยการส่งผ่านข้อมูลที่มีอยู่ในบัตรหรือเครื่องมือโดยวาจาโดยลายลักษณ์อักษร โดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์หรือเครื่องกลหรือโดยทางอื่น รวมทั้งยังได้กำหนดด้วยว่า หากธุรกรรมใดที่บัตรหรือเครื่องมือที่ใช้ในธุรกรรมนั้นเป็นไปเพื่อแสดงความน่าเชื่อถือของผู้ถือบัตร โดยไม่ได้รับสินเชื่อตามข้อตกลง หรือเพื่อเป็นการค้าประกันการชำระเงินจากบัญชีเงินฝากของผู้ถือบัตร หรือเพื่อให้มีการโอนเงินจากบัญชีเงินฝากของผู้ถือบัตรทางอิเล็กทรอนิกส์หรือวิธีการอื่นเท่านั้น ไม่ถือเป็นธุรกรรมบัตรเครดิต (UCCC 1.301 (17)) นอกจากนี้ ยังได้แยกธุรกรรมบัตรเครดิตที่ออกโดยธนาคาร (Lender Credit Card) ออกจากบัตรที่ออกโดยร้านค้า (Seller Credit Card) โดยกำหนดให้บัตรเครดิตที่ออกโดยธนาคารเป็นเรื่องของการกู้เงิน (Loan) แทนที่จะเป็นการซื้อด้วยสินเชื่อ (Credit Sale) (UCCC 1.301 (24), (42), (39)) และบทบัญญัติกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยหรือค่าธรรมเนียมที่เรียกเก็บจากธุรกรรมบัตรด้วย (UCCC 2.401)

1.2.3 การบัญญัติกฎหมายเฉพาะ (Specific Statutes) ในหลายมลรัฐได้มีการบัญญัติกฎหมายเฉพาะเพื่อควบคุมและคุ้มครองการใช้บัตรเครดิต เช่น นิวยอร์ก มีกฎหมายว่าด้วยการใช้บัตรเครดิตและบัตรเดบิตโดยไม่มีอำนาจหรือโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (New York Law Governing Unauthorized or Improper Use of Credit Cards and Debit Cards) ปรากฏอยู่ในกฎหมายธุรกิจทั่วไป (New York General Business Law 511 et seq.) หรือในแคลิฟอร์เนีย ได้บัญญัติกฎหมายควบคุมบัตรเครดิตไว้เป็นส่วนหนึ่งของประมวลกฎหมายแพ่ง (California Civil Code 1747 et seq.) เป็นต้น ซึ่งจะไม่ขอล่ารายชื่อรายละเอียดไว้ในที่นี้

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีกฎหมายบังคับใช้ภายในมลรัฐแต่กฎหมายระดับรัฐบาลกลาง (Federal Statutes) ก็ยังมีผลบังคับใช้ด้วยในขอบเขตที่กฎหมายมลรัฐไม่ได้บัญญัติในเรื่องนั้นไว้โดยกฎหมายระดับมลรัฐที่ตราขึ้น จะต้องไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายระดับรัฐบาลกลาง

1.3 การควบคุมธุรกิจบัตรเครดิตและการใช้บัตรเครดิต

1.3.1 การขออนุญาตประกอบธุรกิจบัตรเครดิต

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ธุรกรรมบัตรเครดิตถือเป็นสินเชื่อประเภทหนึ่งผู้ออกบัตรเครดิตหรือผู้ประกอบการบัตรเครดิตจึงถือเป็นผู้ให้สินเชื่อ ผู้ที่จะเป็นผู้ให้สินเชื่อตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาได้ จำเป็นจะต้องพิจารณากฎหมายทั้งในระดับรัฐบาลกลางและในระดับมลรัฐ ว่ามีบทบัญญัติกำหนดให้ต้องขออนุญาตประกอบธุรกิจให้สินเชื่อหรือไม่ เมื่อพิจารณาจากลักษณะของธุรกรรมแล้ว จะพบว่าผู้ประกอบการบัตรเครดิตในลักษณะการให้สินเชื่อ และต้องขอ

อนุญาต ได้แก่ ธนาคารหรือสถาบันการเงิน (Financial Institution) สมาคมเงินออมและเงินกู้ (Savings and Loan Association) หรือบริษัททางการเงิน (Finance Companies) เหล่านี้จำเป็นต้องมีการขออนุญาตในการประกอบธุรกิจการให้สินเชื่อก่อนจึงจะประกอบธุรกิจบัตรเครดิตได้ ซึ่งหลักเกณฑ์การขออนุญาตจะเป็นไปตามกฎหมายที่ควบคุมองค์กรต่าง ๆ เป็นกรณีไป เช่น ธนาคารขออนุญาตจะเป็นไปตามกฎหมาย National Bank Act⁹¹ หรือสถาบันการเงินประเภท Credit Unions ก็จะต้องขออนุญาตตามกฎหมาย Federal Credit Unions⁹² เป็นต้น โดยที่เนื้อหาในเรื่องนี้มีรายละเอียดซับซ้อนและต้องศึกษาข้อมูลเป็นจำนวนมาก จึงขอไม่นำมากล่าวไว้ในที่นี้ ส่วนบริษัทบัตรเครดิต หรือบริษัทน้ำมัน หรือร้านค้า (ห้างสรรพสินค้า) ซึ่งลักษณะของธุรกรรมจะเน้นในการส่งเสริมการขาย และความสะดวกปลอดภัยในการจับจ่าย ตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา นั้น ในกรณีที่กิจการดังกล่าวออกบัตรเครดิต เพื่อใช้ในการชำระราคาสินค้าหรือบริการในรูปแบบสินเชื่อ จึงไม่จำเป็นต้องมีการขออนุญาตในการประกอบกิจกรรมบัตรเครดิตแต่ประการใด⁹³

1.3.2 การควบคุมทางแพ่ง

กฎหมายบัตรเครดิตสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่ มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการรับผิดชอบทางแพ่ง (Civil Liability) รวมอยู่ด้วย อาทิเช่น

1) กฎหมายว่าด้วยการเปิดเผยข้อมูลในการยืมเงิน (Truth in Lending Act) กำหนดให้ผู้บริโภคฟ้องร้องค่าเสียหายจากผู้ให้สินเชื่อได้หากปรากฏว่าผู้ให้สินเชื่อไม่ได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้หรือ Regulation Z โดยไม่จำเป็นต้องแสดงให้เห็นว่าการไม่เปิดเผยข้อมูลตามกฎหมายดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความเสียหายหรือกระทบต่อการตัดสินใจในการขอสินเชื่อของตนหรือไม่ ค่าเสียหายประกอบด้วยค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจริง (Actual Damages) และค่าเสียหายในลักษณะเป็นโทษปรับ (Statutory Penalty) ซึ่งจะอยู่ระหว่าง 100 ถึง 1,000 เหรียญสหรัฐ รวมถึงค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการดำเนินคดีหากผู้บริโภคเป็นฝ่ายชนะคดีด้วย⁹⁴

2) กฎหมายว่าด้วยรายงานข้อมูลผู้บริโภคที่เป็นธรรม (Fair Credit Reporting Act) มีบทบัญญัติกำหนดให้หน่วยงานที่จัดทำรายงานข้อมูลผู้บริโภคหรือผู้ใช้ข้อมูลนั้น ต้องรับผิดชอบในการจงใจฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้ ค่าเสียหายประกอบด้วย ค่าเสียหายที่แท้จริง

⁹¹ 12 USCA 85.

⁹² 12 USCA, Chapter 14.

⁹³ David G. Epstein and Steve H. Nickles, **Consumer Law**, 2d ed. (St. Paul, Minn.: West Pub., 1981), p.44-45.

⁹⁴ 15 USCA 1640.

ค่าเสียหายที่เป็นการลงโทษ (Punitive Damage) รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในกรณีที่ชนะคดีด้วย

3) กฎหมายว่าด้วยการแจ้งหนี้เป็นธรรม (Fair Credit Billing Act) กฎหมายว่าด้วยโอกาสที่เท่าเทียมกันในการได้รับสินเชื่อ (Equal Credit Opportunity Act) และกฎหมายว่าด้วยการจัดเก็บหนี้สินที่เป็นธรรม (Fair Debt Collection Practices Act) มีบทบัญญัติคล้ายคลึงกันในเรื่องการบังคับการทางแพ่งในกรณีที่มีการฝ่าฝืนบทบัญญัติในกฎหมาย ดังกล่าวโดยให้เรียกเรื่องค่าเสียหายทั้งที่เกิดขึ้นจริงและที่เป็นการลงโทษ รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในกรณีที่ชนะคดีด้วยเช่นกัน

การควบคุมทางแพ่งที่สำคัญอีกประการ คือ การควบคุมในเรื่องอัตราดอกเบี้ยหรือค่าธรรมเนียมทางการเงิน (Finance Charge) โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา (Usury) ในเรื่องนี้กฎหมายสหรัฐอเมริกาไม่ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยตายตัวเพื่อเรียกเก็บสำหรับธุรกรรมบัตรเครดิต หากแต่กำหนดเพดานขึ้นสูงไว้โดยมากจะกำหนดไว้ในกฎหมายระดับมลรัฐ ซึ่งจะกำหนดอัตราดอกเบี้ยขึ้นสูงแตกต่างกันไปตามประเภทของสินเชื่อ แต่ในบางมลรัฐ เช่น Arkansas ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยขึ้นสูงไว้สำหรับผู้ให้สินเชื่อทุกประเภทหรือธุรกรรมสินเชื่อทุกประเภท คือ ไม่เกินร้อยละ 10 (ทั้งนี้เว้นแต่กฎหมายระดับรัฐจะได้อำนาจไว้เป็นอย่างอื่น ซึ่งต้องบังคับไปตามกฎหมายระดับรัฐบาลกลางตามหลัก Federal Preemption)⁹⁵ แต่สำหรับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายเอกรูปว่าด้วยการสินเชื่อผู้บริโภค (Uniform Consumer Credit Code) ซึ่งบางมลรัฐรับมาเป็นกฎหมายภายในของตนก็ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยขึ้นสูงไว้ แตกต่างกันไปตามประเภทของสินเชื่อและผู้ให้สินเชื่อ โดยอัตราดอกเบี้ยขึ้นสูงที่ธนาคารสามารถเรียกเก็บได้เป็นดังนี้

- 1) ร้อยละ 36 สำหรับยอดค้างไม่เกิน 300 เหรียญสหรัฐ
- 2) ร้อยละ 21 สำหรับยอดค้างเกิน 300 เหรียญสหรัฐขึ้นไป แต่ไม่เกิน 1,000 เหรียญสหรัฐ และ
- 3) ร้อยละ 15 สำหรับยอดค้างตั้งแต่ 1,000 เหรียญสหรัฐขึ้นไป ส่วนอัตราดอกเบี้ยที่ห้างสรรพสินค้าเรียกเก็บจากบัตรเครดิตได้คือ ไม่เกินร้อยละ 18⁹⁶

สำหรับระดับกฎหมายของสหรัฐ อาศัยหลักที่ว่า การบังคับใช้กฎหมายระดับรัฐบาลกลางย่อมมาก่อนกฎหมายระดับมลรัฐ (Federal Preemption) กฎหมายบางฉบับได้แก่ National Bank Act ได้กำหนดให้อำนาจผู้ให้สินเชื่อ เรียกเก็บดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าที่กฎหมาย

⁹⁵ Epstein and Nickles , ibid. , p. 44-45.

⁹⁶ Anne E. Knickerbocker, "Cards and Accounts," *American Jurisprudence*, 20 (October 1995) p. 88.

มลรัฐอนุญาตได้หรือที่สูงกว่าอัตราที่เป็นไปตามอัตราที่กำหนด โดยธนาคารกลางแห่งสหรัฐ (Federal Reserve Bank) ในเขตที่ผู้ให้สินเชื่อตั้งอยู่ก็ได้⁹⁷ การเรียกเก็บดอกเบี้ยเกินอัตราตามกฎหมายมลรัฐกำหนด ผู้เรียกเก็บจะต้องรับผิดชอบในการกระทำนั้นซึ่งกฎหมายแต่ละรัฐจะกำหนดบทลงโทษทางแพ่งที่แตกต่างกันไป เช่น ถือว่าสัญญาสินเชื่อเป็นโมฆะทั้งสัญญาเรียกเก็บดอกเบี้ย (Forfeiture) ทั้งหมดหรือบางส่วนที่ได้รับ นอกจากนี้มาตรา 86 แห่ง National Banking Act ก็มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเรียกเก็บดอกเบี้ยเกินอัตรา (Usury) โดยให้ทำการเรียกเก็บที่ได้รับความเห็นชอบเป็นที่ชัดเจนว่าธนาคารได้รับดอกเบี้ยเกินอัตราจริง

2. กฎหมายเกี่ยวกับบัตรเครดิตของประเทศอังกฤษ⁹⁸

เนื่องจากประเทศอังกฤษไม่มีกฎหมายควบคุมการประกอบการธุรกิจบัตรเครดิตเป็นการเฉพาะและธุรกิจบัตรเครดิตเป็นธุรกิจการให้สินเชื่อรูปแบบหนึ่ง การประกอบการธุรกิจบัตรเครดิตจึงต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายควบคุมการประกอบการธุรกิจการให้สินเชื่อ ทั้งนี้ อาจแบ่งกฎหมายควบคุมธุรกิจสินเชื่อได้เป็นสองประเภท คือ

(1) กฎหมายเฉพาะ ซึ่งประกอบด้วย พระราชบัญญัติว่าด้วยการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ. 1974 (Consumer Credit Act 1974) และข้อบังคับธนาคาร และ

(2) กฎหมายทั่วไปที่ประกอบด้วยกฎหมายควบคุมสถาบันการเงิน กฎหมายควบคุมผู้บริโภค กฎหมายสัญญา กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและกฎหมายอาญาเกี่ยวกับการทุจริตโดยการใช้นโยบายบัตรเครดิต

2.1 กฎหมายเฉพาะ

ดังได้กล่าวมาแล้ว ธุรกิจบัตรเครดิตเป็นธุรกิจการให้สินเชื่อรูปแบบหนึ่ง การประกอบการธุรกิจบัตรเครดิตจึงต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายควบคุมการประกอบการธุรกิจการให้สินเชื่อ จึงจำเป็นต้องศึกษากฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับสินเชื่อ ดังนี้

⁹⁷ 12 USCA 85.

⁹⁸ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา “การประกอบการธุรกิจบัตรเครดิตของประเทศอังกฤษ” *วารสารกฎหมายปกครอง*

2.1.1 พระราชบัญญัติว่าด้วยการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ. 1974 (*Consumer Credit Act 1974*)

พระราชบัญญัติว่าด้วยการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ. 1974 เป็นกฎหมายหลักสำหรับการควบคุมธุรกิจการให้สินเชื่อในประเทศอังกฤษ โดยหลักพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ. 1974 จะใช้บังคับกับข้อตกลงที่ถูกควบคุม (Regulated Agreement) แต่มีข้อยกเว้นบางส่วนที่ใช้บังคับกับข้อตกลงการให้สินเชื่อทั่วไปเป็นการยกเว้น ทั้งนี้ ข้อตกลงที่ถูกควบคุม (Regulated Agreement) หมายถึง ข้อตกลงการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค (Consumer Credit Agreement) หรือข้อตกลงการให้เช่าแก่ผู้บริโภค (Consumer Hire Agreement) ที่ไม่เป็นข้อตกลงที่ได้รับการยกเว้น (Exempt Agreement)⁹⁹ ข้อตกลงการให้บริการบัตรเครดิตเป็นข้อตกลงการให้สินเชื่อที่ถูกควบคุมประเภทหนึ่งและจะตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในทั้งสองส่วนที่ได้กล่าวมา

ซึ่งสาระสำคัญของพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ. 1974 ประกอบด้วยบทบัญญัติที่ใช้บังคับกับข้อตกลงการให้สินเชื่อทั่วไป และบทบัญญัติควบคุมเฉพาะข้อตกลงการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภคเป็นข้อตกลงที่ควบคุมนอกจากบทบัญญัติควบคุมการประกอบกิจการดังกล่าวแล้ว พระราชบัญญัติว่าด้วยการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ. 1974 ยังมีบทกำหนดโทษทางอาญาไว้เป็นการเฉพาะอีกด้วย

2.1.2 ข้อบังคับธนาคาร (*Banking Code*)

ข้อบังคับธนาคารมีผลใช้บังคับเสมือนกฎหมายที่ไม่เคร่งครัดประเภทหนึ่ง (Soft Law) ในปัจจุบันได้มีการจัดตั้งสำนักดูแลกิจการทางการเงิน (Financial Ombudsman Services) ซึ่งมีอำนาจสั่งลงโทษผู้ประกอบการที่ไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับ

ข้อบังคับธนาคารมีผลใช้บังคับเสมือนกฎหมายที่ไม่เคร่งครัดประเภทหนึ่ง แต่ในขณะเดียวกันข้อบังคับดังกล่าวมีผลใช้บังคับกับบัตรชำระเงินทุกประเภท ดังนั้น บัตรเดบิต¹⁰⁰

⁹⁹ Consumer Credit Act 1974 , Section 189 (1) : In this Act, unless the context otherwise requires- “regulated agreement” means a consumer credit agreement, or consumer hire agreement, other than an exempt agreement, and “regulated” and “unregulated” shall be construed accordingly...

¹⁰⁰ บัตรเดบิต (Debit Card) หมายถึง บัตรที่ใช้ในการชำระเงินผ่านระบบการโอนเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ ที่จ่าย (Electronic Funds Transfer at Point of Sale หรือ EFT-POS) การใช้บัตรเดบิตมีผลเสมือนการถอนเงินจากบัญชีเงินฝาก

บัตรเครดิต¹⁰¹ บัตรถอนเงินสด¹⁰² และบัตรรับประกันเช็ค¹⁰³ที่ไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ. 1974 และที่ออกโดยผู้ประกอบการซึ่งเป็นสมาชิกของข้อบังคับฯ จะอยู่ในขอบเขตการใช้บังคับของข้อบังคับนี้

2.2 หลักกฎหมายทั่วไป

นอกจากกฎหมายเฉพาะสองฉบับดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น การประกอบธุรกิจการให้สินเชื่อยังอยู่ภายใต้บังคับแห่งหลักกฎหมายทั่วไปด้วยซึ่งได้แก่ (1) กฎหมายควบคุมกิจการสถาบันการเงิน (2) กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค (3) กฎหมายควบคุมสัญญาไม่เป็นธรรม (4) กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และ (5) กฎหมายอาญาเกี่ยวกับการทุจริตโดยการใช้บัตรเครดิต

2.2.1 กฎหมายควบคุมกิจการสถาบันการเงิน

กฎหมายควบคุมกิจการสถาบันการเงินมีบัญญัติในพระราชบัญญัติการให้บริการการเงินและตลาดการเงิน พ.ศ. 2000 (Financial Services and Markets Act 2000) ในปัจจุบัน จะพบว่ามีผู้ประกอบการธุรกิจบัตรเครดิตเป็นจำนวนมากที่มีสถานะเป็นสถาบันการเงินอันเป็นเหตุให้ผู้ประกอบการดังกล่าวต้องดำเนินกิจการภายใต้กฎระเบียบของพระราชบัญญัติการให้บริการการเงินและตลาดการเงิน ค.ศ. 2000 ด้วย

2.2.2 กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่ควบคุมการประกอบธุรกิจบัตรเครดิตมีสองฉบับคือ

(1) Trade Descriptions Act 1968 และ

(2) Consumer Protection Act 1987

ซึ่งอาจสรุปเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้องได้ ดังนี้

¹⁰¹ บัตรชาร์จ์การ์ด (Charge Card) เป็นบัตรที่โดยทั่วไปมักเข้าใจผิดว่าเป็นบัตรเครดิต เนื่องจากบัตรทั้งสองประเภทนี้คล้ายคลึงกันมาก ความแตกต่างระหว่างบัตรทั้งสองประเภทนี้มีอยู่เพียงประการเดียว คือ ผู้ใช้บัตรชาร์จ์การ์ดจะต้องชำระยอดหนี้ทั้งหมดทุกครั้งที่ครบกำหนดเวลาชำระตามที่ได้ตกลงกัน

¹⁰² บัตรถอนเงินสด (Cash Card) หรือบัตรเอทีเอ็ม (Automatic Teller Machine cards) เป็นบัตรช่วยอำนวยความสะดวกให้ผู้ถือบัตรสามารถเบิกเงินสดจากบัญชีเงินฝากได้ตลอดเวลา ผลในทางกฎหมายไม่แตกต่างไปจากการถอนเงินจากธนาคารด้วยตู้เอทีเอ็มแต่อย่างใด

¹⁰³ บัตรรับประกันเช็ค (Cheque Guarantee Cards) คือบัตรที่ผู้ถือบัตรใช้สำหรับการรับประกันว่าธนาคารจะจ่ายเงินตามจำนวนที่ระบุไว้ในเช็ค ไม่ว่าผู้สั่งจ่ายจะมียอดเงินฝากในบัญชีเพียงพอหรือไม่

2.2.2.1 บทบัญญัติใน Trade Descriptions Act 1968 ได้กำหนดความผิดอาญาสำหรับการแถลงข้อมูลอันเป็นเท็จหรือที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดเกี่ยวกับลักษณะของบริการ ซึ่งรวมถึงการแถลงว่ากิจการมีการให้บริการสินเชื่อย่างใดอย่างหนึ่ง อาทิ การคิดป้ายแสดงสัญลักษณ์ของบัตรเครดิตที่หน้าร้านอันจะทำให้ผู้คนที่เข้าร้านเข้าใจว่าจะสามารถใช้บัตรเครดิตดังกล่าวในร้านนั้นได้¹⁰⁴

2.2.2.2 บทบัญญัติใน Consumer Protection Act 1968¹⁰⁵ ได้กำหนดความผิดอาญาสำหรับการแถลงข้อมูลอันเป็นเท็จหรือที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในราคาของสินค้าหรือบริการและคำว่าบริการในที่นี้หมายความรวมถึงการให้บริการสินเชื่อด้วย¹⁰⁶ ซึ่งย่อมรวมถึงการให้บริการบัตรเครดิต

2.2.3 กฎหมายควบคุมสัญญาไม่เป็นธรรม (Unfair Contracts)

ในส่วนนี้มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องสองฉบับ คือ

(1) พระราชบัญญัติข้อสัญญาไม่เป็นธรรม ค.ศ. 1977 (Unfair Contract Terms Act 1977 หรือ UTCA 1977) และ

(2) กฎควบคุมข้อสัญญาผู้บริโภคไม่เป็นธรรม ค.ศ. 1999 (Unfair Terms in Consumer Contract Regulations 1999 หรือ UTCCR 1999)

2.2.4 กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Data Protection)

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ถือบัตรจะได้รับคุ้มครองภายใต้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Data Protection Act 1998) ซึ่งผู้ประกอบการต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การคุ้มครองข้อมูลที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายดังกล่าว¹⁰⁷

2.2.5 กฎหมายอาญาเกี่ยวกับการทุจริตโดยการใช้บัตรเครดิต

ในประเทศอังกฤษมีกฎหมายอาญาที่ควบคุมการทุจริตโดยการใช้บัตรเครดิต 2 ฉบับ คือ

(1) พระราชบัญญัติลักทรัพย์ ค.ศ. 1968 และ 1978 (Theft Act 1968 และ 1978)

¹⁰⁴ Trade Description Act 1968, section 14: False or misleading statements as to services, ect.

¹⁰⁵ Consumer Protection Act 1968, s. 20: Offence of giving misleading indication

¹⁰⁶ Consumer Protection Act 1968, s. 22: Application to provision of services and facilities.

¹⁰⁷ Data Protection Act 1998, Schedule I.

(2) พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการปลอมแปลง ค.ศ. 1981 (Forgery and Counterfeiting Act 1981)

2.3 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต

บทบัญญัติในกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต อาจแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ตามลักษณะของผลการบังคับใช้ตามกฎหมาย ได้แก่ บทบัญญัติที่มีผลบังคับทางมาตรการทางการแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง กฎหมายบางฉบับอาจประกอบด้วยบทบัญญัติซึ่งมีผลบังคับใช้ในทั้งสามด้าน เช่น พระราชบัญญัติการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ. 1974 (Consumer Credit Act 1974) ส่วนในฉบับอื่น ๆ โดยเฉพาะในเรื่องของการกำหนดมาตรการลงโทษทางอาญาก็อาจมีกฎหมายซึ่งตราขึ้นเพื่อกำหนดโทษทางอาญาเป็นการเฉพาะ สำหรับมาตรการลงโทษทางปกครองนั้น นอกจากจะต้องพิจารณาถึงกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการขอใบอนุญาตและการควบคุมการดำเนินกิจการแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงองค์กรต่าง ๆ ซึ่งอาจมีบทบาทสำคัญในการที่จะควบคุมผู้ประกอบการอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ การศึกษาในผลบังคับจึงได้แยกออกเป็นสามส่วน ได้แก่ (1) มาตรการทางแพ่ง (2) มาตรการทางอาญา และ (3) มาตรการทางปกครอง แต่ในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะมาตรการทางแพ่ง เท่านั้น

มาตรการทางแพ่ง

2.3.1 ใช้บทบัญญัติในพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ. 1974 (Consumer Credit Act 1974) ควบคุมข้อต่อรองสินเชื่อที่ไม่เป็นธรรม (Extortionate Credit Bargain) บทบัญญัติควบคุมข้อตกลงการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค

บทบัญญัติในมาตรา 137 ถึง 140 ซึ่งบทบัญญัติควบคุมข้อต่อรองสินเชื่อที่ไม่เป็นธรรม (Extortionate Credit Bargain) หลักทั่วไป คือ ในกรณีที่มีคำร้องขอจากลูกหนี้¹⁰⁸ ศาลอาจแก้ไขเพิ่มเติมเงื่อนไขในข้อตกลงการให้สินเชื่อได้หากเห็นว่าข้อตกลงดังกล่าว มีข้อตกลงที่ไม่เป็นธรรม¹⁰⁹ ในกรณีนี้ มาตรา 140 ได้กำหนดเป็นข้อยกเว้นให้คำว่า “ข้อตกลงการให้สินเชื่อ” หมายความรวมถึงข้อตกลงที่เป็นข้อตกลงที่ไม่ถูกควบคุมด้วย

ข้อต่อรองสินเชื่อ (Credit Bargain) หมายถึง ข้อตกลงการให้สินเชื่อ และรวมถึงธุรกรรมอื่น ๆ ที่มีผลต่อการคำนวณค่าธรรมเนียมประกอบการให้สินเชื่อ¹¹⁰ และข้อ

¹⁰⁸ Consumer Credit Act 1974, Section 139.

¹⁰⁹ Consumer Credit Act 1974, Section 137 (1)

¹¹⁰ Consumer Credit Act 1974, Section 137 (2) (b)

ต่อรองดังกล่าวจะถือว่าเป็นธรรม (Extortionate) ในกรณีที่มีเงื่อนไขให้ลูกหนี้หรือญาติของลูกหนี้จ่ายเงินเป็นจำนวนมากเกินไป (Exorbitant) หรือขัดต่อหลักทั่วไปของการต่อรองอย่างเป็นธรรม (Ordinary Principles of Fair Dealing)¹¹¹

ในการพิจารณาว่าข้อต่อรองใดมีลักษณะของความไม่เป็นธรรมศาลจะคำนึงถึงหลักเกณฑ์ดังนี้¹¹² อัตราดอกเบี้ยในขณะทำข้อต่อรอง ลักษณะของลูกหนี้ (ซึ่งรวมถึง อายุ ประสบการณ์ สถานะทางเศรษฐกิจ และสุขภาพตลอดจนแรงกดดันทางการเงินที่ได้รับในขณะทำข้อต่อรอง) ลักษณะของเจ้าหนี้ (ซึ่งรวมถึง ความเสี่ยงที่ได้รับหลังจากได้คำนึงถึงมูลค่าของหลักประกัน) ในกรณีที่มีธุรกรรมอื่นเกี่ยวข้องให้พิจารณาถึงความจำเป็นที่จะต้องมีธุรกรรมดังกล่าว เพื่อป้องกันผลประโยชน์ของลูกหนี้หรือเจ้าหนี้ หรือปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น บทบัญญัติควบคุมเฉพาะข้อตกลงการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภคที่เป็นข้อตกลงที่ถูกควบคุม

2.3.2 บทบัญญัติควบคุมเฉพาะข้อตกลงการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภคที่เป็นข้อตกลงที่ถูกควบคุม

ข้อตกลงสินเชื่อบัตรเครดิตเป็นข้อตกลงการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภคที่ถูกควบคุมประเภทหนึ่ง และจะอยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติของพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ. 1974 (Consumer Credit Act 1974) ที่มีผลใช้บังคับเฉพาะข้อตกลงการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภคที่เป็นข้อตกลงที่ถูกควบคุม ซึ่งมีลักษณะการควบคุมทางแพ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ (1) การดำเนินงานภายใต้ข้อตกลง (Matters Arising During Currency) และ (2) ผลของการผิดนัดชำระหนี้และการบอกเลิกข้อตกลง (Default and Termination)

1) การดำเนินงานภายใต้ข้อตกลง (Matters Arising During Currency) ส่วนนี้ได้รับบัญญัติเกี่ยวกับความผิดที่เกี่ยวข้องของผู้ให้กู้ (Connected Lender Liability) ซึ่งผู้ออกบัตรเครดิตจะต้องรับผิดชอบร่วมกันกับและแทนผู้จำหน่ายสินค้า (Jointly and Severally Liable) ต่อผู้ถือบัตรเครดิต สำหรับการแสดงข้อมูลที่ไม่เป็นจริงหรือการผิดสัญญาของผู้จำหน่ายสินค้า ซึ่งรวมถึงความเสียหายที่ผู้ถือบัตรเครดิตได้รับอันเป็นผลมาจากเหตุดังกล่าวด้วย

ในเรื่องสิทธิและหน้าที่ของเจ้าหนี้ (ผู้ออกบัตรเครดิต) ได้บัญญัติไว้ว่า หากเจ้าหนี้ต้องการใช้สิทธิเรียกเก็บเงินก่อนกำหนดเวลาตามข้อตกลง เจ้าหนี้จะต้องแจ้งให้ลูกหนี้ (ผู้ถือบัตรเครดิต) ทราบล่วงหน้า¹¹³ และเจ้าหนี้ (ผู้ออกบัตรเครดิต) มีหน้าที่ต้องส่งสำเนาข้อตกลง

¹¹¹ Consumer Credit Act 1974, Section 138(1)

¹¹² Consumer Credit Act 1974, Section 138 (2)-(5).

¹¹³ Consumer Credit Act 1974, Section 76 Duty to give notice before taking certain action.

การให้สินเชื่อและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมกับแสดงสถานะของบัญชีและยอดค้างชำระของลูกหนี้ (ผู้ถือบัตรเครดิต) เมื่อลูกหนี้ร้องขอเป็นหนังสือ¹¹⁴

ในส่วนของความรับผิดชอบและข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ถือบัตรมีบัญญัติว่า หากบัตรถูกใช้โดยผู้ที่ไม่ใช่อำนาจ (Misuse) ลูกหนี้ (ผู้ถือบัตรเครดิต) จะไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นเมื่อมีการใช้บริการสินเชื่อ โดยผู้ที่ไม่ได้เป็นตัวแทนของลูกหนี้ แต่ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบในจำนวนไม่เกิน 50 ปอนด์ เมื่อมีการใช้บัตรในระหว่างที่บัตรดังกล่าวไม่ได้ใช้ในการครอบครองของผู้ที่ได้รับอนุญาตจากลูกหนี้ และต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากการใช้บัตรในครอบครองของผู้ที่ได้รับอนุญาตจากลูกหนี้ ยกเว้นถ้าลูกหนี้ได้แจ้งให้เจ้าหน้าที่ (ผู้ออกบัตร) ทราบแล้วว่าบัตรนั้นสูญหายหรือถูกขโมย¹¹⁵

2) ผลของการผิดนัดชำระหนี้และการบอกเลิกข้อตกลง (Default and Termination) เจ้าหน้าที่จะต้องส่งหนังสือบอกกล่าวการผิดนัดชำระหนี้ (Default Notice) ให้ลูกหนี้ทราบเป็นเวลาอย่างน้อยเจ็ดวัน¹¹⁶ ทั้งนี้ หนังสือบอกกล่าวนั้นจะต้องระบุข้อความดังนี้¹¹⁷

- (1) ลักษณะของการผิดสัญญา
- (2) การดำเนินการแก้ไขการผิดสัญญานั้นและกำหนดเวลาที่ต้องทำการแก้ไข
- (3) จำนวนค่าสินไหมทดแทนและกำหนดเวลาชำระเงิน
- (4) ผลของการไม่ปฏิบัติตามหนังสือบอกกล่าว

หากลูกหนี้ปฏิบัติตามเงื่อนไขในหนังสือบอกกล่าวการผิดนัดชำระหนี้จะถือว่าการผิดสัญญานั้นมิได้เกิดขึ้น¹¹⁸ แต่ถ้ามีการผิดนัดชำระหนี้ บทบัญญัติในมาตรา 93 ได้กำหนดข้อห้ามไม่ให้เจ้าหน้าที่เพิ่มอัตราดอกเบี้ย¹¹⁹ ตามปกติลูกหนี้มีสิทธิที่จะชำระหนี้ก่อนกำหนดได้ทุกเวลา¹²⁰ และเจ้าหน้าที่มีหน้าที่ต้องจัดเตรียมเอกสารแจ้งยอดหนี้ทั้งหมดของลูกหนี้ ซึ่งต้องระบุ

¹¹⁴ Consumer Credit Act 1974, Section 78 Duty to give information to debtor under running-account credit agreement.

¹¹⁵ Consumer Credit Act 1974, Section 83, 84.

¹¹⁶ Consumer Credit Act 1974, Section 87 Need for default notice.

¹¹⁷ Consumer Credit Act 1974, Section 88 Content and effect of default notice.

¹¹⁸ Consumer Credit Act 1974, Section 89 Compliance with default notice.

¹¹⁹ Consumer Credit Act 1974, Section 93 Interest not to be increased on default.

¹²⁰ Consumer Credit Act 1974, Section 94 Right to complete payments ahead of time.

วิธีคำนวณยอดหนี้ดังกล่าวให้แก่ลูกหนี้เมื่อมีการร้องขอ¹²¹ ในกรณีที่ไม่มีกรณีผิดนัดชำระหนี้ หากเจ้าหนี้ต้องการใช้สิทธิบอกเลิกข้อตกลง เจ้าหนี้จะต้องแจ้งให้ลูกหนี้ทราบเป็นเวลาอย่างน้อยเจ็ดวัน¹²²

ประเทศอังกฤษไม่มีกฎหมายควบคุมการประกอบธุรกิจบัตรเครดิตเป็นการเฉพาะ อย่างไรก็ตามการประกอบธุรกิจบัตรเครดิตต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ. 1974 (Consumer Credit Act 1974) ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีผลบังคับการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภคทุกประเภท และต้องอยู่ภายใต้บังคับของหลักกฎหมายทั่วไปในส่วนที่บทบัญญัติว่าด้วยการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ. 1974 มิได้กล่าวถึง นอกจากนี้ประเทศอังกฤษ ยังไม่มีบทบัญญัติถึงองค์กรควบคุมการประกอบธุรกิจด้วยบัตรเครดิตเป็นการเฉพาะ จึงต้องนำบทบัญญัติขององค์กรควบคุมการประกอบธุรกิจการให้สินเชื่อมาปรับใช้ ซึ่งได้แก่พระราชบัญญัติการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค (Consumer Credit Act 1974) พระราชบัญญัติการให้บริการและการตลาดเกี่ยวกับการเงิน (Financial Services and Markets Act 2000) และข้อบังคับธนาคาร (Banking Code)

3. รูปแบบของกฎหมายที่ใช้ควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตในต่างประเทศ¹²³

การประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต หรือการจัดตั้ง Credit Bureau ได้มีขึ้นในหลายประเทศทั่วโลก โดยส่วนใหญ่จะเป็นการดำเนินการโดยเอกชน เช่น ประเทศแคนาดา เดนมาร์ก เยอรมันนี นอร์เวย์ สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ธนาคารกลางเป็นผู้ดำเนินการ ได้แก่ ประเทศเบลเยียม และประเทศสเปน ซึ่งสำหรับประเทศสเปน มีการจัดตั้ง Credit Bureau 2 รูปแบบ คือ Credit Bureau ซึ่งดำเนินการโดยธนาคารกลาง จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมาย และ Credit Bureau ที่ตั้งขึ้นโดยองค์กรเอกชน ส่วนการควบคุมดูแลการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต หรือ Credit Bureau นี้ บางประเทศจะมีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการธุรกิจข้อมูลเครดิตเป็นการเฉพาะ เช่น ประเทศเบลเยียม แคนาดา และสหรัฐอเมริกา ส่วนบางประเทศไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ ซึ่งการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตดังกล่าวอาจอยู่

¹²¹ Consumer Credit Act 1974, Section 97 Duty to give information.

¹²² Consumer Credit Act 1974, Section 98 Duty to give notice of information (non-default case).

¹²³ สุตธนา พันธุ์ธรรณิกษ์, ศึกษาวิเคราะห์หลักกฎหมายเกี่ยวกับข้อมูลเครดิต ตามพระราชบัญญัติประกอบธุรกิจบัตรเครดิต พ.ศ. 2545, หน้า 24-46

ภายใต้กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ประเทศเดนมาร์ก ไอซ์แลนด์ สเปน และสหราชอาณาจักร ส่วนบางประเทศมีเพียงแนวปฏิบัติหรือจรรยาบรรณสำหรับผู้ประกอบธุรกิจประเภทนี้ เพื่อควบคุมการดำเนินการของ Credit Bureau เช่น ฮองกง และแอฟริกาใต้ เป็นต้น¹²⁴

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตในบทนี้ จะจำกัดเฉพาะกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตของประเทศสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร¹²⁵ เท่านั้น เนื่องจากเป็นประเทศที่มีพัฒนาการด้านการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตที่ค่อนข้างชัดเจน โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกามีการดำเนินธุรกิจนี้มานาน ประกอบกับในขั้นตอนของการร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเครดิต พ.ศ. 2545 ได้มีการศึกษาและนำหลักการบางส่วนของกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตของประเทศไทยมาเป็นแบบอย่าง และต่อมาได้มีการศึกษากฎหมายที่ใช้ในการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตของสหราชอาณาจักรเพิ่มเติมด้วย และเพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างรูปแบบการใช้กฎหมายในการควบคุมการประกอบธุรกิจเครดิตของทั้งสองประเทศกล่าวคือ

ประเทศสหรัฐอเมริกา นอกจากจะมีกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลทั่ว ๆ ไปที่ใช้ในภาครัฐ ซึ่งได้แก่ Privacy Act 1974 แล้วยังมีการออกกฎหมายหลายฉบับเพื่อใช้กับกิจการประเภทต่าง ๆ ซึ่งสำหรับกิจการเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ก็มีกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจรวบรวมข้อมูลความน่าเชื่อถือ ซึ่งได้แก่ Fair Credit Reporting Act 1971 เพื่อใช้สำหรับการประกอบธุรกิจนี้เป็นการเฉพาะ

ส่วนสหราชอาณาจักรนั้น ไม่มีการออกกฎหมายเพื่อควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตเป็นการเฉพาะ การประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตในสหราชอาณาจักรจึงอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยเรื่องการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งใช้กับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลทุกชนิด ได้แก่ Data Protection Act 1998

จึงเป็นที่น่าสังเกตว่าเทคนิคการตรากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาส่งผลแตกต่างกับเทคนิคการตรากฎหมายของประเทศในภาคพื้นยุโรปและสหราชอาณาจักร เนื่องจากประเทศภาคพื้นยุโรปและสหราชอาณาจักรไม่มีการตรากฎหมายเพื่อการประกอบธุรกิจข้อมูลส่วนบุคคลทั่ว ๆ ไป

¹²⁴ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ข้อมูลจากเอกสารประกอบการพิจารณาพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเครดิต, กรุงเทพมหานคร จากสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 11 กุมภาพันธ์ 2542

¹²⁵ สหราชอาณาจักร ประกอบไปด้วย ประเทศอังกฤษ สกอตแลนด์ เวลส์ และไอร์แลนด์เหนือ ซึ่งกฎหมาย Data Protection Act 1998 มีผลใช้บังคับกับสหราชอาณาจักร เพราะตัวบทใช้คำว่า United Kingdom

3. 1 รูปแบบการควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่เป็นรัฐรวมแบบสหรัฐ การตรากฎหมายจึงแบ่งออกเป็น 2 ระดับด้วยกัน คือ ระดับรัฐบาลกลาง และระดับมลรัฐ ซึ่งกฎหมายในระดับมลรัฐก็จะแตกต่างกันออกไปในแต่ละรัฐจึงไม่ขอกกล่าวถึงในที่นี้ ส่วนกฎหมายในระดับรัฐบาลกลางนั้นประเทศสหรัฐอเมริกาได้ตรากฎหมายเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลข่าวสารโดยแบ่งได้ ดังนี้

- 1) กฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อใช้ในภาครัฐ ซึ่งจะใช้กับหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรของรัฐบาลกลางเท่านั้น โดยมีการตรากฎหมายเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของรัฐบาลกลาง คือ Privacy Act 1974 ซึ่งกฎหมายนี้มีขอบเขตบังคับเฉพาะข้อมูลข่าวสารของบุคคลธรรมดาเท่านั้น ไม่รวมถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนิติบุคคลแต่อย่างใด
- 2) กฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อใช้ควบคุมการใช้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของเอกชน จะแบ่งตามประเภทของกิจการ เช่น¹²⁶
 - กิจการด้านสินเชื่อ ปรากฏอยู่ใน Fair Credit Reporting Act 1971 และ Equal Credit Opportunity Act 1977
 - กิจการด้านการเรียกเก็บหนี้ของสถาบันการเงิน ปรากฏอยู่ใน Fair Debt Collection Practice Act 1977
 - กิจการด้านการธนาคารหรือสถาบันการเงิน ปรากฏอยู่ใน Right to Financial Privacy Act 1978 และ Bank Secrecy Act 1970
 - กิจการด้านการศึกษา จะปรากฏอยู่ใน Family Educational Rights and Privacy Act 1974 เป็นต้น

ซึ่งกิจการด้านประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตจะอยู่ภายใต้กฎหมาย Fair Credit Reporting Act 1971 ดังที่จะได้กล่าวถึงต่อไปนี้

กฎหมายที่ใช้ในการควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต : Fair Credit Reporting Act

กฎหมาย Fair Credit Reporting Act 1971 หรือเรียกว่า FCRA เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับกับการประกอบธุรกิจรวบรวมและให้บริการข้อมูลใดๆ เกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของลูกค้าไม่ว่าจะเป็นน่าเชื่อถือทางด้านสินเชื่อ เช่น สถานะสินเชื่อ (Credit Standing), ความเหมาะสมของ

¹²⁶ กงจักร์ โพธิ์พร้อม ปัญหาทางกฎหมายมหาชนบางประการเกี่ยวกับการควบคุมการใช้ข่าวสารโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2529 หน้า 97-98

สินเชื่อ (Credit Worthiness), ความสามารถในการใช้สินเชื่อ (Credit Capacity), และยังรวมถึงความน่าเชื่อถือทางด้านอื่นๆ เช่น บุคลิก (Character), ลักษณะส่วนตัว (Personal Characteristic), ชื่อเสียง (General Reputation) และการใช้ชีวิต (Mode of Living) จึงไม่ได้จำกัดเฉพาะธุรกิจข้อมูลเครดิตหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้สินเชื่อของลูกค้าเป็นการเฉพาะเท่านั้น และผู้ประกอบการธุรกิจข้อมูลเครดิต หรือ Consumer Reporting Agency ที่รวบรวมข้อมูลลูกค้าเป็นการทั่วไปทั่วประเทศ¹²⁷ นอกจากจะจัดโดยที่ FCRA เป็นกฎหมายที่ใช้เฉพาะกับธุรกิจการรวบรวมข้อมูลความน่าเชื่อถือ จึงเป็นกฎหมายที่วางหลักเกณฑ์การดำเนินการในการประกอบธุรกิจนี้ไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยครอบคลุมรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการของบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตลอดจนวางกฎเกณฑ์การดำเนินการต่างๆ ที่เป็นลักษณะเฉพาะเจาะจงในการประกอบธุรกิจนี้โดยตรง จึงทำให้กฎหมายฉบับนี้มีความละเอียด ครบถ้วน และมีความชัดเจนในตัวเองอยู่มาก ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

3.1.1 หลักเกณฑ์ในการดำเนินการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต

1) การจัดตั้ง Consumer Reporting Agency

ผู้ประกอบการธุรกิจข้อมูลเครดิตในประเทศสหรัฐอเมริกา เรียกว่า Consumer Reporting Agency (CRA) ซึ่งกฎหมาย FCRA ไม่ได้กำหนดให้ Consumer Reporting Agency ต้องขอใบอนุญาตในการประกอบธุรกิจนี้แต่อย่างใด ฉะนั้น จึงเป็นการเปิดกว้างให้สามารถมีผู้ประกอบการรวบรวมข้อมูลความน่าเชื่อถือของบุคคลได้มากมายไม่มีการควบคุมตั้งแต่เริ่มต้น และสามารถมี Consumer Reporting Agency ได้โดยไม่จำกัดจำนวน และใช้ชื่อแตกต่างกันไปได้ ไม่มีการกำหนดแต่ผู้ประกอบการดังกล่าวก็จะปฏิบัติตามกฎหมาย FCRA ซึ่งได้วางกฎหมายในการดำเนินการต่างๆ ไว้อย่างละเอียด

2) ลักษณะของข้อมูลที่จัดเก็บ

กฎหมาย FCRA ของสหรัฐอเมริกา กำหนดให้ Consumer Reporting Agency สามารถรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลูกค้าได้อย่างกว้างขวาง ดังนี้

¹²⁷ Consumer Reporting Agency (CRA) ในประเทศสหรัฐอเมริกามี 2 ประเภท คือ CRA ที่ไม่ได้จัดเก็บข้อมูลลูกค้าทั่วประเทศ และ CRA ที่จัดเก็บข้อมูลลูกค้าทั่วประเทศ (Consumer Reporting Agency that complies and maintains files on consumers on a nationwide basis) เก็บข้อมูลความน่าเชื่อถือดังกล่าวแล้ว ยังจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการใช้บัญชีสินเชื่อของลูกค้า รวมไปถึงข้อมูลสาธารณะอื่น ๆ ของลูกค้าด้วย

1) รายงานลูกค้า¹²⁸ ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมของสินเชื่อของลูกค้า ภาวะของสินเชื่อ ความสามารถในการใช้สินเชื่อ พฤติกรรม ชื่อเสียงต่างๆ ไปบุคลิกลักษณะของบุคคล หรือรูปแบบการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นข้อมูลในลักษณะของการประเมินความเหมาะสมของสินเชื่อ หรือความน่าเชื่อถือของลูกค้า หรือความเห็นใด ๆ เกี่ยวกับลูกค้า โดยใช้เพื่อการพิจารณาสินเชื่อ การประกัน หรือการจ้างงาน ซึ่งการใช้ข้อมูลจากรายงานลูกค้าตามปกติ FCRA ไม่ได้กำหนดให้ผู้ให้ข้อมูลจาก CRA จะต้องได้รับการยินยอมเป็นหนังสือจากลูกค้าแต่อย่างใด

นอกจากนี้ Consumer Reporting Agency ที่รวบรวมและเก็บรักษาข้อมูลของลูกค้าเป็นการทั่วไปทั่วประเทศ (Consumer Reporting Agency that complies and maintains files on consumers on a nationwide basis¹²⁹) ยังสามารถจัดเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้ได้ด้วย

- (1) ข้อมูลข่าวสารสาธารณะ (Public Record Information)
- (2) ข้อมูลเกี่ยวกับบัญชีสินเชื่อของบุคคลซึ่งรวบรวมจากผู้ซึ่งจัดส่งข้อมูลดังกล่าวให้เป็นประจำเป็นทางค้าปกติ

2) ข้อมูลทางการแพทย์¹³⁰ หมายถึง ข้อมูลข่าวสารที่ได้มาโดยได้รับความยินยอมจากบุคคลซึ่งได้ให้ไว้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องโดยการเป็นแพทย์ผู้ได้รับอนุญาต หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์ โรงพยาบาล คลินิก หรือแหล่งใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับทางแพทย์

3) รายงานการสืบสวนลูกค้า¹³¹ (Investigative Consumer Report) หมายถึง รายงานเกี่ยวกับบุคคลในเรื่องความประพฤติ ชื่อเสียง อุปนิสัย หรือรูปแบบการดำเนินชีวิต ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์ หรือสอบถามจากเพื่อนบ้าน เพื่อน หรือคนคุ้นเคย

สำหรับการจัดเก็บและการใช้ข้อมูลทางการแพทย์ การจัดทำและการใช้รายงานการสืบสวนลูกค้า FCRA ได้กำหนดเงื่อนไขพิเศษที่ต้องปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะด้วย ดังที่จะได้กล่าวถึงต่อไป

3) ระยะเวลาในการจัดเก็บข้อมูล

¹²⁸ Fair Credit Reporting Act 1971, § 603 (d) ความหมายของ “Consumer Report” หรือ “รายงานลูกค้า”

¹²⁹ Fair Credit Reporting Act 1971, § 603 (p)

¹³⁰ Fair Credit Reporting Act 1971, § 603 (i)

¹³¹ Fair Credit Reporting Act 1971, § 603 (c)

FCRA ได้กำหนดระยะเวลาที่ CRA สามารถจัดเก็บข้อมูลของลูกค้าได้ โดยกำหนดให้กรณีข้อมูลเกี่ยวกับคดีล้มละลาย CRA จะรายงานได้ไม่เกิน 10 ปี คือ หากมีข้อมูลก่อน 10 ปี ก็จะไม่รายงาน ส่วนข้อมูลอื่น ๆ เช่น การฟ้องร้องคดีแพ่ง คำพิพากษาในคดีแพ่ง และรายงานการถูกจับกุมหรือข้อมูลเกี่ยวกับการจ่ายภาษีที่รัฐหรือท้องถิ่นมือสังหาริมทรัพย์ประกันการค้างชำระภาษี CRA จะรายงานย้อนหลังไปได้เพียงเกิน 7 ปี หรือจนกระทั่งข้อจำกัดของสถานะนั้น ๆ ได้เลยกำหนดไปแล้ว แล้วแต่กรณีใดจะยาวกว่ากัน¹³²

อย่างไรก็ตาม กรณีดังกล่าวก็ยังมีข้อยกเว้น กล่าวคือ หากเป็นกรณีที่เป็นกรณียางานข้อมูลเพื่อการให้สินเชื่อ หรือการประกันที่มีมูลค่าสูงกว่า 150,000 เหรียญสหรัฐ หรือการจ้างบุคคลใด ๆ เข้าทำงานซึ่งมีรายได้ต่อปีมากกว่า 75,000 เหรียญสหรัฐ CRA ก็สามารถรายงานข้อมูลดังกล่าวนี้ได้ ถึงแม้จะเป็นข้อมูลที่เกินกำหนดระยะเวลาการจัดเก็บตามที่กล่าวไปในวรรคก่อนแล้วก็ตาม¹³³

4) วัตถุประสงค์และหลักเกณฑ์ในการใช้ข้อมูล

FCRA ได้กำหนดวัตถุประสงค์¹³⁴ และหลักเกณฑ์ ในการใช้ข้อมูล ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นกรณียางานข้อมูลตามกรณีปกติ โดยถือเป็นวัตถุประสงค์ที่ได้รับอนุญาต ซึ่งได้แก่ การใช้ข้อมูลเพื่อการให้สินเชื่อหรือการประกัน หรือตามที่กำหนดไว้ใน Section 604 และการใช้ข้อมูลในกรณีพิเศษอื่น ๆ ซึ่งมีหลักเกณฑ์การใช้ข้อมูลที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) การใช้ข้อมูลในกรณีทั่วไป

โดยหลักแล้ว การจัดส่งข้อมูลไปยัง Consumer Reporting Agency เพื่อรวบรวมไว้ในระบบและประมวลผลเพื่อให้บริการข้อมูล และการใช้หรือเปิดเผยข้อมูลตามกฎหมาย FCRA ไม่ได้กำหนดให้ต้องมีความยินยอมจากบุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูลแต่อย่างใด แต่ FCRA ได้กำหนดในเรื่องวัตถุประสงค์ที่ได้รับอนุญาต (Permissible Purpose) ซึ่งผู้ใช้ข้อมูลจะต้องใช้ข้อมูลภายในขอบเขตวัตถุประสงค์ที่ได้รับอนุญาตนี้เท่านั้น นอกเหนือจากกรณีที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้รับอนุญาตแล้ว จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขพิเศษตามที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นกรณี ๆ ไป

2) การใช้ข้อมูลในกรณีที่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขพิเศษ

¹³² Fair Credit Reporting Act 1971, § 606 (a)

¹³³ Fair Credit Reporting Act 1971, § 606 (b)

¹³⁴ Fair Credit Reporting Act 1971, § 604 (a)

FCRA ได้กำหนดให้การใช้ข้อมูลบางประเภท หรือการใช้ข้อมูลเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะบางกรณีจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือวิธีการพิเศษ ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการในการใช้ข้อมูลในลักษณะดังกล่าว ดังนี้

- 1) การใช้ข้อมูลเพื่อการจ้างงาน¹³⁵ ผู้ใช้ข้อมูลจะต้องแจ้งให้ลูกค้าทราบเป็นลายลักษณ์อักษรว่าจะมีการใช้ข้อมูลหรือจัดหาข้อมูลของลูกค้าเพื่อวัตถุประสงค์ในการจ้างงานและจะต้องได้รับอนุญาตจากลูกค้าเป็นลายลักษณ์อักษรก่อนด้วย
- 2) การใช้ข้อมูลเพื่อเสนอข้อมูลใด ๆ ในธุรกรรมที่ลูกค้ามิได้เป็นผู้ริเริ่ม¹³⁶ ผู้ใช้ข้อมูลจะต้องได้รับอนุญาตจากลูกค้าในการให้ใช้ข้อมูลของลูกค้าเพื่อเสนอข้อเสนอในธุรกรรมที่ลูกค้ามิได้เป็นผู้ริเริ่ม แต่หากเป็นกรณีข้อเสนอที่มีลักษณะแน่นอน¹³⁷ ก็จะต้องมีการบอกกล่าวให้ลูกค้ามีสิทธิที่จะลบรายชื่อของตนออกจากบัญชีรายชื่อของ CRA ซึ่งกรณีนี้ผู้ใช้ข้อมูลจะใช้ข้อมูลลูกค้าได้ในกรณีที่ลูกค้าไม่แจ้งความจำนงขอลบรายชื่อตนเอง และข้อมูลที่ได้ก็จะเป็นข้อมูลในลักษณะจำกัดเฉพาะข้อมูลทั่ว ๆ ไปเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันว่าสิทธิของลูกค้าผู้เป็นเจ้าของข้อมูลจะยังคงได้รับการคุ้มครองอยู่
- 3) การจัดเก็บและใช้ข้อมูลทางการแพทย์ของลูกค้า¹³⁸ FCRA กำหนดให้การจัดเก็บข้อมูลทางการแพทย์จะต้องจัดเก็บโดยได้รับความยินยอมจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งในการเปิดเผยข้อมูลนี้จะต้องได้รับความยินยอมจากลูกค้าก่อน

¹³⁵ Fair Credit Reporting Act 1971, § 604 (p)

¹³⁶ Fair Credit Reporting Act 1971, § 604 (c)

¹³⁷ “ข้อเสนอที่มีลักษณะแน่นอนของการให้สินเชื่อหรือการประกัน” (Firm offer of credit or insurance) หมายถึง ข้อเสนอใด ๆ ที่ให้แก่ลูกค้าเกี่ยวกับการให้สินเชื่อหรือการประกัน ซึ่งกรณีจะเป็นไปตามข้อเสนอ นั้น หากลูกค้าได้รับการพิจารณาโดยใช้ข้อมูลจากรายงานลูกค้า ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ใช้สำหรับการคัดเลือกลูกค้าในการยื่นข้อเสนอ นั้น ๆ ยกเว้นว่า...
โปรดดู Fair Credit Reporting Act 1971, § 603 (1)

¹³⁸ Fair Credit Reporting Act 1971, § 604 (g)

- 4) การขอให้มีการจัดทำและการเปิดเผยรายงานการสืบสวนลูกค้า¹³⁹ (Investigative Consumer Report) จะต้องมีภาระแจ้งให้ลูกค้าทราบถึงการขอให้จัดทำรายงานนั้น และแจ้งว่าลูกค้ามีสิทธิที่จะขอให้เปิดเผยถึงลักษณะและขอบเขตของการสืบสวนและหากลูกค้าร้องขอก็ต้องชี้แจงลักษณะและขอบเขตของข้อมูลในรายงานนั้นให้ลูกค้าทราบ

นอกจากนั้น FCRA ยังได้อนุญาตให้มีการรับข้อมูลเกี่ยวกับลูกค้าเพื่อนำไปขายต่อได้¹⁴⁰ โดยในการนี้ ผู้ให้ข้อมูลต้องรับรองสถานะของผู้ใช้ข้อมูลต่อ และวัตถุประสงค์ในการใช้ข้อมูลนั้นต่อด้วย เพื่อควบคุมในการใช้ข้อมูลและวัตถุประสงค์ของการใช้ข้อมูลในกรณีดังกล่าว นั้น ยังคงอยู่ในกรอบของกฎหมาย

3.1.2 การคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูล

เนื่องจาก FCRA เป็นกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจรวบรวมข้อมูลความน่าเชื่อถือของบุคคล จึงมีการกำหนดสิทธิของเจ้าของข้อมูลไว้หลายประการ ดังต่อไปนี้

- (1) สิทธิที่จะรู้ถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตน

ลูกค้าผู้เป็นเจ้าของข้อมูลสามารถขอให้ CRA เปิดเผยรายงานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตนได้ โดย CRA จะต้องเปิดเผยข้อมูลที่อยู่ในรายงานข้อมูล รวมทั้งข้อมูลทางการแพทย์ และแหล่งข้อมูลผู้ให้ข้อมูลแก่ CRA และ CRA ต้องแจ้งให้ลูกค้าทราบถึงรายชื่อผู้ที่ใช้ข้อมูลในช่วงที่ผ่านมาสำหรับการใช้ข้อมูลเพื่อการจ้างงานใน 2 ปี หรือการใช้ข้อมูลกรณีอื่น ๆ ใน 1 ปีย้อนไปนับจากวันที่มีการขอข้อมูล¹⁴¹ การขอรายงานข้อมูลในกรณีปกตินี้ ลูกค้าต้องเสียค่าใช้จ่ายในการขอให้เปิดเผยข้อมูล¹⁴² จำนวนไม่เกิน 8.5 เหรียญสหรัฐ¹⁴³

¹³⁹ Fair Credit Reporting Act 1971, § 606

¹⁴⁰ Fair Credit Reporting Act 1971, § 607 (c)

¹⁴¹ Fair Credit Reporting Act 1971, § 609 (a)

¹⁴² Fair Credit Reporting Act 1971, § 612 (a)

¹⁴³ Federal Trade Commission ได้ขึ้นราคาจากไม่เกิน 8 เหรียญสหรัฐ เป็นไม่เกิน 8.5 เหรียญสหรัฐ มีผลตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2000

สำหรับกรณีที่ถูกคำขอให้เปิดเผยรายงานลูกค้าเนื่องจากลูกค้าได้รับผลจากการใช้ข้อมูลนั้น Consumer Reporting Agency จะไม่คิดค่าใช้จ่าย หากลูกค้าร้องขอภายใน 60 วัน หลังจากที่ถูกคำได้รับแจ้งจากผู้ให้สินเชื่อถึงการกระทำที่เป็นผลร้าย¹⁴⁴

นอกเหนือจากการขอรายงานข้อมูลในกรณีที่ได้กล่าวไปแล้ว ลูกค้ายังมีสิทธิที่จะขอรายงานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตนได้ไม่เกินปีละ 1 ครั้ง โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย หากสามารถชี้แจงให้ CRA เห็นได้ว่า¹⁴⁵

- 1) ลูกค้าไม่มีงานทำ และตั้งใจที่จะสมัครงานในระยะเวลาระหว่าง 60 วันนับจากวันที่ ได้ทำหนังสือรับรองนี้
- 2) ลูกค้าได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐบาลอยู่ หรือ
- 3) ลูกค้ามีเหตุผลที่เชื่อถือได้ว่าข้อมูลของลูกค้าที่รวบรวมอยู่ใน CRA นั้น เป็นข้อมูลที่ไม่ถูกต้องเนื่องจากการหลอกลวง

(2) สิทธิในการได้รับแจ้งกรณีถูกปฏิเสธสินเชื่อ¹⁴⁶

กรณีที่มีการใช้ข้อมูลจาก CRA และเป็นเหตุให้ลูกค้าได้รับผลร้ายใดๆ เกี่ยวกับการให้บริการ เช่น ถูกปฏิเสธสินเชื่อ หรือการรับประกัน หรือการจ้างงาน ผู้ใช้ข้อมูลจะต้องแจ้งให้ลูกค้าทราบเกี่ยวกับชื่อ ที่อยู่ และเบอร์โทรศัพท์ของ CRA ที่จัดหาข้อมูลนั้น ๆ ให้กับผู้ใช้ข้อมูล เพื่อให้ลูกค้าได้ทราบว่าข้อมูลเกี่ยวกับตนเป็นอย่างไร และหากลูกค้าร้องขอ CRA จะต้องเปิดเผยข้อมูลและรายชื่อผู้ที่ใช้ข้อมูลนั้น ๆ ในช่วงระยะเวลาหนึ่งให้แก่ลูกค้าด้วย ซึ่งกรณีที่ลูกค้าขอรายงานข้อมูลอันเกี่ยวกับตนเนื่องจากเหตุได้รับผลร้ายเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตนนี้ จะไม่มีการคิดค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด ถ้าลูกค้าได้ขอให้เปิดเผยข้อมูลภายใน 60 วันนับแต่ได้รับการแจ้งเกี่ยวกับผลร้ายหรือปฏิเสธการให้บริการดังกล่าว

(3) สิทธิที่จะรู้จะเกี่ยวกับรายงานการสืบสวนลูกค้า (Investigative consumer report)¹⁴⁷

FCRA กำหนดให้ผู้ใ้รายงานการสืบสวนลูกค้าต้องแจ้งให้ลูกค้าทราบอย่างชัดเจนและถูกต้องว่ารายงานดังกล่าวประกอบไปด้วยข้อมูลข่าวสารในเรื่องเกี่ยวกับความประพฤติ ชื่อเสียงทั่วไป อุปนิสัยส่วนตัว และรูปแบบการดำเนินชีวิตของลูกค้า และการแจ้งดังกล่าวจะต้อง

¹⁴⁴ Fair Credit Reporting Act 1971, § 612 (b)

¹⁴⁵ Fair Credit Reporting Act 1971, § 612 (c)

¹⁴⁶ Fair Credit Reporting Act 1971, § 615 (a)

¹⁴⁷ Fair Credit Reporting Act 1971, § 606 (a), (b)

แจ้งเป็นหนังสือ ในเวลาไม่เกิน 3 วัน นับแต่วันที่มีการร้องขอรายงานดังกล่าว อย่างไรก็ตาม CRA ไม่จำเป็นต้องเปิดเผยแหล่งที่มาของผู้ให้ข้อมูลเช่นนั้น

(4) สิทธิในการโต้แย้งกรณีพบว่าข้อมูลมีความผิดพลาด¹⁴⁸

ในกรณีที่พบว่าข้อมูลมีความผิดพลาด FCRA ได้กำหนดสิทธิแก่ลูกค้านำในการโต้แย้งความผิดพลาดของข้อมูล โดย CRA และผู้ให้ข้อมูลแก่ CRA มีหน้าที่ที่จะต้องแก้ไขข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือไม่สมบูรณ์ในรายงานข้อมูลของลูกค้า โดยลูกค้ามีสิทธิที่จะชี้แจงไปยัง CRA เป็นลายลักษณ์อักษร ว่ารายงานข้อมูลเกี่ยวกับตนนั้นไม่ถูกต้อง โดยปกติ CRA จะต้องสอบสวนรายงานการดังกล่าวภายใน 30 วัน โดยต้องแจ้งการโต้แย้งดังกล่าวไปยังผู้ให้ข้อมูลแก่ CRA ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องยกเว้นแต่ว่าการโต้แย้งนั้น พิสูจน์ได้ว่าเป็นการหลอกลวงหรือไม่มีสาระ และผู้ให้ข้อมูลแก่ CRA จะต้องตรวจสอบความถูกต้องและรายงานผลไปยัง CRA ถ้าปรากฏว่าข้อมูลนั้นมีความคลาดเคลื่อนจริง CRA จะต้องแจ้งผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดถึงการแก้ไขข้อมูลในรายงานข้อมูลของลูกค้าด้วย¹⁴⁹

เมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้น CRA จะต้องแจ้งผลการสอบสวนแก่ลูกค้าเป็นลายลักษณ์อักษร และให้สำเนารายงานข้อมูลที่มีการแก้ไขแก่ลูกค้าโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย และถ้าลูกค้านำร้องขอ CRA จะต้องแจ้งการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ไปยังผู้ใช้ข้อมูลที่ได้ใช้รายงานข้อมูลก่อนหน้านั้น ภายในระยะเวลาที่กำหนด เช่น ภายในระยะเวลา 2 ปี สำหรับผู้ที่รับข้อมูลไปใช้ในกรณีทั่วไป และ 6 เดือนสำหรับผู้รับข้อมูลไปใช้เพื่อการจ้างงาน¹⁵⁰ และในกรณีที่ไม่มี การแก้ไขข้อมูลตามที่ลูกค้าโต้แย้งไปยัง CRA ลูกค้ามีสิทธิที่จะเขียนคำชี้แจงข้อโต้แย้งใด ๆ ลงในรายงานของตนไม่เกิน 100 คำ และ CRA จะต้องเพิ่มข้อความโต้แย้งของลูกค้าลงในรายงานข้อมูลของลูกค้าด้วย¹⁵¹

(5) สิทธิในการป้องกันข้อเสนอลูกค้าไม่ได้เป็นผู้ริเริ่ม¹⁵²

FCRA ได้กำหนดให้ลูกค้ามีสิทธิที่จะเลือกไม่รับข้อเสนอในธุรกรรมที่ตนไม่ได้เป็นผู้ริเริ่มโดยลูกค้าสามารถเลือกที่จะกันชื่อของตนจากรายการของ CRA สำหรับการรับข้อเสนอใด ๆ เกี่ยวกับสินเชื่อหรือการประกันที่ตนมิได้ริเริ่ม เนื่องจากผู้ให้สินเชื่อหรือผู้รับประกันอาจใช้

¹⁴⁸ Fair Credit Reporting Act 1971, § 611

¹⁴⁹ Fair Credit Reporting Act 1971, § 611 (a)

¹⁵⁰ Fair Credit Reporting Act 1971, § 611 (d)

¹⁵¹ Fair Credit Reporting Act 1971, § 611 (b)

¹⁵² Fair Credit Reporting Act 1971, § 604 (c)

ข้อมูลจาก CRA เป็นพื้นฐานในการส่งคำเสนอหรือคำเชื้อเชิญต่างๆ เกี่ยวกับสินเชื่อหรือการประกัน ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวที่ส่งมานั้นจะต้องมีการแจ้งหมายเลขโทรศัพท์ที่ให้ผู้ค้าสามารถโทรแจ้งได้กรณีที่ต้องการให้ชื่อและที่อยู่ของตนถูกลบออกจากรายการที่จะส่งมาในอนาคต เมื่อได้บอกกล่าวการลบชื่อของตนแล้ว ชื่อของผู้ค้าจะไม่ถูกรบกวนในการส่งข้อเสนอดังกล่าวอีกเป็นระยะเวลา 2 ปี หรือหากผู้ค้าได้แจ้งบอกกล่าวการลบชื่อของตนออกโดยทำเป็นหนังสือไปยัง CRA การบอกกล่าวนั้นจะมีผลตลอดไป¹⁵³

3.1.3 การกำกับดูแลการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต

1) องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต¹⁵⁴

การประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตในประเทศสหรัฐอเมริกา มีองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจตราสอดส่องดูแลการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งได้แก่ Federal Trade Commission (FTC) ภายใต้อำนาจหน้าที่ตาม Federal Trade Commission Act ซึ่งองค์กรนี้จะมีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลการดำเนินการของ Consumer Reporting Agency และบุคคลอื่น ยกเว้นกรณีที่ FCRA กำหนดเป็นกรณีพิเศษในการนั้นๆ อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานอื่นๆ

Federal Trade Commission มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- 1) อำนาจในการดำเนินการ สอบสวน และบังคับการ รวมทั้งอำนาจในการออกกฎหรือระเบียบต่างๆ เกี่ยวกับการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย Fair Credit Reporting Act และเพื่อการรวบรวมรายงาน เอกสาร และการปรากฏของพยานหลักฐานที่เป็นเงื่อนไขตาม Federal Trade Commission Act ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของข้อกำหนดนี้
- 2) อำนาจในการดำเนินคดีกับผู้ฝ่าฝืนข้อกำหนดใด ๆ ที่กำหนดไว้ใน FCRA เพื่อเรียกค่าปรับ

2) มาตรการทางกฎหมาย

สำหรับมาตรการทางกฎหมายในกรณีที่มีการกระทำใด ๆ ที่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย FCRA นี้แบ่งออกเป็นมาตรการทางแพ่งและทางอาญา กล่าวคือ

- 1) มาตรการทางแพ่ง¹⁵⁵ กำหนดให้การกระทำใด ๆ ที่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายฉบับนี้ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม

¹⁵³ Fair Credit Reporting Act 1971, § 604 (c) (3)

¹⁵⁴ Fair Credit Reporting Act 1971, § 621

ผู้เสียหายสามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลได้เอง เพื่อขอให้มีการชดเชยค่าใช้จ่ายต่อผู้เสียหาย โดยศาลอาจกำหนดค่าเสียหายที่เป็นโทษเพิ่มเติมด้วยในกรณีที่ศาลเห็นว่าเป็นการกระทำโดยจงใจ

2) มาตรการในทางอาญา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1) การฝ่าฝืนข้อกำหนดตามกฎหมายนี้ให้ถือว่าเป็นความผิด¹⁵⁶ และผู้ที่มีอำนาจในการดำเนินการในกรณีนี้คือ Federal Trade Commission ในการที่จะบังคับการตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย Federal Trade Commission Act และหากบุคคลผู้ฝ่าฝืนนั้นไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของ Federal Trade Commission จากนั้น Federal Trade Commission สามารถฟ้องคดีต่อศาลได้ โดยศาลอาจกำหนดค่าปรับสำหรับการฝ่าฝืน ข้อกำหนดของกฎหมายไว้ไม่เกิน 2,500 เหรียญสหรัฐ สำหรับการกระทำหนึ่งความผิดซึ่งในการพิจารณาจำนวนค่าปรับนี้ ศาลอาจพิจารณาจากระดับความผิด ประวัติการกระทำผิด ความสามารถในการชำระเงิน ผลกระทบต่อความสามารถในการดำเนินธุรกิจต่อไป และกรณีอื่นๆ ที่จำเป็น

2.2) การกระทำที่ FCRA กำหนดให้เป็นความผิดและต้องรับโทษในทางอาญาโดยเฉพาะมี 2 กรณี คือ การได้รับข้อมูลมาโดยการหลอกลวง (False pretense) และการที่พนักงาน หรือลูกจ้างเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับลูกค้าโดยไม่ได้รับอนุญาต¹⁵⁷ ซึ่งทั้ง 2 กรณี FCRA ได้กำหนดโทษปรับ หรือโทษจำคุก โดยโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ

จากที่ได้กล่าวไปข้างต้นเกี่ยวกับกฎหมาย Fair Credit Reporting Act 1971 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้เฉพาะกับธุรกิจการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลความน่าเชื่อถือของลูกค้า หรือข้อมูลเครดิตนั้น “จะเห็นได้ว่า FCRA ไม่ได้กำหนดให้ต้องมีความยินยอมจากลูกค้าผู้เป็นเจ้าของข้อมูล

¹⁵⁵ Fair Credit Reporting Act 1971, § 616, 617

¹⁵⁶ Fair Credit Reporting Act 1971, § 621 (a) (1), (2)

¹⁵⁷ Fair Credit Reporting Act 1971, § 620

ก่อน ซึ่งไม่ได้หมายความว่า กฎหมายดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาจะละเลยความสำคัญในการให้เจ้าของข้อมูลมีส่วนร่วมในธุรกรรมซึ่งก่อให้เกิดความจำเป็นในการเรียกดูข้อมูล ในทางตรงกันข้าม นอกเหนือจากข้อยกเว้นเพียงบางประการแล้ว กฎหมายนี้ได้กำหนดให้ลูกค้าซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูลเองเป็นผู้ริเริ่มธุรกรรมที่ก่อให้เกิด “วัตถุประสงค์ที่ได้รับอนุญาต” (Permissible purpose) ตามที่ระบุไว้ใน Section 604 ของ FCRA เพื่อที่จะให้ผู้ให้สินเชื่อหรือผู้ใช้ข้อมูลสามารถเข้าถึงรายงานข้อมูลของลูกค้าได้ และภาระความรับผิดชอบจะเป็นของผู้ให้สินเชื่อซึ่งเป็นผู้เรียกดูข้อมูลเอง ที่จะต้องเรียกดูข้อมูลเพื่อใช้ในวัตถุประสงค์ที่ได้รับอนุญาตเท่านั้น นอกจากนี้ ในประเทศสหรัฐอเมริกา ยังมีหลักคิดในเรื่องที่ว่าผู้บริโภคหรือลูกค้าซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูล ได้ให้ความยินยอมโดยปริยายจากการกระทำของเขาเองกล่าวคือ การที่ลูกค้าแสวงหาประโยชน์โดยการขอสินเชื่อลูกค้าได้ก่อให้เกิดความประสงค์ที่ได้อนุญาตให้ผู้ให้สินเชื่อสามารถทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเขาได้ ซึ่งการที่ลูกค้าเป็นผู้ริเริ่มเองนี้มีผลเท่ากับเป็นการให้ความยินยอมแล้ว, ในทางปฏิบัติ บริษัทผู้ให้บริการข้อมูล หรือ Consumer Reporting Agency ในสหรัฐอเมริกาจึงระบุให้ผู้ให้สินเชื่อลงนามในสัญญา เพื่อแสดงเจตนาว่าผู้ให้สินเชื่อจะเข้าดูข้อมูลก็เฉพาะภายในกรอบวัตถุประสงค์ที่ได้รับอนุญาตตามที่ได้กำหนดไว้ใน FCRA เท่านั้น และขึ้นอยู่กับ CRA ว่า จะดำเนินการตรวจสอบเท่าที่จำเป็นเพื่อให้แน่ใจว่าผู้ให้สินเชื่อนั้นมีอยู่จริงและเป็นผู้ให้สินเชื่อจริง ซึ่งหาก CRA ไม่ได้ตรวจสอบดังกล่าว ก็อาจถือเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย FCRA ซึ่งจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายของลูกค้าผู้เป็นเจ้าของข้อมูลด้วย¹⁵⁸

อนึ่ง ถึงแม้ว่า FCRA จะไม่ได้กำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมในการเปิดเผยข้อมูล แต่ในใบสมัครเพื่อขอสินเชื่อส่วนใหญ่โดยทั่วไป ก็จะมีข้อความกำหนดว่าลูกค้าที่ลงนามในใบสมัครนั้นตกลงที่จะให้สถาบันการเงินผู้ให้สินเชื่อเข้าถึงรายงานข้อมูลของลูกค้า และให้ผู้ให้สินเชื่อสามารถรายงานประวัติการใช้สินเชื่อของลูกค้าไปยัง CRA ได้ด้วย ซึ่งวิธีดังกล่าวนี้ถือเป็นความสมัครใจ และไม่ได้ถูกบังคับโดยกฎหมาย อย่างไรก็ตาม การระบุให้สถาบันผู้ให้สินเชื่อจัดให้มีข้อความดังกล่าวนี้ในใบสมัครเพื่อขอสินเชื่อกลับเป็นที่ต้องการมากกว่าการให้กฎหมายกำหนดว่า จะต้องมีคามยินยอมเป็นหนังสือ ซึ่งถ้ากฎหมายระบุให้ลูกค้าต้องลงนามให้ความยินยอมก่อน อาจจะเป็นการลดความน่าเชื่อถือของระบบการรายงานข้อมูลเครดิตให้น้อยลงด้วย เพราะจะเป็นข้ออ้างให้สถาบันการเงินบางแห่งทำการตลาดโดยอ้างกับลูกค้าว่าสถาบันการเงินของเขาไม่ต้อง

¹⁵⁸ Barry Connelly, President of Associated Credit Bureau, Inc. (Consumer Data Industry Association), “The US Fair Credit Reporting Act does not require consumer consent before the consumer reporting agency issues a credit report” <http://www.ediaonline.org> สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2554

รายงานข้อมูลให้กับบริษัทข้อมูลเครดิต หรือ CRA หากเกิดกรณีเช่นนี้ ข้อมูลทั้งหลายที่จำเป็นก็จะไม่ได้ถูกจัดเก็บอยู่ในระบบสำหรับให้บริการแก่สถาบันการเงิน ซึ่งจะก่อให้เกิดความอ่อนแอ ไร้ประสิทธิภาพของระบบการเงินการธนาคาร และเท่ากับเป็นการปล่อยให้ลูกค้าที่มีประวัติการชำระสินเชื่อไม่ดีสามารถเลือกที่จะไม่อยู่ในระบบได้

ซึ่งจะเห็นได้ว่า FCRA เป็นบทบัญญัติเพื่อกำกับตรวจสอบตนเอง กล่าวคือ

(1) ถ้าสถาบันการเงินผู้ให้สินเชื่อเข้าถึงรายงานข้อมูล โดยปราศจากวัตถุประสงค์ที่ได้รับอนุญาต ผู้นั้นไม่เพียงแต่จะต้องรับผิดชอบต่อลูกค้าผู้เป็นเจ้าของข้อมูลที่ถูกธุรกรรมสิทธิส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังถือว่าต้องรับผิดชอบต่อบริษัทผู้ให้บริการข้อมูล หรือ Consumer Reporting Agency ที่นำรายงานข้อมูลของบริษัทไปใช้โดยไม่ชอบ โดยมีบทกำหนดโทษสำหรับการฝ่าฝืนกฎหมายด้วย ดังนั้น สถาบันการเงินผู้ให้สินเชื่อและพนักงานของสถาบันผู้ให้สินเชื่อ จะต้องตระหนักดีว่าเป็นการละเมิดกฎหมายหากเข้าถึงข้อมูล โดยปราศจากวัตถุประสงค์ที่ได้รับอนุญาต และ

(2) FCRA เป็นกฎหมายที่กำกับตรวจสอบตนเองโดยการให้ลูกค้าผู้เป็นเจ้าของข้อมูลนั้นสามารถเข้าถึงรายงานข้อมูลของตนได้สะดวก และสามารถตรวจสอบได้หากพบว่ามี การเข้าถึงข้อมูลโดยธุรกรรมที่ตนมิได้เป็นผู้ริเริ่ม และหากลูกค้าโต้แย้งการเรียกดูข้อมูลนั้นไม่ได้เกิดจากการริเริ่มของตน จะต้องมีการสืบสวนเพื่อพิสูจน์ว่าการเรียกดูข้อมูลดังกล่าวเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ที่ได้รับอนุญาตหรือไม่ ดังนั้น ถึงแม้จะกำหนดให้ลูกค้าต้องให้ความยินยอมเป็นหนังสือก่อน ก็ไม่สามารถยับยั้งการฝ่าฝืนกฎหมายนี้ได้ หากผู้ให้สินเชื่อเรียกดูข้อมูลโดยไม่มีหนังสือยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร ก็อาจอ้างว่าได้มีหนังสือให้ความยินยอมจากลูกค้าแล้ว ซึ่งจะก่อให้เกิดภาระในการตรวจสอบถึงความครบถ้วนของหนังสือให้ความยินยอมในภายหลังด้วย

3.2 รูปแบบการควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตของสหราชอาณาจักร

สหราชอาณาจักรมีการตรากฎหมายเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลข่าวสาร โดยสาเหตุมาจากประเทศต่าง ๆ ในยุโรปตอนเหนือได้ดำเนินการจัดให้มีกฎหมายเพื่อคุ้มครองการเก็บและการใช้ข้อมูลข่าวสาร และมีการเคลื่อนไหวในประชาคมเศรษฐกิจยุโรป อันทำให้เกิดการจัดทำ Convention for the Protection of Individuals with Regard to Automatic Processing of Personal Data ซึ่งเป็นอนุสัญญาเกี่ยวกับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลด้วยคอมพิวเตอร์ เพื่อเป็นการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน European Commission จึงได้กำหนดให้รัฐสมาชิกของกลุ่มประชาคมยุโรปลงนามและให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาดังกล่าว เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม ค.ศ. 1981 และเพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามอนุสัญญาดังกล่าว จึงได้ตรากฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิส่วนตัวอันเกี่ยวกับการใช้ข้อมูล

ข่าวสาร โดยมีชื่อว่า Data Protection Act 1984¹⁵⁹ โดยเป็นกฎหมายที่ใช้ควบคุมการใช้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับบุคคลในทุกประเภทกิจการทั้งภาครัฐและเอกชน¹⁶⁰ จึงรวมถึงกิจการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตที่อยู่ภายใต้กฎหมายฉบับนี้ด้วย

กฎหมายที่ใช้ในการควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต : Data Protection Act 1998 และ Consumer Credit Act 1974¹⁶¹

การควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตของสหราชอาณาจักรนั้น โดยหลักแล้วจะอยู่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย Data Protection Act 1998 ซึ่งเป็นกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและกฎหมายดังกล่าวไม่ได้ครอบคลุมเฉพาะข้อมูลเครดิตที่เป็นสินเชื่อเกี่ยวกับการบริโภคเท่านั้น แต่ยังรวมถึงข้อมูลเครดิตที่เป็นสินเชื่อเพื่อการพาณิชย์ด้วย หากเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหรือสามารถระบุถึงตัวบุคคลได้แล้ว ถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะอยู่ในฐานะที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจการค้าก็ตาม ข้อมูลนั้นก็จัดเป็นข้อมูลเครดิตของบุคคล ซึ่งเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ที่จะต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย Data Protection Act 1998 ดังนั้น การประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตจึงถือเป็นธุรกิจเกี่ยวกับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลที่จะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การดำเนินการในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลภายใต้กฎหมายฉบับดังกล่าวด้วย

แต่เนื่องจากการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ยังมีลักษณะที่แตกต่างจากการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลทั่ว ๆ ไปอยู่บ้าง ในประการที่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อผู้บริโภคด้วย ดังนั้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของลูกค้าสินเชื่อ จึงได้มีการกำหนดไว้เพิ่มเติมในกฎหมาย Consumer Credit Act 1974 ซึ่งกฎหมาย Data Protection Act 1998 ครอบคลุมไปไม่ถึง เช่น การกำหนดให้ลูกค้าผู้มีสิทธิตามกฎหมาย Consumer Credit Act 1974 ในการที่จะขอให้บริษัทข้อมูลเครดิต หรือ Credit Reference Agency (CRA) เปิดเผยข้อมูลให้แก่ตน หรือแก้ไขความผิดพลาดของข้อมูล และนอกจากลูกค้าที่เป็นเจ้าของข้อมูลภายใต้กฎหมาย Data Protection Act 1998 อันได้แก่บุคคลธรรมดาแล้ว Consumer Credit Act 1974 ยังกำหนดให้เพิ่มเติมถึงลูกค้าที่เป็นห้างหุ้นส่วนหรือการรวมกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้เป็นองค์กรที่มีสถานะทางกฎหมายด้วย¹⁶² และในเรื่องของสิทธิของ

¹⁵⁹ ปัจจุบันได้ถูกยกเลิก และประกาศใช้กฎหมาย Data Protection Act 1998 แทนฉบับเดิม

¹⁶⁰ ชื่นอริ มาลีศรีประเสริฐ การคุ้มครองสิทธิส่วนตัวกับการสื่อสารสนเทศ วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2539 หน้า 129

¹⁶¹ R.M. Goode, O.B.E., LL.B., Introduction to The Consumer Credit Act 1974. (London: Butterworth & Co. (Publishers) Ltd., 1974)

¹⁶² Consumer Credit Act 1974, Section 158 แก้ไขเพิ่มเติมโดย Section 62 ของ Data Protection Act 1998

เจ้าของข้อมูลในการโต้แย้งความผิดพลาดของข้อมูล ซึ่งกฎหมาย Data Protection Act 1998 ไม่ได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะสำหรับธุรกิจข้อมูลเครดิต กฎหมาย Consumer Credit Act 1974 ก็กำหนดมาตรการในการใช้สิทธิโต้แย้งความผิดพลาดของข้อมูลมาเสริมในส่วนดังกล่าวนี้ด้วย

3.2.1 หลักเกณฑ์ในการดำเนินการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต

(1) การจดทะเบียนและการขออนุญาตประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต

ตามกฎหมาย Data Protection Act 1998 กำหนดให้ผู้ควบคุมข้อมูล หรือ Data Controller จัดทำ Notification เพื่อขอจดทะเบียนการถือครองข้อมูลต่อ The Commissioner ซึ่งบุคคลทั่วไปสามารถขอตรวจสอบทะเบียนเหล่านั้นได้ว่าผู้ควบคุมข้อมูลถือครองและประมวลผลข้อมูลประเภทใด มีวัตถุประสงค์การใช้ข้อมูลอย่างไร และเปิดเผยข้อมูลนั้นให้กับใครบ้าง¹⁶³ ซึ่งบริษัทข้อมูลเครดิต หรือ Credit Reference Agency (CRA) ในฐานะเป็นผู้ที่ควบคุมข้อมูลเครดิต จึงเป็น Data Controller ตามกฎหมายฉบับนี้ด้วย จึงอยู่ในบังคับต้องดำเนินการจดทะเบียนการถือครองข้อมูลต่อ The Commissioner นอกจากนี้ ผู้ประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตในสหราชอาณาจักรยังต้องขอใบอนุญาตในการประกอบกิจการจาก The Director ตามกฎหมาย Consumer Credit Act 1974 อีกด้วย เนื่องจากการประกอบธุรกิจในลักษณะของธุรกิจที่สนับสนุนกิจการสินเชื่อ จึงอยู่ภายใต้กฎหมายดังกล่าว¹⁶⁴

(2) ลักษณะของข้อมูลที่จัดเก็บ

ขอบเขตลักษณะของข้อมูลที่ Credit Reference Agency สามารถจัดเก็บได้สำหรับการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตนี้ ไม่มีการกำหนดไว้โดยเฉพาะเจาะจงในกฎหมาย Data Protection Act 1998 และ Consumer Credit Act 1974 ทั้งนี้ เนื่องจากกฎหมายทั้งสองฉบับนี้ไม่ได้บัญญัติขึ้นเพื่อใช้บังคับกับการประกอบธุรกิจนี้เป็นการเฉพาะ แต่โดยปกติแล้ว ผู้ประกอบการข้อมูลเครดิต หรือ Credit Reference Agency จะจัดเก็บข้อมูลเฉพาะที่เกี่ยวกับสถานะทางการเงินของลูกค้า หรือ ข้อมูลสินเชื่อเท่านั้น ไม่มีการจัดเก็บข้อมูลอื่น ๆ เช่น ชื่อเสียง บุคลิก ลักษณะ และพฤติกรรมการใช้ชีวิตของลูกค้า และไม่มีการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นความเห็นใด ๆ เกี่ยวกับลูกค้าด้วย ข้อมูลที่ CRA จัดเก็บ ได้แก่

¹⁶³ Data Protection Act 1998, Section 18

¹⁶⁴ Consumer Credit Act 1974, Section 147, 21

- 1) ข้อมูลสาธารณะ หรือ Public Information¹⁶⁵ ซึ่งเป็นข้อมูลที่เปิดเผยแล้วต่อสาธารณะ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับคำพิพากษาของศาล และข้อมูลคดีล้มละลาย เป็นต้น
- 2) ข้อมูลบัญชีสินเชื่อ คือข้อมูลที่ได้มาจากบริษัทผู้ให้บริการกู้ยืมรายใหญ่หลายบริษัทในสหราชอาณาจักร ที่เกิดจากการตกลงที่จะแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดของสินเชื่อของลูกค้าของตนระหว่างกัน เพื่อสามารถตรวจสอบผู้ขอกู้ว่าบุคคลที่สมัครขอสินเชื่อนั้นมีประวัติการชำระหนี้เป็นอย่างไร ผู้ให้กู้เหล่านี้จะจัดส่งข้อมูลของลูกค้าของตนมายัง CRA เพื่อปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยทุกเดือน

(3) วัตถุประสงค์และหลักเกณฑ์ในการใช้ข้อมูล

Data Protection Act 1998 และ Consumer Credit Act 1974 ไม่ได้บัญญัติขึ้นมาเพื่อใช้บังคับกับการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตเป็นการเฉพาะ จึงไม่มีการกำหนดวัตถุประสงค์และหลักเกณฑ์ในการใช้ข้อมูลเครดิต อย่างไรก็ตาม Data Protection Act 1998 ได้กำหนดให้บุคคลหรือองค์กรที่จัดเก็บและประมวลผลข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลจะต้องจดทะเบียนและขออนุญาตต่อ The Commissioner ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ซึ่งในการจดทะเบียนนั้น จะต้องมีการระบุถึงลักษณะของข้อมูลที่จัดเก็บหรือประมวลผล วัตถุประสงค์ในการใช้ข้อมูล และผู้ที่จะได้รับการเปิดเผยข้อมูล ดังนั้น Credit Reference Agency จึงต้องเปิดเผยข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้และเปิดเผยต่อบุคคลตามที่ได้กำหนดไว้ใน Notification ที่จดทะเบียนต่อ The Commissioner เท่านั้น ซึ่งโดยปกติได้แก่ วัตถุประสงค์ที่จะเปิดเผยข้อมูลให้แก่ผู้ให้สินเชื่อ เพื่อใช้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานะสินเชื่อของลูกค้าในการประกอบการพิจารณาสินเชื่อ

อย่างไรก็ตาม Data Protection Act 1998 ได้กำหนดให้การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลก่อน¹⁶⁶ ซึ่งคำว่า “ประมวลผล” ตามกฎหมายฉบับนี้มีความหมายกว้าง รวมไปถึงการได้มาซึ่งข้อมูลด้วย ดังนั้น หากนำมาปรับใช้กับธุรกิจข้อมูล

¹⁶⁵ Consumer Help Service : Experian, “The Credit Reference Agency Explained, A guide to the information held,” Page 3, <http://www.experian.com/uk/consumer> สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2554

¹⁶⁶ Data Protection Act 1998, Schedule I, Part I Paragraph 1 ได้กำหนดหลักการคุ้มครองข้อมูลข้อที่ 1 ไว้ว่าข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องได้รับการประมวลผลโดยเป็นธรรมและชอบด้วยกฎหมาย และเงื่อนไขในการประมวลผลข้อมูลตามหลักกรดังกล่าว ได้กำหนดไว้ใน Schedule 2 ข้อ 1 กำหนดไว้ว่า เจ้าของข้อมูลได้ให้ความยินยอมในการประมวลผลข้อมูลนั้นแล้ว

เครดิตแล้ว ก็หมายความว่า ไม่เพียงแต่ผู้ใช้ข้อมูลจาก Credit Reference Agency ที่จะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลเท่านั้น แต่การที่ผู้ส่งข้อมูลจัดส่งข้อมูลไปยัง Credit Reference Agency เพื่อรวบรวมและประมวลผลข้อมูล ก็จะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลก่อนด้วย ซึ่งจัดได้ว่าเป็นภาระต่อผู้ประกอบการธุรกิจข้อมูลเครดิตอย่างมาก อย่างไรก็ตาม กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล แต่ไม่ได้กำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของข้อมูลแต่อย่างใด ดังนั้น The Commissioner จึงได้ให้แนวทางในการแก้ปัญหาที่ว่า หากได้จัดให้มีการแจ้งอย่างชัดเจนให้เจ้าของข้อมูลรู้ถึงการประมวลผลข้อมูลและให้เจ้าของข้อมูลได้มีโอกาสในการโต้แย้งการประมวลผลข้อมูลดังกล่าว ก็ถือว่าเพียงพอสำหรับการให้ความยินยอมแล้ว¹⁶⁷

การบอกกล่าวเพื่อเป็นการให้สิทธิเจ้าของข้อมูลในการโต้แย้งหรือคัดค้านการประมวลผลข้อมูลของตน อาจทำได้โดยการบอกกล่าวว่าข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าของข้อมูลจะถูกรวบรวมไว้ที่ Credit Reference Agency และจะมีการตรวจสอบข้อมูลเครดิตของเจ้าของข้อมูล ซึ่งอาจจะระบุไว้ในเอกสารหลักฐานของการขาย หรือระบุไว้ในใบคำขอสินเชื่อ หรือใบสมัครบัตรเครดิต เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ความยินยอมจะต้องเหมาะสมกับสถานการณ์แวดล้อมด้วย เช่น ถ้าการประมวลผลข้อมูลนั้นมีความมุ่งหมายที่จะดำเนินการต่อไปหลังจากสิ้นสุดความสัมพันธ์ทางการค้าแล้ว กรณีนี้ความยินยอมก็ควรครอบคลุมถึงสถานการณ์นั้น ๆ ด้วย แต่ถึงแม้ว่าจะได้ให้ความยินยอมแล้ว ไม่ได้หมายความว่าความยินยอมจะต้องคงอยู่ตลอดไป ในหลายกรณีที่มีความยินยอมจะคงอยู่ตราบเท่าที่การประมวลผลข้อมูลซึ่งการให้ความยินยอมนั้นเกี่ยวข้องด้วยยังคงดำเนินต่อไป การให้ความยินยอมจึงขึ้นอยู่กับลักษณะของความยินยอมที่ได้ให้และสถานการณ์แวดล้อมของการประมวลผลข้อมูลนั้นด้วย และบุคคลอาจสามารถที่จะถอนความยินยอมได้

3.2.2 การคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูล

สำหรับการคุ้มครองสิทธิของลูกค้ำซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูลตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตทั้งสองฉบับ มีการกำหนดสิทธิของเจ้าของข้อมูลไว้หลายประการ ดังนี้

- (1) สิทธิในการได้รับแจ้งชื่อและสถานที่ติดต่อของ Credit Reference Agency ที่จัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตน¹⁶⁸

¹⁶⁷ Information Commissioner, data@dataprotection.gov.uk, "Data Protection Act 1998, Legal Guidance," Page 29-30, www.dataprotection.gov.uk สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2554

¹⁶⁸ Consumer Credit Act 1974, Section 157

Consumer Credit Act 1974 กำหนดให้ลูกหนี้หรือผู้เช่า (ซึ่งได้แก่ เจ้าของข้อมูล) มีสิทธิที่จะขอให้ผู้ให้สินเชื่อ ผู้ให้เช่า หรือผู้ที่เจรจาค้าขายกับตนเปิดเผยรายชื่อ และที่อยู่ของ Credit Reference Agency ที่ผู้ให้สินเชื่อ ผู้ให้เช่า หรือผู้ที่เจรจาค้าขายกับตน ได้จัดส่งข้อมูลสถานะทางการเงินของลูกหนี้หรือผู้เช่าไปให้ก่อนที่จะมีธุรกรรมระหว่างกัน โดยลูกหนี้หรือผู้เช่า ต้องทำหนังสือร้องขอให้เปิดเผยข้อมูลดังกล่าวไปยังผู้ให้สินเชื่อ ผู้ให้เช่า หรือผู้ที่เจรจาค้าขายกับตน ซึ่งบุคคลดังกล่าวจะต้องเปิดเผยข้อมูลให้แก่ลูกหนี้หรือผู้เช่าภายใน 7 วันทำการ นับแต่ได้รับคำร้องขอนั้น

(2) สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตน¹⁶⁹

Data Protection Act 1998 และ Consumer Credit Act 1974 ได้กำหนดสิทธิในการเข้าถึงข้อมูล โดยกำหนดให้ลูกค้านำสามารถแสดงความจำนงเป็นลายลักษณ์อักษร หรือโดยระบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยเสียค่าธรรมเนียมไม่เกิน 2 ปอนด์ เพื่อให้เปิดเผยข้อมูลของตนที่อยู่ในฐานข้อมูลของ CRA เพื่อทราบว่าข้อมูลใดบ้างที่ถูกจัดเก็บ วัตถุประสงค์ในการจัดเก็บ และใครบ้างที่สามารถเข้าถึงข้อมูล และลูกค้านำเป็นผู้เป็นเจ้าของข้อมูลนั้นสามารถขอสำเนาข้อมูลใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนได้ด้วย โดย CRA ต้องดำเนินการตามคำขอของลูกค้านำภายใน 7 วัน นับจากวันที่ได้รับคำร้องขอ

(3) สิทธิในการโต้แย้งความผิดพลาดของข้อมูล¹⁷⁰

Consumer Credit Act 1974 กำหนดให้ลูกค้านำที่ใช้สิทธิขอตรวจสอบข้อมูลอันเกี่ยวข้องกับตนที่จัดเก็บอยู่ที่ Credit Reference Agency และเชื่อว่าข้อมูลนั้นไม่ถูกต้อง มีสิทธิที่จะทำคำบอกกล่าวแก่ CRA ขอให้ลบข้อมูลนั้นออก หรือแก้ไขข้อมูลนั้น ซึ่ง CRA ต้องมีหนังสือตอบภายใน 28 วัน โดยแจ้งถึงแนวทางที่ CRA ดำเนินการ เช่น ได้ลบข้อมูลนั้นออกไปแล้ว หรือได้แก้ไขแล้ว หรือไม่ดำเนินการใด ๆ และในกรณีที่มีการแก้ไขข้อมูล CRA จะต้องจัดส่งสำเนาข้อมูลที่ได้แก้ไขใหม่ให้แก่ลูกค้านำด้วย

อย่างไรก็ดี ในกรณีที่ CRA ไม่ทำการแก้ไขข้อมูลตามที่ลูกค้านำร้องขอ หรือแก้ไขแล้วแต่ลูกค้านำเห็นว่าไม่ถูกต้อง ลูกค้านำมีสิทธิที่จะทำข้อความโต้แย้งไม่เกิน 200 คำ เพื่อให้ CRA เพิ่มเติมข้อความโต้แย้งนี้ลงในแฟ้มข้อมูลของลูกค้านำ และหาก CRA ไม่ดำเนินการตามที่ลูกค้านำร้องขอ เนื่องจากพบว่าเป็นการไม่เหมาะสมที่จะแนบคำโต้แย้งของลูกค้านำลงในแฟ้มข้อมูล ทั้งลูกค้านำและ

¹⁶⁹ Data Protection Act 1998, Section 7-9 และ Consumer Credit Act 1974, Section 158, 160

¹⁷⁰ Consumer Credit Act 1974, Section 159

CRA มีสิทธิที่จะทำคำร้องต่อองค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัย¹⁷¹ พร้อมกับจ่ายค่าธรรมเนียมตามที่กำหนด เพื่อให้องค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัยสั่งให้ดำเนินการใด ๆ ตามที่เห็นสมควรได้

อนึ่ง การคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูลตั้งแต่ข้อ (4) ถึงข้อ (8) ดังที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้เป็นสิทธิตามกฎหมาย Data Protection Act 1998 สำหรับคุ้มครองเจ้าของข้อมูลในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลทั่ว ๆ ไป ไม่ได้เป็นสิทธิที่กำหนดไว้สำหรับเจ้าของข้อมูลในการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตโดยเฉพาะ แต่อย่างไรก็ดี โดยที่ Credit Reference Agency จัดว่าเป็นผู้ควบคุมข้อมูล (Data Controller) ที่อยู่ภายใต้กฎหมายฉบับนี้ด้วย จึงจะกล่าวถึงสิทธิของเจ้าของข้อมูลตามกฎหมายฉบับนี้ด้วย ดังต่อไปนี้

(4) สิทธิในการป้องกันการประมวลผลข้อมูลในประการที่น่าจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตน¹⁷²

ในกรณีบุคคลใดเชื่อว่า Data Controller กำลังประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลอันเป็นสาเหตุให้หรือในประการที่น่าจะเป็นสาเหตุให้เกิดความเสียหายในประการสำคัญโดยไม่มีเหตุอันควร หรือทำให้เกิดความทุกข์ยากในประการสำคัญโดยไม่มีเหตุอันควรต่อบุคคลนั้นหรือบุคคลอื่น บุคคลนั้นมีสิทธิที่จะทำคำบอกกล่าว (the “Data Subject Notice”) แก่ Data Controller ร้องขอให้หยุดการประมวลผลเช่นนั้น ซึ่ง Data Controller จะต้องมิหนังสือตอบแก่เจ้าของข้อมูลภายใน 21 วัน นับแต่ได้รับคำบอกกล่าวจากเจ้าของข้อมูล (the Data Subject Notice) หาก Data Controller ไม่ดำเนินการตามที่เจ้าของข้อมูลร้องขอ ก็ต้องชี้แจงถึงเหตุผลที่ไม่ดำเนินการตามคำเรียกร้องของเจ้าของข้อมูลด้วย

(5) สิทธิที่จะป้องกันการประมวลผลข้อมูลจากการขายตรง¹⁷³

บุคคลมีสิทธิที่จะทำหนังสือบอกกล่าวให้ Data Controller หยุด หรือไม่กระทำการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลของตนเพื่อวัตถุประสงค์ในการขายตรง เมื่อ Data Controller ได้รับหนังสือบอกกล่าวดังกล่าว จะต้องดำเนินการตามทันที โดยไม่มีข้อยกเว้นสำหรับกรณีนี้ ในกรณีที่ Data Controller ไม่ดำเนินการตามคำบอกกล่าวนี้ เมื่อเจ้าของข้อมูลมีคำขอต่อศาล ศาลอาจสั่งให้ Data Controller ดำเนินการตามคำขอได้ ตามที่ศาลเห็นสมควร

(6) สิทธิในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประเมินผลข้อมูลโดยอัตโนมัติ¹⁷⁴

¹⁷¹ องค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัย หมายถึง The Commissioner ตามกฎหมาย Data Protection Act 1998 หรือ The Director ตามกฎหมาย Consumer Credit Act 1974 แล้วแต่กรณี

¹⁷² Data Protection Act 1998, Section 10

¹⁷³ Data Protection Act 1998, Section 11

บุคคลมีสิทธิที่จะทำหนังสือบอกกล่าวให้ Data Controller รับผิดชอบต่อแน่ใจว่าไม่มี การตัดสินใจใด ๆ ซึ่งมีผลกระทบเป็นนัยสำคัญต่อบุคคลนั้น โดยใช้การประมวลผลโดยอัตโนมัติ แต่เพียงอย่างเดียวต่อข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งบุคคลนั้นเป็นเจ้าของข้อมูล เพื่อวัตถุประสงค์ในการประเมิน เรื่องใด ๆ เกี่ยวกับเจ้าของข้อมูล เช่น ผลการทำงาน ความเหมาะสมของสินเชื่อ ความน่าเชื่อถือ หรือ ความประพฤติของเจ้าของข้อมูล

(7) สิทธิที่จะได้รับการชดเชยค่าเสียหาย¹⁷⁵

Data Protection Act 1998 ได้กำหนดสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหาย โดยบุคคลที่ ได้รับความเสียหายซึ่งเป็นผลจากการละเลยหรือไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎหมาย บุคคลนั้นมี สิทธิได้รับการชดเชยค่าเสียหายเมื่อ Data Controller ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าได้ใช้ความระมัดระวัง อย่างสมเหตุสมผลในพฤติกรรมใด ๆ ที่จะต้องดำเนินการตามข้อกำหนดของกฎหมายแล้ว

(8) สิทธิที่จะขอให้ The Commissioner ทำการตรวจสอบผู้ควบคุมข้อมูล (The Data Controller)¹⁷⁶

บุคคลใด ๆ สามารถที่จะทำคำร้องขอต่อ The Commissioner ให้ทำการตรวจสอบ Data Controller ได้ หากบุคคลนั้นเชื่อว่าตนเองได้รับผลกระทบโดยตรงจากการประมวลผลข้อมูล ส่วนบุคคล ไม่ว่าจะการประมวลผลข้อมูลนั้นจะได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎหมายฉบับนี้หรือไม่ก็ ตาม เมื่อ The Commissioner ได้รับคำร้องขอแล้ว The Commissioner จะทำคำบอกกล่าวแจ้งแก่ บุคคลผู้ร้องขอ ไม่ว่าจะได้มีการเข้าทำการตรวจสอบตามคำขอหรือไม่

3.2.3 การกำกับดูแลการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต

1) องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต

Data Protection Act 1998 ได้กำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ เรียกว่า Data Protection Commissioner หรือ “The Commissioner¹⁷⁷” และมีกรรมการพิเศษ เรียกว่า Data Protection Tribunal หรือ “The Tribunal¹⁷⁸”

The Commissioner มีหน้าที่โดยสรุป ดังต่อไปนี้¹⁷⁹

¹⁷⁴ Data Protection Act 1998, Section 12

¹⁷⁵ Data Protection Act 1998, Section 13

¹⁷⁶ Data Protection Act 1998, Section 42

¹⁷⁷ Data Protection Act 1998, Section 6 (1)

¹⁷⁸ Data Protection Act 1998, Section 6 (3)

- 1) ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกฎหมาย Data Protection Act 1998 และการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้
 - 2) จัดเก็บทะเบียนแจ้งการประมวลผลข้อมูล (Notification) ของผู้ควบคุมข้อมูล
 - 3) ดำเนินคดีกับบุคคลใด ๆ ที่มีความผิดภายใต้กฎหมายนี้
 - 4) ตรวจสอบผู้ควบคุมข้อมูล (Data Controller) ตามที่มีผู้ร้องขอให้มีการตรวจสอบ
 - 5) ส่งคำเตือน (Enforcement Notice) แก่ Data Controller เมื่อเห็นว่า Data Controller ได้ทำการฝ่าฝืนข้อกำหนดใด ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักการคุ้มครองข้อมูล
 - 6) ส่ง Information Notice ให้กับ Data Controller ในกรณีที่ได้รับการร้องขอให้ตรวจสอบ Data Controller เพื่อให้ Data Controller จัดส่งข้อมูลใด ๆ ที่ต้องการเพื่อใช้ในการตรวจสอบ
 - 7) เข้าไปในสถานที่และตรวจค้น ในกรณีที่สงสัยว่ามีการกระทำความผิดตามกฎหมายฉบับนี้ หรือกรณีที่สงสัยว่ามีการฝ่าฝืนหลักการคุ้มครองข้อมูล
- The Tribunal เป็นคณะกรรมการพิเศษเพื่อคุ้มครองข้อมูล มีอำนาจหน้าที่สรุปได้

ดังนี้

- 1) รับพิจารณาอุทธรณ์ในเรื่องการปฏิเสธการจดทะเบียนของ The Commissioner รวมทั้งการปฏิเสธการเปลี่ยนแปลงการจดทะเบียน
 - 2) รับพิจารณาอุทธรณ์เกี่ยวกับ การออกคำเตือนของ The Commissioner
 - 3) มีอำนาจในการที่จะพิจารณาบททวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่อุทธรณ์
 - 4) มีอำนาจสั่งให้ The Commissioner ดำเนินการใหม่ หรือยกอุทธรณ์นั้น ๆ เสีย
- Consumer Credit Act 1974 ได้กำหนดให้มี The Director General of Fair Trading หรือ The Director มีอำนาจกำกับดูแลตามกฎหมาย Consumer Credit Act 1974 โดยมี

¹⁷⁹ Information Commissioner, data@dataprotection.gov.uk. "Data Protection Act 1998, Legal Guidance," Page 89, www.dataprotection.gov.uk สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2254

หน้าที่ดูแลระบบการออกใบอนุญาตการประกอบธุรกิจตามกฎหมายดังกล่าว และมีหน้าที่ดำเนินการใด ๆ และพิจารณาสั่งการหรือบังคับการตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายฉบับนี้¹⁸⁰

2) มาตรการทางกฎหมาย

สำหรับมาตรการในทางกฎหมายในกรณีที่มีการฝ่าฝืนข้อกำหนดใด ๆ ในกฎหมายนี้ แบ่งออกเป็นมาตรการทางแพ่งและทางอาญา กล่าวคือ

1) มาตรการในทางแพ่ง¹⁸¹ กำหนดให้เจ้าของข้อมูลมีสิทธิที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายในความเสียหาย หรือความเสียหายและความทุกข์ยาก ที่เกิดจากการที่บุคคลใดฝ่าฝืน ข้อกำหนดในกฎหมายนี้ โดยกฎหมายไม่ได้กำหนดว่าให้เรียกค่าเสียหายได้เท่าไร ซึ่งศาลจะพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป

2) มาตรการในทางอาญา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1) กรณีที่กำหนดให้บุคคลที่ฝ่าฝืนข้อกำหนดตามกฎหมาย Data Protection Act 1998 อาจถูกดำเนินคดีและมีโทษปรับโดยศาลอาจกำหนดค่าปรับไม่เกิน 5,000 ปอนด์ หรือโทษปรับไม่จำกัดจำนวนในบางกรณี

2.2) กรณีที่กฎหมาย Data Protection Act 1998 ได้กำหนดความรับผิดทางอาญาเป็นการเฉพาะ ได้แก่ การได้มาหรือการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย¹⁸² การขายข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย¹⁸³ และการที่ The Commissioner หรือเจ้าหน้าที่หรือตัวแทนของ The Commissioner เปิดเผยข้อมูลโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย¹⁸⁴

¹⁸⁰ Consumer Credit Act 1974, Section 1

¹⁸¹ Data Protection Act 1998, Section 13

¹⁸² Data Protection Act 1998, Section 55 (1)

¹⁸³ Data Protection Act 1998, Section 55 (4)

¹⁸⁴ Data Protection Act 1998, Section 59

บทที่ 4

วิเคราะห์ความรับผิดชอบทางแพ่ง จากการใช้บัตรเครดิต(กรณีมีเชลลิสลิป)

ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 และ 2 ว่า ข้อตกลงเกี่ยวกับสัญญาบัตรเครดิตนั้น เป็นสัญญาที่เกี่ยวข้องกับคู่กรณีสามฝ่าย คือ ผู้ออกบัตรเครดิต , ผู้ถือบัตรเครดิต และ ร้านค้าผู้รับบัตรเครดิต อันมีสาระสำคัญว่า เมื่อผู้ถือบัตรเครดิตนำบัตรเครดิตที่สถาบันการเงิน หรือสถาบันผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตโดยตรงเป็นผู้ออกบัตรออกให้ ไปแสดงต่อร้านค้า หรือสถานบริการที่ได้มีข้อตกลงกับผู้ออกบัตรแล้ว ผู้ถือบัตรเครดิตก็สามารถใช้บัตรเครดิตนั้นซื้อสินค้าหรือบริการต่าง ๆ จากร้านค้าหรือสถานบริการนั้นได้ โดยผู้ถือบัตรเครดิตไม่ต้องชำระเป็นเงินสดหรือเช็ค ซึ่งร้านค้าหรือสถานบริการ จะเรียกเก็บเงินจากผู้ออกบัตรเครดิต เมื่อผู้ออกบัตรเครดิตได้ชำระเงินให้แก่ร้านค้าหรือสถานบริการไปแล้ว ผู้ออกบัตรเครดิตก็จะเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตรเครดิตต่อไป โดยผู้ถือบัตรเครดิตต้องชำระเงินคืนให้แก่ผู้ออกบัตรเครดิตภายในระยะเวลาที่ได้ตกลงกันไว้

ตามสาระที่กล่าวมา จึงอาจแบ่งสัญญาที่ผูกพันระหว่างคู่กรณีสามฝ่ายได้ เป็น 2 สัญญา คือ.-

(1) สัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับผู้ถือบัตร

แรกเริ่มนั้นผู้ที่ประสงค์จะมีบัตรเครดิตไว้ใช้สอย จะต้องกรอกใบสมัครขอเข้าเป็นสมาชิกบัตรเครดิตเสียก่อน ซึ่งผู้ออกบัตรที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตทุกสถาบัน จะจัดทำเอกสารเป็นแบบฟอร์มให้ผู้ประสงค์จะเข้าเป็นสมาชิกบัตรกรอกรายละเอียดต่าง ๆ เช่น ประเภทของบัตรที่ต้องการสมัครเป็นบัตรหลัก , ประวัติส่วนตัวของผู้สมัคร , สถานะภาพ , ที่อยู่ปัจจุบัน , อาชีพ , รายได้ , สถานะทางการเงิน , บัญชีธนาคารที่ใช้อยู่ , บัตรเครดิตอื่น ๆ ที่ใช้อยู่ ฯลฯ รวมถึงการกรอกข้อมูลและความประสงค์ในการสมัครบัตรเสริม ในกรณีที่ผู้สมัครประสงค์จะทำบัตรเครดิตเพิ่มอีก 1 ใบ เป็นบัตรเสริมให้กับสมาชิกในครอบครัวที่มีอายุตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไปไว้ใช้สอย และนอกจากการกรอกข้อมูลรายละเอียดตามกล่าวมาแล้ว ในใบสมัครเป็นสมาชิกบัตรเครดิตของทุกสถาบันที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต จะมีข้อความผูกพันให้ผู้สมัครบัตรหลักและบัตรเสริม ยินยอมให้สถาบันผู้ออกบัตร และบริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด เปิดเผยข้อมูลเครดิต แก่สมาชิก หรือผู้ให้บริการของ บริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์การให้สินเชื่อ รวมถึงการรับประกันภัย การรับประกันชีวิต และการออกบัตรเครดิต อันเป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 20 ของ พระราชบัญญัติประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ด้วย

นอกจากนั้น ยังมีข้อความในใบสมัคร ให้ผู้สมัครบัตรหลักและบัตรเสริมตกลงยินยอมผูกพันตนปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อสัญญาและระเบียบหลักเกณฑ์การใช้บัตรเครดิต ที่ผู้ออกบัตรจะจัดส่งให้ทราบในภายหลังจากการพิจารณาอนุมัติให้เป็นสมาชิกบัตรเครดิตแล้ว ในกรณีนี้ผู้สมัครเป็นสมาชิกบัตรเครดิตทั้งบัตรหลักและบัตรเสริม จะไม่ทราบถึงเงื่อนไขข้อสัญญาและระเบียบหลักเกณฑ์การใช้บัตรเครดิต จนกว่าจะได้รับการอนุมัติให้เป็นสมาชิก และได้มีการจัดส่งบัตรเครดิตพร้อมเงื่อนไขข้อสัญญาและระเบียบหลักเกณฑ์การใช้บัตรเครดิต มาถึงยังผู้สมัครที่ได้รับการอนุมัติให้เป็นสมาชิกแล้ว สัญญาลักษณะนี้จึงถือเป็นสัญญาสำเร็จรูปที่ฝ่ายผู้ออกบัตรเป็นผู้ร่างขึ้นผูกมัดฝ่ายผู้ถือบัตรเพียงฝ่ายเดียว ฝ่ายผู้ถือบัตรไม่สามารถจะโต้แย้ง คัดค้าน หรือขอเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขข้อสัญญาใด ๆ ได้ หากไม่ยินยอมผูกพันหรือปฏิบัติตาม ทางออกของผู้ที่ได้รับการอนุมัติให้เป็นสมาชิกบัตรเครดิตแล้ว คงมีเพียงทางเดียว คือการแสดงเจตนาบอกเลิกการเป็นสมาชิกบัตรเครดิตเท่านั้น

การกรอกรายละเอียดในใบสมัครบัตรเครดิต พร้อมส่งเอกสารประกอบการสมัครตามที่ใบสมัครบัตรเครดิตระบุไว้ และการลงลายมือชื่อทั้งผู้สมัครบัตรหลักและบัตรเสริม แล้วส่งให้สถาบันผู้ออกบัตรพิจารณาอนุมัติ ถือเป็นขั้นตอนการแสดงเจตนาทำคำเสนอ ตามหลักการเกิดสัญญา(บทที่ 2 ข้อ 4 หลักทั่วไปของสัญญา) เมื่อสถาบันผู้ประกอบการกิจการบัตรเครดิตซึ่งเป็นผู้ออกบัตร รับใบสมัครพร้อมหลักฐานซึ่งถือเป็นคำเสนอแล้ว พิจารณาอนุมัติ จึงจัดทำบัตรเครดิต และจัดส่งไปพร้อมเงื่อนไขข้อสัญญาและระเบียบหลักเกณฑ์การใช้บัตรเครดิต ขั้นตอนนี้จึงถือเป็นการแสดงเจตนาทำคำสนองของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ส่งไปให้ผู้เสนอทราบ ดังนั้นสัญญาการเป็นสมาชิกบัตรเครดิตระหว่างผู้ออกบัตรกับผู้ถือบัตร จึงเกิดขึ้น ณ ขั้นตอนนี้ คือเมื่อผู้สมัครบัตรเครดิตได้รับบัตรเครดิตพร้อมเงื่อนไขข้อสัญญาและระเบียบหลักเกณฑ์การใช้บัตรเครดิตนั่นเอง อันเป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 169 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ว่า “ การแสดงเจตนาที่กระทำต่อบุคคลซึ่งมิได้อยู่เฉพาะหน้า ให้ถือว่ามิผลนับแต่เวลาที่การแสดงเจตนา นั้น ไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา”

วิเคราะห์ความผูกพันทางสัญญาระหว่างผู้ออกบัตร กับผู้ถือบัตร

สัญญาการเป็นสมาชิกบัตรเครดิต หรือที่เรียกโดยทั่วไปว่าสัญญาบัตรเครดิต นั้น ผู้ออกบัตรซึ่งเป็นผู้ประกอบการกิจการบัตรเครดิต ส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีอำนาจต่อรองสูงกว่าผู้ถือบัตรซึ่งถือเป็นผู้บริโภค จึงมักจะกำหนดข้อสัญญาไปในทางที่ได้เปรียบผู้บริโภคทุกกรณี ถือว่าเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคประการหนึ่ง เดิมนั้นเมื่อมีกรณีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาบัตรเครดิต ศาลก็จะถือว่าสัญญานั้นใช้บังคับได้ และแม้จะมีข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้ถือบัตรซึ่งเป็นผู้บริโภคอยู่ก็ตาม เนื่องจากศาลจะถือหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาของคู่สัญญา เป็น

แนวทางในการพิจารณาพิพากษาคดี ทำให้ผู้ถือบัตรซึ่งต้องรับผิดชอบตามสัญญา นั้น ๆ ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ศาลอาจจะคุ้มครองสิทธิของผู้ถือบัตรได้เฉพาะกรณีการดุลพินิจปรับลดค่าเสียหายตามสัญญาซึ่งถือเป็นเบี้ยปรับเท่านั้น¹⁸⁵

แต่ในปัจจุบันแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ได้รับการหยิบยกขึ้นพิจารณากำหนดแนวทางแก้ไขหลาย ๆ เรื่อง เพื่อป้องกันมิให้ผู้ที่มีอำนาจในการทำสัญญาทางธุรกิจ กำหนดสัญญาไปในทางเอารัดเอาเปรียบผู้บริโภคมากเกินไป

ดังนั้น เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2542 คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาซึ่งจัดตั้งตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 (บทที่ 2 ข้อ 7.2 (2) คณะกรรมการว่าด้วยสัญญา) ได้ประกาศให้ธุรกิจบัตรเครดิตเป็นธุรกิจควบคุมสัญญา โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไข รายละเอียดเกี่ยวกับการให้ใช้ข้อสัญญาที่จำเป็น จำนวน 8 รายการ และการไม่ให้ใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค จำนวน 5 รายการ

เนื่องจากมีผู้บริโภคเป็นจำนวนมากร้องเรียนต่อสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคว่าได้ถูกผู้ประกอบการบัตรเครดิต เอารัดเอาเปรียบโดยใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค อาทิ ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้บริโภคต้องผูกพันตามประกาศหรือหลักเกณฑ์ของผู้ประกอบการ โดยผู้บริโภคไม่ได้รับแจ้งล่วงหน้าเป็นลายลักษณ์อักษร ข้อสัญญาที่เป็นการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบที่เกิดจากการผิดสัญญาของผู้ประกอบการ ข้อสัญญาที่ให้ผู้บริโภคต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายจากการใช้บัตรเครดิตโดยที่ไม่ได้เป็นความผิดของผู้บริโภค ข้อสัญญาที่ให้ผู้ประกอบการมีสิทธิเรียกบัตรเครดิตคืนจากผู้บริโภคหรือยกเลิกบัตรเครดิตเมื่อใดก็ได้โดยผู้ประกอบการไม่ต้องแจ้งหรือแสดงเหตุผลให้ผู้บริโภคทราบล่วงหน้า และข้อสัญญาที่ให้ผู้ประกอบการจ่ายเงินให้แก่ผู้ขายสินค้าหรือผู้ให้บริการกับผู้บริโภคโดยไม่ให้ผู้บริโภคยกเหตุใดมากล่าวอ้างปฏิเสธความรับผิดชอบกับผู้ประกอบการ เป็นต้น ทำให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย ดังนั้น จึงเห็นสมควรประกาศกำหนดให้การประกอบการบัตรเครดิตเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจบัตรเครดิตเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2542 มีเนื้อหาสรุปได้ ดังนี้.-

1) คำนียามศัพท์ตามประกาศฉบับนี้

¹⁸⁵ ชนะชัย ผลุงธิติ สัญญาธุรกิจควบคุม ตาม พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์นิติรัฐ 2544 หน้า 2

“บัตรเครดิต” หมายความว่า บัตรที่ผู้ประกอบธุรกิจออกให้แก่ผู้บริโภคตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่ผู้ประกอบธุรกิจกำหนด เพื่อให้ชำระค่าสินค้า ค่าบริการ หรือค่าอื่นใดแทนการชำระด้วยเงินสด หรือเพื่อใช้เบิกถอนเงินสด

“บัตรเครดิต” ให้หมายความรวมถึงบัตรเดบิตด้วย เว้นแต่จะกำหนดเป็นอย่างอื่นในประกาศนี้

“บัตรเครดิต” ไม่รวมถึงบัตรที่ได้มีการชำระค่าสินค้า ค่าบริการ หรือค่าอื่นใดไว้ล่วงหน้าแล้ว

2) สัญญาบัตรเครดิตที่อยู่ภายใต้บังคับตามประกาศฉบับนี้ต้องกำหนดข้อสัญญาที่มีสาระสำคัญและเงื่อนไขดังต่อไปนี้

2.1) ข้อกำหนดเกี่ยวกับข้อความในสัญญาบัตรเครดิต

สัญญาที่ผู้ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภคต้องมีข้อความเป็นภาษาไทยที่สามารถเห็นและอ่านได้ชัดเจน มีขนาดของตัวอักษร ไม่เล็กกว่าสองมิลลิเมตร

2.2) ข้อกำหนดเกี่ยวกับการแจ้งการเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดในสัญญาบัตรเครดิตต่อผู้รับบริการ

(1) การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการใช้บัตรเครดิต อัตราดอกเบี้ย อัตราเบี้ยปรับ อัตราค่าธรรมเนียม อัตราค่าบริการต่าง ๆ และหลักเกณฑ์การใช้บัตรเครดิตหรือข้อสัญญาใด ๆ เกี่ยวกับบัตรเครดิต ผู้ประกอบธุรกิจต้องแจ้งให้ผู้บริโภคทราบเป็นลายลักษณ์อักษร มีขนาดตัวอักษร ไม่เล็กกว่าสองมิลลิเมตร ดังนี้

(1.1) แจ้งให้ผู้บริโภคทราบล่วงหน้าเป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่าสามสิบวัน

(1.2) ในกรณีเร่งด่วนแจ้งทางจดหมายหรือประกาศในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยที่แพร่หลายในประเทศล่วงหน้าเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 7 วัน และการแจ้งทางประกาศในหนังสือพิมพ์นั้น ให้แจ้งการเปลี่ยนแปลงเป็นลายลักษณ์อักษรให้ทราบอีกครั้งหนึ่ง

ข้อสังเกต ในส่วนของอัตราดอกเบี้ยนั้น ไม่หมายความรวมถึงการเปลี่ยนแปลงเฉพาะอัตรา MRR (Minimum Retail Rate) ซึ่งทำให้อัตราดอกเบี้ยบัตรเครดิตเปลี่ยนแปลงไป หมายความว่าหากเป็นการเปลี่ยนแปลงเฉพาะอัตราดอกเบี้ย MRR แล้ว ผู้ให้บริการบัตรเครดิตไม่ต้องแจ้งให้ผู้บริโภคทราบก็ได้¹⁸⁶

¹⁸⁶ เพิ่มเติมโดย ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจบัตรเครดิตเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา (ฉบับที่ 2)

(2) การผิดสัญญาเรื่องใดของผู้บริโภคที่ผู้ประกอบการธุรกิจมีสิทธิยกเลิกสัญญาข้อใดข้อหนึ่งหรือทั้งหมด หรือพักใช้บัตรเครดิตเป็นการชั่วคราว ผู้ประกอบการธุรกิจจะต้องระบุเหตุในเรื่องนั้น ๆ ไว้เป็นการเฉพาะด้วยตัวอักษรสีแดงหรือตัวดำหรือตัวเอนที่เห็นเด่นชัดกว่าข้อความทั่วไป

2.3) ข้อกำหนดการแจ้งยกเลิกการใช้บัตรเครดิต

ผู้บริโภคมีสิทธิบอกเลิกสัญญาการใช้บัตรเครดิตเมื่อใดก็ได้ และมีสิทธิได้รับคืนค่าธรรมเนียมการใช้บริการ ตามส่วนของระยะเวลาที่ยังไม่ได้ใช้บริการ

ข้อสังเกต ประกาศฉบับนี้ได้กำหนดขบทยเฉพาะกาลในเรื่องนี้ไว้ว่า ข้อสัญญาเกี่ยวกับการแจ้งยกเลิกการใช้บัตรเครดิตดังกล่าว ไม่ใช่บังคับกับสัญญาบัตรเครดิตที่ทำขึ้นก่อนประกาศฉบับนี้ใช้บังคับ โดยมีข้อตกลงชัดเจนเป็นอย่างอื่น จนกว่าจะครบรอบระยะเวลาตามสัญญาบัตรเครดิต หรือครบรอบ 1 ปี นับแต่วันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ แล้วแต่ระยะเวลาใดจะสั้นกว่ากัน หมายความว่าหากเป็นสัญญาบัตรเครดิตที่ทำขึ้นก่อนประกาศฉบับนี้มีผลใช้บังคับ ข้อกำหนดเรื่องการแจ้งยกเลิกการใช้บัตรเครดิต จะยังไม่มีผลใช้บังคับจนกว่าจะครบรอบระยะเวลาตามสัญญาบัตรเครดิต หรือครบรอบ 1 ปี นับแต่วันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ แล้วแต่ระยะเวลาใดจะสั้นกว่ากัน

2.4) ข้อกำหนดการแจ้งขอระงับการใช้บัตรเครดิต

(1) ผู้บริโภคมีสิทธิขอระงับการใช้บัตรเครดิตชั่วคราวทางโทรศัพท์ หรือโดยเครื่องมือสื่อสารอย่างอื่น หรือโดยวิธีอื่น ซึ่งสามารถติดต่อถึงกันได้ทำนองเดียวกัน ณ ศูนย์บัตรเครดิตของผู้ประกอบการธุรกิจได้ทุกกรณี

(2) กรณีที่ได้รับแจ้งแล้ว ผู้ประกอบการธุรกิจจะระงับการให้บริการบัตรเครดิตของผู้บริโภคทันทีที่ได้รับแจ้งดังกล่าว ในการนี้ผู้ประกอบการธุรกิจจะกำหนดระยะเวลาก่อนระงับการให้บริการก็ได้ แต่ต้องไม่เกินห้าวันที่นับแต่ผู้ประกอบการธุรกิจได้รับแจ้ง

(3) กรณีที่ผู้บริโภคแจ้งขอระงับการใช้บัตรเครดิตชั่วคราวดังกล่าว ผู้บริโภคไม่ต้องรับผิดชอบในภาระหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังจากการแจ้ง หรือในกรณีที่กำหนดเวลาห้าวันที่เมื่อครบระยะเวลา เว้นแต่ผู้ประกอบการธุรกิจจะพิสูจน์ได้ว่าภาระหนี้ที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำของผู้บริโภคเอง

2.5) ข้อกำหนดการแจ้งให้ผู้รับบริการชำระเงินจากการใช้บัตรเครดิต

การแจ้งให้ผู้รับบริการชำระเงินจากการใช้บัตรเครดิต ให้ผู้ประกอบการธุรกิจส่งใบแจ้งรายการใช้บัตรให้ผู้บริโภคทราบล่วงหน้าก่อนวันถึงกำหนดชำระเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบวัน

2.6) ข้อกำหนดการแจ้งรายการคำนวณดอกเบี้ยค้างชำระ

กรณีและผู้ประกอบธุรกิจจะเรียกเก็บดอกเบี้ยที่ค้างชำระ(ถ้ามี) ค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ รวมอยู่ด้วย ผู้ประกอบธุรกิจต้องคำนวณดอกเบี้ย ค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมกันเป็นอัตราร้อยละต่อปีให้ผู้บริโภคทราบด้วย¹⁸⁷

2.7) ข้อกำหนดการระงับการเรียกเก็บเงินจากผู้บริโภคเครดิต

กรณีและผู้ประกอบธุรกิจมีข้อตกลงกับผู้ขายสินค้าหรือผู้ให้บริการ ที่ผู้บริโภคสั่งซื้อสินค้าหรือใช้บริการ ที่ผู้บริโภคเพียงแจ้งความประสงค์ขอชำระค่าสินค้า หรือค่าบริการโดยการแจ้งหมายเลขบัตรเครดิตด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษร ให้ผู้ขายสินค้าหรือผู้ให้บริการ ทำการเรียกเก็บเงินจากผู้ประกอบธุรกิจ ต้องมีข้อสัญญาดังต่อไปนี้

1) ถ้าผู้บริโภคทักท้วงว่าไม่ได้เป็นผู้สั่งซื้อสินค้าหรือไม่ได้เป็นผู้เข้ารับบริการจากผู้ขายหรือผู้ให้บริการดังกล่าว ผู้ประกอบธุรกิจจะระงับการเรียกเก็บเงินผู้บริโภคทันที หรือในกรณีที่เรียกเก็บเงินไปแล้วจะคืนเงินให้กับผู้บริโภคทันที เว้นแต่ผู้ประกอบธุรกิจจะพิสูจน์ได้ว่าภาระหนี้ที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำของผู้บริโภคเอง และใช้สิทธิเรียกคืนจากผู้บริโภคภายหลัง

2) ไม่เป็นการตัดสิทธิของผู้บริโภคที่จะขอยกเลิกการขอซื้อสินค้า หรือรับบริการภายในระยะเวลา 45 วัน นับแต่วันที่สั่งซื้อหรือขอรับบริการ หรือภายในระยะเวลา 30 วัน นับแต่วันถึงกำหนดการส่งมอบสินค้า หรือบริการ ในกรณีที่มีการกำหนดระยะเวลาส่งมอบสินค้า หรือบริการเป็นลายลักษณ์อักษร ถ้าผู้บริโภคพิสูจน์ได้ว่าไม่ได้รับสินค้าหรือไม่ได้รับการบริการ หรือ ได้รับแต่ไม่ตรงตามกำหนดเวลา หรือ ได้รับแล้วแต่ไม่ครบถ้วน หรือชำรุดบกพร่อง หรือไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ โดยผู้ประกอบธุรกิจจะระงับการเรียกเก็บเงินจากผู้บริโภคภายในระยะเวลา 30 วัน นับแต่วันที่ผู้บริโภคแจ้ง ถ้าเป็นการสั่งซื้อสินค้าหรือบริการจากต่างประเทศ จะคืนเงินให้กับผู้บริโภคภายในระยะเวลา 60 วัน นับแต่วันที่ผู้บริโภคแจ้ง

2.8) ข้อกำหนดการขอรับใบแจ้งรายการใช้บัตรเครดิต

ในกรณีที่มีการใช้บัตรเครดิต หรือบัตรเดบิต ที่ผู้บริโภคแจ้งความประสงค์ขอรับใบแจ้งรายการใช้บัตร ผู้ประกอบธุรกิจต้องส่งใบแจ้งรายการใช้บัตรให้ผู้บริโภคทราบ และกำหนดระยะเวลาให้ผู้บริโภคทักท้วง ดังนี้

1) ภายใน 10 วันทำการเป็นอย่างน้อย นับแต่วันที่ผู้บริโภคได้รับใบแจ้งรายการใช้บัตรจากผู้ประกอบธุรกิจ ในการพิจารณาวันครบกำหนดดังกล่าวให้ผู้ประกอบธุรกิจเป็น

¹⁸⁷ เพิ่มเติมโดย ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจบัตรเครดิตเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา (ฉบับที่ 3)

ผู้มีหน้าที่นำสืบวัน เวลา ที่นำส่งใบแจ้งรายการใช้บัตรเครดิตให้แก่ผู้ขนส่ง และการทำงานของผู้ขนส่ง

2) ไม่เป็นการตัดสิทธิของผู้บริโภคในภายหลัง ถ้าผู้บริโภคสามารถพิสูจน์ได้ว่าค่าใช้จ่ายในใบแจ้งรายการใช้บัตรบางรายการไม่ถูกต้อง และไม่ได้เป็นความผิดหรือความบกพร่องของผู้บริโภคเอง แต่ผู้บริโภคจะต้องทักท้วงภายในระยะเวลาไม่เกิน 60 วันนับแต่วันที่ผู้บริโภคได้รับใบแจ้งรายการใช้บัตรจากผู้ประกอบธุรกิจ

3) สัญญาบัตรเครดิตที่อยู่ภายใต้ประกาศฉบับนี้ต้องไม่มีลักษณะหรือมีความหมายทำนองเดียวกัน ดังต่อไปนี้

(1) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้บริโภคต้องผูกพันตามประกาศ หรือหลักเกณฑ์ของผู้ประกอบธุรกิจ โดยผู้บริโภคไม่ได้รับแจ้งให้ทราบล่วงหน้าเป็นลายลักษณ์อักษร

(2) ข้อสัญญาที่เป็นการยกเว้น หรือจำกัดความรับผิดชอบที่เกิดจากการผิดสัญญาของผู้ประกอบธุรกิจ

(3) ข้อสัญญาที่ให้ผู้บริโภคต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายจากการใช้บัตรเครดิต โดยที่ไม่ได้เป็นความผิดของผู้บริโภค

(4) ข้อสัญญาที่ให้ผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิเรียกบัตรเครดิตคืนจากผู้บริโภค หรือยกเลิกบัตรเครดิตเมื่อใดก็ได้ โดยผู้ประกอบธุรกิจไม่ต้องแจ้งหรือแสดงเหตุผลให้ผู้บริโภคทราบล่วงหน้า

(5) ข้อสัญญาที่ให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายเงินให้แก่ผู้ขายสินค้าหรือผู้ให้บริการแก่ผู้บริโภคโดยไม่ให้ผู้บริโภคยกเหตุใด ๆ มากล่าวอ้างปฏิเสธความรับผิดชอบกับผู้ประกอบธุรกิจ ประกาศฉบับนี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2543 เป็นต้นมา

ดังนั้น ในปัจจุบันสัญญาบัตรเครดิต จึงเป็นสัญญาที่ต้องระบุนสาระสำคัญในเงื่อนไขของสัญญา ตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจบัตรเครดิตเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2542 อย่างน้อยรวม 8 ข้อ (ตามข้อ 2.1 ถึง 2.8 ข้างต้น) และไม่ให้ใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม อย่างน้อยรวม 5 ข้อ (ตาม (1) ถึง (5) ข้างต้น) หากผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตรายใดฝ่าฝืนคณะกรรมการว่าด้วยสัญญามีอำนาจเสนอความเห็นให้ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคพิจารณาใช้อำนาจ ตามมาตรา 62 เพื่อเปรียบเทียบปรับผู้กระทำความผิดในเรื่องสัญญา ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541

เนื่องจากประเทศไทย ยังไม่มีกฎหมายตราไว้โดยเฉพาะ ในรูปของกฎหมายหลักที่ เกี่ยวข้องกับธุรกรรมบัตรเครดิต แม้ปัจจุบันจะมีความพยายามผลักดัน ร่างพระราชบัญญัติการ

ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต พ.ศ..... ซึ่งเสนอโดยกระทรวงการคลังอยู่ก็ตาม แต่ก็ยังอยู่ระหว่างขั้นตอนการตรวจพิจารณาร่าง ของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เพื่อเสนอสู่สภาผู้แทนราษฎรต่อไปเท่านั้น (บทที่ 2 ข้อ 7 กฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับบัตรเครดิต) ดังนั้น นอกจากประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ที่ได้ประกาศให้ธุรกิจบัตรเครดิตเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา ตามกล่าวข้างต้นแล้ว สัญญาบัตรเครดิตจึงถูกควบคุมเพียงทางอ้อม คือไม่จำเป็นต้องระบุไว้ในข้อสัญญา ตามบทกฎหมายทั่วไปอื่น ๆ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 , หรือตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย ที่มีอำนาจออกประกาศ กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ เพื่อการกำกับดูแลการประกอบธุรกิจสถาบันการเงิน อันหมายรวมถึงธนาคารพาณิชย์ซึ่งเป็นผู้ออกบัตรเครดิต เท่านั้น

กล่าวโดยสรุป สัญญาบัตรเครดิตที่เป็นเงื่อนไขผูกพันระหว่างผู้ออกบัตรกับผู้ถือบัตร นอกจากจะระบุถึงสิทธิ และวิธีการใช้บัตรเครดิตแทนเงินสด เพื่อชำระค่าสินค้า หรือบริการ , การเบิกถอนเงินสดล่วงหน้าผ่านเครื่องถอนเงินอัตโนมัติ (ATM) หรือที่สำนักงานของผู้ออกบัตร การกำหนดค่าธรรมเนียมในการต่าง ๆ , การชำระหนี้บัตรเครดิต และการกำหนดอัตราดอกเบี้ยกรณีผิดนัด แล้ว ยังมีสาระสำคัญที่ต้องระบุในเงื่อนไขของสัญญาอย่างน้อย 8 ข้อ และการจำกัดไม่ให้ใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมอย่างน้อย 5 ข้อ ตามประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่า-

1. สัญญาบัตรเครดิตไม่เข้าลักษณะสัญญาโอนสิทธิเรียกร้อง จากร้านค้า หรือสถานบริการ ผู้รับบัตร มาเป็นผู้ถือบัตร แต่อย่างใด เพราะผู้ถือบัตรเครดิตไม่ได้ตกลงว่าจะชำระราคาสินค้าให้กับร้านค้าผู้รับบัตร แต่สัญญาว่าจะชำระราคาสินค้าให้กับผู้ออกบัตรเครดิตโดยตรง

2. มีข้อจำกัดความรับผิดชอบของผู้ถือบัตรที่ต้องระบุไว้ในเงื่อนไขสัญญา มีดังนี้-

2.1 ข้อกำหนดการแจ้งขอร้องรับการใช้จ่ายบัตรเครดิต

(1) ผู้ถือบัตรมีสิทธิขอร้องรับการใช้จ่ายบัตรเครดิตชั่วคราวทางโทรศัพท์ หรือโดยเครื่องมือสื่อสารอย่างอื่น หรือโดยวิธีอื่น ซึ่งสามารถติดต่อถึงกันได้ทำนองเดียวกัน ณ ศูนย์บัตรเครดิตของผู้ออกบัตรได้ทุกกรณี

(2) กรณีที่ได้รับแจ้งแล้ว ผู้ออกบัตรจะระงับการให้บริการบัตรเครดิตของผู้ถือบัตรทันทีที่ได้รับแจ้งดังกล่าว ในการนี้ผู้ประกอบการจะกำหนดระยะเวลาก่อนระงับการให้บริการก็ได้ แต่ต้องไม่เกินห้าวันที่นับแต่ผู้ออกบัตรได้รับแจ้ง

(3) กรณีที่ผู้ถือบัตรแจ้งขอร้องรับการใช้จ่ายบัตรเครดิตชั่วคราวดังกล่าว ผู้ถือบัตรไม่ต้องรับผิดชอบในภาระหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังจากการแจ้ง หรือในกรณีที่กำหนดเวลาห้าวันที่

เมื่อครบระยะเวลา เว้นแต่ผู้ออกบัตรจะพิสูจน์ได้ว่าภาระหนี้ที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำของผู้ถือบัตรเอง

2.2 ข้อกำหนดการระงับการเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตรเครดิต

กรณีที่ผู้ถือบัตรมีข้อตกลงกับร้านค้า หรือผู้ให้บริการผู้รับบัตร ที่ผู้ถือบัตรสั่งซื้อสินค้าหรือใช้บริการ ที่ผู้ถือบัตรเพียงแจ้งความประสงค์ขอชำระค่าสินค้า หรือค่าบริการโดยการแจ้งหมายเลขบัตรเครดิตด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษร ให้ร้านค้า หรือผู้ให้บริการผู้รับบัตร ทำการเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตร ต้องมีข้อสัญญาดังต่อไปนี้

(1) ถ้าผู้ถือบัตรทักท้วงว่าไม่ได้เป็นผู้สั่งซื้อสินค้า หรือไม่ได้เป็นผู้ขอรับบริการจากร้านค้า หรือผู้ให้บริการดังกล่าว ผู้ถือบัตรจะระงับการเรียกเก็บเงินผู้ถือบัตรทันที หรือในกรณีที่เรียกเก็บเงินไปแล้วจะคืนเงินให้กับผู้ถือบัตรทันที เว้นแต่ผู้ถือบัตรจะพิสูจน์ได้ว่าภาระหนี้ที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำของผู้ถือบัตรเอง และใช้สิทธิเรียกคืนจากผู้ถือบัตรภายหลัง

(2) ไม่เป็นการตัดสิทธิของผู้ถือบัตรที่จะขอยกเลิกการขอซื้อสินค้า หรือรับบริการภายในระยะเวลา 45 วัน นับแต่วันที่สั่งซื้อหรือขอรับบริการ หรือภายในระยะเวลา 30 วัน นับแต่วันถึงกำหนดการส่งมอบสินค้า หรือบริการ ในกรณีที่มีการกำหนดระยะเวลาส่งมอบสินค้า หรือบริการเป็นลายลักษณ์อักษร ถ้าผู้ถือบัตรพิสูจน์ได้ว่าไม่ได้รับสินค้าหรือไม่ได้รับบริการ หรือ ได้รับแต่ไม่ตรงตามกำหนดเวลา หรือได้รับแล้วแต่ไม่ครบถ้วน หรือชำรุดบกพร่อง หรือไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ โดยผู้ถือบัตรจะระงับการเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตรภายในระยะเวลา 30 วัน นับแต่วันที่ผู้ถือบัตรแจ้ง ถ้าเป็นการสั่งซื้อสินค้าหรือบริการจากต่างประเทศ จะคืนเงินให้กับผู้ถือบัตรภายในระยะเวลา 60 วัน นับแต่วันที่ผู้ถือบัตรแจ้ง

3. ข้อจำกัดความรับผิดชอบของผู้ถือบัตรที่ไม่อาจระบุไว้ในเงื่อนไขสัญญา มีดังนี้.-

(1) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ถือบัตรต้องผูกพันตามประกาศ หรือหลักเกณฑ์ของผู้ถือบัตร โดยผู้ถือบัตรไม่ได้รับแจ้งให้ทราบล่วงหน้าเป็นลายลักษณ์อักษร

(2) ข้อสัญญาที่เป็นการยกเว้น หรือจำกัดความรับผิดชอบที่เกิดจากการผิดสัญญาของผู้ถือบัตร

(3) ข้อสัญญาที่ให้ผู้ถือบัตรต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายจากการใช้บัตรเครดิต โดยที่ไม่ได้เป็นความผิดของผู้ถือบัตร

(4) ข้อสัญญาที่ให้ผู้ถือบัตรมีสิทธิเรียกบัตรเครดิตคืนจากผู้ถือบัตร หรือยกเลิกบัตรเครดิตเมื่อใดก็ได้ โดยผู้ถือบัตรไม่ต้องแจ้งหรือแสดงเหตุผลให้ผู้ถือบัตรทราบล่วงหน้า

(5) ข้อสัญญาที่ให้ผู้ถือบัตรจ่ายเงินให้แก่ร้านค้า หรือผู้ให้บริการผู้รับบัตร โดยไม่ให้ผู้ถือบัตรยกเหตุใด ๆ มากล่าวอ้างปฏิเสธความรับผิดชอบกับผู้ถือบัตร

(2) สัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับร้านค้าผู้รับบัตร

สัญญาประเภทนี้จะเกิดขึ้น โดยส่วนใหญ่จะเกิดจากการที่ผู้ประกอบการธุรกิจบัตรเครดิต สอดส่องเล็งหาธุรกิจ ร้านค้า หรือกิจการที่ผู้ประกอบการมีประวัติสินเชื่อที่ดี และมียอดเงินจากการขาย หรือรับชำระค่าบริการที่ดี จากการประมาณการณของผู้ออกบัตร ร้านค้า หรือกิจการดังกล่าว หากมีการรับเป็นร้านค้าสมาชิกบัตรเครดิตแล้วจะต้องมียอดรับชำระค่าสินค้าหรือบริการผ่านบัตรเครดิตขั้นต่ำเดือนละ 50,000.- บาทขึ้นไป เนื่องจากปัจจุบันสัญญาการเป็นสมาชิกร้านค้าบัตรเครดิต มักจะมีบันทึกข้อตกลงเกี่ยวกับการให้บริการด้วยอุปกรณ์ Electronic Data Capture เรียกว่า EDC หรืออาจเรียกเป็นภาษาไทยได้ว่า “อุปกรณ์อนุมัติวงเงินอัตโนมัติ” รวมเข้าอยู่ในข้อตกลงของสัญญาการเป็นร้านค้าสมาชิกบัตรเครดิตด้วย อุปกรณ์ EDC นี้ มีไว้เพื่อติดตั้งให้บริการแก่ร้านค้าในการใช้ตรวจสอบหมายเลขบัตรเครดิต การอนุมัติวงเงินการใช้บัตร การจัดทำเชลสลิป ขณะที่มีการซื้อขายหรือชำระค่าบริการผ่านบัตรเครดิต ซึ่งผู้ออกบัตรต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดหาเครื่อง EDC และบำรุงรักษารายเดือนส่วนหนึ่ง (โดยเฉลี่ยค่าเช่าและบำรุงรักษาเครื่อง EDC ประมาณเครื่องละ 500 บาท/ เดือน) ดังนั้น หากร้านค้า หรือสถานบริการ มีประมาณการณ ยอดเงินใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตต่ำกว่า 50,000.- บาทแล้ว จะทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจบัตรเครดิตได้รายได้จากค่าบริการ หรือค่าธรรมเนียมการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตน้อยเกินไป อาจเกิดปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาเครื่อง EDC ได้ ซึ่งในกรณีนี้ผู้ออกบัตรได้ป้องกันตนเอง ด้วยการระบุเป็นเงื่อนไขข้อตกลงในสัญญาการเป็นร้านค้าสมาชิกบัตรเครดิตว่า หากมีการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตต่ำกว่า 50,000.- บาท ในเดือนใด ร้านค้าสมาชิกบัตรเครดิตจะยินยอมจ่ายค่าบำรุงรักษาเครื่อง EDC ให้ผู้ออกบัตรในเดือนนั้น โดยหักจากเงินในบัญชีเงินฝาก ของร้านค้าสมาชิกบัตรเครดิตที่เปิดบัญชีไว้ เพื่อให้ผู้ออกบัตรโอนเงินชำระค่าสินค้า หรือค่าบริการ ตามเชลสลิปที่เกิดจากการรับบัตรเครดิต แต่ก็มีบางกรณีที่ร้านค้า หรือสถานบริการแสดงความจำนงขอเข้าเป็นร้านค้าสมาชิกบัตรเครดิตเอง

โดยการตกลงทำสัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับร้านค้า หรือสถานบริการผู้รับบัตรนั้น จะต้องมีการตกลงเรื่องค่าบริการ หรือเรียกว่าค่าธรรมเนียมในการใช้บัตรเครดิตแต่ละครั้งว่า ร้านค้า หรือสถานบริการผู้รับบัตร จะต้องจ่ายให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจบัตรเครดิตผู้ออกบัตร ในจำนวนเท่าใด โดยทั่วไปจะอยู่ระหว่างร้อยละ 1 ถึง 3 ของจำนวนเงินค่าสินค้า หรือบริการที่จ่ายผ่านบัตรเครดิต โดยจะระบุไว้ในสัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับผู้รับบัตร หรือเรียกว่า สัญญาการเป็นร้านค้าสมาชิกบัตรเครดิต ซึ่งเงินส่วนนี้ถือเป็นรายได้ที่ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจบัตรเครดิตผู้ออกบัตรสามารถดำเนินธุรกิจบัตรเครดิตได้

วิเคราะห์ความผูกพันทางสัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับผู้รับบัตร

ข้อตกลงเกี่ยวกับการเป็นร้านค้าสมาชิกบัตรเครดิต จะเป็นสัญญาสำเร็จรูปที่ฝ่ายผู้
ออกบัตร จัดทำขึ้นผูกมัดฝ่ายร้านค้าหรือสถานบริการที่ต้องการเป็นร้านค้าสมาชิกบัตรเครดิตเพียง
ฝ่ายเดียว ฝ่ายร้านค้า หรือสถานบริการผู้รับบัตร ไม่สามารถจะโต้แย้ง คัดค้าน หรือขอเปลี่ยนแปลง
เงื่อนไขข้อสัญญาใด ๆ ได้ โดยสัญญาประเภทนี้จะถูกระบุให้สถานที่ทำสัญญาเป็นที่ทำการของฝ่าย
ผู้ออกบัตร ส่วนเงื่อนไขข้อสัญญาจะเน้นไปในเรื่องระเบียบหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับการเป็น
ร้านค้าสมาชิกบัตรเครดิต และข้อผูกมัดให้ฝ่ายผู้ออกบัตร สามารถเรียกเงินที่จ่ายให้แก่ฝ่ายผู้รับ
บัตรคืนได้ หากเกิดข้อผิดพลาดขึ้นไม่ว่ากรณีใด ๆ อันเป็นไปตามลักษณะเงื่อนไขข้อสัญญา
สำเร็จรูปที่ฝ่ายผู้ออกบัตรเป็นผู้จัดทำขึ้น ในการนี้ขอกล่าวเฉพาะเงื่อนไขข้อสัญญาที่เกี่ยวกับ
หลักเกณฑ์ปฏิบัติที่กำหนดให้ ฝ่ายผู้รับบัตรที่เข้าเป็นร้านค้าสมาชิกบัตรเครดิตต้องปฏิบัติ และ
เงื่อนไขข้อสัญญาเกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกเงินคืนจากฝ่ายผู้รับบัตร จากการใช้บัตรเครดิตกรณีมี
หลักฐานการใช้เป็นเชลลิสลิป เพื่อให้เข้าใจขั้นตอนกระบวนการในการใช้บัตรเครดิตชำระค่าสินค้า
โดยมีหลักฐานเป็นเชลลิสลิป พอสังเขป ดังนี้.-

เมื่อร้านค้าหรือสถานบริการ ทำสัญญาตกลงเป็นร้านค้าสมาชิกบัตรเครดิตแล้ว
จะต้องปฏิบัติดังนี้.-

(ก) แสดงเครื่องหมาย

ร้านค้า หรือสถานบริการจะต้องแสดงเครื่องหมายสัญลักษณ์การรับบัตรเครดิต
เพื่อให้บุคคลทั่วไปทราบว่าร้านค้านั้นรับบัตรเครดิต

(ข) เมื่อผู้ถือบัตรแสดงบัตรเครดิตเพื่อซื้อสินค้า หรือรับบริการ

เงื่อนไขข้อสัญญาที่ระบุให้ฝ่ายผู้รับบัตรต้องปฏิบัติในขั้นตอนนี้จะมีการระบุ
รายละเอียดเป็นข้อย่อหลายข้อ เนื่องจากการรับบัตรเครดิตแทนการใช้เงินสดหรือเช็คในการซื้อ
สินค้าหรือบริการ เดิมที่ร้านค้านั้นจะใช้เครื่องรูดบัตร (Imprinter) ที่ผู้ออกบัตรมอบไว้ให้ร้านค้าเพื่อใช้
ทำเชลลิสลิป แต่ปัจจุบันการทำใบบันทึกรายการ หรือเชลลิสลิป จะจัดทำด้วยเครื่อง EDC ซึ่งสามารถ
ทำหลักฐานการใช้บัตรเครดิต เป็นเชลลิสลิปได้โดยอัตโนมัติ โดยการเชื่อมโยงข้อมูลกับฝ่ายผู้ออก
บัตรด้วยระบบ On Line ดังนั้น รายละเอียดเดิมที่กำหนดให้ร้านค้าต้องกรอกลงบนเชลลิสลิป
รวมถึงการขออนุมัติวงเงินกรณีที่ซื้อสินค้า หรือบริการเกินกว่าจำนวนที่ระบุไว้ในสัญญาสำหรับ
บัตรเครดิตแต่ละประเภท หรือการตรวจสอบว่าบัตรเครดิตใบนั้นถูกแจ้งระงับการใช้ ถูกแจ้งหาย
หรือถูกเพิกถอนบัตรหรือไม่ จึงไม่เป็นภาระให้ร้านค้า หรือสถานบริการผู้รับบัตรต้องปฏิบัติเหมือน
แต่ก่อน แต่เงื่อนไขข้อสัญญาที่มีการระบุรายละเอียดเป็นข้อย่อให้ปฏิบัติก็ยังคงอยู่ ทั้งนี้ เพื่อใช้ใน

กรณีที่เกิดการขัดข้องไม่สามารถใช้เครื่อง EDC รับชำระค่าสินค้าหรือบริการได้ จึงขอสรุปเงื่อนไขข้อสัญญาให้ร้านค้าต้องปฏิบัติในขั้นตอนนี้ให้ทราบพอสังเขป ดังนี้.-

1. ตรวจสอบความถูกต้องของลักษณะบัตรเครดิต
2. ทำหลักฐานการใช้บัตร เป็นเชลสลิป
3. ให้ผู้ถือบัตรลงลายมือชื่อในช่องที่กำหนดบนเชลสลิป พร้อมเปรียบเทียบลายมือชื่อนั้นกับลายมือชื่อในบัตรเครดิตว่าเป็นลายมือชื่อของบุคคลเดียวกัน
4. ส่งมอบเชลสลิป ฉบับผู้ถือบัตร พร้อมทั้งคืนบัตรเครดิตให้ผู้ถือบัตร
5. ร้านค้า หรือสถานบริการจะต้องไม่คิดค่าธรรมเนียมการใช้บัตรจากผู้ถือบัตรที่มาซื้อสินค้าหรือบริการเป็นอันขาด
6. ร้านค้า หรือสถานบริการจะไม่จ่ายเงินสดให้ผู้ถือบัตรในกรณีที่ผู้ถือบัตรนำบัตรเครดิตมาขอขึ้นเงินสด และจะต้องไม่รับบัตรเครดิตแทนการชำระหนี้ ซึ่งไม่ได้เกิดจากการซื้อขายสินค้า หรือบริการจากร้านค้า หรือสถานบริการ
7. ร้านค้า หรือสถานบริการจะต้องไม่ฝากเชลสลิป จากร้านอื่นมาเข้าบัญชีร้านค้า

(ค) ผู้รับบัตรจะต้องติดต่อผู้ออกบัตรทันทีเมื่อ

ร้านค้า หรือสถานบริการผู้รับบัตร จะต้องติดต่อผู้ออกบัตรทันที และตกลงที่จะปฏิบัติต่อผู้ถือบัตรตามวิธีที่ผู้ออกบัตรแจ้งให้ทราบ ก่อนที่จะขายสินค้า หรือบริการ ในกรณีที่มีเหตุการณ์ หรือเห็นลักษณะหนึ่งลักษณะใด ดังนี้.-

- เครื่อง EDC ขัดข้อง
- มีเหตุน่าสงสัยว่าผู้ถือบัตรมีพฤติกรรมทุจริต
- เป็นบัตรเครดิตที่มีหมายเลขบัตรอยู่ในรายการถูกอายัด แจ้งหาย ถูกเพิกถอน หรือระงับการใช้

- ไม่มีลายมือชื่อผู้ถือบัตรปรากฏอยู่ด้านหลังของบัตร

- มีรอยแก้ไข ตัวเลข ข้อความ หรือลายมือชื่อผู้ถือบัตร

- เงื่อนไขอื่น ๆ ที่ผู้ออกบัตร จะระบุให้ทราบเป็นคราว ๆ ไป

(ง) ผู้รับบัตรต้องจัดส่งเชลสลิปให้ผู้ออกบัตร

ผู้รับบัตรต้องส่งเชลสลิป ให้ผู้ออกบัตรเพื่อเป็นการขอรับเงินได้ทุกวันทำการของผู้ถือบัตร แต่หากนำส่งช้ากว่า 7 วัน ผู้ออกบัตรจะสงวนสิทธิ์การรับเชลสลิป เพื่อการขอรับเงินของผู้รับบัตร และผู้รับบัตรจะต้องเก็บสำเนาเชลสลิปฉบับร้านค้า (Merchant Copy) ไว้เพื่อการตรวจสอบอีกไม่น้อยกว่า 18 เดือน หลังจากนำเชลสลิป มาขอรับเงินกับผู้ออกบัตรแล้ว

(จ) กรณีผู้รับบัตรยอมให้ผู้ถือบัตรคืนสินค้า ยกเลิกการใช้บริการ ลดราคาสินค้าไว้ในภายหลัง

กรณีนี้ผู้รับบัตรจะไม่ต้องส่งคืนเงินให้ผู้ถือบัตรเป็นเงินสด แต่ผู้รับบัตรจะต้องทำหนังสือแจ้งคืนตามแบบฟอร์มที่ผู้ถือบัตรจัดทำขึ้น เพื่อยินยอมให้ผู้ถือบัตรหักเงินในบัญชีเงินฝากของผู้รับบัตรที่ได้เปิดบัญชีไว้เพื่อการรับโอนเงินจากการชำระค่าสินค้า หรือบริการผ่านบัตรเครดิตจากผู้ถือบัตร และในการนี้เงื่อนไขข้อสัญญาจะระบุสงวนสิทธิ์ให้ผู้ถือบัตรไม่ต้องคืนค่าธรรมเนียมการใช้บัตรเครดิตที่ได้หักไว้แล้ว

(ฉ) กรณีมีข้อสงสัย ผู้รับบัตรต้องยินยอมให้ผู้ถือบัตรปฏิเสธการจ่ายเงิน

ในกรณีที่ผู้ถือบัตรได้รับเชลลิสลิปแล้ว เห็นว่ามีข้อสงสัยเกี่ยวกับการใช้และ/หรือความสมบูรณ์ของบัตรด้วยเหตุใด ๆ ผู้ถือบัตรยินยอมให้ผู้รับบัตรปฏิเสธการจ่ายเงินให้ผู้รับบัตรได้ และในกรณีที่ผู้ถือบัตรได้จ่ายเงินให้ผู้รับบัตร โดยนำเงินเข้าบัญชีผู้รับบัตรแล้ว ปรากฏในภายหลังว่าผู้รับบัตรปฏิบัติผิดจากข้อตกลงที่ระบุไว้ในสัญญา หรือมีกรณีอื่นใดอันเป็นผลให้ผู้ถือบัตรไม่สามารถเรียกเก็บเงินดังกล่าวจากผู้รับบัตรได้ไม่ว่ากรณีใด ๆ ก็ตาม ผู้รับบัตรยินยอมจะคืนเงินให้ผู้ถือบัตรเท่ากับจำนวนที่ผู้ถือบัตรไม่สามารถเรียกเก็บได้ พร้อมยินยอมเสียดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดที่ผู้ถือบัตรสามารถเรียกได้ตามกฎหมาย โดยยินยอมให้สิทธิผู้ถือบัตรหักเงิน พร้อมดอกเบี้ยจากบัญชีของผู้รับบัตรได้

จะเห็นได้ว่าเงื่อนไขข้อสัญญากรณีนี้ จะผูกมัดให้ผู้รับบัตรต้องรับผิดชอบต่อบกพร่องทุกประการที่เกิดจากการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิต แม้มีการจ่ายเงินให้แก่ผู้รับบัตรแล้วก็ตาม

(ช) กรณีที่ต้องส่งคืนค่าให้ลูกค้าผู้ถือบัตรในต่างประเทศ

หากผู้รับบัตรจะต้องส่งคืนค่าไปให้ผู้ถือบัตรในต่างประเทศ ผู้รับบัตรจะต้องมีใบตอบรับหรือหลักฐานใด ๆ ที่ผู้รับปลายทางลงนามเป็นหลักฐานเพื่อแสดงว่าสินค้านั้นได้ส่งถึงผู้ถือบัตรแล้ว ในกรณีที่ผู้ถือบัตรไม่สามารถเรียกเก็บเงินตามเชลลิสลิปได้ ด้วยเหตุที่ผู้ถือบัตรไม่ได้รับสินค้า หรือเพราะไม่มีใบตอบรับมายืนยัน หรือไม่ว่าด้วยเหตุประการใดก็ตาม ผู้รับบัตรจะต้องคืนเงินให้แก่ผู้ถือบัตร โดยยินยอมให้สิทธิผู้ถือบัตรหักเงินในบัญชีผู้รับบัตรได้

จะเห็นได้ว่าเงื่อนไขข้อสัญญากรณีนี้ จะผูกมัดให้ผู้รับบัตรต้องรับผิดชอบต่อบกพร่องทุกประการ เช่นกัน

(ซ) ห้ามมิให้ผู้รับบัตรจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบัตรเครดิต และเปิดเผยข้อมูลดังกล่าว

ผู้รับบัตรต้องไม่จัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบัตรเครดิต เช่น หมายเลขบัตร , วันหมดอายุ หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบัตรเครดิตอื่นใด ในรูปแบบของ Computer , Electronic , Paper (จดบันทึก) , Copy (ถ่ายเอกสาร) และหรือกรณีอื่นใดที่เกี่ยวกับการดำเนินการดังกล่าว และจะต้องไม่เปิดเผย

ข้อมูลเกี่ยวกับบัตรเครดิต ให้แก่บุคคลที่สามทราบ ในกรณีที่ผู้รับบัตรมีการว่าจ้างบริษัทภายนอก หรือบุคคลที่สาม ดูแลระบบ Computer ให้ผู้รับบัตร ผู้รับบัตรจะต้องไม่ให้บริษัทภายนอกหรือบุคคลที่สามเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับบัตรเครดิตของผู้ถือบัตร หากพบว่ามี การกระทำความผิด ผู้รับบัตรจะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำนั้นเสมือนว่าเป็นการกระทำของผู้ถือบัตรเอง และหากมีความเสียหายเกิดขึ้น ผู้รับบัตรจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายอย่างใด ๆ ที่เกิดขึ้นแก่ ผู้ออกบัตร หรือผู้ถือบัตรตามมูลค่าความเสียหายที่แท้จริง

กล่าวโดยสรุป สัญญาการเป็นร้านค้าสมาชิกบัตรเครดิต ซึ่งเป็นเงื่อนไขผูกพันระหว่างผู้ออกบัตรกับผู้รับบัตร นั้น เป็นการตกลงกันว่าเมื่อร้านค้าหรือสถานบริการเข้าเป็นสมาชิกบัตรเครดิตแล้ว จะยินยิตรับบัตรเครดิตที่ยังไม่หมดอายุ เพื่อชำระค่าสินค้าหรือบริการ แทนการชำระด้วยเงินสด เมื่อผู้ถือบัตรแสดงบัตรเครดิตเพื่อซื้อสินค้า หรือรับบริการ ผู้รับบัตรต้องมีหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องของบัตรเครดิต โดยเฉพาะหากไม่มีลายมือชื่อปรากฏอยู่ด้านหลังบัตร หรือมีรอยแก้ไข ตัวเลข ข้อความ หรือลายมือชื่อผู้ถือบัตรที่ปรากฏอยู่ด้านหลังบัตร หรือมีเหตุน่าสงสัยว่าผู้ถือบัตรมีพฤติกรรมทุจริต ผู้รับบัตรจะต้องติดต่อผู้ออกบัตรทันที หากตรวจสอบแล้วปกติ จึงจัดทำหลักฐานเป็นเชลสลิป แล้วให้ผู้ถือบัตรลงลายมือชื่อในช่องที่กำหนดไว้ พร้อมเปรียบเทียบลายมือชื่อนั้นกับลายมือชื่อในบัตรเครดิต ว่าเป็นลายมือชื่อของบุคคลเดียวกัน

เมื่อมีการรับชำระค่าสินค้า หรือบริการด้วยบัตรเครดิตแล้ว ร้านค้า หรือสถานบริการจะต้องส่งต้นฉบับเชลสลิป ที่มีการลงลายมือชื่อของผู้ถือบัตร ไปให้ผู้ออกบัตรเพื่อเป็นหลักฐานการรับเงินค่าสินค้า หรือบริการ ซึ่งเงินดังกล่าวจะโอนเข้าบัญชีเงินฝากที่ผู้รับบัตรเปิดบัญชีไว้ เพื่อใช้เป็นบัญชีรับเงินจากการขายสินค้า หรือบริการที่รับชำระด้วยบัตรเครดิต โดยสัญญา นี้จะมีข้อผูกมัดให้ฝ่ายผู้ออกบัตรสามารถเรียกเงินที่จ่ายให้แก่ฝ่ายผู้รับบัตรคืนได้ หากเกิดข้อผิดพลาดครบพร้อมขึ้นไม่ว่ากรณีใด ๆ รวมทั้งกรณีที่เป็นผลให้ผู้ออกบัตรไม่สามารถเรียกเก็บเงินที่โอนเข้าบัญชีของผู้รับบัตรไปแล้ว แต่ไม่สามารถเรียกเก็บเงินนั้นจากผู้รับบัตรได้ด้วย

นอกจากนี้ยังมีข้อกำหนดให้ฝ่ายผู้รับบัตรต้องรับผิดชอบ ในกรณีที่มีความเสียหายอันเกิดจากการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบัตรเครดิต หรือการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับบัตรเครดิต ต่อผู้ออกบัตร หรือผู้ถือบัตรด้วย

วิเคราะห์ความรับผิดชอบตามสัญญา ที่ผูกพันระหว่าง ผู้ถือบัตร ผู้ออกบัตร และผู้รับบัตร

เมื่อทราบถึงความผูกพันทางสัญญา ระหว่างผู้ออกบัตร กับผู้ถือบัตร และผู้ออกบัตร กับผู้รับบัตร แล้ว จะเห็นได้ว่าความรับผิดชอบตามสัญญาที่เกี่ยวข้องกับคู่สัญญาสามฝ่าย คือ ผู้ออกบัตร ผู้ถือบัตร และผู้รับบัตร โดยมีสัญญา 2 สัญญานั้น จะมีผู้ออกบัตรเป็นคู่สัญญาร่วมด้วยทั้ง 2 สัญญา จึงทำให้เห็นว่า ผู้มีหน้าที่เชื่อมโยงสัญญา 2 สัญญา ให้เกิดเป็นวงจรความรับผิดชอบในการใช้

บัตรเครดิตนั้น คือ ผู้ออกบัตร ซึ่งเป็นผู้ทำสัญญาให้เกิดความรับผิดชอบของผู้ถือบัตร และผู้รับบัตร ที่ต้องผูกพันรับผิดชอบกัน โดย-

- **ผู้ถือบัตร** เมื่อได้ใช้บัตรเครดิตชำระราคาสินค้าหรือบริการแล้ว ก็เกิดความรับผิดชอบที่ต้องชำระค่าสินค้า หรือบริการคืนให้ผู้ถือบัตร ภายในระยะเวลาที่ได้ตกลงกัน โดยมีข้อจำกัดความรับผิดชอบของผู้ถือบัตรอยู่ 2 กรณี คือ-

1. กรณีผู้ถือบัตรได้แจ้งขอระงับการใช้บัตร และ
2. กรณีผู้ถือบัตรสั่งซื้อสินค้าหรือบริการ โดยเพียงแจ้งความประสงค์ขอชำระค่าสินค้า หรือค่าบริการด้วยการแจ้งหมายเลขบัตรเครดิตด้วยวาจา หรือลายลักษณ์อักษร หากผู้ถือบัตรทักท้วงว่าไม่ได้เป็นผู้ขอรับบริการจากร้านค้า หรือสถานบริการผู้รับบัตร ผู้ออกบัตรจะระงับการเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตร รวมทั้งการขอยกเลิกการซื้อสินค้า หรือรับบริการภายใน 45 วัน นับแต่วันที่ตั้งซื้อหรือขอรับบริการ หรือภายในระยะเวลา 30 วัน นับแต่วันถึงกำหนดการส่งมอบสินค้า หรือบริการ ในกรณีที่มีการกำหนดการส่งสินค้าหรือบริการเป็นลายลักษณ์อักษร หากเรียกเก็บเงินไปแล้วก็จะคืนให้ผู้ถือบัตรทันที หรือภายในระยะเวลาที่ระบุไว้ในสัญญา เว้นแต่ผู้ถือบัตรจะพิสูจน์ได้ว่าภาระหนี้ที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำของผู้ถือบัตรเอง

- **ผู้รับบัตร** เมื่อได้รับบัตรเครดิตแทนการชำระเงินในการซื้อสินค้า หรือบริการแล้ว ก็สามารถนำไปบันทึกรายการ หรือเชลลิสลิป ไปขอรับเงินจากผู้ถือบัตร ภายในระยะเวลาไม่เกิน 7 วัน นับแต่ได้รับชำระหนี้ค่าสินค้า หรือบริการด้วยบัตรเครดิต โดยสัญญานี้จะมีเงื่อนไขให้เกิดความรับผิดชอบกับผู้รับบัตรขึ้น โดยให้ฝ่ายผู้ถือบัตรสามารถเรียกเงินที่จ่ายให้แก่ฝ่ายผู้รับบัตรคืนได้ หากเกิดข้อผิดพลาดบกพร่องขึ้นไม่ว่ากรณีใด ๆ รวมทั้งกรณีที่ส่งผลให้ผู้ถือบัตรไม่สามารถเรียกเก็บเงินที่โอนเข้าบัญชีของผู้รับบัตรไปแล้ว แต่ไม่สามารถเรียกเก็บเงินนั้นจากผู้ถือบัตรได้ และต้องรับผิดชอบกับผู้ถือบัตร หรือผู้ถือบัตร ในกรณีที่มีความเสียหายอันเกิดจากการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบัตรเครดิต หรือการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับบัตรเครดิตด้วย

ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า ผู้ถือบัตรสามารถใช้สิทธิเรียกร้องตามสัญญา ให้ผู้ถือบัตรต้องรับผิดชอบในค่าสินค้าหรือบริการ จากการที่ผู้ถือบัตรใช้บัตรเครดิตชำระค่าสินค้าหรือบริการ โดยมีข้อจำกัดความรับผิดชอบเพียง 2 กรณีตามกล่าวข้างต้น หากไม่สามารถเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตรได้ไม่ว่ากรณีใด ๆ ก็ตาม ผู้ถือบัตรก็สามารถใช้สิทธิตามสัญญาเรียกร้องให้ผู้รับบัตรคืนเงินให้ผู้ถือบัตรเท่ากับจำนวนที่ผู้ถือบัตรไม่สามารถเรียกเก็บจากผู้ถือบัตรได้ พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยที่ผู้ถือบัตรสามารถเรียกได้ตามกฎหมาย โดยยินยอมให้สิทธิผู้ถือบัตรหักเงิน พร้อมดอกเบี้ยจากบัญชีของผู้รับบัตรที่เปิดไว้เพื่อรับโอนเงินค่าสินค้า หรือบริการที่ได้รับชำระด้วยบัตรเครดิตได้

ความผูกพันทางสัญญาที่กล่าวมานี้ ถือเป็นความรับผิดชอบทางแพ่ง ประเภทความรับผิดทางสัญญา (Contractual Liability) (บทที่ 2 ข้อ 3 หลักความรับผิดทางแพ่ง) ซึ่งมีรากฐานมาจากหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา (Autonomy of Will) ที่โดยหลักแล้วรัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงในการทำสัญญาถึงแม้ว่าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก็ตาม เว้นแต่จะเป็นเรื่องที่เป็นกรต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (บทที่ 2 ข้อ 4.2 หลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา) และหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) อันเป็นหลักที่อธิบายว่าหน้าที่ที่เกิดจากสัญญาจะเป็นหน้าที่ยุติธรรมสำหรับคู่สัญญา เพราะคู่สัญญามีเสรีภาพอิสระ ที่จะตกลงทำสัญญาหรือไม่ก็ได้ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่ามีภาระเอาเปรียบเกินไป หรือหน้าที่ตนรับภาระไว้มากกว่าหน้าที่อีกฝ่ายหนึ่งต้องปฏิบัติตอบแทนจนไม่เป็นธรรมแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องยอมรับตกลงเพื่อก่อให้เกิดหนี้ขึ้น โดยการไม่ตกลงทำสัญญาด้วยเมื่อใดที่คู่สัญญาตกลงทำสัญญาก็ต้องถือเท่ากับว่าคู่สัญญาเห็นว่า หนี้ที่ยุติธรรมแล้ว และหลังจากที่สัญญาเกิดขึ้นแล้ว ลูกหนี้ตามสัญญาจะอ้างในภายหลังว่าตนไม่ได้รับความยุติธรรมไม่ได้ เพราะในขณะที่ทำสัญญาไม่มีใครบังคับ เมื่อคู่สัญญาเห็นว่าไม่ยุติธรรมก็ไม่จำเป็นต้องทำสัญญาด้วย เมื่อตกลงกันทำสัญญาแล้ว สัญญาจะยุติธรรมสำหรับคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะอ้างว่าอีกฝ่ายเอาเปรียบจากข้อสัญญาที่ตกลงกันแล้วไม่ได้ (บทที่ 2 ข้อ 4.3 เสรีภาพในการทำสัญญา)

แต่เมื่อสัญญาทั้ง 2 สัญญาดังกล่าวเป็นสัญญาสำเร็จรูป ซึ่งโดยมาตรฐานแล้ว ฝ่ายผู้ร่างสัญญาจะไม่ร่างสัญญาให้ตนเป็นฝ่ายเสียเปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง แม้จะมีการควบคุมสัญญาโดยกรรมการเฉพาะด้าน เช่นคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาแล้วก็ตาม ในส่วนนี้กฎหมายจึงได้กำหนดให้ศาลยุติธรรม เป็นกลไกหลักในการเข้าตรวจสอบสัญญา เพื่อชดเชยหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาของคู่สัญญา โดยใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ซึ่งในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจวินิจฉัยว่า สัญญาสำเร็จรูปข้อใด เป็นข้อตกลงที่อาจถือได้ว่าทำให้ได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ก็ให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี แต่ก็ยังไม่มีแนวทางใด ๆ ที่ชัดเจน ในการใช้ดุลพินิจของศาล ว่าข้อสัญญาที่มีลักษณะเป็นการไม่เป็นธรรม และข้อสัญญาใดมีลักษณะเป็นธรรมเพียงพอแล้ว เพราะเป็นเรื่องของการใช้ดุลพินิจ อันเป็นอัตตะวิสัยของผู้พิพากษาแต่ละคน ซึ่งยังไม่ก่อให้เกิดความแน่นอนในผลของสัญญา

4.1 วิเคราะห์ประเด็นปัญหา จากข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1989/2552 กรณีหนี้ที่เกิดจากบัตรเครดิตที่ถูกลบขโมย และมีการแจ้งระงับการใช้บัตรเครดิตต่อผู้ออกบัตรแล้ว

ข้อเท็จจริงในคดีนี้ฟังเป็นยุติว่า ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ แบงกิ้งคอร์ปอเรชั่น จำกัด เป็นโจทก์ฟ้อง นางสาวเรืองรวี รวีรัฐ เป็นจำเลย ดังนี้-

โจทก์ฟ้องว่า เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๔๓ จำเลยเป็นสมาชิกบัตรเครดิตวีซ่าธนาคารฮ่องกง ประเภทบัตรคลาสสิกของโจทก์ จำเลยใช้บัตรของโจทก์ชำระราคาสินค้าและบริการตลอดมา จนกระทั่งวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๔๔ จำเลยค้างชำระหนี้โจทก์เป็นต้นเงินจำนวน ๒๔,๔๐๐ บาท ดอกเบี้ยจำนวน ๑,๕๕๒.๕๐ บาท และเบี้ยปรับจำนวน ๓๐๐ บาท ซึ่งจำเลยจะต้องชำระภายในวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ แต่ไม่ชำระ โจทก์จึงคิดดอกเบี้ยจากจำเลยในอัตราร้อยละ ๑๕ ต่อปี ของต้นเงิน ๒๔,๔๐๐ บาท นับแต่วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ จนถึงวันฟ้องเป็นเงินจำนวน ๖๒๑.๖๕ บาท รวมเป็นเงิน ๒๖,๖๔๕.๕๕ บาท ขอให้บังคับจำเลยชำระเงินจำนวน ๒๖,๖๔๕.๕๕ บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ ๑๕ ต่อปี ของต้นเงินจำนวน ๒๔,๔๐๐ บาท นับถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์

จำเลยให้การว่า จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบตามยอดหนี้ที่โจทก์ฟ้องระหว่างวันเวลาที่มีการใช้บัตรเครดิตจำเลยเดินทางไปเมืองฮ่องกงและบัตรหายไป มีผู้นำบัตรของจำเลยไปใช้โดยปลอมลายมือของจำเลยขอให้ยกฟ้อง

ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยชำระเงินจำนวน ๒๔,๔๐๐ บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ ๑.๕ ต่อปี นับแต่วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๔๔ ไปจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ กับให้จำเลยให้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์โดยกำหนดค่าทนายความ ๑,๐๐๐ บาท

จำเลยอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับ ให้ยกฟ้องโจทก์ ค่าฤชาธรรมเนียมทั้งสองศาลให้เป็นพับ

โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คดีนี้มีทุนทรัพย์ไม่เกินสองแสนบาท ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๘ โจทก์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย ในการวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าว ศาลฎีกาจำต้องฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาลล่างได้วินิจฉัยมาจากพยานหลักฐานในสำนวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๓๘ ประกอบมาตรา ๒๔๗ ซึ่งรับฟังได้ว่า จำเลยเป็นสมาชิกบัตรเครดิตวีซ่าธนาคารฮ่องกงประเภทบัตรเครดิตคลาสสิกของโจทก์ จำเลยได้ใช้บัตรเครดิตดังกล่าวของโจทก์ชำระราคาสินค้าและบริการตลอดมา ระหว่างวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๔๔ เวลาประมาณ ๘ นาฬิกา ถึงวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๔๔ จำเลยเดินทางโดยสารการบินจากประเทศไทยไปพักอยู่ที่เมืองฮ่องกง ตามหลักฐานหนังสือเดินทางและตั๋วเครื่องบินเอกสารหมายเลข ล.๑ และ ล.๒ บัตรเครดิตดังกล่าวมีผู้ลักเอาไปจากกระเป๋าเดินทางของจำเลย โดยได้นำไปใช้เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๔๔ เวลา ๑๑.๐๒ นาฬิกา และเวลา ๑๑.๐๕ นาฬิกา ที่ร้านเจมาร์ทในห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลพลาซ่า ลาดพร้าว รวมเป็นเงินจำนวน ๒๔,๔๐๐ บาท ต่อมาเมื่อจำเลยทราบว่าบัตรเครดิตดังกล่าวหายไป จำเลยได้โทรศัพท์แจ้งศูนย์บัตรเครดิตของ

โจทก์ทราบ เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๔๔ เวลาประมาณ ๑๕ นาฬิกา เพื่อให้ระงับการใช้บัตรเครดิตดังกล่าว และลายมือชื่อผู้บัตรเครดิตในเซลล์ทั้งสองรายการตามเอกสารหมายเลข ๓ ใช้ชื่อว่า “รุ่งระวี” ส่วนลายมือชื่อของจำเลยตามที่ปรากฏในข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรเครดิต ตามเอกสารหมายเลข ๕ ชื่อว่า “เรองรี วรรีฐ”

มีปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยตามฎีกาของโจทก์ว่า ข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรเครดิต ตามเอกสารหมายเลข ๕ ข้อ ๘ เป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมหรือไม่ เห็นว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๔ วรรคแรก บัญญัติว่า “ข้อตกลงในสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพหรือในสัญญาสำเร็จรูป หรือในสัญญาขายฝากที่ทำให้ผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพหรือผู้กำหนดสัญญาสำเร็จรูป หรือผู้ซื้อฝากได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควรเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น” กับบัญญัติไว้ในวรรคสามว่า “ข้อตกลงที่มีลักษณะหรือมีผลให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติหรือรับภาระเกินกว่าที่วิญญูชนจะพึงคาดหมายได้ตามปกติเป็นข้อตกลงที่อาจถือได้ว่าทำให้ได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง” การที่มีข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรเครดิตตามเอกสารหมายเลข ๕ ข้อ ๘¹⁸⁸ ที่กำหนดให้จำเลยซึ่งถือเป็นผู้บริโภคต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้ประกอบการค้า ในกรณีที่บัตรเครดิตสูญหาย ถูกลักขโมย หรือถูกใช้โดยบุคคลอื่น โดยมีได้รับอนุญาตจากผู้ถือบัตร (จำเลย) ที่ได้แจ้งข้อเท็จจริงดังกล่าวให้ศูนย์บัตรเครดิตของธนาคาร (โจทก์) ทราบแล้วโดยพลัน เพื่อให้ระงับการใช้บัตรเครดิตดังกล่าว ในภาวะหนี้สินที่เกิดขึ้นก่อนมีการแจ้งดังกล่าวในจำนวนเงินที่เกิดจากการใช้บัตรเครดิตของผู้ถือบัตร (จำเลย) ซึ่งถูกนำไปใช้โดยมิชอบ รวมถึงภาระหนี้สินที่เกิดขึ้นหลังจากแจ้งให้ธนาคาร (โจทก์) ทราบแล้วไม่เกิน ๕ นาที ซึ่งนอกจากจะขัดแย้งกับข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรเครดิตว่าเอกสารหมายเลข ๕ ข้อ ๖ วรรคสอง¹⁸⁹ ที่บัญญัติว่า “ธนาคาร (โจทก์) จะระงับการเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตร (จำเลย) หากผู้ถือบัตรปฏิเสธว่ามีได้เป็นผู้สั่งซื้อสินค้าหรือเป็นผู้ขอรับบริการ... ฯลฯ” แล้ว ยังถือเป็นข้อสัญญาที่ทำให้จำเลยต้องรับภาระในหนี้ที่เกิดขึ้นจากการใช้บัตรเครดิตที่จำเลยไม่ได้ก่อขึ้นและไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบของจำเลย ทั้งโจทก์ยังมีทางแก้ไขความเสียหายของโจทก์ในกรณีนี้ได้ ซึ่งตามคำเบิกความตอบคำถามค้านของนาย

¹⁸⁸ โปรดดู ภาคผนวก ก. ข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรเครดิต/มาสเตอร์ ธนาคารฮ่องกงและเซ็งไฮ้แบงกิ้งคอร์ปอเรชั่น จำกัด ข้อ 9 (หมายเหตุ : เหตุที่ลำดับข้อหรือวรรค ในข้อตกลงการใช้บัตรเครดิต/มาสเตอร์ ธนาคารฮ่องกงฯ ไม่ตรงกับที่ระบุในคำพิพากษาศาลฎีกา เพราะข้อตกลงที่อ้างในภาคผนวก ก. เป็นข้อตกลงชุดที่มีการจัดพิมพ์ขึ้นใหม่ ทำให้ลำดับข้อหรือวรรค เปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่เนื้อความในข้อตกลงฯ ตรงกับที่ระบุไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1989/2552 ทุกประการ)

¹⁸⁹ โปรดดู ภาคผนวก ก. ข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรเครดิต/มาสเตอร์ ธนาคารฮ่องกงและเซ็งไฮ้แบงกิ้งคอร์ปอเรชั่น จำกัด ข้อ 6 (หมายเหตุ : เรื่องเดิม)

ปฏิภาณ ถาวรวัตร ผู้รับมอบอำนาจช่วงของโจทก์ได้ความว่าหากโจทก์ตรวจสอบแล้วปรากฏว่าลายมือชื่อผู้ใช้บัตรเครดิตดังกล่าวในเชลสลิปไม่ตรงกับลายมือชื่อของจำเลยผู้ถือบัตร โจทก์สามารถเรียกเงินที่ได้จ่ายไปคืนจากร้านค้าได้ และลายมือชื่อผู้ใช้บัตรในเชลสลิป ตามเอกสารหมายเลข ๓ ไม่ตรงกับลายมือชื่อของจำเลยผู้ถือบัตร ฉะนั้น เมื่อโจทก์ได้รับแจ้งจากจำเลยผู้ถือบัตรว่าบัตรเครดิตดังกล่าวได้สูญหายไปเพราะมีคนมาถือยื่นเอาไปจากกระเป๋าเดินทางของจำเลยเพื่อขอให้โจทก์ระงับการใช้บัตรเครดิตดังกล่าว ถือเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องรีบดำเนินการให้จำเลยโดยเร็ว เพราะคงมีผู้ถือบัตรเครดิตของโจทก์เพียงไม่กี่รายที่มาแจ้งต่อโจทก์เช่นนี้ ก็จะทราบได้ทันทีว่าลายมือชื่อผู้ใช้บัตรเครดิตดังกล่าวในเชลสลิปดังกล่าว ไม่ตรงกับลายมือชื่อของจำเลยตามที่ปรากฏอยู่ในข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรวิซ่าเอกสารหมายเลข ๕ เนื่องจากมีความแตกต่างกันเห็นได้ชัดเจน แสดงว่า ร้านเจมาร์ทไม่ได้ใช้ความระมัดระวังตรวจสอบลายมือชื่อในเชลสลิปดังกล่าวว่าตรงกับลายมือชื่อผู้ถือบัตรในบัตรเครดิตดังกล่าวหรือไม่แม้แต่น้อย ย่อมทำให้โจทก์มีสิทธิที่จะเรียกเงินที่ชำระไปแล้วคืนจากร้านเจมาร์ทแทนการมาเรียกเก็บเงินจากจำเลยได้ ซึ่งเป็นธรรมกับทุกฝ่าย แต่โจทก์ก็หาได้ทำเช่นนั้นไม่ โดยเห็นว่ามีข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรวิซ่าตามเอกสารหมายเลข ๕ ข้อ ๘ ที่ให้จำเลยต้องรับผิดชอบโจทก์อยู่แล้ว ถือเป็นภาระเอาเปรียบจำเลยเกินสมควรและเป็นการผลักภาระให้จำเลยต้องรับผิดชอบกว่าวิญญูชนทั่วไปจะคาดหมายได้ตามปกติ อันเข้าลักษณะข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรวิซ่าตามเอกสารหมายเลข ๕ ข้อ ๘ จึงไม่มีผลใช้บังคับได้ จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบชำระหนี้ให้โจทก์ที่ศาลอุทธรณ์พิพากษามานั้น ศาลฎีกาเห็นพ้องด้วย ฎีกาของโจทก์ฟังไม่ขึ้น

พิพากษายืน ค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นฎีกาให้เป็นพับ

จากข้อเท็จจริงในคดีนี้จะเห็นได้ว่า จำเลยผู้ถือบัตรได้แจ้งระงับการใช้บัตรเครดิตยังศูนย์บัตรเครดิตของโจทก์ผู้ออกบัตร ว่ามีผู้ลักขโมยบัตรเครดิตจากกระเป๋าเดินทางของจำเลย เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2544 เวลาประมาณ 15 นาฬิกา ซึ่งตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจบัตรเครดิตเป็นธุรกิจควบคุมสัญญา พ.ศ. 2542 กำหนดให้ในสัญญาบัตรเครดิต ต้องมีข้อสัญญาให้ผู้บริโภค(ผู้ถือบัตร) ขอระงับการใช้บัตรเครดิตได้ และเมื่อผู้ประกอบการธุรกิจบัตรเครดิต(ผู้ออกบัตร) ได้รับแจ้ง จะต้องระงับการให้บริการบัตรเครดิตของผู้บริโภค(ผู้ถือบัตร) ทันทีที่ได้รับแจ้ง หรือไม่เกิน 5 นาที นับแต่ผู้ประกอบการได้รับแจ้ง โดยผู้บริโภค(ผู้ถือบัตร) ไม่ต้องรับผิดชอบในภาระหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังจากการแจ้ง หรือในกรณีที่กำหนดเวลาห้านาทีเมื่อครบกำหนดเวลา เว้นแต่ผู้ประกอบการ(ผู้ออกบัตร) จะพิสูจน์ได้ว่า ภาระหนี้ที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำของผู้บริโภคเอง(ผู้ถือบัตร) เมื่อมีผู้นำบัตรเครดิตของจำเลยดังกล่าวไปใช้เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2544 เวลาประมาณ 11.02 นาฬิกา และเวลา 11.05 นาฬิกา และลายมือชื่อผู้ใช้บัตรในเชลสลิป หรือ

ใบบันทึกรายการทั้งสองรายการ ใช้ชื่อว่า “รุ่งระวี” ส่วนลายมือชื่อของจำเลยตามที่ปรากฏใน ข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรเครดิต ชื่อว่า “เรืองวี รวีรัฐ”

แม้หนึ่ดังกล่าว โจทก์(ธนาคารฮ่องกง) ซึ่งเป็นผู้ออกบัตร จะได้นำมาฟ้องเป็นคดี เพื่อเรียกเก็บหนี้ตามสัญญาบัตรเครดิต อันไม่ขัดต่อประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง การระงับการใช้บัตรเครดิตดังกล่าวมา เพราะเป็นภาระหนี้ที่เกิดขึ้นในเวลาก่อนมีการแจ้งระงับการใช้ จากจำเลยผู้ถือบัตรก็ตาม แต่เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าลายมือชื่อที่ปรากฏในเชลสลิป อันเป็น หลักฐานแห่งการเรียกสิทธิจากมูลหนี้การใช้บัตรเครดิต ไม่ตรงกับลายมือชื่อของจำเลยผู้ถือ บัตรอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ทั้งโจทก์ผู้ออกบัตร และร้านค้าผู้รับบัตร ไม่ได้ใช้ความ ระมัดระวังตรวจสอบลายมือชื่อในเชลสลิป ว่าตรงกับลายมือชื่อของจำเลย ผู้ถือบัตรหรือไม่ การใช้ สิทธิตามสัญญาที่มีการแจ้งระงับการใช้บัตรเครดิตในครั้งนี้ ศาลฎีกาถือว่าเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็น ธรรม เพราะทำให้จำเลยผู้ถือบัตร ต้องรับภาระในหนี้ที่เกิดจากการใช้บัตรเครดิตที่จำเลยไม่ได้ก่อ ขึ้นและไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบของจำเลย ทั้งโจทก์ผู้ออกบัตรยังมีทางแก้ไขความเสียหายใน กรณีนี้ได้ หากโจทก์ผู้ออกบัตรตรวจสอบแล้วปรากฏว่า ลายมือชื่อผู้ใช้บัตรเครดิตดังกล่าวในเชลส ลิปไม่ตรงกับลายมือชื่อของจำเลยผู้ถือบัตร โจทก์ก็สามารถเรียกเงินที่ได้จ่ายไปคืนจากร้านค้าได้ เพราะร้านค้าผู้รับบัตร ไม่ได้ใช้ความระมัดระวังตรวจสอบลายมือชื่อในเชลสลิปดังกล่าวว่าตรงกับ ลายมือชื่อผู้ถือบัตรในบัตรเครดิตหรือไม่ ในขณะที่บัตรเครดิตเพื่อชำระค่าสินค้า หรือบริการ

จากข้อเท็จจริงดังกล่าวเห็นได้ว่า แม้จะมีประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา กำหนดให้บัตรเครดิตต้องมีข้อสัญญาให้ผู้ถือบัตรขอระงับการใช้บัตรได้ และไม่ต้องรับผิดชอบในภาระ หนี้ภายหลังการแจ้งระงับใช้บัตร หรือในกรณีที่มีกำหนดเวลา 5 นาที เมื่อครบกำหนดเวลานั้นก็ตาม ก็ยังมีอาจคุ้มครองสิทธิของผู้ถือบัตรผู้สุจริตได้อย่างเต็มที่ หากร้านค้า หรือสถานบริการผู้รับบัตรยัง ประมาทเลินเล่อไม่ใช้ความระมัดระวังในการตรวจสอบลายมือชื่อในเชลสลิป ว่าเป็นลายมือชื่อที่ ตรงกับลายมือชื่อของผู้ถือบัตรหรือไม่ จึงเห็นว่าควรมีการกำหนดบทบัญญัติกฎหมายให้แน่ชัด เพื่อให้ร้านค้า หรือสถานบริการผู้ประมาทเลินเล่อ มีส่วนรับผิดชอบจากการไม่ใช้ความระมัดระวังใน การเปรียบเทียบลายมือชื่อในเชลสลิป กับลายมือชื่อด้านหลังบัตรเครดิตว่าเป็นบุคคลเดียวกัน หรือไม่ ตามหน้าที่ของร้านค้า หรือสถานบริการที่ระบุไว้ในข้อสัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับผู้รับ บัตร แต่ในขณะนี้ประเทศไทย ยังไม่มีกฎหมายตราไว้โดยเฉพาะ ในรูปของกฎหมายหลักที่ เกี่ยวข้องกับธุรกรรมบัตรเครดิต คงมีเพียงการพยายามผลักดันร่างพระราชบัญญัติการประกอบ ธุรกิจบัตรเครดิต พ.ศ.... ซึ่งเสนอโดยกระทรวงการคลังอยู่เท่านั้น ซึ่งในร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

ในหมวด 5 เรื่องการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถือบัตร (ตั้งแต่ มาตรา 49 ถึง มาตรา 52)¹⁹⁰ ก็ยังมีได้ กำหนดจำกัดความรับผิดของผู้ถือบัตร กรณีที่ผู้ถือบัตรได้ขอแจ้งระงับการใช้บัตร ตามประกาศ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาที่กำหนดให้ สัญญาบัตรเครดิตต้องระบุรายละเอียดในส่วนนี้ จึงเป็นการเหมาะสมที่จะกำหนดบทบัญญัติเพิ่มเติม ในร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจบัตรเครดิตเครดิต พ.ศ.... เพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถือบัตรผู้สุจริต โดยนำเนื้อหาของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา กรณีที่ผู้ถือบัตรได้แจ้งการขอระงับการใช้บัตรเครดิตระบุไว้ พร้อมเพิ่มเติมเนื้อหาให้ คุ้มครองผู้ถือบัตรที่สุจริต โดยกำหนดให้ “กรณีที่ผู้ถือบัตรแจ้งระงับการใช้บัตรด้วยเหตุที่บัตร เครดิตสูญหาย หรือถูกลักขโมย หรือกรณีอื่น ๆ ที่ผู้ถือบัตรคาดว่าจะมีการใช้บัตรเครดิต โดยบุคคล อื่นโดยมิได้รับอนุญาตจากผู้ถือบัตร ให้ผู้ถือบัตรแจ้งระยะเวลาที่คาดว่าจะได้ครอบครองบัตรครั้ง สุดท้าย ก่อนที่ผู้ถือบัตรจะทราบว่าบัตรสูญหาย หรือถูกขโมย หรือกรณีอื่น ๆ ตามกล่าวมา เพื่อให้ผู้ ออกบัตรตรวจสอบเคลสลิป นับแต่ผู้ถือบัตรได้แจ้งขอระงับการใช้บัตร หรือในกรณีที่มี กำหนดเวลา 5 นาที เมื่อครบกำหนดเวลานั้น ย้อนหลังไปถึงเวลาที่ผู้ถือบัตรคาดว่าจะได้ครอบครอง บัตรครั้งสุดท้าย หากปรากฏว่าลายมือชื่อในเคลสลิป ไม่ตรงกับลายมือชื่อในข้อตกลงการใช้บัตร ผู้ ถือบัตรไม่ต้องรับผิดชอบในภาระหนี้ที่เกิดขึ้น

ทั้งนี้ หากผู้รับบัตรพิสูจน์ได้ว่า การใช้บัตรเครดิตเพื่อชำระค่าสินค้า หรือบริการ ดังกล่าว เกิดจากการกระทำของผู้ถือบัตรเครดิต หรือผู้ถือบัตรมีส่วนเกี่ยวข้องใด ๆ ไม่ว่าจะโดยตรง หรือโดยอ้อม ผู้ถือบัตรจะต้องรับผิดในรายการค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการซื้อสินค้าหรือบริการตาม เคลสลิป นั้น”

โดยเหตุผลที่กำหนดให้ผู้รับบัตรมีส่วนพิสูจน์ว่า การใช้บัตรเครดิตเพื่อชำระค่า สินค้า หรือบริการดังกล่าว เกิดจากการกระทำของผู้ถือบัตรเครดิต หรือมีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่า โดยตรง หรือโดยอ้อมนั้น ก็เนื่องจากผู้รับบัตรเครดิตจะต้องมีหน้าที่เปรียบเทียบลายมือชื่อใน เคลสลิป กับลายมือชื่อด้านหลังบัตรเครดิตว่าเป็นบุคคลเดียวกันหรือไม่ ในขณะที่จัดทำเคลสลิปอยู่ แล้ว จึงถือได้ว่าเป็นผู้รู้เห็นในการลงลายมือชื่อ หากผู้ถือบัตรใช้ช่องทางตามข้อเสนอแนะให้ เพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายที่กล่าวมากระทำการไม่สุจริต ผู้รู้เห็นในการลงลายมือชื่อก็ย่อมมีโอกาส พิสูจน์ให้เห็นความไม่สุจริตของผู้ถือบัตรได้มากกว่าฝ่ายผู้ออกบัตร ทั้งยังเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบ ตามสัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับผู้รับบัตร ในกรณีที่ผู้ออกบัตรไม่สามารถเรียกเก็บเงินจากการใช้จ่าย

¹⁹⁰ โปรดดู ภาคผนวก ข. ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจบัตรเครดิตเครดิต พ.ศ. ...หมวด 5 การให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถือ บัตร

ผ่านบัตรเครดิตเพื่อชำระค่าสินค้า หรือบริการด้วย จึงเห็นควรให้ผู้รับบัตรมีโอกาสพิสูจน์ข้อความจริงในกรณีตามกล่าวมาด้วย

หากเปรียบเทียบ ข้อเสนอแนะในการเพิ่มเติมบทบัญญัติในร่างกฎหมายดังกล่าวมา กับกฎหมายต่างประเทศแล้ว จะสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติ Truth in Lending Act 1980 ของสหรัฐอเมริกา ที่วางหลักว่า “ในกรณีที่มีผู้อื่นนำบัตรเครดิตไปใช้โดยไม่มีอำนาจ ผู้ถือบัตรเครดิตจะต้องรับผิดชอบเท่ากับจำนวนหนี้ที่เกิดขึ้น ก่อนที่ผู้ถือบัตรเครดิตจะแจ้งให้ผู้ออกบัตรทราบถึงโอกาสที่อาจจะมีการใช้บัตรเครดิตโดยไม่มีอำนาจ หรือ US\$ 50 แล้วแต่จำนวนใดจะต่ำกว่า”¹⁹¹ ส่วนภาระการพิสูจน์ความรับผิดชอบของผู้ถือบัตรจะตกแก่ผู้ออกบัตร

และใน Consumer Credit Act 1974 ของประเทศอังกฤษ ที่วางหลักว่า “ในกรณีที่บัตรเครดิตสูญหาย และถูกบุคคลอื่นนำไปใช้ ผู้ถือบัตรเครดิตจะต้องรับผิดชอบสำหรับการใช้บัตรดังกล่าวเฉพาะในช่วงระยะเวลาที่บัตรเครดิตหายไปจนถึงเวลาที่มีการแจ้งหายต่อผู้ออกบัตรเครดิต หรือเวลาที่บัตรเครดิตนั้นกลับมาอยู่ในความครอบครองของผู้มีสิทธิใช้บัตรอีกครั้ง แล้วแต่ระยะเวลาใดจะสั้นกว่ากัน และความรับผิดชอบของผู้ถือบัตรเครดิตกรณีนี้ ไม่เกินจำนวน 50 ปอนด์”¹⁹²

¹⁹¹ **Truth in Lending Act 1980 Section 1643-** Liability of holder of credit card

(a) Limits on liability

(1) A cardholder shall be liable for the unauthorized use of a credit card only if -

(A) the card is an accepted credit card;

(B) the liability is not in excess of \$50;

(C) the card issuer gives adequate notice to the cardholder of the potential liability;

(D) the card issuer has provided the cardholder with a description of a means by which the card issuer may be notified of loss or theft of the card, which description may be provided on the face or reverse side of the statement required by section 1637(b) of this title or on a separate notice accompanying such statement;

(E) the unauthorized use occurs before the card issuer has been notified that an unauthorized use of the credit card has occurred or may occur as the result of loss, theft, or otherwise; and

(F) the card issuer has provided a method whereby the user of such card can be identified as the person authorized to use it.

จาก <http://www.nchelp.org/elibrary/Law/FederalLaws/CreditandInterestRelated/1C6Truth%20In%20Lending%20Act.pdf>

สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2554

¹⁹² **Consumer Credit Act 1974 Section 83** Liability for misuse of credit facilities.

ทำให้เห็นได้ว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ มีการจำกัดความรับผิดชอบของผู้ถือบัตร ในระยะเวลาก่อนที่ผู้ถือบัตรจะแจ้งระงับการใช้บัตร ให้รับผิดชอบไม่เกินหนึ่งจำนวนหนึ่ง ในกรณีที่บัตรเครดิตสูญหาย ถูกลักขโมย หรือถูกใช้โดยบุคคลอื่น โดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ถือบัตร

4.2 วิเคราะห์ประเด็นปัญหา จากข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1989/2552 กรณีผู้ออกบัตรใช้สิทธิตามสัญญา ฟ้องให้ผู้ถือบัตรชำระหนี้ โดยไม่มีการตรวจสอบเบื้องต้นว่า ลายมือชื่อในเชลสลิป เหมือนหรือต่างกับลายมือชื่อในข้อตกลงการใช้บัตรเครดิต

จากข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1989/2552 ที่กล่าวโดยละเอียดมาในข้อ 4.1 แล้วนั้น จะเห็นได้ว่า โจทก์ผู้ออกบัตร ใช้สิทธิตามสัญญาฟ้องให้จำเลยผู้ถือบัตรชำระหนี้ โดยไม่มีการตรวจสอบเบื้องต้นว่า ลายมือชื่อในเชลสลิป เหมือนหรือต่างกับลายมือชื่อในข้อตกลงการใช้บัตรเครดิต ซึ่งการลงลายมือชื่อในเชลสลิป ถือเป็นขั้นตอนสำคัญในการยืนยันการใช้บัตรโดยผู้ถือบัตร ดังนั้นเมื่อลายมือชื่อในเชลสลิปไม่ตรงกับลายมือชื่อของผู้ถือบัตรอย่างเห็นได้ชัด ย่อมนับได้ว่าการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตในครั้งนั้นมิได้เกิดขึ้นจากผู้ถือบัตร เพราะการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตกรณีมีเชลสลิปแต่ละครั้ง เป็นหน้าที่ของร้านค้า หรือสถานบริการผู้รับบัตร ต้องจัดให้ผู้แสดงบัตรลง

(1)The debtor under a regulated consumer credit agreement shall not be liable to the creditor for any loss arising from use of the credit facility by another person not acting, or to be treated as acting, as the debtor's agent.

(2)This section does not apply to a non-commercial agreement, or to any loss in so far as it arises from misuse of an instrument to which section 4 of the **MI**Cheques Act 1957 applies.

Section 84Misuse of credit-tokens.

(1)Section 83 does not prevent the debtor under a credit-token agreement from being made liable to the extent of **[F1£50]** (or the credit limit if lower) for loss to the creditor arising from use of the credit-token by other persons during a period beginning when the credit-token ceases to be in the possession of any authorised person and ending when the credit-token is once more in the possession of an authorised person.

(2)Section 83 does not prevent the debtor under a credit-token agreement from being made liable to any extent for loss to the creditor from use of the credit-token by a person who acquired possession of it with the debtor's consent.

(3)Subsections (1) and (2) shall not apply to any use of the credit-token after the creditor has been given oral or written notice that it is lost or stolen, or is for any other reason liable to misuse.

จาก <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1974/39/contents> สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2554

ลายมือชื่อในเชลสลิป พร้อมเปรียบเทียบลายมือชื่อกับลายมือชื่อด้านหลังบัตรเครดิตซึ่งถือเป็นลายมือชื่อของผู้ถือบัตร อันเป็นขั้นตอนการยืนยันการใช้จ่ายบัตรเครดิตโดยผู้ถือบัตร และเป็นเงื่อนไขตามสัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับผู้รับบัตรอยู่แล้ว (ตามบทวิเคราะห์ความผูกพันทางสัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับผู้รับบัตร ข้อ (ข)) เมื่อร้านค้าหรือสถานบริการผู้รับบัตรประเภทเดินเล่อจนปรากฏว่าลายมือชื่อในเชลสลิป ไม่ตรงกับลายมือชื่อของจำเลยในคดีอย่างเห็นได้ชัด ย่อมทำให้ผู้ออกบัตรซึ่งเป็นโจทก์ในคดีนี้ มีสิทธิที่จะเรียกเงินที่ชำระไปแล้วคืนจากร้านค้าผู้รับบัตรได้ (ตามบทวิเคราะห์ความผูกพันทางสัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับผู้รับบัตรข้อ (ค)) และตามคำพิพากษาศาลฎีกา ได้วินิจฉัยในประเด็นนี้ไว้ว่า “แสดงว่า ร้านเจมาร์ทไม่ได้ใช้ความระมัดระวังตรวจสอบลายมือชื่อในเชลสลิป ดังกล่าวตรงกับลายมือชื่อผู้ถือบัตรในบัตรเครดิตดังกล่าวหรือไม่แม้แต่น้อย ย่อมทำให้โจทก์มีสิทธิที่จะเรียกเงินที่ชำระไปแล้วคืนจากร้านเจมาร์ทแทนการมาเรียกเก็บเงินจากจำเลยได้ ซึ่งเป็นธรรมกับทุกฝ่าย แต่โจทก์ก็หาได้ทำเช่นนั้นไม่ โดยเห็นว่ามีข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรวีซ่าตามเอกสารหมายเลข จ.๕ ข้อ ๘ ที่ให้จำเลยต้องรับผิดชอบต่อโจทก์อยู่แล้ว ถือเป็นการเอาเปรียบจำเลยเกินสมควรและเป็นการผลักภาระให้จำเลยต้องรับผิดชอบเกินกว่าวิญญูชนทั่วไปจะคาดหมายได้ตามปกติ อันเข้าลักษณะข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรวีซ่าตามเอกสารหมายเลข จ.๕ ข้อ ๘ จึงไม่มีผลใช้บังคับได้ จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบชำระหนี้ให้โจทก์”

ดังนั้น เพื่อป้องกันปัญหากรณีผู้ออกบัตรใช้สิทธิตามสัญญา ฟ้องให้ผู้ถือบัตรชำระหนี้ โดยไม่มีการตรวจสอบเบื้องต้นว่าลายมือชื่อในเชลสลิป เหมือนหรือต่างกับลายมือชื่อในข้อตกลงการใช้บัตรเครดิต และลายมือชื่อด้านหลังบัตรเครดิตอันเป็นการยืนยันการใช้จ่ายบัตรเครดิตโดยผู้ถือบัตร จึงเห็นควรมีการกำหนดบทบัญญัติกฎหมายให้แน่ชัด เพื่อคุ้มครองสิทธิผู้ถือบัตรผู้สุจริตอย่างเต็มที่ ในกรณีที่ร้านค้า หรือสถานบริการผู้รับบัตรประเภทเดินเล่อไม่ใช้ความระมัดระวังในการตรวจสอบลายมือชื่อในเชลสลิป ว่าเป็นลายมือชื่อที่ตรงกับลายมือชื่อผู้ถือบัตรหรือไม่ จึงควรกำหนดบัญญัติเพิ่มเติม ในร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต พ.ศ..... ซึ่งเป็นร่างกฎหมายหลักที่เกี่ยวกับธุรกรรมบัตรเครดิต โดยในร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ในหมวด 4 ส่วนที่ 1 เรื่องสิทธิและหน้าที่ของผู้ประกอบธุรกิจ (ตั้งแต่มาตรา 40 ถึง มาตรา 42) ก็ยังมิได้กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจ(ผู้ออกบัตร) ทำการตรวจสอบว่า ลายมือชื่อในเชลสลิปเหมือนหรือต่างกับลายมือชื่อในสัญญาบัตรเครดิต(ข้อตกลงการใช้บัตรเครดิต) ก่อนการจ่ายเงินให้กับผู้รับบัตร ที่ได้ส่งเชลสลิปมาให้ผู้ประกอบธุรกิจเพื่อขอรับเงิน อันเป็นการปฏิบัติตามข้อตกลงหรือสัญญา ซึ่งทำขึ้นระหว่างผู้รับบัตรกับผู้ประกอบธุรกิจ(ผู้ออกบัตร) เลย

และจากคำวินิจฉัยของศาลฎีกาที่ว่า “การที่ผู้ออกบัตรซึ่งเป็นโจทก์ในคดีนี้ ใช้สิทธิตามสัญญาบัตรเครดิต (สัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับผู้ถือบัตร) โดยใช้ข้อตกลง และเงื่อนไขการใช้

บัตรวิซ่า ตามเอกสารหมาย จ.๕ ข้อ ๘ ให้จำเลยต้องรับผิดชอบต่อโจทก์นั้น ไม่มีผลบังคับใช้เพราะเข้าลักษณะข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ถือเป็นการเอาเปรียบจำเลยเกินสมควรและเป็นการปลักภาระให้จำเลยต้องรับผิดชอบเกินกว่าวิญญูชนจะคาดหมายได้ตามปกติ” ในประเด็นนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การใช้สิทธิตามสัญญาบัตรเครดิตของโจทก์ในครั้งนี้ ถือเป็นการใช้สิทธิโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ทำให้จำเลยในคดีต้องได้รับความเสียหายถูกฟ้องร้องดำเนินคดี จากหนี้ที่ตนมิได้ก่อขึ้น ประกอบกับขณะฟ้องคดี โจทก์ผู้ออกบัตร ซึ่งเป็นธนาคารต้องรายงานผลการไม่ชำระหนี้บัตรเครดิตอันเป็นข้อพิพาทที่ยังไม่ได้ชื้อยุติไปยัง บริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด ทำให้จำเลยผู้ถือบัตรต้องมีรายชื่อค้างชำระหนี้ต่อสถาบันการเงิน(Blacklist) ส่งผลให้ไม่สามารถขอสินเชื่อกับสถาบันการเงินต่างๆ เพื่อดำเนินกิจการหรือหมุนเวียนธุรกิจได้ ต้องรอพิสูจน์ความจริงตามกระบวนการยุติธรรมซึ่งใช้เวลานาน จากข้อเท็จจริงในคดีนี้ นับแต่ผู้ถือบัตรตกเป็นผู้ค้างชำระหนี้บัตรเครดิตรายการที่เป็นข้อพิพาทจนคดีถึงที่สุดกว่า 7 ปี ส่งผลเสียหายแก่ผู้ถือบัตรเป็นอย่างมาก

การทำความเสียหายให้เกิดขึ้นกับผู้ถือบัตร จากการใช้สิทธิตามสัญญาบัตรเครดิตโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และการรายงานผลการไม่ชำระหนี้บัตรเครดิตอันเป็นข้อพิพาทที่ยังไม่ได้ชื้อยุติไปยัง บริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด ของผู้ถือบัตรครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นผลโดยตรงจากความประมาทเลินเล่อกระทำละเมิดต่อผู้ถือบัตร (ตามบทที่ 2 ข้อ 3 หลักความรับผิดชอบทางแพ่ง และข้อ 5 หลักทั่วไปของละเมิด) เพราะหากพิจารณาจากข้อเท็จจริง และคำวินิจฉัยของศาลในคดีนี้ จะเห็นว่า แม้มีการแจ้งระงับการใช้บัตรเครดิตจากผู้ถือบัตรแล้ว และผู้ถือบัตรไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังการแจ้ง หรือไม่เกิน 5 นาที นับแต่ผู้ประกอบธุรกิจ(ผู้ถือบัตร) ได้รับแจ้ง อันเป็นไปตามประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจบัตรเครดิตเป็นธุรกิจควบคุมสัญญา พ.ศ. 2542 ก็ตาม แต่หากโจทก์ผู้ออกบัตรได้ใช้ความระมัดระวังตรวจสอบลายมือชื่อในเชลสลิปที่เกิดขึ้นก่อนการแจ้งระงับการใช้บัตร อันเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงถึงการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตโดยผู้ถือบัตรแล้ว ก็จะทราบได้ก่อนใช้สิทธิตามสัญญาฟ้องร้องดำเนินคดีว่า การใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตจนเกิดหนี้พิพาทขึ้น เกิดจากการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตโดยผู้ถือบัตรหรือไม่ ความประมาทเลินเล่อที่มิได้ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของหลักฐานคือเชลสลิปก่อนฟ้องคดีของโจทก์ผู้ออกบัตรในครั้งนี้ เป็นเหตุให้จำเลยผู้ถือบัตรได้รับความเสียหาย คือถูกฟ้องคดีจากหนี้ที่ตนมิได้ก่อขึ้น และยังคงถูกรายงานผลการไม่ชำระหนี้ที่ตนเองมิได้ก่อขึ้นไปยังบริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด ส่งผลให้ไม่สามารถขอสินเชื่อกับสถาบันการเงินต่าง ๆ ได้เป็นเวลานาน จึงเป็นการกระทำละเมิดต่อจำเลยผู้ถือบัตร

ดังนั้น ผลจากคำพิพากษาฎีกาที่ 1989/2552 ที่พิพากษายืนตามคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ให้จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบชำระหนี้ต่อโจทก์ จึงเกิดความรับผิดชอบทางแพ่ง ประเภทความรับผิดชอบ

ละเมิดขึ้นระหว่างโจทก์กับจำเลยในคดีนี้ ตามบทบัญญัติมาตรา 420 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันเป็นกฎหมายลักษณะละเมิดของไทย ที่เทียบเคียงมาจากกฎหมายลักษณะละเมิดและลักษณะหนี้ ของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายหลายประเทศด้วยกัน และทฤษฎีความรับผิดชอบทางละเมิดของกฎหมายไทยกรณีนี้คือ **ทฤษฎีความผิด** คือต้องมีองค์ประกอบจากการจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ในการทำให้เกิดความเสียหาย และมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลจึงจะเป็นละเมิด ดังนั้น เมื่อผู้ก่อการซึ่งเป็นโจทก์ในคดี ได้ประมาทเลินเล่อมิได้ตรวจสอบความถูกต้องของลายมือชื่อในเช็คสลิป อันเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงถึงการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตโดยจำเลยผู้ถือบัตร ก่อนใช้สิทธิตามข้อสัญญาบัตรเครดิตให้จำเลยผู้ถือบัตรรับผิดชอบในภาระหนี้ที่จำเลยมิได้ก่อขึ้น ความเสียหายของจำเลยผู้ถือบัตรที่ถูกฟ้องร้องดำเนินคดี และจากการรายงานผลการไม่ชำระหนี้บัตรเครดิต จึงถือเป็นผลโดยตรงจากความประมาทเลินเล่อของโจทก์ผู้ถือบัตร จำเลยผู้ถือบัตรจึงมีสิทธิฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้น จากการถูกฟ้องร้องดำเนินคดี และถูกรายงานผลการไม่ชำระหนี้ที่ตนมิได้ก่อขึ้นจากโจทก์ผู้ถือบัตรได้

4.3 วิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับข้อบกพร่อง ของพระราชบัญญัติประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ในส่วนของการให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของข้อมูล (ผู้ถือบัตร)

จากที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ว่า การประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต เป็นการรวบรวมข้อมูลที่เป็นประวัติการใช้สินเชื่อของลูกค้าสถาบันการเงินแต่ละรายเพื่อให้สมาชิกและผู้ให้บริการได้ใช้เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาสินเชื่อ โดยได้อธิบายถึงลักษณะและสถานะของข้อมูลเครดิต และความคาบเกี่ยวระหว่างข้อมูลเครดิตกับข้อมูลส่วนบุคคล , แนวคิดในการควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต , ความจำเป็นในการมีกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต , ความเป็นมาในการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ก่อนประกาศใช้พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 , ความเป็นมาในร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ส่วนหลักและความสำคัญของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ.2545 ได้แบ่งอธิบายเป็น.-

1. ลักษณะของข้อมูลเครดิต
2. หลักการให้ความยินยอมของเจ้าของข้อมูล และ
3. หลักการให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของข้อมูล

ไปแล้ว

ในชั้นนี้ จึงขอวิเคราะห์พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ในส่วนของการให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของข้อมูล เพื่อเข้าสู่ประเด็นปัญหา ดังนี้.-

พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ได้กำหนดการให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของข้อมูลไว้ใน หมวด 4 ตั้งแต่มาตรา 25 ถึง มาตรา 28 โดยได้กำหนดรับรองสิทธิของเจ้าของข้อมูลไว้ในมาตรา 25 ให้เจ้าของข้อมูลมีสิทธิ ดังต่อไปนี้.-

- (1) สิทธิที่จะรับรู้ว่าเป็นบริษัทข้อมูลเครดิตเก็บรักษาข้อมูลใดของตน
- (2) สิทธิที่จะตรวจสอบข้อมูลของตน
- (3) สิทธิที่จะขอแก้ไขข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง
- (4) สิทธิที่จะโต้แย้งเมื่อทราบว่าข้อมูลของตนไม่ถูกต้อง
- (5) สิทธิที่จะได้รับแจ้งผลการตรวจสอบข้อมูลของตนภายในระยะเวลาที่กำหนด
- (6) สิทธิที่จะได้รับทราบเหตุแห่งการปฏิเสธคำขอสินเชื่อหรือบริการจากสถาบันการเงิน ในกรณีที่สถาบันการเงินใช้ข้อมูลของบริษัทข้อมูลเครดิตมาเป็นเหตุแห่งการปฏิเสธคำขอสินเชื่อหรือบริการ
- (7) สิทธิที่จะอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการ ตามมาตรา 27

ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามสิทธิของเจ้าของข้อมูลที่ได้รับการรับรองตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 25 ดังกล่าว พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 จึงได้กำหนดวิธีปฏิบัติให้เจ้าของข้อมูลสามารถใช้สิทธิของตน โดยกำหนดไว้ในมาตรา 26 ถึง มาตรา 28 โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. สิทธิที่จะตรวจสอบข้อมูลของตน

พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 มาตรา 26 กำหนดให้เจ้าของข้อมูลสามารถใช้สิทธิในการขอตรวจสอบข้อมูลของตน โดยสามารถขอตรวจสอบได้ทั้งที่บริษัทข้อมูลเครดิตและที่สมาชิก โดยให้บริษัทข้อมูลเครดิตหรือสมาชิกพิจารณาคำขอของเจ้าของข้อมูลและดำเนินการตรวจสอบข้อมูลโดยเร็ว และต้องแจ้งผลการตรวจสอบให้เจ้าของข้อมูลทราบภายใน 30 วัน นับแต่วันที่รับคำขอ โดยเจ้าของข้อมูลอาจต้องเสียค่าธรรมเนียมในการขอตรวจสอบข้อมูล ตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด แต่ไม่เกินสองร้อยบาท¹⁹³

2. สิทธิที่จะขอแก้ไขข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง

¹⁹³ ประกาศคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิต เรื่อง การกำหนดค่าธรรมเนียมในการตรวจสอบข้อมูลของเจ้าของข้อมูล ซึ่งประกาศ ณ วันที่ 19 มีนาคม 2546 โดยกำหนดให้บริษัทข้อมูลเครดิตเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจากเจ้าของข้อมูลในการตรวจสอบข้อมูลได้ครั้งละไม่เกิน 200 บาท และค่าธรรมเนียมดังกล่าว รวมถึงค่าจัดทำเอกสารหรือสำเนาข้อมูลให้เจ้าของข้อมูลเพื่อการตรวจสอบด้วย

พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้เจ้าของข้อมูลสามารถใช้สิทธิในการขอแก้ไขข้อมูลของตน ซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา 26 เช่นเดียวกับสิทธิในการขอตรวจสอบข้อมูล โดยกำหนดให้เจ้าของข้อมูลสามารถขอแก้ไขต่อบริษัทข้อมูลเครดิตหรือสมาชิก โดยบริษัทข้อมูลเครดิตหรือสมาชิกต้องพิจารณาคำขอของเจ้าของข้อมูลโดยเร็ว และแจ้งผลการแก้ไขข้อมูลพร้อมทั้งเหตุผลให้เจ้าของข้อมูลทราบภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับคำขอ และในกรณีที่บริษัทข้อมูลเครดิตหรือสมาชิกเห็นว่าข้อมูลนั้นไม่ถูกต้อง บริษัทข้อมูลเครดิตหรือสมาชิกต้องแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องโดยเร็ว รวมทั้งต้องแจ้งข้อมูลที่ได้แก้ไขแล้วให้แก่แหล่งข้อมูล สมาชิก หรือผู้ใช้บริการที่เกี่ยวข้องเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นได้นำไปแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องต่อไปด้วย

จึงเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ให้สิทธิเจ้าของข้อมูลที่จะขอแก้ไขข้อมูลเครดิต โดยขอต่อบริษัทข้อมูลเครดิต หรือสมาชิกก็ได้ หากเจ้าของข้อมูลใช้สิทธิขอแก้ไขข้อมูลต่อบริษัทข้อมูลเครดิต บริษัทข้อมูลเครดิตก็จะตรวจสอบว่าข้อมูลที่ไม่ถูกต้องนั้น เป็นข้อมูลที่มาจกสมาชิกรายใด และบริษัทข้อมูลเครดิตจึงแจ้งให้สมาชิกรายนั้นดำเนินการตรวจสอบและแก้ไข โดยมาตรา 19 (3) กำหนดว่า ในกรณีที่สมาชิกได้รับรายงานจากบริษัทข้อมูลเครดิตว่าเจ้าของข้อมูลเห็นว่าข้อมูลของตนมีอยู่นั้น ไม่ถูกต้อง ให้สมาชิกดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1) ตรวจสอบข้อเท็จจริงตามที่มีคำขอแก้ไข
- 2) รายงานผลการตรวจสอบให้บริษัทข้อมูลเครดิตทราบโดยเร็ว
- 3) หากข้อมูลนั้นไม่สมบูรณ์หรือไม่ถูกต้อง ให้สมาชิกแก้ไขให้ถูกต้อง และรายงานข้อมูลที่ถูกต้องให้บริษัทข้อมูลเครดิตทุกแห่งที่รับข้อมูลจากตนทราบ
- 4) การพิจารณาคำขอแก้ไขนี้ ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับคำขอแก้ไขจากเจ้าของข้อมูล ในกรณีที่เจ้าของข้อมูลส่งข้อมูลเพิ่มเติมภายในระยะเวลา 30 วัน ให้ขยายระยะเวลาให้บริษัทข้อมูลเครดิตเพื่อพิจารณาได้อีกไม่เกินครั้งละ 30 วัน นับแต่วันที่รับข้อมูลครั้งสุดท้าย
- 5) ในระหว่างที่สมาชิกพิจารณาคำขอแก้ไขนั้น ให้บริษัทข้อมูลเครดิตจัดเก็บข้อมูลซึ่งเป็นคำขอแก้ไขนั้นไว้ในระบบของเจ้าของข้อมูลด้วย

การกำหนดวิธีการในการแก้ไขข้อมูลนี้ กฎหมายไม่ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของบริษัทข้อมูลเครดิตที่จะต้องเป็นผู้ดำเนินการดังกล่าว ซึ่งเมื่อพิจารณาจากเอกสารประกอบการร่าง

ปัญหาในกรณีนี้ คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิตได้ออกหนังสือชักชวนความเข้าใจ เกี่ยวกับการส่งข้อมูลของสมาชิก และการประมวลผลข้อมูลของบริษัท ที่ กคค.(ว) 69/2550 ลงวันที่ 30 ตุลาคม 2550 กำหนดแนวปฏิบัติให้สมาชิกรับทราบเพื่อการปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ

“ 7. กรณีข้อมูลเครดิตที่มีการพิจารณาของศาลแล้ว สมาชิกต้องดำเนินการ ดังนี้.-

7.2 กรณีศาลพิพากษายกฟ้อง และคดีถึงที่สุดอันเนื่องจากพิสูจน์ได้ว่า ลูกหนี้มิได้มีหนี้อยู่จริง ให้สมาชิกต้องหยุดส่งข้อมูลนับแต่วันที่ศาลพิพากษายกฟ้องและคดีถึงที่สุด พร้อมทั้งให้สมาชิกต้องแก้ไขข้อมูล และรายงานหนี้ย้อนหลังนับแต่วันที่เริ่มส่งข้อมูลและรายงานภาระหนี้ นั้น และแจ้งให้บริษัทข้อมูลเครดิตแก้ไขข้อมูลหนี้ดังกล่าวด้วย โดยให้เสร็จสิ้นภายใน 30 วันนับแต่วันที่ศาลพิพากษายกฟ้องและคดีถึงที่สุด”

จะเห็นได้ว่า กรณีดังกล่าวไม่มีมาตรการทางกฎหมายแจ้งให้สมาชิกอื่นซึ่งอาจใช้ข้อมูลของลูกหนี้ เพื่อการวิเคราะห์สินเชื่อก่อนที่จะมีการแก้ไขนั้น ทราบถึงการแก้ไขเปลี่ยนแปลงดังกล่าว หากลูกหนี้ได้รับผลเสียหายจากข้อมูลซึ่งยังมีได้มีการแก้ไขนั้น ก็จะไม่มีการคุ้มครองในส่วนนี้ จึงเห็นว่า หากลูกหนี้ร้องขอ บริษัทข้อมูลเครดิตจะต้องจัดส่งรายงานข้อมูลเครดิตของลูกหนี้ที่ได้ทำการแก้ไขแล้วนั้น ไปยังสมาชิกที่ได้ใช้ข้อมูลเครดิตของลูกหนี้ก่อนที่จะมีการแก้ไข เพื่อเป็นการลดความเสียหายที่อาจเกิดแก่ลูกหนี้ผู้เป็นเจ้าของข้อมูล อีกทั้งไม่เป็นการกำหนดภาระหน้าที่ให้บริษัทข้อมูลเครดิตปฏิบัติมากเกินไป

กรณีนี้ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตในสหรัฐอเมริกา จะพบว่า The Fair Credit Reporting Act (FCRA) section 611 ได้กำหนดหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้องและขั้นตอนการตรวจสอบความถูกต้อง ในกรณีขอแก้ไขข้อมูลไว้โดย “ให้เจ้าของข้อมูล ยื่นคำร้องขอแก้ไขข้อมูลต่อบริษัทข้อมูลเครดิต และบริษัทข้อมูลเครดิตต้องสอบสวนคำร้อง ขอแก้ไขภายใน 30 วัน โดยบริษัทข้อมูลเครดิต มีหน้าที่ต้องแจ้งถึงข้อโต้แย้งดังกล่าวให้ผู้รายงานข้อมูลแก่บริษัทข้อมูลเครดิตทราบ ผู้รายงานข้อมูลมีหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องพร้อมแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้อง และรายงานกลับไปยังบริษัทข้อมูลเครดิต หากปรากฏว่าข้อมูลดังกล่าวไม่ถูกต้องและได้ทำการแก้ไขแล้ว ต้องแจ้งผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเกี่ยวกับการแก้ไขข้อมูลด้วย และบริษัทข้อมูลเครดิต ต้องแจ้งผลการแก้ไขข้อมูลแก่เจ้าของข้อมูล โดยการส่งสำเนารายงานข้อมูลที่ได้รับการแก้ไข และหากเจ้าของข้อมูลร้องขอ บริษัทข้อมูลเครดิต ต้องแจ้งการแก้ไขดังกล่าวไปยังผู้ใช้ข้อมูลก่อนหน้านั้นด้วย ในกรณีที่ไม่มีกรณีใด ๆ เจ้าของข้อมูลอาจเขียนคำ

โต้แย้งของตนยาวไม่เกิน 100 คำ โดยบริษัทข้อมูลเครดิต ต้องแนบคำโต้แย้งของเจ้าของข้อมูลลงในแฟ้มข้อมูลด้วย”

อีกทั้งยังกำหนดไว้โดยเฉพาะให้ลูกหนี้สามารถเรียกร้อง ให้บริษัทข้อมูลเครดิตแจ้งการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับข้อมูลให้แก่ผู้ที่ได้รับข้อมูล ไปก่อนหน้านั้น ภายในระยะเวลาที่กำหนด อาทิ ระยะเวลา 2 ปี สำหรับผู้ที่นำข้อมูลไปใช้ในกรณีทั่วไป หรือระยะเวลา 6 เดือน สำหรับผู้ที่นำข้อมูลไปใช้ในกรณีการจ้างงานด้วย ซึ่งตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ของไทย ยังไม่มีการกำหนดในลักษณะนี้

และ Consumer Credit Act 1974 section 159 ของสหราชอาณาจักร ได้กำหนดให้ “เจ้าของข้อมูลสามารถยื่นคำร้องขอแก้ไขข้อมูลต่อบริษัทข้อมูลเครดิต ได้ และบริษัทข้อมูลเครดิต ต้องทำการสอบสวน และให้คำตอบแก่ลูกค้านภายใน 28 วัน ว่าบริษัทข้อมูลได้ดำเนินการลบข้อมูลหรือแก้ไขข้อมูล หรือไม่ดำเนินการใด ๆ หากบริษัทข้อมูลเครดิตได้แก้ไข ต้องส่งสำเนารายงานข้อมูลที่ได้แก้ไขนั้น ให้เจ้าของข้อมูลด้วย และหากเจ้าของข้อมูลไม่พอใจการแก้ไขนั้น หรือบริษัทข้อมูลเครดิตไม่ดำเนินการใด ๆ เจ้าของข้อมูลมีสิทธิที่จะทำคำโต้แย้งของตนความยาวไม่เกิน 200 คำ เพื่อให้บริษัทข้อมูลเครดิตได้แนบไว้ในแฟ้มข้อมูล หากบริษัทข้อมูลเครดิตไม่แนบข้อโต้แย้งของเจ้าของข้อมูล ซึ่งอาจเห็นว่าคำโต้แย้งของเจ้าของข้อมูลเป็นการไม่เหมาะสม ทั้งบริษัทข้อมูลเครดิต และเจ้าของข้อมูลสามารถ เสนอเรื่องต่อองค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัย เพื่อวินิจฉัยต่อไป” ซึ่งจะเห็นได้ว่า ขั้นตอนของ Consumer Credit Act 1974 มีลักษณะคล้ายกับพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 มาก

หลักต่าง ๆ ในเรื่องของการข้อมูลที่โต้แย้งกันอยู่ ทั้งตามกฎหมายของไทยตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ.2545 ที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 27 กฎหมายสหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร มีลักษณะไปในทิศทางเดียวกัน โดยเน้นให้สิทธิแก่เจ้าของข้อมูลในเรื่องการตรวจสอบข้อมูล โต้แย้งความถูกต้องและการขอแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องได้

แต่ประเด็นที่มีความแตกต่างกันอยู่คือ ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ไม่มีการกำหนดมาตรการแจ้งให้สมาชิกอื่น ซึ่งอาจใช้ข้อมูลของเจ้าของข้อมูลเพื่อวิเคราะห์สินเชื่อ ก่อนจะมีการแก้ไขข้อมูลทราบถึงการแก้ไขเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงเห็นว่าหากลูกหนี้ร้องขอ บริษัทข้อมูลเครดิตจะต้องจัดส่งรายงานข้อมูลเครดิตของลูกหนี้ ที่ได้ทำการแก้ไขแล้วนั้น ไปยังสมาชิกที่ได้ใช้ข้อมูลเครดิตของลูกหนี้ก่อนที่จะมีการแก้ไข เพื่อเป็นการลดความเสียหายที่อาจเกิดแก่ลูกหนี้ผู้เป็นเจ้าของข้อมูล อีกทั้งไม่เป็นการกำหนดภาระหน้าที่ให้บริษัทข้อมูลเครดิตปฏิบัติมากเกินไป

4.3.2 วิเคราะห์ข้อบกพร่อง ที่พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545

ยังมีได้กำหนด กรณีมีข้อโต้แย้งความถูกต้องของข้อมูลเครดิต และไม่อาจหาข้อมูลได้

กรณีที่มีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับความถูกต้องของข้อมูลและไม่อาจหาข้อมูลได้ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 มาตรา 27 ได้กำหนดวิธีการ ดังนี้

วรรค 1) หากเป็นข้อโต้แย้งระหว่างเจ้าของข้อมูลกับบริษัทข้อมูลเครดิต ให้บริษัทข้อมูลเครดิตบันทึกข้อโต้แย้งพร้อมหลักฐานประกอบของเจ้าของข้อมูลไว้ในระบบข้อมูลของเจ้าของข้อมูล และในการจัดทำรายงานข้อมูลเพื่อให้บริการแก่สมาชิกหรือผู้ใช้บริการ ก็ต้องระบุในรายงานดังกล่าวด้วยว่ามีข้อโต้แย้งของเจ้าของข้อมูลในเรื่องใดบ้าง ในการนี้ เจ้าของข้อมูลอาจอุทธรณ์ข้อโต้แย้งนั้นต่อคณะกรรมการเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดได้

วรรค 2) หากเป็นข้อโต้แย้งระหว่างสถาบันการเงิน สมาชิก หรือผู้ใช้บริการ กับบริษัทข้อมูลเครดิต หรือกับเจ้าของข้อมูล ให้บริษัทข้อมูลเครดิต สถาบันการเงิน สมาชิก หรือผู้ใช้บริการบันทึกข้อโต้แย้งนั้นไว้ในระบบข้อมูลของเจ้าของข้อมูลนั้น พร้อมกับแจ้งให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทราบด้วย ในการนี้ เจ้าของข้อมูลอาจอุทธรณ์ข้อโต้แย้งนั้นต่อคณะกรรมการเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดได้

กรณีที่มีข้อโต้แย้งระหว่างเจ้าของข้อมูลกับบริษัทข้อมูลเครดิต กฎหมายกำหนดให้บริษัทข้อมูลเครดิตบันทึกข้อโต้แย้งของเจ้าของข้อมูลไว้ในระบบข้อมูล และต้องระบุในรายงานข้อมูลเครดิตว่ามีข้อโต้แย้งด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ที่จะใช้ข้อมูลเครดิตนั้นต่อไปทราบเรื่องการโต้แย้งนี้ และพิจารณาข้อเท็จจริงได้ถูกต้องยิ่งขึ้น และเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูลอย่างเต็มที่ พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงกำหนดให้เจ้าของข้อมูลอาจอุทธรณ์ข้อโต้แย้งนี้ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดได้

และในการบันทึกข้อโต้แย้งของเจ้าของข้อมูลไว้ในระบบข้อมูลนั้น มาตรา 19 (4) ได้กำหนดเกี่ยวกับกรณีที่มีการโต้แย้งข้อมูลและไม่อาจหาข้อมูลได้ โดยให้สมาชิกรายงานบริษัทข้อมูลเครดิต เพื่อให้บริษัทข้อมูลเครดิตบันทึกเป็นข้อโต้แย้งในระบบข้อมูลของเจ้าของข้อมูลด้วย

กรณีที่มีข้อโต้แย้งและไม่สามารถหาข้อมูลได้นั้น มาตรา 27 สามารถแบ่งการโต้แย้งออกเป็น-

(1) การโต้แย้งระหว่างเจ้าของข้อมูลกับบริษัทข้อมูลเครดิต ตามที่ได้กำหนดไว้ใน มาตรา 27 วรรคหนึ่ง และ

(2) กรณีที่มีข้อโต้แย้งระหว่างสถาบันการเงิน สมาชิก หรือผู้ใช้บริการ กับบริษัทข้อมูลเครดิต หรือ

(3) ข้อโต้แย้งระหว่างสถาบันการเงิน สมาชิก หรือผู้ใช้บริการ กับเจ้าของข้อมูล ตามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 27 วรรคสอง ให้บริษัทข้อมูลเครดิต สถาบันการเงิน สมาชิก หรือผู้ใช้บริการบันทึกข้อโต้แย้งไว้ในระบบข้อมูลของเจ้าของข้อมูล

กรณีนี้อาจทำให้เกิดความเข้าใจที่สับสนได้ เนื่องจากในทางปฏิบัติ หากจะเกิดข้อโต้แย้งในเรื่องความถูกต้องของข้อมูล ก็น่าจะเป็นข้อโต้แย้งระหว่างเจ้าของข้อมูลกับบริษัทข้อมูลเครดิตหรือเจ้าของข้อมูลกับสถาบันการเงินที่เป็นสมาชิกผู้ให้ข้อมูลเท่านั้น กรณีไม่น่าจะเกิดข้อโต้แย้งระหว่างสถาบันการเงิน สมาชิก หรือผู้ใช้บริการ กับบริษัทข้อมูลเครดิต หรือข้อโต้แย้งระหว่างสถาบันการเงิน สมาชิกที่ไม่ได้เป็นผู้ส่งข้อมูลที่โต้แย้ง หรือผู้ใช้บริการ กับเจ้าของข้อมูลได้ นอกจากจะเป็นข้อโต้แย้งระหว่างเจ้าของข้อมูลกับสถาบันการเงินที่เป็นสมาชิกผู้ส่งข้อมูลที่มีการโต้แย้งนั้นให้แก่บริษัทข้อมูลเครดิตเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใช้บริการเป็นเพียงผู้ที่ให้ข้อมูล ไม่ได้เป็นผู้ให้ข้อมูล ฉะนั้น จึงไม่น่าจะเกิดข้อโต้แย้งในเรื่องความถูกต้องของข้อมูลได้

อีกทั้งกฎหมายกำหนดให้บริษัทข้อมูลเครดิต สถาบันการเงิน สมาชิก หรือผู้ใช้บริการบันทึกข้อโต้แย้งนั้นไว้ในระบบข้อมูลของเจ้าของข้อมูล พร้อมแจ้งให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทราบ ซึ่งอาจมีข้อขัดข้องในทางปฏิบัติ เนื่องจากสถาบันการเงิน สมาชิก หรือผู้ใช้บริการไม่สามารถที่จะบันทึกข้อโต้แย้งไว้ในระบบข้อมูลของเจ้าของข้อมูลได้ เพราะมีเพียงบริษัทข้อมูลเครดิตเท่านั้นที่จะสามารถเข้าไปกระทำการใด ๆ กับระบบข้อมูลของเจ้าของข้อมูลได้ เนื่องจากระบบข้อมูลดังกล่าวอยู่ในความควบคุมดูแลของบริษัทข้อมูลเครดิต จึงเป็นหน้าที่ของบริษัทข้อมูลเครดิตที่จะบันทึกข้อโต้แย้งใด ๆ ไว้ในระบบข้อมูลของเจ้าของข้อมูล นอกจากกรณีที่ได้กำหนดไว้ใน มาตรา 19 (4) ที่กำหนดเกี่ยวกับกรณีที่มีการโต้แย้งความถูกต้องข้อมูลและไม่อาจหาข้อยุติได้ โดยให้สมาชิกที่เป็นผู้ส่งข้อมูลที่มีการโต้แย้งนั้นรายงานต่อบริษัทข้อมูลเครดิต เพื่อให้บริษัทข้อมูลเครดิตบันทึกเป็นข้อโต้แย้งในระบบข้อมูลของเจ้าของข้อมูล ส่วนกรณีสถาบันการเงินหรือสมาชิกรายอื่นที่ไม่ได้เป็นผู้ส่งข้อมูลที่ถูกโต้แย้งให้แก่บริษัทข้อมูลเครดิต และผู้ใช้บริการซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการโต้แย้งความถูกต้องของข้อมูล ไม่สามารถที่จะบันทึกข้อโต้แย้งไว้ในระบบข้อมูลของเจ้าของข้อมูลได้ และกฎหมายก็ไม่ได้กำหนดให้สถาบันการเงินหรือสมาชิกรายอื่นที่ไม่ได้เป็นผู้ส่งข้อมูลหรือผู้ใช้บริการรายงานข้อโต้แย้งให้บริษัทข้อมูลเครดิต เพื่อให้บริษัทข้อมูลเครดิตบันทึกไว้ในระบบข้อมูลของเจ้าของข้อมูล อย่างเช่นกรณีที่กำหนดไว้ในมาตรา 19 (4) กรณีที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างกว้างขวางเช่นนี้ จึงอาจเป็นการบัญญัติเพื่อคุ้มครองไว้เท่านั้น

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 มาตรา 27 ยังได้กำหนดสิทธิให้เจ้าของข้อมูลสามารถอุทธรณ์ข้อโต้แย้งนั้นต่อคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิตได้ แต่หลังจากมีการบังคับใช้พระราชบัญญัตินี้แล้วแม้จะมีกรณีเจ้าของข้อมูล

ดำเนินการใช้สิทธิอุทธรณ์ข้อโต้แย้งตามมาตรา 27 นี้ก็ตาม แต่ก็ไม่มีประกาศคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิตกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการใช้สิทธิอุทธรณ์ข้อโต้แย้งนั้นอย่างชัดเจน ทำให้ยังขาดมาตรการทางกฎหมายที่แน่นอนในการใช้สิทธิของเจ้าของข้อมูล

จนมีประกาศคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิต เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการอุทธรณ์ข้อโต้แย้งตามมาตรา 27 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ.2550 จึงได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องดังกล่าวไว้เป็นครั้งแรก หลังจากที่พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตมีผลบังคับใช้แล้วถึง 4 ปี

ประกาศคณะกรรมการคุ้มครองดังกล่าวนี้ ได้กำหนดให้เจ้าของข้อมูล สามารถยื่นอุทธรณ์ข้อโต้แย้งได้ในกรณีที่เห็นว่าบริษัทข้อมูลเครดิต สมาชิก หรือผู้ใช้บริการบันทึกข้อโต้แย้งไว้ไม่ถูกต้องข้อเท็จจริงตามหลักฐานที่ปรากฏ โดยคำอุทธรณ์นั้นต้องทำเป็นหนังสือ พร้อมลงลายมือชื่อของผู้อุทธรณ์ และจะต้องมีการระบุถึง

- (1) เรื่องอันเป็นเหตุให้ต้องอุทธรณ์
- (2) เหตุผลที่เป็นข้อโต้แย้ง และ
- (3) ข้อชี้แจงของบริษัทข้อมูลเครดิตและสมาชิก

พร้อมทั้งแนบเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอุทธรณ์ โดยเจ้าของข้อมูลยื่นอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อประธานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิต ส่งไปที่ธนาคารแห่งประเทศไทย เลขที่ 273 ถนนสามเสน เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

นอกจากนั้นยังได้กำหนดให้บริษัทข้อมูลเครดิต สมาชิก หรือผู้ใช้บริการ แจ้งให้เจ้าของข้อมูลทราบถึงสิทธิ และวิธีการยื่นอุทธรณ์การบันทึกข้อโต้แย้งเป็นหนังสือ หรือจดหมายลงทะเบียนตอบรับ ไปยังภูมิลำเนาหรือสถานที่ติดต่อของเจ้าของข้อมูล และให้เจ้าของยื่นอุทธรณ์ภายใน 60 วัน นับแต่วันที่เจ้าของข้อมูลได้รับแจ้งสิทธิจนถึงวันที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้รับอุทธรณ์ดังกล่าว

การกำหนดระยะเวลาการอุทธรณ์ข้อโต้แย้งไว้ภายใน 60 วัน นับแต่เจ้าของข้อมูลได้รับแจ้งสิทธิ ทำให้เหมือนมีอายุความการใช้สิทธิเกิดขึ้นตามประกาศฉบับนี้ จากเดิมที่ไม่มีกำหนดระยะเวลาไว้ เมื่อพิจารณาถึงระยะเวลา 60 วันตามที่กำหนด ก็นับว่าเป็นระยะเวลาที่เพียงพอสำหรับการจัดเตรียมการอุทธรณ์ที่ต้องทำเป็นหนังสือที่ต้องระบุถึงเรื่องอันเป็นเหตุให้ต้องอุทธรณ์ เหตุผลที่เป็นข้อโต้แย้ง และข้อชี้แจงของบริษัทข้อมูลเครดิตและสมาชิก พร้อมทั้งเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอุทธรณ์

แต่เมื่อพิจารณาถึงขั้นตอนการยื่นอุทธรณ์ ตามประกาศคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิตแล้ว จะเห็นได้ว่า ยังไม่มีการกำหนดระยะเวลาที่คณะกรรมการจะต้องดำเนินการพิจารณาข้อ

อุทธรณ์โต้แย้ง ให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลาใด อีกทั้งควรมีการกำหนดขั้นตอนการดำเนินการต่อไปในกรณีที่เจ้าของข้อมูลไม่พอใจกับ คำตัดสินอุทธรณ์ของคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิต จึงเห็นควรเสนอแนะให้

1. มีการกำหนดระยะเวลาที่คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิตจะต้องดำเนินการพิจารณาอุทธรณ์โต้แย้ง ให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลาใดเวลาหนึ่ง และ
2. กรณีที่เจ้าของข้อมูลไม่พอใจกับ คำตัดสินอุทธรณ์ของคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิต ควรกำหนดการดำเนินการต่อ เช่น การนำเรื่องขึ้นสู่ศาลภายในระยะเวลาที่กำหนด

ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ในมาตรา 56 นั้น ได้มีการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับผู้ฝ่าฝืนมาตรา 27 นี้ไว้ด้วย คือต้องระวางโทษไม่เกินสามแสนบาท และปรับอีกไม่เกินวันละหนึ่งหมื่นบาทตลอดระยะเวลาที่ฝ่าฝืนจนกว่าจะได้ปฏิบัติตามที่ถูกต้อง

ส่วนในกฎหมายต่างประเทศมีการกำหนดการดำเนินการอุทธรณ์โต้แย้งความถูกต้องของข้อมูลดังนี้.-

ในสหรัฐอเมริกา ตาม The Fair Credit Reporting Act 1971(FCRA) นั้น ไม่มีการกำหนดให้เจ้าของข้อมูลสามารถอุทธรณ์โต้แย้งความถูกต้องของข้อมูล ไปยังองค์กรที่มีหน้าที่กำกับดูแลตามกฎหมายซึ่งได้แก่ The Federal Trade Commission (FTC) ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทย เนื่องจาก FCT ไม่ได้ถูกตั้งขึ้นมาเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตาม FCRA กำหนดโดยเฉพาะเท่านั้น แต่เป็นองค์กรที่มีอำนาจในตัวเองในการสอดส่องดูแลผู้บริโภค เพื่อป้องกันการหลอกลวง น้อ โกง หรือการกระทำที่ไม่เป็นธรรมทางธุรกิจ แม้จะไม่มีอำนาจในการพิจารณาอุทธรณ์ของเจ้าของข้อมูล แต่ FTC มีอำนาจในการดำเนินคดีกับบุคคลใด ๆ ที่ฝ่าฝืนข้อที่กำหนดไว้ใน FCRA เพื่อเรียกร้องค่าปรับ โดยฟ้องต่อศาลท้องถิ่น (District Court) ของสหรัฐอเมริกา

ส่วนในสหราชอาณาจักรนั้น Data Protection Act 1998 กำหนดให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจสั่งการ ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรตามคำร้องขอของเจ้าของข้อมูลว่า ข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตนนั้นมีความผิดพลาด ศาลอาจสั่งให้ผู้ควบคุมข้อมูล (Data Controller) ทำการแก้ไข แยกลบ หรือทำลายข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าของข้อมูลที่มีความผิดพลาด รวมถึงการแสดงความเห็นใด ๆ โดยใช้พื้นฐานมาจากข้อมูลส่วนบุคคลที่ผิดพลาดนั้น¹⁹⁵ และในกรณีที่เจ้าของข้อมูลได้ร้องขอต่อศาลในกรณีที่ได้รับความเสียหายจากการที่ผู้ควบคุมฝ่าฝืนข้อกำหนดใด ๆ เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

¹⁹⁵ Data Protection Act 1998 , section 14(1)

ที่กำหนดไว้ตามกฎหมายนี้ ซึ่งเจ้าของข้อมูลมีสิทธิที่จะได้รับการชดใช้ค่าเสียหาย¹⁹⁶ และพฤติการณ์ที่น่าเชื่อได้ว่ามีความเสี่ยงต่อการฝ่าฝืนข้อกำหนดใด ๆ เกี่ยวกับข้อมูลเหล่านั้น ศาลก็อาจสั่งให้ทำการแก้ไข แยก ลบ หรือทำลายข้อมูลเหล่านั้นได้¹⁹⁷

นอกจากนั้น ในกรณีที่สามารรถกระทำได้ ศาลอาจสั่งให้ผู้ควบคุมข้อมูลแจ้งแก่บุคคลที่สาม ที่ได้รับการเปิดเผยข้อมูลจากผู้ควบคุมข้อมูล ถึงการแก้ไข แยก ลบ หรือทำลายข้อมูลนั้น การพิจารณาถึงความสามารถ ที่จะกระทำได้หรือไม่สำหรับการบอกกล่าวนั้น ศาลจะพิจารณาจากจำนวนบุคคลที่จะต้องได้รับการบอกกล่าวด้วย¹⁹⁸

4.3.3 วิเคราะห์ความรับผิด ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต

พ.ศ. 2545

ความรับผิดของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 นั้นมีมาตรการทางกฎหมายแบ่งเป็น 2 ประเภท คือทางอาญา และทางแพ่ง ดังนี้.-

มาตรการทางอาญา พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ได้กำหนดบทกำหนดโทษซึ่งเป็นมาตรการทางอาญาไว้ตั้งแต่มาตรา 42 ถึงมาตรา 64 โดยอาจแบ่งประเภทของความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ได้ 2 ประเภท ดังนี้.-

1. ความรับผิดที่เกิดจากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต

เพื่อให้เห็นถึงลำดับความรุนแรงของโทษที่พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ได้กำหนดไว้สำหรับความผิดที่เกิดจากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้ในแต่ละกรณีจึงจะแบ่งความรับผิดออกเป็นประเภทตามความรุนแรงของโทษ ดังต่อไปนี้

(1) โทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปี ถึง 10 ปี หรือปรับไม่เกิน 5 แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ได้แก่ความผิดดังต่อไปนี้

- 1) ประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตโดยไม่ได้เป็นบริษัทข้อมูลเครดิต¹⁹⁹ (ฝ่าฝืน มาตรา 9)

¹⁹⁶ Data Protection Act 1998 , section 13

¹⁹⁷ Data Protection Act 1998 , section 14(1)

¹⁹⁸ Data Protection Act 1998 , section 14(5),(6)

¹⁹⁹ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 43

- 2) บริษัทข้อมูลเครดิต ผู้ควบคุมข้อมูล หรือผู้ประมวลผลข้อมูลจัดเก็บข้อมูลห้ามจัดเก็บ²⁰⁰ (ฝ่าฝืนมาตรา 10)
- 3) บริษัทข้อมูลเครดิต ผู้ควบคุมข้อมูล หรือผู้ประมวลผลข้อมูลที่ดำเนินการหรือประกอบธุรกิจในราชอาณาจักร ดำเนินการควบคุมหรือประมวลผลข้อมูลนอกราชอาณาจักร²⁰¹ (ฝ่าฝืนมาตรา 12)
- 4) ผู้ใดประกาศโฆษณาว่าแก้ไขข้อมูลให้แตกต่างจากบริษัทข้อมูลเครดิตได้²⁰² (ฝ่าฝืนมาตรา 14)
- 5) บุคคลหรือนิติบุคคลใดกีดกันหรือขัดขวางการให้ การใช้ ข้อมูลของบริษัทข้อมูลเครดิต หรือผูกขาดในการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต²⁰³ (ฝ่าฝืนมาตรา 15)
- 6) สมาชิกไม่แจ้งให้ลูกค้าทราบเป็นหนังสือถึงข้อมูลที่ส่งไปยังบริษัทข้อมูลเครดิต ภายใน 30 วัน และไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการประกาศกำหนดสำหรับกรณีส่งข้อมูลประวัติการชำระหนี้เพิ่มเติม²⁰⁴ (ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 18 ตอนท้าย)
- 7) ผู้ให้บริการ ใช้ข้อมูลนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในมาตรา 20 และเปิดเผยข้อมูลให้แก่ผู้อื่นที่ไม่มีสิทธิรับรู้ข้อมูล²⁰⁵ (ฝ่าฝืนมาตรา 22)
- 8) บุคคลดังต่อไปนี้เปิดเผยข้อมูลนอกเหนือจากกรณีมาตรา 20 ได้แก่ (1) บริษัทข้อมูลเครดิต ผู้ควบคุมข้อมูล ผู้ประมวลผลข้อมูล สมาชิก ผู้ให้บริการ หรือ (2) ผู้ใช้ข้อมูลจากการทำงานหรือปฏิบัติหน้าที่ใน (1) หรือ ผู้ซึ่งรู้ข้อมูลจากบุคคลตาม (1) หรือ (2)²⁰⁶ (ฝ่าฝืนมาตรา 24)

²⁰⁰ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 44

²⁰¹ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 44

²⁰² พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 43

²⁰³ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 43

²⁰⁴ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 48 วรรคสอง

²⁰⁵ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 52

²⁰⁶ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 54

(2) โทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 1 แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับได้แก่ ความผิด กรณีใช้คำนำหน้าชื่อหรือคำแสดงชื่อว่า บริษัทข้อมูลเครดิต โดยไม่ได้เป็นบริษัทข้อมูลเครดิต²⁰⁷ (ฝ่าฝืนมาตรา 11)

(3) โทษปรับไม่เกิน 5 แสนบาท และปรับไม่เกินอีกวันละ 1 หมื่นบาท จนกว่า จะได้ปฏิบัติให้ถูกต้องได้แก่ ความผิด กรณีสมาชิกไม่ส่งข้อมูลของลูกค้าให้แก่บริษัทข้อมูลเครดิต²⁰⁸ (ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 18 ตอนต้น)

(4) โทษปรับไม่เกิน 3 แสนบาท และปรับอีกไม่เกินวันละ 1 หมื่นบาท จนกว่า จะได้ปฏิบัติให้ถูกต้องได้แก่ ความผิดดังต่อไปนี้

- 1) บริษัทข้อมูลเครดิตผิดข้อกำหนดในเรื่องหุ้นและกรรมการของบริษัท ข้อมูลเครดิต²⁰⁹ (ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 7)
- 2) บริษัทข้อมูลเครดิตไม่ใช่คำนำหน้าชื่อว่า บริษัทข้อมูลเครดิต และคำว่า จำกัด หรือจำกัด (มหาชน) ต่อท้าย²¹⁰ (ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 8)
- 3) บริษัทข้อมูลเครดิต ผู้ควบคุมข้อมูล หรือผู้ประมวลผลข้อมูล ประมวลผลข้อมูลที่มีอายุเกินกว่าที่คณะกรรมการประกาศกำหนด²¹¹ (ฝ่าฝืนมาตรา 13)
- 4) บริษัทข้อมูลเครดิตทำการประมวลผลข้อมูลจากแหล่งอื่นที่ไม่ใช่ สมาชิกหรือแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และ เงื่อนไขที่คณะกรรมการประกาศกำหนด²¹² (ฝ่าฝืนมาตรา 16)
- 5) บริษัทข้อมูลเครดิตไม่จัดให้มีระบบและข้อกำหนดตามที่กำหนดไว้²¹³ (ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 17)

²⁰⁷ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 45

²⁰⁸ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 48 วรรคหนึ่ง

²⁰⁹ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 42

²¹⁰ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 42

²¹¹ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 46

²¹² พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 42

²¹³ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 47

- 6) สมาชิกไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในเรื่องของการส่งข้อมูลและการพิจารณาตรวจสอบและแก้ไขข้อมูล²¹⁴ (ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 19)
- 7) สมาชิกหรือบริษัทข้อมูลเครดิตไม่ดำเนินการตรวจสอบหรือแก้ไขข้อมูลตามคำร้องขอของเจ้าของข้อมูล²¹⁵ (ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 26)
- 8) บริษัทข้อมูลเครดิต สถาบันการเงิน สมาชิก หรือผู้ใช้บริการ ไม่ดำเนินการในกรณีที่มีข้อโต้แย้งกับเจ้าของข้อมูลในความถูกต้องของข้อมูล²¹⁶ (ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 27)
- 9) สถาบันการเงิน สมาชิก หรือผู้ใช้บริการ ไม่ดำเนินการตามสิทธิของเจ้าของข้อมูล กรณีถูกปฏิเสธสินเชื่อ²¹⁷ (ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 28)
- 10) บริษัทข้อมูลเครดิตไม่ปฏิบัติตามประกาศหรือคำสั่งของคณะกรรมการในการจัดการข้อมูลของบริษัทข้อมูลเครดิตที่ถูกสั่งเพิกถอนใบอนุญาต²¹⁸ (ฝ่าฝืนมาตรา 40)

(5) โทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 1 หมื่นบาท ได้แก่ ความผิดดังต่อไปนี้

- 1) ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามประกาศหรือคำสั่งของคณะกรรมการ ในการใช้อำนาจหน้าที่ตามมาตรา 30 (1) ถึง (4)²¹⁹
- 2) ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการในกรณีสั่งให้ส่งเอกสารหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลของเจ้าของข้อมูล²²⁰ (ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 34)

²¹⁴ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 50

²¹⁵ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 55

²¹⁶ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 56

²¹⁷ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 57

²¹⁸ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 59

²¹⁹ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 58

²²⁰ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 58

2. ความรับผิดสำหรับการกระทำที่กฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะ

พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ได้กำหนดความรับผิด นอกเหนือจากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมาย โดยเป็นการกำหนด องค์ประกอบของความรับผิดโดยเฉพาะ ให้การกระทำดังกล่าวเป็นความรับผิดตามที่ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต กำหนดไว้ ดังนี้

- 1) สมาชิกปกปิดหรือให้ข้อมูลของลูกค้าของตนที่ไม่ถูกต้องแก่บริษัทข้อมูล เครดิต ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 3 แสนบาท และปรับอีกไม่เกินวันละ 1 หมื่นบาท ตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืนอยู่ หรือจนกว่าจะได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง²²¹
- 2) บริษัทข้อมูลเครดิตเปิดเผยหรือให้ข้อมูลแก่สมาชิกหรือผู้ใช้บริการเพื่อ ประโยชน์อย่างอื่น หรือเปิดเผยให้แก่ผู้อื่นนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ใน มาตรา 20 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 5 แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ²²²
- 3) บุคคลใด หรือกรรมการ หรืออนุกรรมการผู้ใด รั่วรู้ข้อมูลของบุคคลใด ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 23 หรือ จากการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าผู้นั้นนำข้อมูลดังกล่าวไปเปิดเผยแก่บุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุก ตั้งแต่ 5 ปี ถึง 10 ปี หรือปรับไม่เกินวันละ 5 แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ²²³
- 4) ผู้ใดกระทำการด้วยประการใดต่อข้อมูลในระบบความจำของเครื่อง คอมพิวเตอร์ของบริษัทข้อมูลเครดิต สมาชิก ผู้ให้บริการ หรือเจ้าของข้อมูล หรือเก็บรวบรวม แก้ไข เผย ลบ หรือทำลายข้อมูลในระบบความจำของ เครื่องคอมพิวเตอร์นั้น โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ มีอำนาจที่เกี่ยวข้อง ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีถึง 10 ปี หรือปรับไม่ เกิน 5 แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ²²⁴
- 5) กรรมการ ผู้จัดการ พนักงาน หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงาน ของบริษัทข้อมูลเครดิต หรือผู้ควบคุมข้อมูล หรือผู้ประมวลผลข้อมูล กระทำการ หรือไม่กระทำการ เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบ

²²¹ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 49

²²² พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 51

²²³ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 53

²²⁴ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 60

ด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่นอันเป็นการเสียหายแก่ผู้อื่นหรือเจ้าของข้อมูล ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปี ถึง 10 ปี หรือปรับไม่เกิน 5 แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ²²⁵

อนึ่ง ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นนิติบุคคล กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ หรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย ยกเว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่ากระทำความผิดโดยที่ตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอม หรือตนได้จัดการตามสมควรเพื่อป้องกันมิให้เกิดความผิดนั้นแล้ว²²⁶

จากที่ได้จำแนกความผิดตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต โดยแบ่งตามความรุนแรงของโทษ จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดโทษไว้ค่อนข้างสูง โดยโทษขั้นสูงสุดคือจำคุกตั้งแต่ 5 ปีถึง 10 ปี หรือปรับไม่เกิน 5 แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หากเปรียบเทียบกับกฎหมายของสหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักรแล้ว จะเห็นได้ว่าการกำหนดโทษของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตของไทยนั้นสูงกว่ามาก โดยสหรัฐอเมริกาได้กำหนดโทษสูงสุดตามกฎหมาย FCRA คือปรับไม่เกิน 2,500 เหรียญสหรัฐ หรือจำคุกไม่เกิน 2 ปี

มาตรการทางแพ่ง พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ได้กำหนดความรับผิดทางแพ่งไว้โดยเฉพาะเป็นกรณีละเมิด โดยกำหนดไว้ในมาตรา 41 กล่าวคือ บริษัทข้อมูลเครดิต หรือผู้ควบคุมข้อมูล หรือผู้ประมวลผลข้อมูลผู้ใด จงใจหรือประมาทเลินเล่อเปิดเผยข้อมูลที่ไม่ถูกต้องแก่ผู้อื่น หรือเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้อง แต่มิใช่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่สมาชิก ผู้ใช้บริการ หรือเจ้าของข้อมูล บริษัทข้อมูลเครดิตนั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น

ตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรนั้น ไม่มีการกำหนดความรับผิดทางแพ่งไว้โดยเฉพาะอย่างกรณีนี้ เนื่องจากได้กำหนดให้เจ้าของข้อมูลมีสิทธิในการฟ้องเรียกค่าเสียหายในความเสียหายใด ๆ ที่เกิดจากการที่บุคคลใด ๆ ผ่าฝืนข้อกำหนดในกฎหมายนั้น ๆ ซึ่งเป็นการฟ้องเรียกค่าเสียหายตามกฎหมายทั่วไปในเรื่องละเมิดอยู่แล้ว การกำหนดความรับผิดทางแพ่ง โดยเฉพาะอย่างกรณีนี้จึงอาจทำให้เกิดความสับสนได้ว่า จะสามารถใช้สิทธิในการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายสำหรับการกระทำใด ๆ ที่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งเป็นการใช้สิทธิ

²²⁵ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 61

²²⁶ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545, มาตรา 64

ฟ้องร้องตามมาตรา 420 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้หรือไม่ และการกำหนดความรับผิดชอบตามมาตรา 420 นี้ แตกต่างกับความรับผิดทางละเมิด มาตรา 420 หรือไม่ อย่างไร

ซึ่งในการพิจารณาพระราชบัญญัติฉบับนี้ ในชั้นกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต สภาผู้แทนราษฎร สรุปว่าการร่างความรับผิดทางแพ่งในกรณีนี้ เข้าองค์ประกอบของมาตรา 420 อยู่แล้ว แต่ที่บัญญัติเป็นความรับผิดทางแพ่ง โดยเฉพาะไว้ด้วย จะมีผล 2 ทาง คือ²²⁷

- 1) ผู้ที่ได้รับความเสียหายสามารถฟ้องร้องได้ตามกฎหมายทั่วไป คือมาตรา 420 ขณะเดียวกันก็สามารถฟ้องตามมาตรา 420 นี้ได้ด้วย การจะพิสูจน์ได้ว่ามีความจงใจหรือประมาทเลินเล่อที่จะไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดเป็นเรื่องยาก ตามมาตรา 420 การจะพิสูจน์ดังกล่าวก็
- 2) การที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดความรับผิดทางแพ่งโดยเฉพาะกรณีไว้น่าจะทำให้ภาระการเรียกร้องค่าเสียหายง่ายขึ้น สามารถเลือกที่จะใช้กฎหมายทั่วไปหรือกฎหมายฉบับนี้ได้ โดยกล่าวว่าเมื่อใดก็ตามที่พบว่าผู้ดำเนินการหรือผู้มีหน้าที่ตามกฎหมายฉบับนี้ไม่ดำเนินการตามกฎหมายฉบับนี้ โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อจะต้องรับผิดในทางแพ่ง

ดังนั้น มาตรา 41 จึงเป็นการบัญญัติรองรับมาตรา 420 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อีกทีหนึ่ง เพื่อให้เกิดความชัดเจนขึ้น และเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อเจ้าของข้อมูลที่สามารถใช้สิทธิในการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายได้ทั้งโดยอาศัยมาตรา 41 ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต หรือหลักในเรื่องละเมิด มาตรา 420 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อย่างไรก็ตาม การที่จะต้องรับโทษตามกฎหมาย จะต้องเป็นกรณีที่เกิดจากเจตนาที่จะฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเท่านั้น และสำหรับหลักเรื่องละเมิดก็เช่นเดียวกัน หากไม่ได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อแล้ว ถึงแม้จะเกิดความเสียหายก็ไม่ต้องรับผิด ซึ่งผู้ประกอบการข้อมูลเครดิต หรือสถาบันการเงินต่างต้องมีมาตรฐานในการประกอบวิชาชีพของตน ดังนั้นกรณีเรื่องละเมิด หากผู้ประกอบการได้กระทำการไปตามหน้าที่ของตน โดยใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว ถึงแม้จะเกิดความเสียหายใด ๆ ก็ไม่ต้องรับผิด และหลักความรับผิดทางอาญาก็

²²⁷ บันทึกการประชุม คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต สภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 10/2543 วันพุธที่ 5 กรกฎาคม 2543, หน้า 7

เช่นเดียวกัน ถึงจะเกิดข้อผิดพลาดขึ้น แต่หากผู้ประกอบการได้กระทำไปตามหน้าที่ โดยไม่ได้มีเจตนาที่จะกระทำความผิด ก็ไม่ต้องรับโทษ ดังนั้น จึงไม่น่าจะเป็นปัญหาสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นบริษัทข้อมูลเครดิต สถาบันการเงิน สมาชิก หรือผู้ใช้บริการ

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

ในปัจจุบันนี้การใช้บัตรเครดิตทำให้ผู้ถือบัตรได้รับความสะดวกสบายในการจับจ่ายใช้สอยเพื่อซื้อสินค้าและบริการ เพิ่มความปลอดภัยจากการที่ไม่ต้องพกพาเงินสดติดตัวเป็นจำนวนมาก ๆ และยังใช้ชำระค่าสินค้าหรือบริการผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งการเบิกถอนเงินสดจากสำนักงานของผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต หรือจากเครื่องเบิกถอนเงินอัตโนมัติ (ATM) ได้ด้วย จึงจะเป็นสิ่งเหมาะสมกับการใช้ชีวิตในสภาพเศรษฐกิจและสังคมยุคใหม่อย่างทุกวันนี้ ในขณะที่การขยายตัวของบัตรเครดิตมีมากขึ้น แต่กลไกในการควบคุมป้องกันความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการใช้บัตรเครดิตยังครอบคลุมไม่ทั่วถึง ก่อให้เกิดช่องว่างในการหาประโยชน์จากการใช้บัตรเครดิตโดยมิชอบ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำของผู้ถือบัตรเอง ตัวผู้ถือบัตร หรือร้านค้าผู้รับบัตร และนอกจากนั้นยังมีบุคคลภายนอกที่เข้ามาใช้บัตรเครดิตเป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วย ซึ่งโดยทั่วไปแล้วกรณีปัญหาที่เกิดจากการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบของผู้ถือบัตร หรือผู้ถือบัตรและร้านค้า ยังมีค่อนข้างน้อย เนื่องจากความผูกพันของบุคคลทั้ง 3 ฝ่าย มีข้อตกลงเป็นสัญญาผูกมัดกันอยู่ โดยข้อตกลงดังกล่าวเกิดจากความไว้วางใจและได้มีการคัดเลือกคุณสมบัติกันมาก่อน ดังนั้นปัญหาส่วนใหญ่จึงเกิดขึ้นจากการใช้บัตรเครดิตแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ จากการที่มีบุคคลภายนอกนำบัตรเครดิตไปใช้ ทั้งในลักษณะการขโมย การถือโกง หรือลักลอบนำบัตรเครดิตที่แท้จริงจากผู้ถือบัตร หรือมีผู้ปลอมบัตรเครดิต แล้วใช้ชำระค่าสินค้าหรือบริการ โดยพฤติกรรมส่วนใหญ่จะเกิดหลักฐานการใช้เป็นใบบันทึกรายการ หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่าเชลสลิป คงมีเพียงการใช้บัตรเครดิตผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือการนำไปเบิกเงินสดจากสำนักงานของผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต หรือผ่านเครื่องเบิกถอนเงินอัตโนมัติ(ATM) เท่านั้น ที่ไม่เกิดหลักฐานเป็นเชลสลิป

เมื่อร้านค้าหรือสถานบริการรับบัตรเครดิต เพื่อชำระค่าสินค้าหรือบริการแล้ว แต่ไม่ใช้ความระมัดระวังในการตรวจสอบว่าผู้นำบัตรเครดิตมาใช้นั้น ลงลายมือชื่อในเชลสลิป ได้เหมือนกับลายมือชื่อด้านหลังบัตรเครดิตซึ่งถือเป็นลายมือชื่อของผู้ถือบัตรหรือไม่ อันถือเป็นขั้นตอนสำคัญในการยืนยันการใช้บัตรเครดิตโดยผู้ถือบัตรเองแล้ว จึงทำให้เกิดปัญหาดังข้อเท็จจริงที่ได้เกิดขึ้นตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1989/2552 ซึ่งเป็นกรณีที่ผู้ถือบัตรถูกขโมยบัตรเครดิต ไปใช้โดยบุคคลอื่น โดยมีได้รับอนุญาตจากผู้ถือบัตร และผู้ถือบัตรได้แจ้งระงับการใช้บัตร ให้ธนาคารผู้ออก

บัตรทราบแล้ว แต่ธนาคารผู้ออกบัตรยังได้นำภาระหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนมีการแจ้งระงับการใช้บัตรมาฟ้องเป็นคดีให้ผู้ถือบัตรต้องรับผิดชอบ โดยปรากฏข้อเท็จจริงว่า ลายมือชื่อที่ปรากฏในเชลสลิป ไม่ตรงกับลายมือชื่อในข้อตกลงการใช้บัตร อย่างเห็นได้ชัด คดีนี้ศาลฎีกาได้พิพากษายกฟ้อง ให้ผู้ถือบัตรไม่ต้องรับผิดชอบ แม้ภาระหนี้จะเกิดขึ้นก่อนเวลาที่ผู้ถือบัตรแจ้งระงับการใช้บัตร โดยศาลฎีกาได้ใช้พระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 มาตรา 4 ตัดสินให้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมในสัญญาบัตรเครดิต มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี การใช้สิทธิตามสัญญาที่มีการแจ้งระงับการใช้บัตรเครดิตในครั้งนี้ ศาลฎีกาถือว่าเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม เพราะทำให้จำเลยผู้ถือบัตร ต้องรับภาระในหนี้ที่เกิดขึ้นจากการใช้บัตรเครดิตที่จำเลยไม่ได้ก่อขึ้นและไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบของจำเลย ทั้งโจทก์ผู้ออกบัตรยังมีทางแก้ไขความเสียหายในกรณีนี้ได้ หากโจทก์ผู้ออกบัตรตรวจสอบแล้วปรากฏว่า ลายมือชื่อผู้ใช้บัตรเครดิตดังกล่าวในเชลสลิปไม่ตรงกับลายมือชื่อของจำเลยผู้ถือบัตร โจทก์ก็สามารถเรียกเงินที่ได้จ่ายไปคืนจากร้านค้าได้ เพราะ ร้านค้าผู้รับบัตรไม่ได้ใช้ความระมัดระวังตรวจสอบลายมือชื่อในเชลสลิปดังกล่าวว่าตรงกับลายมือชื่อผู้ถือบัตรในบัตรเครดิตหรือไม่ ในขณะที่รับบัตรเครดิตเพื่อชำระค่าสินค้า หรือบริการ

เมื่อนำข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1989/2552 มาวิเคราะห์แล้ว ทำให้พบว่า ความรับผิดชอบในการใช้บัตรเครดิต เกิดจากความผูกพันทางสัญญา 2 สัญญา คือ สัญญาระหว่างผู้ออกบัตร กับ ผู้ถือบัตร และสัญญาระหว่างผู้ออกบัตร กับ ผู้รับบัตร โดยผู้มีหน้าที่เชื่อมโยงสัญญาทั้ง 2 สัญญา ให้เกิดเป็นวงจรความรับผิดชอบในการใช้บัตรเครดิตนั้น คือ ผู้ออกบัตร ซึ่งเป็นผู้ทำสัญญาให้เกิดความรับผิดชอบของผู้ถือบัตร และผู้รับบัตร ที่ต้องผูกพันรับผิดชอบกับตน โดย-

- ผู้ถือบัตร เมื่อได้ใช้บัตรเครดิตชำระราคาสินค้าหรือบริการแล้ว ก็เกิดความรับผิดชอบที่ต้องชำระค่าสินค้า หรือบริการคืนให้ผู้ออกบัตร ภายในระยะเวลาที่ได้ตกลงกัน โดยมีข้อจำกัดความรับผิดชอบของผู้ถือบัตรอยู่ 2 กรณี คือ-

1. กรณีผู้ถือบัตรได้แจ้งขอระงับการใช้บัตร และ
2. กรณีผู้ถือบัตรสั่งซื้อสินค้าหรือบริการ โดยเพียงแจ้งความประสงค์ขอชำระค่าสินค้า หรือค่าบริการด้วยการแจ้งหมายเลขบัตรเครดิตด้วยวาจา หรือลายลักษณ์อักษร หากผู้ถือบัตรทักท้วงว่าไม่ได้เป็นผู้ขอรับบริการจากร้านค้า หรือสถานบริการผู้รับบัตร ผู้ออกบัตรจะระงับการเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตร รวมทั้งการขอยกเลิกการซื้อสินค้า หรือรับบริการภายใน 45 วัน นับแต่วันที่สั่งซื้อหรือขอรับบริการ หรือภายในระยะเวลา 30 วัน นับแต่วันถึงกำหนดการส่งมอบสินค้า หรือบริการ ในกรณีที่มีการกำหนดการส่งสินค้าหรือบริการเป็นลายลักษณ์อักษร หากเรียกเก็บเงินไปแล้วก็จะคืนให้ผู้ถือบัตรทันที หรือภายในระยะเวลาที่ระบุไว้ในสัญญา เว้นแต่ผู้ถือบัตรจะพิสูจน์ได้ว่าภาระหนี้ที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำของผู้ถือบัตรเอง

ซึ่งข้อจำกัดความรับผิดของผู้ถือบัตรทั้ง 2 กรณีนี้ เป็นไปตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจบัตรเครดิต เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2542

- ผู้รับบัตร เมื่อได้รับบัตรเครดิตแทนการชำระเงินในการซื้อสินค้า หรือบริการแล้ว ก็สามารถนำ เชลลสลิป ไปขอรับเงินจากผู้ออกบัตร ภายในระยะเวลาไม่เกิน 7 วัน นับแต่ ได้รับชำระหนี้ค่า สินค้า หรือบริการด้วยบัตรเครดิต โดยสัญญานี้จะมีเงื่อนไขให้เกิดความรับผิดกับผู้รับบัตรขึ้น โดยให้ฝ่ายผู้ออกบัตรสามารถเรียกเงินที่จ่ายให้แก่ฝ่ายผู้รับบัตรคืนได้ หากเกิดข้อผิดพลาด บกพร่องขึ้นไม่ว่ากรณีใด ๆ รวมทั้งกรณีที่ส่งผลให้ผู้ออกบัตรไม่สามารถเรียกเก็บเงินที่โอนเข้า บัญชีของผู้รับบัตรไปแล้ว แต่ไม่สามารถเรียกเก็บเงินนั้นจากผู้ถือบัตรได้ และต้องรับผิดชอบผู้ออก บัตร หรือผู้ถือบัตร ในกรณีที่มีความเสียหายอันเกิดจากการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบัตรเครดิต หรือการ เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับบัตรเครดิตด้วย

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ผู้ออกบัตรสามารถใช้สิทธิเรียกร้องตามสัญญา ให้ผู้ถือบัตรต้อง รับผิดชอบในค่าสินค้าหรือบริการ จากการที่ผู้ถือบัตรใช้บัตรเครดิตชำระค่าสินค้าหรือบริการ โดยมี ข้อจำกัดความรับผิดเพียง 2 กรณีตามกล่าวข้างต้น หากไม่สามารถเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตรได้ไม่ว่า กรณีใด ๆ ก็ตาม ผู้ออกบัตรก็สามารถใช้สิทธิตามสัญญาเรียกร้องให้ผู้รับบัตรคืนเงินให้ผู้ออกบัตร เท่ากับจำนวนที่ผู้ออกบัตรไม่สามารถเรียกเก็บจากผู้ถือบัตรได้ พร้อมดอกเบี้ยในอัตรสูงสุดที่ผู้ ออกบัตรสามารถเรียกได้ตามกฎหมาย โดยยินยอมให้สิทธิผู้ถือบัตรหักเงิน พร้อมดอกเบี้ยจาก บัญชีของผู้รับบัตรที่เปิดไว้เพื่อรับ โอนเงินค่าสินค้าหรือบริการที่ได้รับชำระด้วยบัตรเครดิตได้

ความผูกพันทางสัญญาที่กล่าวมานี้ ถือเป็นความรับผิดทางแพ่ง ประเภทความรับผิด ทางสัญญา(Contractual Liability) ซึ่งมีรากฐานมาจากหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา (Autonomy of Will) ที่โดยหลักแล้วรัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงในการทำสัญญาถึงแม้ว่าคู่สัญญาฝ่าย หนึ่งจะได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก็ตาม เว้นแต่จะเป็นเรื่องที่เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดย กฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และหลักเสรีภาพในการทำ สัญญา(Freedom of Contract) อันเป็นหลักที่อธิบายว่าหน้าที่เกิดจากสัญญาจะเป็นหน้าที่ยุติธรรม สำหรับคู่สัญญา เพราะคู่สัญญามีเสรีภาพอิสระ ที่จะตกลงทำสัญญาหรือไม่ก็ได้ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า มีการเอารัดเอาเปรียบเกินไป หรือหน้าที่ตนรับภาระไว้มีมากกว่าหน้าที่อีกฝ่ายหนึ่งต้องปฏิบัติตอบ แทนจนไม่เป็นธรรมแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องยอมรับตกลงเพื่อก่อให้เกิดหนี้ขึ้น โดยที่ไม่ตกลงทำสัญญา ด้วย เมื่อใดที่คู่สัญญาตกลงทำสัญญาก็ต้องถือเท่ากับว่าคู่สัญญาเห็นว่า หนี้หนี้ยุติธรรมแล้ว และ หลังจากทำสัญญาเกิดขึ้นแล้ว ลูกหนี้ตามสัญญาจะอ้างในภายหลังว่าตนไม่ได้รับความยุติธรรมไม่ได้ เพราะในขณะที่ทำสัญญาไม่มีใครบังคับ เมื่อคู่สัญญาเห็นว่าไม่ยุติธรรมก็ไม่จำเป็นต้องทำสัญญาด้วย

เมื่อตกลงกันทำสัญญาแล้ว สัญญาจะยุติธรรมสำหรับคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะอ้างว่าอีกฝ่ายเอาเปรียบจากข้อสัญญาที่ตกลงกันแล้วไม่ได้

แต่เมื่อสัญญาทั้ง 2 สัญญาดังกล่าวเป็นสัญญาสำเร็จรูป ซึ่งโดยมาตรฐานแล้ว ฝ่ายผู้ร่างสัญญาจะไม่ร่างสัญญาให้ตนเป็นฝ่ายเสียเปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง แม้จะมีการควบคุมสัญญาโดยกรรมการเฉพาะด้าน เช่นคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาแล้วก็ตาม ในส่วนนี้กฎหมายจึงได้กำหนดให้ศาลยุติธรรม เป็นกลไกหลักในการเข้าตรวจสอบสัญญา เพื่อชดเชยหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาของคู่สัญญา โดยใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ซึ่งในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจวินิจฉัยว่า สัญญาสำเร็จรูปข้อใดเป็นข้อตกลงที่อาจถือได้ว่าทำให้ได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ก็ให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี ดังเช่นผลการตัดสินในคำพิพากษาฎีกาที่ 1989/2552 แต่ก็ยังไม่มีความชัดเจน ในการใช้ดุลพินิจของศาล ว่าข้อสัญญาใดที่มีลักษณะเป็นการไม่เป็นธรรม และข้อสัญญาใดมีลักษณะเป็นธรรมเพียงพอแล้ว เพราะเป็นเรื่องของการใช้ดุลพินิจ อันเป็นอัตตะวิสัยของผู้พิพากษาแต่ละคน ซึ่งยังไม่ก่อให้เกิดความแน่นอนในผลของสัญญา

จึงเห็นว่าควรมีการกำหนดบทบัญญัติกฎหมายให้แน่ชัด เพื่อให้ร้านค้า หรือสถานบริการผู้ประมาทเลินเล่อ มีส่วนรับผิดชอบจากการไม่ใช้ความระมัดระวังในการเปรียบเทียบลายมือชื่อในเชลสลิป กับลายมือชื่อด้านหลังบัตรเครดิตว่าเป็นบุคคลเดียวกันหรือไม่ ตามหน้าที่ของร้านค้า หรือสถานบริการที่ระบุไว้ในข้อสัญญาระหว่างผู้ออกบัตรกับผู้รับบัตร แต่ในขณะนี้ประเทศไทย ยังไม่มีกฎหมายตราไว้โดยเฉพาะ ในรูปของกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมบัตรเครดิต คงมีเพียงการพยายามผลักดันร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต พ.ศ. ... ซึ่งเสนอโดยกระทรวงการคลังอยู่เท่านั้น ซึ่งในร่างพระราชบัญญัตินี้กำหนดไว้ในหมวด 5 เรื่องการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถือบัตร (ตั้งแต่ มาตรา 49 ถึง มาตรา 52) ก็ยังมีได้กำหนดจำกัดความรับผิดชอบของผู้ถือบัตร กรณีที่ผู้ถือบัตรได้ขอแจ้งระงับการใช้บัตร ตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาที่กำหนดให้ สัญญาบัตรเครดิตต้องระบุรายละเอียดในส่วนนี้ จึงเป็นการเหมาะสมที่จะกำหนดบทบัญญัติเพิ่มเติม ในร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต พ.ศ. ... เพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถือบัตรผู้สุจริต โดยนำเนื้อหาของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา กรณีที่ผู้ถือบัตรได้แจ้งการขอระงับการใช้บัตรเครดิตระบุไว้ในร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต พ.ศ. ... ในหมวด 5 เรื่อง การให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถือบัตร พร้อมเพิ่มเติมเนื้อหาให้ผู้คุ้มครองผู้ถือบัตรที่สุจริต ในกรณีที่ผู้ถือบัตรแจ้งระงับการใช้บัตรด้วยเหตุที่บัตรเครดิตสูญหาย หรือถูกลักขโมย หรือกรณีอื่น ๆ ที่ผู้ถือบัตรคาดว่าจะมีการใช้บัตรเครดิต โดยบุคคลอื่นโดยมิได้รับอนุญาตจากผู้ถือบัตรด้วย

หากเปรียบเทียบ ข้อเสนอแนะในการเพิ่มเติมบทบัญญัติในร่างกฎหมายดังกล่าวมา กับกฎหมายต่างประเทศแล้ว จะสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติ Truth in Lending Act 1980 (Section 1643 -Liability of holder of credit card) ของสหรัฐอเมริกา ที่วางหลักว่า “ในกรณีที่มีผู้อื่นนำบัตรเครดิตไปใช้โดยไม่มีอำนาจ ผู้ถือบัตรเครดิตจะต้องรับผิดชอบเท่ากับจำนวนหนี้ที่เกิดขึ้น ก่อนที่ผู้ถือบัตรเครดิตจะแจ้งให้ผู้ถือบัตรเครดิตทราบถึงโอกาสที่อาจจะมีการใช้บัตรเครดิตโดยไม่มีอำนาจ หรือ US\$ 50 แล้วแต่จำนวนใดจะต่ำกว่า” ส่วนภาระการพิสูจน์ความรับผิดชอบของผู้ถือบัตรจะตกแก่ผู้ถือบัตร

และใน Consumer Credit Act 1974(Section 83 -Liability for misuse of credit facilities , Section 84 -Misuse of credit-tokens) ของประเทศอังกฤษ ที่วางหลักว่า “ในกรณีที่บัตรเครดิตสูญหาย และถูกบุคคลอื่นนำไปใช้ ผู้ถือบัตรเครดิตจะต้องรับผิดชอบสำหรับการใช้บัตรดังกล่าว เฉพาะในช่วงระยะเวลาที่บัตรเครดิตหายไปจนถึงเวลาที่มีการแจ้งหายต่อผู้ออกบัตรเครดิต หรือเวลาที่บัตรเครดิตนั้นกลับมาอยู่ในความครอบครองของผู้มีสิทธิใช้บัตรอีกครั้ง แล้วแต่ระยะเวลาใดจะสั้นกว่ากัน และความรับผิดชอบของผู้ถือบัตรเครดิตกรณีนี้ ไม่เกินจำนวน 50 ปอนด์”

ทำให้เห็นได้ว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ มีการจำกัดความรับผิดชอบของผู้ถือบัตร ในระยะเวลาก่อนที่ผู้ถือบัตรจะแจ้งระงับการใช้บัตร ให้รับผิดชอบไม่เกินหนึ่งจำนวนหนึ่งในกรณีที่บัตรเครดิตสูญหาย ถูกลักขโมย หรือถูกใช้โดยบุคคลอื่น โดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ถือบัตร

และเพื่อป้องกันปัญหากรณีผู้ออกบัตรใช้สิทธิตามสัญญา ฟ้องให้ผู้ถือบัตรชำระหนี้ โดยไม่มีการตรวจสอบเบื้องต้นว่าลายมือชื่อในเชลสลิป เหมือนหรือต่างกับลายมือชื่อในข้อตกลงการใช้บัตรเครดิต และลายมือชื่อด้านหลังบัตรเครดิตอันเป็นการยืนยันการใช้บัตรเครดิตโดยผู้ถือบัตร จึงเห็นควรมีการกำหนดบทบัญญัติกฎหมายให้แน่ชัด เพื่อคุ้มครองสิทธิผู้ถือบัตรผู้สุจริตอย่างเต็มที่ ในกรณีที่ร้านค้า หรือสถานบริการผู้รับบัตรประเภทเงินเชื่อไม่ใช้ความระมัดระวังในการตรวจสอบลายมือชื่อในเชลสลิป ว่าเป็นลายมือชื่อที่ตรงกับลายมือชื่อผู้ถือบัตรหรือไม่ จึงควรถูกกำหนดบัญญัติเพิ่มเติม ในร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต พ.ศ..... ซึ่งเป็นร่างกฎหมายหลักที่เกี่ยวกับธุรกรรมบัตรเครดิต โดยในร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ในหมวด 4 ส่วนที่ 1 เรื่องสิทธิและหน้าที่ของผู้ประกอบธุรกิจ (ตั้งแต่มาตรา 40 ถึง มาตรา 42) ก็ยังมีได้กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจ(ผู้ออกบัตร) ทำการตรวจสอบว่า ลายมือชื่อในเชลสลิปเหมือนหรือต่างกับลายมือชื่อในสัญญาบัตรเครดิต(ข้อตกลงการใช้บัตรเครดิต) ก่อนการจ่ายเงินให้กับผู้รับบัตร ที่ได้ส่งเชลสลิปมาให้ผู้ประกอบธุรกิจเพื่อขอรับเงิน อันเป็นการปฏิบัติตามข้อตกลงหรือสัญญา ซึ่งทำขึ้นระหว่างผู้รับบัตรกับผู้ประกอบธุรกิจ(ผู้ออกบัตร) เลย

และผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผลจากคำพิพากษาฎีกาที่ 1989/2552 ที่พิพากษายืนตามคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ให้จำเลยไม่ต้องรับผิดชำระหนี้ต่อโจทก์ ทำให้เกิดความรับผิดทางแพ่งขึ้นระหว่างโจทก์กับจำเลยในคดีนี้ คือ ความรับผิดทางละเมิด ตามบทบัญญัติมาตรา 420 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันเป็นกฎหมายลักษณะละเมิดของไทย ที่เทียบเคียงมาจากกฎหมายลักษณะละเมิดและลักษณะหนี้ ของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายหลายประเทศด้วยกัน และทฤษฎีความรับผิดทางละเมิดของกฎหมายไทยกรณีนี้คือ **ทฤษฎีความผิด** คือต้องมีองค์ประกอบจากการจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ในการทำให้เกิดความเสียหาย และมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ และผลจึงจะเป็นละเมิด ดังนั้น เมื่อผู้ออกบัตรซึ่งเป็น โจทก์ในคดี ได้ประมาทเลินเล่อมิได้ตรวจสอบความถูกต้องของลายมือชื่อในเชลสลิป อันเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงถึงการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิต โดยจำเลยผู้ถือบัตร ก่อนใช้สิทธิตามข้อสัญญาบัตรเครดิตให้จำเลยผู้ถือบัตรรับผิดในภาระหนี้ที่จำเลยมิได้ก่อขึ้น ความเสียหายของจำเลยผู้ถือบัตรที่ถูกฟ้องร้องดำเนินคดี และจากการรายงานผลการไม่ชำระหนี้บัตรเครดิต จึงถือเป็นผลโดยตรงจากความประมาทเลินเล่อของโจทก์ผู้ออกบัตร จำเลยผู้ถือบัตรจึงมีสิทธิฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้น จากการถูกฟ้องร้องดำเนินคดี และดูรายงานผลการไม่ชำระหนี้ที่ตนมิได้ก่อขึ้นจากโจทก์ผู้ออกบัตรได้

ประเด็นต่อมาคือขณะฟ้องร้องดำเนินคดี ผู้ออกบัตรซึ่งเป็นธนาคารต้องรายงานผลการไม่ชำระหนี้บัตรเครดิตที่เป็นข้อพิพาทที่ยังไม่ได้ช้อยู่ไปยัง บริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด ทำให้ผู้ถือบัตรผู้เป็นเจ้าของข้อมูลต้องกลายเป็นผู้มีรายชื่อค้างชำระหนี้ต่อสถาบันการเงิน (Blacklist) ส่งผลให้ไม่สามารถขอสินเชื่อกับสถาบันการเงินต่าง ๆ เพื่อดำเนินกิจการหรือหมุนเวียนธุรกิจได้ ต้องรอพิสูจน์ความจริงตามกระบวนการยุติธรรมชั้นศาลซึ่งใช้เวลานาน ดังเช่นคำพิพากษาฎีกาที่ 1989/2552 ที่กล่าวมาข้างต้น หากดูข้อเท็จจริงตามฎีกาจะพบว่า ต้องใช้เวลานานนับแต่ผู้ถือบัตรตกเป็นผู้ค้างชำระหนี้บัตรเครดิตรายการที่เป็นข้อพิพาทจนคดีถึงที่สุดกว่า 7 ปี ส่งผลเสียหายแก่ผู้ถือบัตรเป็นอย่างมาก

แม้พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้ควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต ในหมวด 4 ตามมาตรา 25 ถึง 28 จะบัญญัติให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของข้อมูล(ผู้ถือบัตร) ให้ใช้สิทธิขอแก้ไขข้อมูลกรณีตรวจพบว่าข้อมูลของตนไม่ถูกต้อง หรือกรณีที่มีข้อโต้แย้งและไม่อาจหาช้อยู่ได้ระหว่าง สถาบันการเงิน สมาชิกบริษัทข้อมูลเครดิต หรือผู้ให้บริการ กับบริษัทข้อมูลเครดิต หรือกับเจ้าของข้อมูล เจ้าของข้อมูลอาจอุทธรณ์ข้อโต้แย้งนั้นต่อคณะกรรมการข้อมูลเครดิตได้ก็ตาม แต่หากพิจารณาโดยละเอียดแล้ว ยังมีบางกรณีที่พระราชบัญญัตินับนี้มิได้กำหนดไว้ คือ.-

1. ยังไม่มีการกำหนดมาตรการแจ้งให้สมาชิกของบริษัทข้อมูลเครดิตรายอื่น ซึ่งอาจใช้ข้อมูลของเจ้าของข้อมูล (ผู้ถือบัตร) เพื่อการวิเคราะห์สินเชื่อ ก่อนจะมีการแก้ไขข้อมูลนั้น ทราบถึงการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อมูลดังกล่าว

กรณีนี้ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตในสหรัฐอเมริกา คือ The Fair Credit Reporting Act (FCRA) section 611 และ Consumer Credit Act 1974 section 159 ของสหราชอาณาจักร จะพบว่าหลักต่าง ๆ ในเรื่องของข้อมูลที่โต้แย้งกันอยู่ ทั้งตามกฎหมายของไทยตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ.2545 ที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 27 กฎหมายสหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร มีลักษณะไปในทิศทางเดียวกัน โดยเน้นให้สิทธิแก่เจ้าของข้อมูลในเรื่องการตรวจสอบข้อมูล โต้แย้งความถูกต้องและการขอแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องได้

แต่ประเด็นที่มีความแตกต่างกันอยู่คือ ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ไม่มีการกำหนดมาตรการแจ้งให้สมาชิกอื่น ซึ่งอาจใช้ข้อมูลของเจ้าของข้อมูล เพื่อวิเคราะห์สินเชื่อ ก่อนจะมีการแก้ไขข้อมูลทราบถึงการแก้ไขเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงเห็นว่า ควรมีบทบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ในหมวด 4 การให้ความคุ้มครองกับเจ้าของข้อมูลเครดิต เป็นบทบัญญัติเพิ่มเติมอีก 1 มาตรา ว่า “ในกรณีที่เจ้าของข้อมูลร้องขอ บริษัทข้อมูลเครดิตจะต้องจัดส่งรายงานข้อมูลเครดิตของเจ้าของข้อมูลที่ได้ทำการแก้ไขแล้วนั้น ไปยังสมาชิกที่ได้ใช้ข้อมูลเครดิตของเจ้าของข้อมูลก่อนที่จะมีการแก้ไข เพื่อเป็นการลดความเสียหายที่อาจเกิดแก่ลูกหนี้ผู้เป็นเจ้าของข้อมูล”

2. ยังไม่มีมาตรการกำหนดระยะเวลาที่คณะกรรมการข้อมูลเครดิตจะต้องดำเนินการพิจารณา ข้อมูลที่โต้แย้งให้เสร็จสิ้นในระยะเวลาใด และ

3. ยังไม่มีการกำหนดขั้นตอน กรณีเจ้าของข้อมูลไม่พอใจกับคำตัดสินของคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิต

กรณีนี้ เป็นกรณีที่มีข้อโต้แย้งและไม่อาจหาข้อยุติได้ระหว่าง สถาบันการเงินสมาชิกบริษัทข้อมูลเครดิต หรือผู้ใช้บริการ กับบริษัทข้อมูลเครดิต หรือกับเจ้าของข้อมูล โดยในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ให้สิทธิแก่เจ้าของข้อมูล สามารถอุทธรณ์ข้อโต้แย้งนั้นต่อคณะกรรมการข้อมูลเครดิตได้ ตามบทบัญญัติ มาตรา 27 ของพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยหลักเกณฑ์และวิธีการอุทธรณ์นั้นเป็นไปตามประกาศคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิต เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการอุทธรณ์ข้อโต้แย้งตามมาตรา 27 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ.2550 ในประกาศดังกล่าวได้กำหนดระยะเวลาการอุทธรณ์ข้อโต้แย้งไว้ภายใน 60 วัน นับแต่เจ้าของข้อมูลได้รับแจ้งสิทธิ ทำให้เหมือนมีอายุความการใช้สิทธิเกิดขึ้นตามประกาศ

ฉบับนี้ จากเดิมที่ไม่มีการกำหนดระยะเวลาไว้ เมื่อพิจารณาถึงระยะเวลา 60 วันตามที่กำหนด ก็ นับว่าเป็นระยะเวลาที่เพียงพอสำหรับการจัดเตรียมการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอุทธรณ์ข้อโต้แย้ง

แต่เมื่อพิจารณาถึงขั้นตอนการยื่นอุทธรณ์ ตามประกาศคณะกรรมการคุ้มครอง ข้อมูลเครดิตแล้ว จะเห็นได้ว่า ยังไม่มีการกำหนดระยะเวลาที่คณะกรรมการจะต้องดำเนินการ พิจารณาข้ออุทธรณ์ข้อโต้แย้ง ให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลาใด อีกทั้งควรมีการกำหนดขั้นตอนการ ดำเนินการต่อไปในกรณีที่เจ้าของข้อมูลไม่พอใจกับ คำตัดสินอุทธรณ์ของคณะกรรมการคุ้มครอง ข้อมูลเครดิต ส่วนในกฎหมายต่างประเทศมีการกำหนดการดำเนินการอุทธรณ์ข้อโต้แย้งความถูกต้อง ของข้อมูลดังนี้.-

ในสหรัฐอเมริกา ตาม The Fair Credit Reporting Act 1971(FCRA) นั้น ไม่มีการ กำหนดให้เจ้าของข้อมูลสามารถอุทธรณ์ข้อโต้แย้งความถูกต้องของข้อมูล ไปยังองค์กรที่มีหน้าที่กำกับ ดูแลตามกฎหมายซึ่งได้แก่ The Federal Trade Commission (FTC) ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทย

ส่วนในสหราชอาณาจักรนั้น Data Protection Act 1998 กำหนดให้ศาลเป็นผู้มี อำนาจสั่งการ ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรตามคำร้องขอของเจ้าของข้อมูลว่า ข้อมูลส่วนบุคคลที่ เกี่ยวกับตนนั้นมีความผิดพลาด ศาลอาจสั่งให้ผู้ควบคุมข้อมูล (Data Controller) ทำการแก้ไข แยก ลบ หรือทำลายข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าของข้อมูลที่มีความผิดพลาด รวมถึงการแสดงความคิดเห็นใด ๆ โดยใช้พื้นฐานมาจากข้อมูลส่วนบุคคลที่ผิดพลาดนั้น และในกรณีที่เจ้าของข้อมูลได้ร้องขอต่อศาล ในกรณีที่ได้รับความเสียหายจากการที่ผู้ควบคุมฝ่าฝืนข้อกำหนดใด ๆ เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลที่ กำหนดไว้ตามกฎหมายนี้ ซึ่งเจ้าของข้อมูลมีสิทธิที่จะได้รับการชดเชยค่าเสียหาย และพฤติการณ์ที่ นำเชื่อได้ว่ามีความเสี่ยงต่อการฝ่าฝืนข้อกำหนดใด ๆ เกี่ยวกับข้อมูลเหล่านั้น ศาลก็อาจสั่งให้ทำการ แก้ไข แยก ลบ หรือทำลายข้อมูลเหล่านั้นได้ นอกจากนี้ ในกรณีที่สามารถกระทำได้ ศาลอาจสั่ง ให้ผู้ควบคุมข้อมูลแจ้งแก่บุคคลที่สาม ที่ได้รับการเปิดเผยข้อมูลจากผู้ควบคุมข้อมูล ถึงการแก้ไข แยก ลบ หรือทำลายข้อมูลนั้น การพิจารณาถึงความสามารถ ที่จะกระทำได้หรือไม่สำหรับการบอก กล่าวนั้น ศาลจะพิจารณาจากจำนวนบุคคลที่จะต้องได้รับการบอกกล่าวด้วย

เมื่อเปรียบเทียบประเด็นปัญหากับกฎหมายสหรัฐอเมริกาและกฎหมายสหราชอาณาจักรแล้ว จึงเห็นว่าควรเสนอแนะให้ มีการพิจารณาเพื่อกำหนดระยะเวลาบัญญัติเพิ่มเติมไว้ใน พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ในหมวด 4 การให้ความคุ้มครองแก่ เจ้าของข้อมูล ในกรณีดังนี้.-

1. มีการกำหนดระยะเวลาที่คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิตจะต้องดำเนินการ พิจารณาข้ออุทธรณ์ข้อโต้แย้ง ให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลาใดเวลาหนึ่ง และ

2. กรณีที่เจ้าของข้อมูลไม่พอใจกับ คำตัดสินอุทธรณ์ของคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิต ควรกำหนดการดำเนินการต่อ เช่น การนำเรื่องขึ้นสู่ศาลภายในระยะเวลาที่กำหนด

ในส่วนความรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 นั้น มีทั้งความรับผิดทางอาญา และความรับผิดทางแพ่งโดยกำหนดความรับผิดทางแพ่งเป็นกรณีละเมิดไว้โดยเฉพาะในมาตรา 41 กล่าวคือ “บริษัทข้อมูลเครดิต หรือผู้ควบคุมข้อมูล หรือผู้ประมวลผลข้อมูลผู้ใด จงใจหรือประมาทเลินเล่อเปิดเผยข้อมูลที่ไม่ถูกต้องแก่ผู้อื่น หรือเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้องแต่มิใช่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่สมาชิก ผู้ใช้บริการ หรือเจ้าของข้อมูล บริษัทข้อมูลเครดิตนั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

ตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรนั้น ไม่มีการกำหนดความรับผิดทางแพ่งไว้โดยเฉพาะอย่างกรณีนี้ เนื่องจากได้กำหนดให้เจ้าของข้อมูลมีสิทธิในการฟ้องเรียกค่าเสียหายในความเสียหายใด ๆ ที่เกิดจากการที่บุคคลใด ๆ ผ่าฝืนข้อกำหนดในกฎหมายนั้น ๆ ซึ่งเป็นการฟ้องเรียกค่าเสียหายตามกฎหมายทั่วไปในเรื่องละเมิดอยู่แล้ว

วิเคราะห์แล้วเห็นว่า มาตรา 41 เป็นการบัญญัติรองรับมาตรา 420 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อีกทีหนึ่ง เพื่อให้เกิดความชัดเจนขึ้น และเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อเจ้าของข้อมูลที่จะสามารถใช้สิทธิในการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายได้ทั้งโดยอาศัยมาตรา 41 ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต หรือหลักในเรื่องละเมิด มาตรา 420 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยจะมีผล 2 ทาง คือ-

1. ผู้ที่ได้รับความเสียหายสามารถฟ้องร้องได้ตามกฎหมายทั่วไป คือมาตรา 420 ขณะเดียวกันก็สามารถเลือกฟ้องตามมาตรา 41 นี้ได้ด้วย
2. การจะพิสูจน์ได้ว่ามีความจงใจหรือประมาทเลินเล่อที่จะไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดเป็นเรื่องยาก ตามมาตรา 420 เพราะภาระการพิสูจน์ตกแก่โจทก์ แต่หากใช้มาตรา 41 ภาระการพิสูจน์ว่ามีจงใจ หรือประมาทเลินเล่อที่จะไม่ปฏิบัติตามกฎหมายคงตกแต่จำเลยผู้ถูกฟ้อง เพราะกฎหมายได้บัญญัติเฉพาะให้ต้องรับผิดชอบกรณีจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

อย่างไรก็ตาม การที่จะต้องรับโทษตามกฎหมาย จะต้องเป็นกรณีที่เกิดจากเจตนาที่จะฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเท่านั้น และสำหรับหลักเรื่องละเมิดก็เช่นเดียวกัน หากไม่ได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อแล้ว ถึงแม้จะเกิดความเสียหายก็ไม่ต้องรับผิด ซึ่งผู้ประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต หรือสถาบันการเงินต่างต้องมีมาตรฐานในการประกอบวิชาชีพของตน ดังนั้นกรณี

เรื่องละเมิด หากผู้ประกอบการได้กระทำการไปตามหน้าที่ของตน โดยใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว ถึงแม้จะเกิดความเสียหายใด ๆ ก็ไม่ต้องรับผิดชอบ และหลักความรับผิดชอบทางอาญาก็เช่นเดียวกัน ถึงจะเกิดข้อผิดพลาดขึ้น แต่หากผู้ประกอบการได้กระทำไปตามหน้าที่ โดยไม่ได้มีเจตนาที่จะกระทำความผิด ก็ไม่ต้องรับโทษ ดังนั้น จึงไม่น่าจะเป็นปัญหาสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นบริษัทข้อมูลเครดิต สถาบันการเงิน สมาชิก หรือผู้ใช้บริการ

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ ประเด็นปัญหาความรับผิดชอบทางแพ่งจากการใช้บัตรเครดิต กรณีมีหลักฐานการใช้เป็นเชลลิสลิปตามที่กล่าวมา ผู้วิจัยขอเสนอแนวคิดที่อาจเป็นประโยชน์ และเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายอันเกี่ยวกับบัตรเครดิต และข้อมูลเครดิต ดังนี้.-

1. เสนอแนะให้เพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายใน ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต พ.ศ. ในหมวด 5 เรื่องการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถือบัตร(มาตรา 49 ถึง 52) เป็นบทบัญญัติเพิ่มเติมอีก 1 มาตรา เป็น มาตรา 51/1 อันเป็นการบัญญัติกฎหมายให้ต่อเนื่องกับ มาตรา 51 ซึ่งเป็นข้อจำกัดความรับผิดชอบของผู้ถือบัตรกรณีผู้ถือบัตรสั่งซื้อสินค้าหรือบริการ โดยเพียงแจ้งความประสงค์ขอชำระค่าสินค้า หรือ ค่าบริการด้วยการแจ้งหมายเลขบัตรเครดิตด้วยวาจา หรือลายลักษณ์อักษร ดังนี้.-

“ผู้ถือบัตรมีสิทธิขอระงับการใช้บัตรเครดิตชั่วคราวทางโทรศัพท์ หรือโดยเครื่องมือสื่อสารอย่างอื่น หรือโดยวิธีอื่น ซึ่งสามารถติดต่อถึงกันได้ทำนองเดียวกัน ณ ศูนย์บัตรเครดิตของผู้ประกอบธุรกิจได้ทุกกรณี

กรณีที่ได้รับแจ้งแล้ว ผู้ประกอบธุรกิจจะระงับการให้บริการบัตรเครดิตของผู้ถือบัตรทันทีที่ได้รับแจ้งดังกล่าว ในการนี้ผู้ประกอบธุรกิจจะกำหนดระยะเวลาก่อนระงับการให้บริการก็ได้ แต่ต้องไม่เกินห้านาทีนับแต่ผู้ประกอบธุรกิจได้รับแจ้ง

กรณีที่ผู้ถือบัตรแจ้งขอระงับการใช้บัตรเครดิตชั่วคราวดังกล่าว ผู้ถือบัตรไม่ต้องรับผิดชอบในภาระหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังจากการแจ้ง หรือในกรณีที่กำหนดเวลาห้านาทีเมื่อครบระยะเวลา เว้นแต่ผู้ประกอบธุรกิจจะพิสูจน์ได้ว่าภาระหนี้ที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำของผู้ถือบัตรเอง

กรณีที่ผู้ถือบัตรแจ้งระงับการใช้บัตรด้วยเหตุที่บัตรเครดิตสูญหาย หรือถูกลักขโมย หรือกรณีอื่น ๆ ที่ผู้ถือบัตรคาดว่าจะมีการใช้บัตรเครดิต โดยบุคคลอื่น โดยมีได้รับอนุญาตจากผู้ถือบัตร ให้ผู้ถือบัตรแจ้งระยะเวลาที่คาดว่าจะได้ครอบครองบัตรครั้งสุดท้าย ก่อนที่ผู้ถือบัตรจะทราบว่ามีบัตรสูญหาย หรือถูกขโมย หรือกรณีอื่น ๆ ตามกล่าวมา เพื่อให้ผู้

ออกบัตรตรวจสอบเชลสลิป นับแต่ผู้ถือบัตรได้แจ้งขอระงับการใช้บัตร หรือในกรณีที่มีกำหนดเวลา 5 นาที เมื่อครบกำหนดเวลานั้น ย้อนหลังไปถึงเวลาที่ผู้ถือบัตรคาดว่าจะได้ครอบครองบัตรครั้งสุดท้าย หากปรากฏว่าลายมือชื่อในเชลสลิป ไม่ตรงกับลายมือชื่อในข้อตกลงการใช้บัตร ผู้ถือบัตรไม่ต้องรับผิดชอบในภาระหนี้ที่เกิดขึ้น

ทั้งนี้ หากผู้รับบัตรพิสูจน์ได้ว่า การใช้บัตรเครดิตเพื่อชำระค่าสินค้า หรือบริการดังกล่าว เกิดจากการกระทำของผู้ถือบัตรเครดิต หรือผู้ถือบัตรมีส่วนเกี่ยวข้องใด ๆ ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม ผู้ถือบัตรจะต้องรับผิดชอบในรายการค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการซื้อสินค้าหรือบริการตามเชลสลิป นั้น”

2. เสนอแนะให้เพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายในร่าง พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต พ.ศ.... ในหมวด 4 ส่วนที่ 1 เรื่องสิทธิและหน้าที่ของผู้ประกอบธุรกิจ (มาตรา 40 ถึง มาตรา 42) เป็นบทบัญญัติเพิ่มเติมอีก 1 มาตรา เป็นมาตรา 42/1 อันเป็นการบัญญัติกฎหมายต่อเนื่องจากมาตรา 42 ซึ่งเป็นข้อจำกัดความรับผิดชอบระหว่างผู้ประกอบธุรกิจ (ผู้ออกบัตร) กับผู้รับบัตร กรณีผู้รับบัตรยอมรับการใช้บัตรเครดิตโดยรู้หรือควรจะรู้ว่าเป็นบัตรเครดิตปลอม หรือผู้ถือบัตรไม่ใช่เจ้าของที่แท้จริง หรือผู้รับบัตรไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือสัญญา ซึ่งทำขึ้นระหว่างผู้รับบัตรกับผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ถือบัตรแจ้งให้ทราบว่ามีข้อต่อสู้เรื่องการชำระหนี้ ดังนี้.-

“ให้ผู้ประกอบธุรกิจ ทำการตรวจสอบลายมือชื่อในเชลสลิปว่าเหมือนหรือต่างกับลายมือชื่อในสัญญาบัตรเครดิต ก่อนการจ่ายเงินให้ผู้รับบัตร ที่ได้ส่งเชลสลิปมาให้ผู้ออกบัตรเพื่อขอรับเงิน อันเป็นการปฏิบัติตามข้อตกลงหรือสัญญา ซึ่งทำขึ้นระหว่างผู้รับบัตรกับผู้ประกอบธุรกิจ”

3. เสนอแนะให้เพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายใน พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ในหมวด 4 เรื่อง การให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของข้อมูลเครดิต(มาตรา 25-28) เป็นบทบัญญัติเพิ่มเติมอีก 1 มาตรา เป็น มาตรา 28/1 ดังนี้.-

“ในกรณีที่เจ้าของข้อมูลร้องขอ บริษัทข้อมูลเครดิตจะต้องจัดส่งรายงานข้อมูลเครดิตของเจ้าของข้อมูลที่ได้ทำการแก้ไขแล้วนั้น ไปยังสมาชิกที่ได้ใช้ข้อมูลเครดิตของเจ้าของข้อมูล ก่อนที่จะมีการแก้ไข เพื่อเป็นการลดความเสียหายที่อาจเกิดแก่ลูกหนี้ผู้เป็นเจ้าของข้อมูล”
4. เสนอแนะให้ มีการพิจารณาเพื่อกำหนดระยะเวลา เป็นบทบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติม ไว้ใน พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ในหมวด 4 การให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของข้อมูล ในกรณีดังนี้.-

1. มีการกำหนดระยะเวลาที่คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิตจะต้องดำเนินการพิจารณาข้ออุทธรณ์โต้แย้ง ให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลาใดเวลาหนึ่ง และ
2. กรณีที่เจ้าของข้อมูลไม่พอใจกับ คำตัดสินอุทธรณ์ของคณะกรรมการข้อมูลเครดิต ควรกำหนดการดำเนินการต่อ เช่น การนำเรื่องขึ้นสู่ศาลภายในระยะเวลาที่กำหนด

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กงจักร์ โพธิ์พร้อม (2529) ปัญหาทางกฎหมายมหาชนบางประการเกี่ยวกับการควบคุมการใช้ข่าวสาร โดยเครื่องคอมพิวเตอร์ วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- จิตติ ดิงศภัทย์ (2503) คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 กรุงเทพมหานคร จัดพิมพ์โดยเนติบัณฑิตยสภา
- จีต เศรษฐบุตร (2539) “หลักกฎหมายแพ่ง ลักษณะละเมิด” โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- จีต เศรษฐบุตร (2522) หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและหนี้ กรุงเทพมหานคร เอรಾವังการพิมพ์
- จำริญ คุลยสุข (2550) ปัญหาทางกฎหมายในการคิดอัตราดอกเบี้ย กรณีใช้เงินเชื่อผ่านบัตรเครดิตอิเล็กทรอนิกส์ วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะวิชานิติศาสตร์ กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- ชาลวีร์ ชูทรัพย์ (2552) ปัญหาการปรับใช้พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 : กรณีศึกษาเรื่องการให้ความยินยอมเจ้าของข้อมูล วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ชื่นอารี มาลีศรีประเสริฐ (2539) การคุ้มครองสิทธิส่วนตัวกับการสื่อสารสารสนเทศ วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ไชยยศ เหมะรัชตะ (2535) กฎหมายว่าด้วยสัญญา กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ดาราพร เตชะกำพูน (2529) “ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมในสัญญา” วารสารนิติศาสตร์ 16.3 , (กันยายน) : 132-138
- ดาราพร ธีระวัฒน์ (2538) กฎหมายสัญญา : สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ธนะชัย ผดุงชิตติ (2544) สัญญาธุรกิจควบคุม ตาม พ.ร.บ. คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์นิติรัฐ
- ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) (2542) “ศูนย์ข้อมูลเครดิตกับการแก้ไขปัญหาสินเชื่อ” เศรษฐกิจวิเคราะห์ 17,12 (ธันวาคม) : 24 -30

นฤมล สุขสวัสดิ์ (2550) *ปัญหาข้อสัญญาไม่เป็นธรรมของธนาคารพาณิชย์ ศึกษาเฉพาะกรณีสัญญาบัตรเครดิต* วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะวิชานิติศาสตร์ กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

บันทึกการประชุม คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต สภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 1/2543 ถึง ครั้งที่ 19/2543 ตั้งแต่วันที่ 5 เมษายน 2543 ถึงวันที่ 4 สิงหาคม 2543

บันทึกเรื่องพิจารณาเสร็จ เรื่อง “ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ.” ของคณะกรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ 1. , คณะกรรมการกฤษฎีกา

บรรณาธิการ (2525) “เครดิตการ์ดระบบเงินไม่มีตัวถึงคิวคนไทยใช้” *นิตยสารดอกเบี๋ย 3.1* , (พฤษภาคม) : 41

บรรณาธิการ (2526) “เงินพลาสติกฮิต” *วารสารการเงินธนาคาร 2.12* ,(เมษายน) : 53 – 63

บรรณาธิการ (2524) “บัตรเครดิตอเมริกัน เอ็กซ์เพรส(เงินบาท) บริการใหม่ สำหรับความคล่องตัวทางธุรกิจการค้า” , *วารสารเศรษฐกิจธนาคารกรุงเทพ 13.10* , (ตุลาคม) : 433 - 434

บริษัทศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์ (2544) “ป้องกันปัญหา NPLs ของระบบธนาคารพาณิชย์ด้วยเครดิตบูโร” *ทันโลกหลังวิกฤต : เศรษฐกิจ ธุรกิจ การเงิน* , หน้า 157 -192 รวบรวมและจัดพิมพ์โดยบริษัทศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์ กรุงเทพมหานคร

ปิ่น โน สุขพรรณสนีย์ (2514) *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประกอบ หุตะสิงห์ (2514) *กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา* กรุงเทพมหานคร สุทธิสารการพิมพ์

ประกาศคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลเครดิต เรื่อง การกำหนดค่าธรรมเนียมในการตรวจสอบข้อมูลของเจ้าของข้อมูล ประกาศ ณ วันที่ 19 มีนาคม 2546

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่อง ให้ธุรกิจบัตรเครดิต เป็นธุรกิจสัญญาที่ควบคุม พ.ศ. 2542 , และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 , และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2544

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 – 6 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2542 กรุงเทพมหานคร บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์

พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541

พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540

เพ็ญ เพ็ญนิต (2543) คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์อทธยา มิเลเนียม

ไพโรจน์ อาจารย์ญา (2543) คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ฉบับชาวบ้าน กรุงเทพมหานคร วิญญูชน

มติคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 22 มิถุนายน 2553 ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต พ.ศ. จาก http://www.soc.soc.go.th/draft-bill_mati.htm สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2553

รองพล เจริญพันธ์ (2520) นิติปรัชญา กรุงเทพมหานคร เจริญวิทย์การพิมพ์

ร. แลงการ์ด (2526) “ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 2” คำสอนนักศึกษานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิชย์

ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. ... ที่คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาแล้ว พร้อมบันทึกสรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติ

วรัญญู ดีระพันธ์ (2545) ปัญหาการใช้บัตรเครดิต : ลักษณะทางกฎหมายและอายุความ วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะวิชานิติศาสตร์ กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธุรกิจ-บัณฑิตย์

ศักดิ์ สนองชาติ (2544) คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด และความรับผิดทางละเมิด(ตาม พ.ร.บ.ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539) กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ

สนั่นทกรณ (จำปี) โสตถิพันธ์ (2552) คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง - ลาภมิควร ได้ กรุงเทพมหานคร วิญญูชน

สรธร สระศรี (2550) มาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค : ศึกษากรณีสัญญาสำเร็จรูป วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะวิชานิติศาสตร์ กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธุรกิจ-บัณฑิตย์

สุดชนา พันธุ์ธรรมากร (2546) ศึกษาวิเคราะห์หลักกฎหมายเกี่ยวกับข้อมูลเครดิต ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะ-นิติศาสตร์ กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สุรเชษฐ ชีรวินิจ (2541) โกง सबัด โกง सबัตร (โกงกัน सबัดกับบัตรเครดิต) กรุงเทพมหานคร ไวท์ เอเลแฟนท์ ทราเวล เอเจนซี

สุขุม สุภนิตย์ (2543) คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์รุ่งพัฒนา

เสนีย์ ปราโมชย์ (2479) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองกฎหมายอังกฤษว่าด้วยลักษณะสัญญาและละเมิด กรุงเทพมหานคร สุวรรณศรี

เสริม วินิจฉัยกุล (2515) คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์กรมสรรพสามิต

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (2545) “การประกอบธุรกิจบัตรเครดิตของประเทศอังกฤษ” วารสารกฎหมายปกครอง 21.1, (มกราคม – เมษายน) : 77

โสมนัส ฌ บางช้าง (2530) “มารู้จักบัตรเครดิตในประเทศไทยกันซักนิด” วารสารนักบริหาร 7.1, (มกราคม – มีนาคม) : 49

อนันต์ จันทร์โอภากร (2529) “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิต (Credit cards) ในประเทศสหรัฐอเมริกา” วารสารนิติศาสตร์ 16.1, (มีนาคม) : 3 – 10

อนันต์ สันติภาพ (2547) มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคบัตรเครดิต ประเภทบัตรเครดิตนอกสถาบันการเงิน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรามคำแหง

อรอุไร เชชะกนิษฐา (ม.ป.ป.) “การโฆษณาบัตรวีซ่าธนาคารกรุงเทพ” ม.ป.ท.

อุกฤษ มงคลนาวิน (2513) คำอธิบายกฎหมายฝรั่งเศส กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Anne E. Knickerbocker (1995) “Cards and Accounts,” *American Jurisprudence*, 20 (October)

Barry Connelly, President of Associated Credit Bureau, Inc. (Consumer Data Industry Association), “The US Fair Credit Reporting Act does not require consumer consent before the consumer reporting agency issues a credit report” จาก <http://www.ediaonline.org> สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2554

Consumer Credit Act 1974

Consumer Credit Act 1974 Section 83 Liability for misuse of credit facilities. **Section 84** Misuse of credit-tokens. จาก <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1974/39/contents> สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2554

Consumer Credit Protection Act 1968

Consumer Help Service : Experian, “The Credit Reference Agency Explained, A guide to the information held,” จาก <http://www.experian.com/uk/consumer> สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2554

Data Protection Act 1998

David G. Epstein and Steve H. Nickles (1981) *Consumer Law*, 2d ed. St. Paul, Minn.: West Pub.

Fair Credit Billing Act 1974

Fair Credit Reporting Act 1971

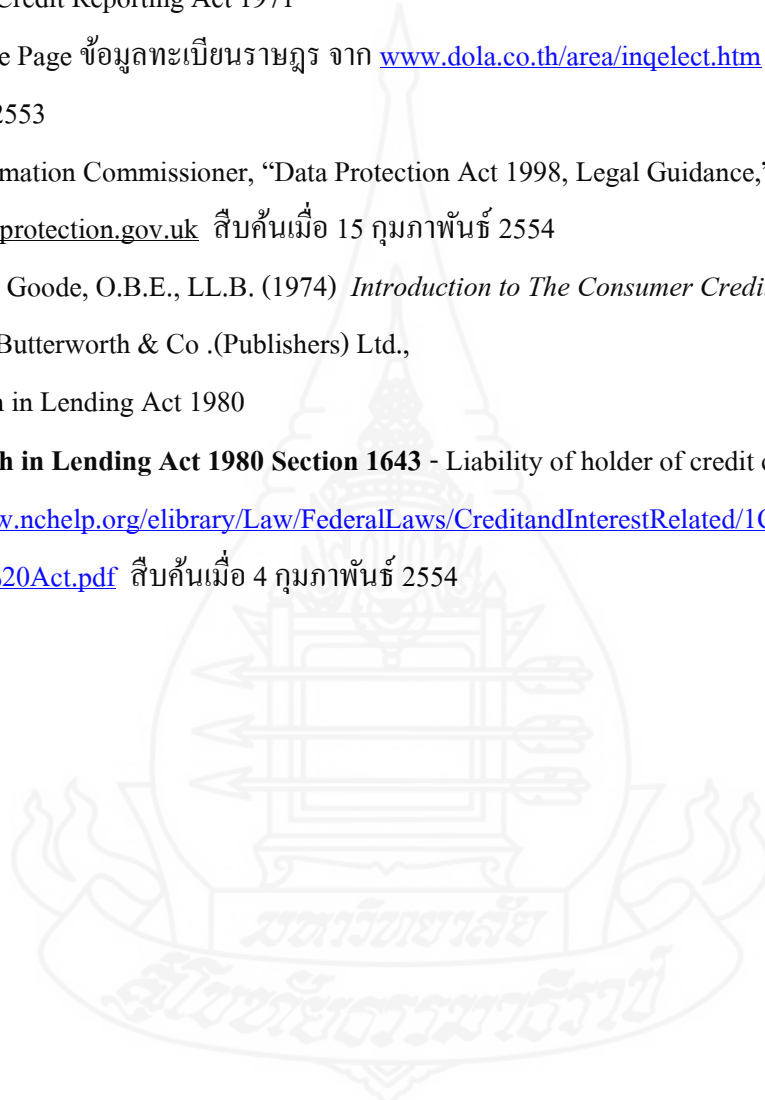
Home Page ข้อมูลทะเบียนราษฎร จาก www.dola.co.th/area/inqelect.htm สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2553

Information Commissioner, "Data Protection Act 1998, Legal Guidance," จาก www.dataprotection.gov.uk สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2554

R.M. Goode, O.B.E., LL.B. (1974) *Introduction to The Consumer Credit Act 1974*. London: Butterworth & Co .(Publishers) Ltd.,

Truth in Lending Act 1980

Truth in Lending Act 1980 Section 1643 - Liability of holder of credit card จาก <http://www.nchelp.org/elibrary/Law/FederalLaws/CreditandInterestRelated/1C6Truth%20In%20Lending%20Act.pdf> สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2554

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คำพิพากษาฎีกาที่ 1989/2552

๔๘๑

(ฎีกาย่อ)

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๙๘๙/๒๕๕๒

(ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ แบงกิงคอร์ปอเรชั่น จำกัด โจทก์
นางสาวเรืองรวิ รวีรัฐ จำเลย)

พระราชบัญญัติ ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. ๒๕๕๐ (ม.๔)

ข้อตกลงการใช้บัตรเครดิตฯ ข้อ ๘ ที่กำหนดให้จำเลยต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ในกรณีที่บัตรเครดิตสูญหาย ถูกลักขโมย หรือถูกใช้โดยบุคคลอื่นโดยมิได้รับอนุญาตจากผู้ถือบัตร (จำเลย) ที่ได้แจ้งข้อเท็จจริงดังกล่าวให้ศูนย์บัตรเครดิตของธนาคาร (โจทก์) ทราบแล้วโดยพลัน เพื่อให้ระงับการใช้บัตรเครดิต ในภาวะหนี้สินที่เกิดขึ้นก่อนมีการแจ้งดังกล่าวในจำนวนเงินที่เกิดจากการใช้บัตรเครดิตของผู้ถือบัตร ซึ่งถูกนำไปใช้โดยมิชอบ รวมถึงภาวะหนี้สินที่เกิดขึ้นหลังจากแจ้งให้ธนาคารทราบแล้วไม่เกิน ๕ นาที นอกจากจะขัดแย้งกับข้อตกลงการใช้บัตรเครดิตฯ ข้อ ๖ วรรคสอง แล้ว ยังถือเป็นข้อสัญญาที่ทำให้จำเลยต้องรับภาระในหนี้ที่เกิดขึ้นจากการใช้บัตรเครดิตที่จำเลยไม่ได้ก่อขึ้นและไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบของจำเลย ทั้งโจทก์ยังมีทางแก้ไขความเสียหายของโจทก์ได้โดยหากโจทก์ตรวจสอบแล้วปรากฏว่าลายมือชื่อผู้ใช้บัตรเครดิตในเชลสลิปไม่ตรงกับลายมือชื่อของจำเลยผู้ถือบัตร โจทก์สามารถเรียกเงินที่ได้จ่ายไปคืนจากร้านค้าได้ ฉะนั้น เมื่อโจทก์ได้รับแจ้งจากจำเลยว่าบัตรเครดิตได้สูญหายไปเพื่อขอให้โจทก์ระงับการใช้บัตรเครดิต โจทก์จะต้องรีบดำเนินการให้จำเลยโดยเร็ว ก็จะสามารถทราบได้

ทันทีว่าลายมือชื่อผู้ใช้บัตรเครดิตในเชลสลิปไม่ตรงกับลายมือชื่อของจำเลย แสดงว่าร้านเจมารท์ไม่ได้ใช้ความระมัดระวังตรวจสอบลายมือชื่อในเชลสลิป ย่อมทำให้โจทก์มีสิทธิที่จะเรียกเงินที่ชำระไปแล้วคืนจากร้านเจมารท์แทนการมาเรียกเก็บเงินจากจำเลยได้ ซึ่งเป็นธรรมกับทุกฝ่าย แต่โจทก์มิได้ทำเช่นนั้น โดยเห็นว่ามีข้อตกลงการใช้บัตรวีซ่า ข้อ ๘ ที่ให้จำเลยต้องรับผิดชอบต่อโจทก์อยู่แล้ว ถือเป็นภาระเอาเปรียบจำเลยเกินสมควรและเป็นการผลักภาระให้จำเลยต้องรับผิดชอบกว่าวิญญูชนทั่วไปจะคาดหมายได้ตามปกติ อันเข้าลักษณะข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ข้อตกลงการใช้บัตรวีซ่า ข้อ ๘ จึงไม่มีผลใช้บังคับจำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบชำระหนี้ให้โจทก์

โจทก์ฟ้องว่า เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๔๓ จำเลยเป็นสมาชิกบัตรเครดิตวีซ่าธนาคารฮ่องกง ประเภทบัตรคลาสสิกของโจทก์ จำเลยใช้บัตรของโจทก์ชำระราคาสินค้าและบริการตลอดมา จนกระทั่งวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๔๔ จำเลยค้างชำระหนี้โจทก์เป็นต้นเงินจำนวน ๒๔,๔๐๐ บาท ดอกเบี้ยจำนวน ๑,๕๕๒.๙๐ บาท และเบี้ยปรับจำนวน ๓๐๐ บาท ซึ่งจำเลยจะต้องชำระภายในวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ แต่ไม่ชำระ โจทก์จึงคิดดอกเบี้ยจากจำเลยในอัตราร้อยละ ๑๕ ต่อปี ของต้นเงิน ๒๔,๔๐๐ บาท นับแต่วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ จนถึงวันฟ้องเป็นเงินจำนวน ๖๒๑.๖๙ บาท รวมเป็นเงิน ๒๖,๗๔๕.๕๙

๔๘๓

บาท ขอให้บังคับจำเลยชำระเงินจำนวน ๒๖,๗๔๕.๕๙ บาท พร้อม ดอกเบี้ยอัตราร้อยละ ๑๕ ต่อปี ของต้นเงินจำนวน ๒๔,๔๐๐ บาท นับถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์

จำเลยให้การว่า จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบตามที่โจทก์ฟ้อง ระหว่างวันเวลาที่มีการใช้บัตรเครดิตจำเลยเดินทางไปเมืองฮ่องกงและ บัตรหายไป มีผู้นำบัตรของจำเลยไปใช้โดยปลอมลายมือของจำเลย ขอให้ยกฟ้อง

ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยชำระเงินจำนวน ๒๔,๔๐๐ บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ ๗.๕ ต่อปี นับแต่วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๔๔ ไปจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ กับให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียม แทนโจทก์โดยกำหนดค่าทนายความ ๑,๐๐๐ บาท

จำเลยอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับ ให้ยกฟ้องโจทก์ ค่าฤชาธรรมเนียม ทั้งสองศาลให้เป็นพับ

โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า "คดีนี้มีทุนทรัพย์ไม่เกินสองแสนบาท ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง มาตรา ๒๔๘ โจทก์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย ในการ วินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าว ศาลฎีกาจำต้องฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาล ล่างได้วินิจฉัยมาจากพยานหลักฐานในสำนวนตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๓๘ ประกอบมาตรา ๒๔๗ ซึ่งรับ

ฟังได้ว่า จำเลยเป็นสมาชิกบัตรเครดิตวีซ่าธนาคารฮ่องกงประเภทบัตร
 เครดิตคลาสสิกของโจทก์ จำเลยได้ใช้บัตรเครดิตดังกล่าวของโจทก์
 ชำระราคาสินค้าและบริการตลอดมา ระหว่างวันที่ ๒๑ กรกฎาคม
 ๒๕๔๔ เวลาประมาณ ๘ นาฬิกา ถึงวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๔๔
 จำเลยเดินทางโดยสายการบินจากประเทศไทยไปพักอยู่ที่เมืองฮ่องกง
 ตามหลักฐานหนังสือเดินทางและตัวเครื่องบินเอกสารหมายเลข ล.๑ และ
 ล.๒ บัตรเครดิตดังกล่าวมีผู้ลักเอาไปจากกระเป๋าเดินทางของจำเลย
 โดยได้นำไปใช้เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๔๔ เวลา ๑๑.๐๒ นาฬิกา
 และเวลา ๑๑.๐๕ นาฬิกา ที่ร้านเจมาร์ทในห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล
 พลาซ่า ลาดพร้าว รวมเป็นเงินจำนวน ๒๔,๔๐๐ บาท ต่อมาเมื่อ
 จำเลยทราบว่าบัตรเครดิตดังกล่าวหายไป จำเลยได้โทรศัพท์แจ้งศูนย์
 บัตรเครดิตของโจทก์ทราบ เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๔๔ เวลา
 ประมาณ ๑๕ นาฬิกา เพื่อให้ระงับการใช้บัตรเครดิตดังกล่าว และ
 ลายมือชื่อผู้ใช้บัตรในเซลล์ลิปทั้งสองรายการตามเอกสารหมายเลข ล.๓
 ใช้ชื่อว่ารุ่งระวี ส่วนลายมือชื่อของจำเลยตามที่ปรากฏในข้อตกลง
 และเงื่อนไขการใช้บัตรเครดิต ตามเอกสารหมายเลข จ.๕ ใช้ชื่อว่า เรืองวี
 รวีรัฐ

มีปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยตามฎีกาของโจทก์ว่า ข้อตกลงและ
 เงื่อนไขการใช้บัตรวีซ่า ตามเอกสารหมายเลข จ.๕ ข้อ ๘ เป็นข้อสัญญา
 ที่ไม่เป็นธรรมหรือไม่ เห็นว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็น
 ธรรม พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๔ วรรคแรก บัญญัติว่า ข้อตกลงในสัญญา

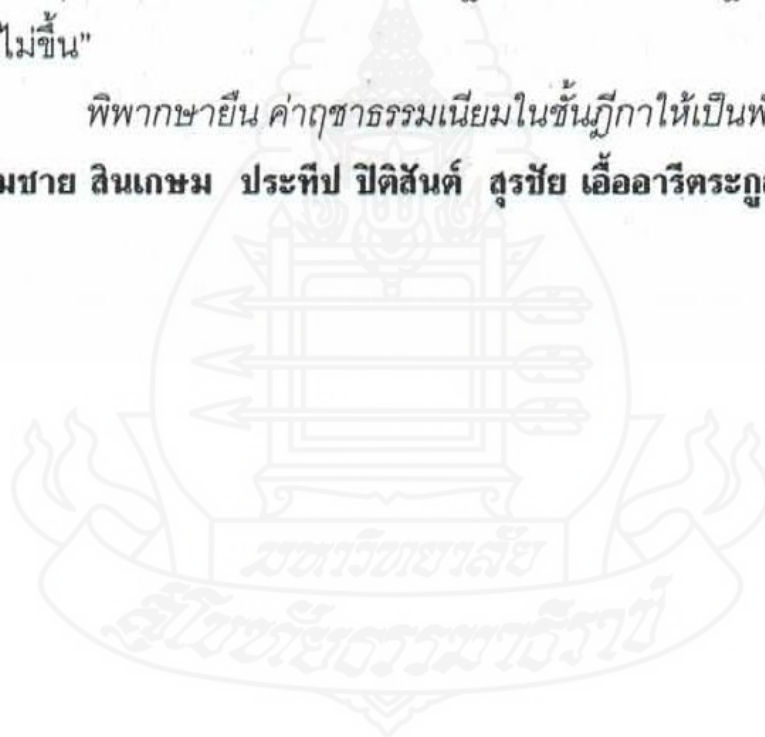
ระหว่างผู้บริโภคร่วมกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพหรือในสัญญาสำเร็จรูป หรือในสัญญาขายฝากที่ทำให้ผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพหรือผู้กำหนดสัญญาสำเร็จรูป หรือผู้ซื้อฝากได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควรเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น กับบัญญัติไว้ในวรรคสามว่า ข้อตกลงที่มีลักษณะหรือมีผลให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติหรือรับภาระเกินกว่าที่วิญญูชนจะพึงคาดหมายได้ตามปกติ เป็นข้อตกลงที่อาจถือได้ว่าทำให้ได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง การที่มีข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรวีซ่าตามเอกสารหมาย จ.๕ ข้อ ๘ ที่กำหนดให้จำเลยซึ่งถือเป็นผู้บริโภคต้องรับผิดชอบโจทก์ซึ่งเป็นผู้ประกอบการค้า ในกรณีที่บัตรเครดิตสูญหาย ถูกลักขโมย หรือถูกใช้โดยบุคคลอื่นโดยมิได้รับอนุญาตจากผู้ถือบัตร (จำเลย) ที่ได้แจ้งข้อเท็จจริงดังกล่าวให้ศูนย์บัตรเครดิตของธนาคาร (โจทก์) ทราบแล้วโดยพลัน เพื่อให้ระงับการใช้บัตรเครดิตดังกล่าว ในภาวะหนี้สินที่เกิดขึ้นก่อนมีการแจ้งดังกล่าวในจำนวนเงินที่เกิดจากการใช้บัตรเครดิตของผู้ถือบัตร (จำเลย) ซึ่งถูกนำไปใช้โดยมิชอบ รวมถึงภาวะหนี้สินที่เกิดขึ้นหลังจากแจ้งให้ธนาคาร (โจทก์) ทราบแล้วไม่เกิน ๕ นาที ซึ่งนอกจากจะขัดแย้งกับข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรวีซ่าเอกสารหมาย จ.๕ ข้อ ๖ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า ธนาคาร (โจทก์) จะระงับการเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตร (จำเลย) หากผู้ถือบัตรปฏิเสธว่ามีได้เป็นผู้สั่งซื้อสินค้าหรือเป็นผู้ขอรับบริการ... ฯลฯ แล้ว ยังถือเป็นข้อสัญญาที่ทำให้จำเลย

ต้องรับภาระในหนี้ที่เกิดขึ้นและไม่ได้ก่อขึ้นและไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบของจำเลย ทั้งโจทก์ยังมีทางแก้ไขความเสียหายของโจทก์ในกรณีนี้ได้ ซึ่งตามคำเบิกความตอบคำถามด้านของนายปฏิภาณ ถาวรวัตร์ ผู้รับมอบอำนาจช่วงของโจทก์ได้ความว่า หากโจทก์ตรวจสอบแล้วปรากฏว่าลายมือชื่อผู้ใช้บัตรเครดิตดังกล่าวในเชลสลิปไม่ตรงกับลายมือชื่อของจำเลยผู้ถือบัตร โจทก์สามารถเรียกเงินที่ได้จ่ายไปคืนจากร้านค้าได้ และลายมือชื่อผู้ใช้บัตรในเชลสลิป ตามเอกสารหมายเลข ๓ ไม่ตรงกับลายมือชื่อของจำเลยผู้ถือบัตร ฉะนั้น เมื่อโจทก์ได้รับแจ้งจากจำเลยผู้ถือบัตรว่าบัตรเครดิตดังกล่าวได้สูญหายไปเพราะมีคนมาขโมยเอาไปจากกระเป๋าเดินทางของจำเลยเพื่อขอให้โจทก์ระงับการใช้บัตรเครดิตดังกล่าว ถือเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องรีบดำเนินการให้จำเลยโดยเร็ว เพราะคงมีผู้ถือบัตรเครดิตของโจทก์เพียงไม่กี่รายที่มาแจ้งต่อโจทก์เช่นนี้ ก็จะสามารถได้ทันทีว่าลายมือชื่อผู้ใช้บัตรเครดิตดังกล่าวในเชลสลิปดังกล่าวไม่ตรงกับลายมือชื่อของจำเลยตามที่ปรากฏอยู่ในข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรวีซ่าเอกสารหมายเลข ๕ เนื่องจากมีความแตกต่างกันเห็นได้ชัดเจน แสดงว่า ร้านเจมาร์ทไม่ได้ใช้ความระมัดระวังตรวจสอบลายมือชื่อในเชลสลิปดังกล่าวว่าตรงกับลายมือชื่อผู้ถือบัตรในบัตรเครดิตดังกล่าวหรือไม่แม้แต่น้อย ย่อมทำให้โจทก์มีสิทธิที่จะเรียกเงินที่ชำระไปแล้วคืนจากร้านเจมาร์ทแทนการมาเรียกเก็บเงินจากจำเลยได้ ซึ่งเป็นธรรมกับทุกฝ่าย แต่โจทก์ก็หาได้ทำเช่นนั้นไม่ โดยเห็นว่ามี

๔๘๓

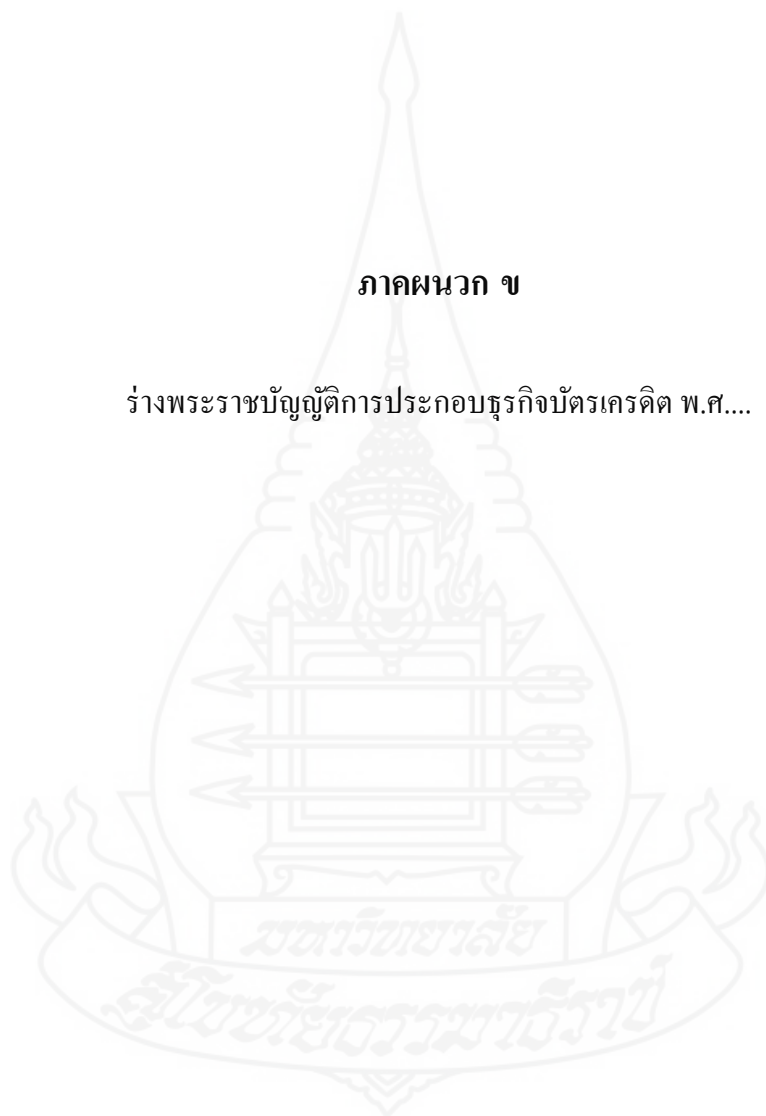
ข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรวีซ่าตามเอกสารหมายเลข ๑.๕ ข้อ ๘ ที่ให้
 จำเลยต้องรับผิดชอบต่อโจทก์อยู่แล้ว ถือเป็นภาระเอาเปรียบจำเลยเกิน
 สมควรและเป็นการผลักภาระให้จำเลยต้องรับผิดชอบกว่าวิญญูชน
 ทั่วไปจะคาดหมายได้ตามปกติ อันเข้าลักษณะข้อสัญญาที่ไม่เป็น
 ธรรม ข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรวีซ่าตามเอกสารหมายเลข ๑.๕
 ข้อ ๘ จึงไม่มีผลใช้บังคับได้ จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบชำระหนี้ให้โจทก์
 ที่ศาลอุทธรณ์พิพากษามานั้น ศาลฎีกาเห็นพ้องด้วย ฎีกาของโจทก์
 ฟังไม่ขึ้น”

พิพากษายืน ค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นฎีกาให้เป็นพับ
 (สมชาย สิ้นเกษม ประทีป ปิติสันต์ สุรชัย เอื้ออารีตระกูล)

ภาคผนวก ข

ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต พ.ศ....

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

"บัตรเครดิต" หมายความว่า บัตร เอกสาร วัตถุ ตัวเลข ตัวอักษร รหัส สัญลักษณ์ ข้อมูล หรือเครื่องหมายใด ซึ่งผู้ประกอบธุรกิจออกให้แก่ผู้ถือบัตร โดยบันทึกข้อมูลเครดิตหรือรหัสบัตรเครดิตไว้ด้วยกรรมวิธีเชิงกล หรือวิธีการอย่างอื่นให้ปรากฏความหมายด้วยอักษร ตัวเลข รหัส หรือสัญลักษณ์อื่นใด ทั้งที่สามารถมองเห็นและมองไม่เห็นด้วยตาเปล่าเพื่อให้ผู้ถือบัตรนำไปใช้ชำระราคาสินค้า ค่าบริการ หรือค่าอื่นใดแทนการชำระด้วยเงินสดหรือเพื่อใช้เบิกถอนเงินสด ทั้งนี้ จะมีการกำหนดระยะเวลาการใช้บัตรไว้ด้วยหรือไม่ก็ตาม

บัตรเครดิตให้หมายความรวมถึงบัตรเดบิตด้วย เว้นแต่จะกำหนดเป็นอย่างอื่นในพระราชบัญญัตินี้

"การประกอบธุรกิจบัตรเครดิต" หมายความว่า การดำเนินกิจการเกี่ยวกับการออกบัตรเครดิตเพื่อให้ผู้ถือบัตรใช้ชำระราคาสินค้าหรือค่าบริการหรือค่าอื่นใดแทนการชำระด้วยเงินสด หรือเพื่อใช้เบิกถอนเงินสด โดยผู้ประกอบธุรกิจทรงจ่ายเงินแทนผู้ถือบัตรนั้นก่อน

"ผู้ประกอบธุรกิจ" หมายความว่า ผู้ที่ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต

"สถาบันการเงิน" หมายความว่า สถาบันการเงินตามกฎหมายว่าด้วยธุรกิจสถาบันการเงินและสถาบันการเงินของรัฐที่มีกฎหมายเฉพาะจัดตั้งขึ้น

"ใบอนุญาต" หมายความว่า ใบอนุญาตประกอบธุรกิจบัตรเครดิต

"ผู้ถือบัตร" หมายความว่า บุคคลที่ผูกพันตนตามสัญญาบัตรเครดิตของผู้ประกอบธุรกิจและผู้ประกอบธุรกิจยินยอมออกบัตรเครดิตให้

"ผู้รับบัตร" หมายความว่า ผู้ประกอบการด้านสินค้าหรือบริการ ซึ่งตกลงรับการชำระราคาสินค้าหรือค่าบริการด้วยบัตรเครดิต

"บัตรหลัก" หมายความว่า บัตรเครดิตที่ผู้ประกอบธุรกิจออกให้แก่ผู้ถือบัตรตามสัญญาบัตรเครดิต

"บัตรเสริม" หมายความว่า บัตรเครดิตที่ผู้ประกอบธุรกิจออกให้แก่ผู้ถือบัตร
ที่ผู้ถือบัตรหลักยินยอม

"บัตรเครดิตเพื่อธุรกิจ" หมายความว่า บัตรเครดิตประเภทที่ผู้ประกอบธุรกิจ
ออกให้ตามความประสงค์และคำขอของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือ
กิจการ โดยที่องค์กรหรือกิจการนั้นจะเป็นผู้รับผิดชอบชำระหนี้อันเกิดจากการใช้บัตรเครดิ
ตนั้น

"กิจการ" หมายความว่า บริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด ห้างหุ้นส่วนจำกัด
ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล นิติบุคคลอื่น หรือห้างหุ้นส่วนที่ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคลหรือ
กิจการอื่นที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

"สัญญาบัตรเครดิต" หมายความว่า สัญญาที่ทำขึ้นระหว่างผู้ขอมอบบัตรที่เข้า
ผูกพันตามสัญญากับผู้ประกอบธุรกิจในการออกและใช้บัตรเครดิตเพื่อให้ตนเองเป็นผู้ถือบัตร
หรือกำหนดให้บุคคลใดมีสิทธิในการใช้บัตร

"พนักงานเจ้าหน้าที่" หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีหรือธนาคารแห่งประเทศไทย
ไทยแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

"รัฐมนตรี" หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 พระราชบัญญัตินี้มิให้ใช้บังคับกับผู้ออกบัตรเครดิตให้แก่ผู้ถือบัตร
เพื่อชำระค่าสินค้าบริการหรือค่าอื่นใดอันเป็นธุรกิจของตนเอง

มาตรา 5 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้
และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ และออกประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้
ประกาศตามวรรคหนึ่งเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด 1

การจัดตั้งบริษัทและการขอใบอนุญาต

มาตรา 6 การประกอบธุรกิจบัตรเครดิตจะกระทำได้อต่อเมื่อได้จัดตั้งในรูปแบบบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัดหรือนิติบุคคลที่มีกฎหมายจัดตั้งขึ้นโดยเฉพาะและต้องได้รับใบอนุญาตจากรัฐมนตรี โดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทย ทั้งนี้ ในการอนุญาตดังกล่าว รัฐมนตรีจะกำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขตามที่เห็นสมควรก็ได้

การขอรับใบอนุญาตและการออกใบอนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตลอดจนค่าธรรมเนียมตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

มาตรา 7 ห้ามมิให้ผู้ใดซึ่งมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้เป็นกรรมการ ผู้จัดการหรือพนักงานผู้มีอำนาจในการจัดการของผู้ประกอบธุรกิจ

- (1) เป็นบุคคลล้มละลายหรือพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายมาแล้วไม่ถึงห้าปี
- (2) เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริต ไม่ว่าจะมีการรอลงโทษหรือไม่ก็ตาม
- (3) เคยเป็นกรรมการ ผู้จัดการ หรือพนักงานผู้มีอำนาจในการจัดการของผู้ประกอบธุรกิจที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนการอนุญาต

มาตรา 8 การจัดตั้ง ย้ายหรือเลิกของสำนักงานใหญ่และสำนักงานสาขาของผู้ประกอบธุรกิจต้องได้รับอนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทย ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนด

-5-

หมวด 2

การประกอบธุรกิจบัตรเครดิต

ส่วนที่ 1

ประเภทของบัตรเครดิตและการออกบัตรเครดิต

มาตรา 9 ห้ามมิให้ผู้ประกอบธุรกิจออกบัตรเครดิตให้แก่ผู้ใดโดยที่ผู้นั้นมิได้ทำสัญญาบัตรเครดิตเป็นหนังสือลงลายมือชื่อ เว้นแต่เป็นการออกบัตรใหม่แทนบัตรเดิม

มาตรา 10 ผู้ประกอบธุรกิจต้องระบุนโยบายค่าธรรมเนียม คอถเบี่ยและค่าใช้จ่ายต่างๆ อันเนื่องมาจากการใช้บัตรเครดิตให้ชัดเจนครบถ้วนในเอกสารชี้ชวน ใบสมัคร และสัญญา ทั้งนี้ ตามแบบที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

มาตรา 11 ประเภทของบัตรเครดิต มีดังนี้

- (1) บัตรหลัก
- (2) บัตรเสริม
- (3) บัตรเครดิตเพื่อธุรกิจ
- (4) บัตรประเภทอื่นๆตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนด

ธนาคารแห่งประเทศไทยอาจประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการออกบัตรตามวรรคหนึ่งให้ผู้ประกอบธุรกิจปฏิบัติตามได้

มาตรา 12 ผู้ประกอบธุรกิจจะออกบัตรเครดิตให้แก่ผู้ถือบัตรได้ เมื่อผู้ถือบัตรมีคุณสมบัติ ดังนี้

- (1) มีรายได้ต่อเนื่องหรือต่อปีจากแหล่งที่มาต่างๆ รวมกันไม่ต่ำกว่าจำนวนเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนด โดยต้องแสดงหลักฐานที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับแหล่งที่มาของรายได้

(2) มีรายได้หรือเคยมีรายได้จากการประกอบอาชีพ โดยมีกระแสเงินสดหมุนเวียนในบัญชีเงินฝากในสถาบันการเงิน เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

(3) มีเงินฝากในบัญชีสถาบันการเงิน หรือมีกรรมสิทธิ์ในตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่ออกโดยสถาบันการเงิน หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจที่มีกฎหมายเฉพาะจัดตั้งขึ้นเป็นหลักประกันเต็มวงเงินของบัตรเครดิตที่อนุมัติตามหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

(4) มีเงินฝากประจำที่สถาบันการเงิน ไม่น้อยกว่าจำนวนเงินและระยะเวลาที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

(5) มีเงินฝากประจำหรือเงินฝากออมทรัพย์ที่สถาบันการเงินหรือมีกรรมสิทธิ์ในตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่ออกโดยสถาบันการเงิน หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจที่มีกฎหมายเฉพาะจัดตั้งขึ้นหรือลงทุนในกองทุนรวม ไม่น้อยกว่าจำนวนเงินและระยะเวลาที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

(6) เจือใจอื่นๆที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนด

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับกับการออกบัตรเสริมและบัตรเครดิตเพื่อธุรกิจ

มาตรา 13 ผู้ประกอบธุรกิจต้องจัดให้มีข้อมูลเกี่ยวกับผู้ขอบัตรที่ถูกต้องและครบถ้วนเพื่อประกอบการพิจารณาอนุมัติและกำหนดวงเงินบัตรเครดิตที่เหมาะสมกับความสามารถในการชำระหนี้ของผู้ถือบัตร โดยใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลกลางที่เชื่อถือได้

มาตรา 14 ผู้ประกอบธุรกิจอาจออกบัตรเสริมให้กับผู้ถือบัตรเสริมได้โดยผู้ถือบัตรหลักจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการชำระหนี้ร่วมกับผู้ถือบัตรเสริมตามสัญญาบัตรเครดิตและตามหลักเกณฑ์อื่นตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนด

มาตรา 15 ผู้ประกอบธุรกิจอาจออกบัตรเครดิตเพื่อธุรกิจได้ โดยต้องพิจารณาฐานะทางการเงินขององค์กรหรือกิจการที่ทำสัญญาบัตรเครดิตและไม่จำเป็นต้องตรวจสอบคุณสมบัติผู้ถือบัตรในนามองค์กรหรือกิจการนั้นเป็นรายบุคคลก็ได้

การดำเนินการตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข
ตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนด

ส่วนที่ 2

วงเงิน ดอกเบี้ย ค่าธรรมเนียมและค่าปรับของบัตรเครดิต

มาตรา 16 วงเงินที่จะให้แก่ผู้ถือบัตรแต่ละราย ต้องไม่เกินอัตราของรายได้เฉลี่ย
ต่อเดือน กระแสเงินสดหมุนเวียนเข้าเฉลี่ยในบัญชีเงินฝาก ยอดเงินฝากประจำ เงินฝากออมทรัพย์
มูลค่าการลงทุนในตราสารแสดงสิทธิในหนี้หรือกองทุนรวมที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

มาตรา 17 ให้ผู้ขอมีบัตรและผู้ถือบัตรที่ประสงค์จะขอวงเงินเพิ่มต้องแจ้ง
รายละเอียดเกี่ยวกับบัตรเครดิตและวงเงินที่ได้รับในขณะยื่นขอบัตรเครดิตหรือขอเพิ่มวงเงินที่
ครบถ้วนถูกต้อง

ผู้ประกอบธุรกิจอาจยกเลิกการใช้บัตรเครดิตได้ หากผู้ถือบัตรแจ้งข้อมูลตาม
วรรคหนึ่งเป็นเท็จหรือไม่ถูกต้องอย่างมีนัยสำคัญ

มาตรา 18 ผู้ประกอบธุรกิจต้องถือปฏิบัติในเรื่องดอกเบี้ย ค่าปรับ ค่าบริการ
และค่าธรรมเนียมอื่นเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิตดังต่อไปนี้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและ
เงื่อนไขที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนด

(1) การประกาศเกี่ยวกับรายละเอียดเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ย ค่าบริการ
ค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายอื่นๆในการใช้บัตรเครดิตรวมถึงการเปลี่ยนแปลงอัตราดังกล่าวด้วย

(2) การแจ้งรายละเอียดให้ผู้ถือบัตรที่ประสงค์จะขอมีบัตรเครดิตทราบเพื่อ
ใช้ประกอบการพิจารณาขอมีบัตรเครดิต

ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะเรียกเก็บค่าบริการหรือค่าใช้จ่ายใดๆ จากผู้ถือบัตร
นอกเหนือจากรายการตาม (1) ผู้ประกอบธุรกิจต้องได้รับอนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทย
ก่อน

มาตรา 19 ผู้ประกอบธุรกิจอาจเรียกเก็บดอกเบี้ยในหนี้ค้างชำระหรือดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดชำระหนี้ หรือค่าปรับในการชำระหนี้ล่าช้ากว่ากำหนด หรือค่าธรรมเนียมอื่นใดจากผู้ถือบัตรหรือผู้บริโภคได้ไม่เกินอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนด ทั้งนี้ ผู้ประกอบธุรกิจอาจคำนวณจำนวนวันตั้งแต่วันที่ได้ทรงจ่ายเงินเพื่อประโยชน์ของผู้ถือบัตร หรือวันที่สรุปยอดรายการ หรือวันที่ผู้ถือบัตรต้องชำระเงินหรือถูกหักบัญชีตามใบแจ้งหนี้ก็ได้

มาตรา 20 ในการให้บริการเบิกถอนเงินสดผ่านบัตรเครดิตของผู้ประกอบธุรกิจ จะเรียกเก็บค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายใดๆรวมกัน โดยเพิ่มเติมจากดอกเบี้ย ค่าบริการ ค่าปรับ ตามมาตรา 19 ได้อีกไม่เกินอัตราของจำนวนเงินสดที่เบิกถอนนั้นตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

มาตรา 21 ผู้ประกอบธุรกิจอาจเรียกเก็บค่าใช้จ่าย ค่ารับหรือค่าธรรมเนียมจากผู้ถือบัตรดังต่อไปนี้ได้ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนด

- (1) ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการคิดตามทวงถามการชำระหนี้ตามจำนวนเงินที่ได้จ่ายไปจริงและพอสมควรแก่กรณี
- (2) ค่าปรับกรณีเช็คคืน ไม่เกินจำนวนเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด
- (3) ค่าใช้จ่าย ค่าปรับหรือค่าธรรมเนียมอื่นตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

ดอกเบี้ย ค่าใช้จ่าย ค่าปรับหรือค่าธรรมเนียมในการดำเนินงานที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดตามมาตรา 19 ไม่รวมถึงค่าใช้จ่าย ค่าปรับหรือค่าธรรมเนียมตามวรรคหนึ่ง และค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายตามมาตรา 20

มาตรา 22 ห้ามมิให้ผู้ประกอบธุรกิจนำค่าปรับตามมาตรา 19 และค่าใช้จ่ายตามมาตรา 21 มารวมกับจำนวนหนี้ที่ค้างชำระเพื่อคิดค่าปรับอีก

มาตรา 23 ผู้ประกอบธุรกิจต้องถือปฏิบัติในการเรียกให้ชำระหนี้บัตรเครดิต
ดังนี้

- (1) หากผู้ประกอบธุรกิจประสงค์จะให้ผู้ถือบัตรผ่อนชำระหนี้บัตรเครดิตเป็นงวดจะต้องกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการผ่อนชำระหนี้โดยให้ผู้ถือบัตรชำระในแต่ละงวดไม่น้อยกว่าอัตราต่อยอดคงค้างทั้งสิ้นตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด เว้นแต่หนี้ที่เกิดจากวงเงินชั่วคราวในกรณีฉุกเฉินซึ่งผู้ถือบัตรจะต้องชำระเต็มจำนวน
- (2) ต้องมีหนังสือเตือนผู้ถือบัตรล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามสัปดาห์ก่อนกำหนดการชำระหนี้
- (3) จัดส่งใบแจ้งหนี้ให้แก่ผู้ถือบัตรล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามสัปดาห์ก่อนวันถึงกำหนดชำระหรือหักบัญชี ทั้งนี้ ในกรณีที่มีการติดคอกเบี้ยหรือค่าใช้จ่ายหนี้อื่นๆ ให้แสดงรายละเอียดการคำนวณคอกเบี้ยหรือค่าใช้จ่ายดังกล่าวในใบแจ้งหนี้ด้วย

มาตรา 24 ห้ามผู้ประกอบธุรกิจ โอนหนี้ หรือเปลี่ยนประเภทหนี้ที่เกิดจากการใช้บัตรเครดิตไปเป็นหนี้ตามสัญญาสินเชื่อประเภทอื่น เว้นแต่จะปฏิบัติตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- (1) ได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้ถือบัตรก่อน
- (2) ต้องกำหนดให้มีการชำระหนี้ขั้นต่ำในแต่ละงวดไม่น้อยกว่าอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนดของยอดหนี้คงค้าง เว้นแต่เป็นการดำเนินการเพื่อปรับปรุงโครงสร้างหนี้ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ถือบัตรตามหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด
- (3) การเรียกเก็บคอกเบี้ย ค่าปรับ ค่าบริการ และค่าธรรมเนียมใดๆ ต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้
- (4) ให้ยกเลิกสัญญาบัตรเครดิตและบัญชีบัตรเครดิตของผู้ถือบัตรรายนั้นทันทีเมื่อมีการโอนหนี้ หรือเปลี่ยนประเภทหนี้
- (5) หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขอื่นตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด หนี้อื่นที่เกิดจากการใช้บัตรเครดิตที่ยังมิได้โอนไปเป็นหนี้ตามสัญญาบัญชีเดินสะพัดจะเอาคอกเบี้ยนั้นมาหักกับต้นเงินแล้วติดคอกเบี้ยในจำนวนเงินที่ทบเข้ากันนั้นไม่ได้

-10-

มาตรา 25 เมื่อผู้ถือบัตรมีการผิดนัดชำระหนี้เกินกว่าสามเดือนนับแต่วันที่ครบกำหนดชำระ ให้ผู้ประกอบธุรกิจยกเลิกการใช้บัตรเครดิตของผู้ถือบัตรรายนั้นทันที

ส่วนที่ 3

การดำเนินการอื่นๆเกี่ยวกับการให้บริการบัตรเครดิต

มาตรา 26 ผู้ประกอบธุรกิจต้องกำหนดขั้นตอนในการรับเรื่องร้องเรียนและประกาศหรือแจ้งให้ผู้ถือบัตรทราบ

มาตรา 27 ผู้ประกอบธุรกิจต้องดำเนินการตรวจสอบเมื่อผู้ถือบัตรร้องเรียนเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิตและต้องแจ้งความคืบหน้ารวมทั้งชี้แจงขั้นตอนต่อไปให้ผู้ถือบัตรทราบภายในเจ็ดวันนับจากวันที่ได้รับแจ้งการร้องเรียน รวมทั้งให้ดำเนินการแก้ไขข้อร้องเรียนนั้นให้แล้วเสร็จและแจ้งให้ผู้ถือบัตรทราบโดยเร็ว

มาตรา 28 ผู้ประกอบธุรกิจต้องรักษาข้อมูลของผู้ถือบัตร ไว้เป็นความลับ เว้นแต่ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) การเปิดเผยโดยได้รับคำยินยอมเป็นหนังสือจากผู้ถือบัตร
- (2) การเปิดเผยตามหน้าที่หรือเพื่อประโยชน์แก่การสอบสวนหรือการพิจารณาคดี
- (3) การเปิดเผยแก่ผู้สอบบัญชีของผู้ประกอบธุรกิจนั้น
- (4) การจัดส่งข้อมูลเครดิตให้แก่บริษัทข้อมูลเครดิต
- (5) การเปิดเผยเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติตามกฎหมาย

มาตรา 29 ห้ามผู้ประกอบธุรกิจกระทำการ ดังต่อไปนี้

- (1) ลดทุนโดยไม่ได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรี
- (2) หยุดหรือระงับการดำเนินการเกี่ยวกับบัตรเครดิตโดยไม่ได้รับอนุญาต

จากรัฐมนตรี

-11-

มาตรา 30 ผู้ประกอบธุรกิจต้องจัดทำบัญชีและการรายงานตามแบบและระยะเวลาที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

มาตรา 31 ผู้ประกอบธุรกิจต้องกำหนดนโยบายและแผนการดำเนินงานธุรกิจบัตรเครดิตตามแบบที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดและเสนอคณะกรรมการบริษัทของผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ความเห็นชอบทุกปี

มาตรา 32 ผู้ประกอบธุรกิจต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการใช้บริการจากบุคคลภายนอกตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

มาตรา 33 ผู้ประกอบธุรกิจต้องจัดให้มีระเบียบหรือวิธีปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของผู้ประกอบธุรกิจ หรือระบุในสัญญาการแต่งตั้งตัวแทนเพื่อกระทำการแทนผู้ประกอบธุรกิจในเรื่องการติดต่อหาผู้ถือบัตรรายใหม่ หรือติดต่อกับผู้ถือบัตรเพื่อเสนอรายการส่งเสริมการขาย หรือสินเชื่อประเภทใหม่ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนด

หมวด 3

การกำกับดูแลการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต

มาตรา 34 เมื่อปรากฏว่า

(1) ผู้ประกอบธุรกิจฝ่าฝืนหรือละเลยการไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในการประกอบธุรกิจตามพระราชบัญญัตินี้

(2) ฐานะการเงินหรือการดำเนินงานของผู้ประกอบธุรกิจอาจเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ประโยชน์ของประชาชนอย่างร้ายแรง ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบนั้นแก้ไขการที่ได้ฝ่าฝืนละเลยหรือแก้ไขฐานะการเงินหรือการดำเนินงานให้ถูกต้องภายในระยะเวลาที่กำหนด และให้รายงานให้รัฐมนตรีทราบโดยไม่ชักช้า

หากผู้ประกอบการมิได้ดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องภายในระยะเวลาที่
 ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดตามวรรคหนึ่ง ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของธนาคารแห่ง
 ประเทศไทยมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการทิ้งหรือจำหน่ายสินค้าหรือแต่บางส่วนเป็น
 การชั่วคราวภายในระยะเวลาที่กำหนดเพื่ดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้อง ในการนี้รัฐมนตรี
 จะกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือเงื่อนไขใดๆ ให้ผู้ประกอบการปฏิบัติด้วยก็ได้

หากผู้ประกอบการยังคงฝ่าฝืนไม่ดำเนินการตามคำสั่งของรัฐมนตรีตาม
 ความในวรรคสอง ให้รัฐมนตรีมีอำนาจสั่งเพิกถอนการอนุญาตให้ผู้ประกอบการของ
 ผู้ประกอบการนั้นและให้นำความในวรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 35 ในกรณีที่ผู้ประกอบการมีความประสงค์จะเลิกประกอบธุรกิจบัตร
 เครดิต ให้แจ้งรัฐมนตรีผ่านธนาคารแห่งประเทศไทยทราบ

เมื่อได้รับแจ้งตามวรรคหนึ่ง ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยพิจารณาเพื่อเสนอ
 ความเห็นต่อรัฐมนตรี โดยไม่ชักช้าแต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง

ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทยพิจารณาและมีคำสั่ง
 ว่าจะควรอนุญาตให้เลิกได้เมื่อใดภายใต้เงื่อนไขและวิธีการอย่างไร ทั้งนี้ ให้พิจารณาแล้วเสร็จ
 ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับรายงานจากธนาคารแห่งประเทศไทยตามวรรคสอง เว้นแต่
 มีเหตุจำเป็นไม่อาจพิจารณาให้แล้วเสร็จได้ภายในระยะเวลาดังกล่าว ให้รัฐมนตรีมีหนังสือแจ้ง
 ให้ผู้ประกอบการบัตรเครดิตทราบก่อนครบกำหนดดังกล่าว ในกรณีนี้ให้ขยายระยะเวลา
 พิจารณาออกไปได้อีกไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันครบกำหนดเวลาดังกล่าว

มาตรา 36 เมื่อรัฐมนตรีมีคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาตหรือมีคำสั่งอนุญาตให้เลิก
 ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต ให้ใบอนุญาตประกอบธุรกิจบัตรเครดิตเป็นอันระงับสิ้นลงทันที
 และให้ผู้ประกอบการตั้งคืนใบอนุญาตต่อรัฐมนตรีภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่รัฐมนตรี
 มีคำสั่ง

มาตรา 37 ให้รัฐมนตรีมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อตรวจสอบการดำเนินงานของผู้ประกอบธุรกิจตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

รัฐมนตรีอาจมอบหมายให้ธนาคารแห่งประเทศไทยดำเนินการแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่งได้

มาตรา 38 พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(1) สั่งให้กรรมการ พนักงานหรือลูกจ้างของผู้ประกอบธุรกิจ ผู้สอบบัญชีของผู้ประกอบธุรกิจและผู้รวบรวมหรือประมวลข้อมูลของผู้ประกอบธุรกิจด้วยระบบคอมพิวเตอร์หรือด้วยอุปกรณ์อื่นใด มาให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจการ สินทรัพย์และหนี้สินของผู้ประกอบธุรกิจ ส่งสำเนาหรือแสดงข้อมูลบัญชี เอกสาร ควงครา หรือหลักฐานอื่น

(2) เข้าไปในสถานที่ประกอบธุรกิจของผู้ประกอบธุรกิจหรือในสถานที่ประกอบธุรกิจของผู้ให้บริการธุรกิจที่เป็นการสนับสนุนแก่สถาบันการเงินเพื่อตรวจสอบเกี่ยวกับการปฏิบัติของผู้ประกอบธุรกิจให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

(3) เข้าไปในสถานที่ใด ๆ เพื่อตรวจสอบในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการประกอบธุรกิจอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้ หรือมีหลักฐานหรือเอกสารที่เกี่ยวกับการกระทำดังกล่าวในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นจนถึงพระอาทิตย์ตก หรือในระหว่างเวลาทำการของสถานที่นั้นและเมื่อได้เข้าไปและลงมือทำการตรวจสอบดังกล่าวแล้ว ถ้ายังดำเนินการไม่เสร็จจะกระทำต่อไปในเวลากลางคืนหรือนอกเวลาทำการของสถานที่นั้น ได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทย

(4) บิดหรืออายัดทรัพย์สิน เอกสารหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิดตามพระราชบัญญัตินี้เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบหรือดำเนินคดีในการออกคำสั่ง บิดหรืออายัดดังกล่าวจะต้องระบุเหตุผล ความจำเป็นและสิทธิของผู้ถูกยึดหรืออายัดนั้น

(5) ดำเนินการตามที่รัฐมนตรีหรือธนาคารแห่งประเทศไทยมอบหมายตามพระราชบัญญัตินี้

-14-

มาตรา 39. ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่
เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

ในการปฏิบัติหน้าที่พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องแสดงบัตรประจำตัวต่อบุคคลซึ่ง
เกี่ยวข้องทุกครั้ง

บัตรประจำตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ให้เป็นไปตามแบบที่กำหนดในประกาศ
กระทรวงการคลัง

หมวด 4

สิทธิและหน้าที่ของผู้ประกอบธุรกิจ ผู้ถือบัตรและผู้รับบัตร

ส่วนที่ 1

สิทธิและหน้าที่ของผู้ประกอบธุรกิจ

มาตรา 40 ผู้ประกอบธุรกิจมีหน้าที่แจ้ง เปิดเผยหรือให้ข้อมูลแก่ผู้ถือบัตร
รวมทั้งการเตือนเกี่ยวกับการทุจริตต่าง ๆ ในการใช้ข้อมูลหรือใช้บัตรเครดิต

มาตรา 41 เมื่อผู้ประกอบธุรกิจทราบหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการ โจรกรรม
ข้อมูลเครดิตหรือการทำธุรกรรมที่ไม่ปกติ ผู้ประกอบธุรกิจต้องแจ้งให้ผู้ถือบัตรเครดิตทราบ
โดยไม่มีชักช้า

มาตรา 42 ผู้ประกอบธุรกิจอาจปฏิเสธความรับผิดชอบได้หากพบว่าผู้รับบัตรยอมรับ
การใช้บัตรเครดิต โดยรู้หรือควรจะรู้ได้ว่าเป็นบัตรเครดิตปลอม หรือผู้ถือบัตร ไม่ใช่เจ้าของที่
แท้จริง หรือผู้รับบัตร ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือสัญญาซึ่งทำขึ้นระหว่างผู้รับบัตรกับ
ผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ถือบัตรแจ้งให้ทราบว่ามิใช่ชื่อผู้ร้องการชำระหนี้

-15-

ส่วนที่ 2

สิทธิและหน้าที่ของผู้ถือบัตร

มาตรา 43 ผู้ถือบัตรต้องชำระราคาสินค้าหรือค่าบริการแก่ผู้ประกอบการตามจำนวนเงินที่ระบุในใบแจ้งหนี้ภายในเวลาที่กำหนดไว้ เว้นแต่เป็นรายการที่ไม่ถูกต้อง ผู้ถือบัตรอาจแจ้งและแสดงหลักฐานความไม่ถูกต้องต่อผู้ประกอบการเพื่อให้แก้ไขหรือยกเลิกรายการที่ไม่ถูกต้องนั้น หากผู้ประกอบการไม่แก้ไขหรือยกเลิก ผู้ถือบัตรอาจปฏิเสธความรับผิดชอบในหนี้รายการนั้นๆ ได้

มาตรา 44 ผู้ถือบัตรต้องรับผิดชอบในอัตราดอกเบี้ย ค่าบริการ ค่าธรรมเนียม ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการใช้บริการบัตรเครดิต ทั้งนี้ รวมถึงค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการใช้บริการชำระหนี้ผ่านผู้ให้บริการรับชำระหนี้แทนด้วย

ส่วนที่ 3

สิทธิและหน้าที่ของผู้รับบัตร

มาตรา 45 ผู้รับบัตรมีหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องของบัตรเครดิตและลายมือชื่อของผู้ถือบัตรให้ถูกต้องตรงกับลายมือชื่อที่ปรากฏบนบัตรเครดิตมีละนั้นผู้ประกอบการอาจยกเอาความไม่ถูกต้องดังกล่าวขึ้นปฏิเสธความรับผิดชอบได้

มาตรา 46 ห้ามมิให้ผู้รับบัตรเพิ่มราคาสินค้าหรือค่าบริการอันเนื่องมาจากการใช้บัตรเครดิตชำระราคานั้นและห้ามมิให้เรียกเก็บค่าธรรมเนียมการให้บริการบัตรเครดิตหรือค่าใช้จ่ายหรือค่าชดเชยอื่นใดนอกจากราคาสินค้าหรือค่าบริการนั้น

มาตรา 47 ห้ามมิให้ผู้รับบัตรปฏิเสธการชำระค่าสินค้าหรือค่าบริการอันเนื่องมาจากการใช้บัตรเครดิตชำระราคานั้นและห้ามกำหนดเงื่อนไขหรือวงเงินขั้นต่ำในการชำระราคาสินค้าหรือค่าบริการ โดยบัตรเครดิต

-16-

มาตรา 48 ถ้าผู้รับบัตรยอมรับการใช้บัตรเครดิตโดยรู้หรือควรจะรู้ได้ว่าเป็นบัตรเครดิตปลอมหรือแปลงหรือผู้ใช้บัตรเครดิตไม่ใช่ผู้ถือบัตรที่แท้จริง ผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ถือบัตรที่แท้จริงอาจปฏิเสธความรับผิดชอบได้

หมวด 5

การให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถือบัตร

มาตรา 49 ผู้ประกอบธุรกิจมีหน้าที่ในการป้องกันมิให้ผู้อื่นนำข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ถือบัตรไปใช้โดยฉ้อฉล

มาตรา 50 ผู้ประกอบธุรกิจไม่อาจเรียกเก็บเงินที่ผู้ถือบัตร ได้ใช้เพื่อชำระราคาสินค้าและบริการก่อนถึงวันครบกำหนดระยะเวลาตามสัญญาบัตรเครดิต

ในกรณีที่ผู้ถือบัตรชำระเงินเกินยอดที่ร้องชำระในระบบบัญชีนั้นๆ หากผู้ถือบัตรร้องขอต่อผู้ประกอบธุรกิจเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว ผู้ประกอบธุรกิจจะต้องทำการคืนเงินส่วนที่ชำระเกินนั้นให้แก่ผู้ถือบัตรในทันที

มาตรา 51 ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจมีข้อตกลงพิเศษกับผู้รับบัตร ให้ผู้ถือบัตรสามารถชำระราคาสินค้าหรือบริการด้วยการแจ้งหมายเลขบัตรเครดิตด้วยวาจา หรือลายลักษณ์อักษร หรือผ่านทางอินเทอร์เน็ต หรือวิธีการอื่นใดนอกเหนือจากการที่ผู้ถือบัตรจะต้องแสดงบัตรต่อหน้าผู้รับบัตรนั้น เมื่อผู้ถือบัตรมีข้อโต้แย้งเป็นลายลักษณ์อักษรว่าตนมิได้เป็นผู้ซื้อสินค้าหรือใช้บริการจากผู้รับบัตรนั้น ผู้ประกอบธุรกิจจะต้องระงับการเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตรไว้และดำเนินการตรวจสอบโดยเร็ว

ทั้งนี้ หากผู้รับบัตรพิสูจน์ได้ว่าการใช้บัตรเครดิตเพื่อชำระราคาสินค้าหรือบริการดังกล่าว เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้ถือบัตร หรือผู้ถือบัตรมีส่วนเกี่ยวพันใดๆ ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม ผู้ถือบัตรจะต้องรับผิดชอบรายการค่าใช้จ่ายจากการซื้อสินค้าหรือบริการที่เกิดขึ้นนั้นๆ

-17-

มาตรา 52 หนึ่งอันเนื่องมาจากการใช้บัตรเครดิต ห้ามมิให้ฟ้องร้องเมื่อพ้นสองปี นับแต่วันที่สัญญาบัตรเครดิตสิ้นสุดลง

หมวด 6

บทกำหนดโทษ

มาตรา 53 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 6 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับและปรับวันละห้าหมื่นบาทตลอดระยะเวลาที่กระทำความผิด

มาตรา 54 ผู้ประกอบธุรกิจใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 8 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสามแสนบาทและปรับอีกไม่เกินวันละสามพันบาท ตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืนอยู่หรือจนกว่าจะปฏิบัติให้ถูกต้อง

มาตรา 55 ผู้ประกอบธุรกิจใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม มาตรา 7 มาตรา 29 มาตรา 30 มาตรา 31 และมาตรา 34 ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน หนึ่งล้านบาทและปรับอีกไม่เกินวันละหนึ่งหมื่นบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืนอยู่หรือจนกว่าจะปฏิบัติให้ถูกต้อง

มาตรา 56 ผู้ประกอบธุรกิจใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม มาตรา 9 มาตรา 10 มาตรา 12 มาตรา 13 มาตรา 14 มาตรา 15 มาตรา 16 มาตรา 18 มาตรา 19 มาตรา 20 มาตรา 21 มาตรา 22 มาตรา 23 มาตรา 24 มาตรา 25 มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 28 มาตรา 32 มาตรา 33 มาตรา 40 มาตรา 41 มาตรา 49 มาตรา 50 และมาตรา 51 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าแสนบาทและปรับอีกไม่เกินวันละห้าหมื่นบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืนอยู่หรือจนกว่าจะปฏิบัติให้ถูกต้อง

มาตรา 57 ผู้รับบัตรไฉ่ฝ่าฝิ่นหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 46 และมาตรา 47
ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าแสนบาท

มาตรา 58 ผู้ใดปลอมขึ้นซึ่งบัตรเครดิต หรือคัดแปลงส่วนหนึ่งส่วนใด
เติมหรือตัดทอนข้อความ หรือแก้ไขด้วยประการใด ๆ ซึ่งข้อมูลส่วนบุคคลหรือข้อมูลบัตร
เครดิตหรือรหัสบัตรเครดิตในบัตรเครดิตที่แท้จริง หรือลงลายมือชื่อปลอมในบัตรเครดิต
ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 59 ผู้ใดนำเข้าในราชอาณาจักรหรือส่งออกนอกราชอาณาจักร
ซึ่งบัตรเครดิตปลอมหรือแปลงต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่
สามแสนบาทถึงหนึ่งล้านบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 60 ผู้ใดนำเข้าในราชอาณาจักรหรือส่งออกนอกราชอาณาจักร
ซึ่งเครื่องจักร เครื่องมือ วัสดุอื่นใดที่ใช้ในการปลอมหรือผลิตบัตรเครดิตปลอม หรือมีหรือ
ทำซึ่งเครื่องจักร เครื่องมือหรือวัสดุอื่นใดเช่นว่านั้น ไว้ในครอบครองโดยไม่มีเหตุอันสมควร
ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สามแสนบาทถึงหนึ่งล้านบาทหรือ
ทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 61 ผู้ใดมีบัตรเครดิตของผู้อื่นหรือมีบัตรเครดิตปลอมหรือแปลงไว้ใน
ความครอบครองโดยไม่มีเหตุอันสมควร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกิน
ห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 62 ผู้ใดให้บัตรเครดิตปลอมหรือแปลงหรือใช้บัตรเครดิตโดยรู้
หรือควรจะรู้ได้ว่าเป็นบัตรเครดิตของผู้อื่นหรือเป็นบัตรที่ถูกยกเลิกหรือเพิกถอนไปแล้ว
ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินเจ็ดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 63 ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย เอาไปเสีย ทำให้สูญหาย ทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งบัตรเครดิต ไม่ว่าจะ เป็นของตนหรือของผู้อื่น เครื่องจ่ายคอมพิวเตอร์หรือโปรแกรมข้อมูลเกี่ยวกับบัตรเครดิต หรือข้อมูลอื่นใดของผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้รับบัตร โดยตนเองไม่มีอำนาจหน้าที่นั้น ถ้าทำให้เกิดความเสียหาย แก่ผู้ประกอบธุรกิจ ผู้ถือบัตร ผู้รับบัตร หรือผู้หนึ่งผู้ใด ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สามแสนบาทถึงหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 64 ผู้ใดหลอกลวงผู้ประกอบธุรกิจด้วยการแสดงข้อความหรือหลักฐานอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงที่ควรบอกหรือแจ้ง เพื่อให้ผู้ประกอบธุรกิจออกบัตรเครดิตให้แก่ตนเองหรือผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกหนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 65 ผู้ใดใช้ข้อมูลบัตรเครดิต รหัสบัตรเครดิต หรือข้อมูลใดๆ ของบัตรเครดิตที่ผู้ออกบัตรออกให้แก่ผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ใดเอาไปเสียหรือแจ้งต่อบุคคลใดซึ่งข้อมูลบัตรเครดิตหรือรหัสบัตรเครดิตของผู้อื่น โดยรู้หรือควรจะได้รู้ว่าข้อมูลหรือรหัสนั้นๆ อาจถูกนำไปใช้เพื่อการอันมิชอบด้วยกฎหมายต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 66 ผู้ใดเข้าสู่ระบบเครื่องจ่ายปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ของผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้รับบัตร โดยใช้รหัสหรือวิธีการอื่นใด โดยไม่มีอำนาจหน้าที่กระทำกรณานั้น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สามแสนบาทถึงหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 67 ผู้ใดพยายามกระทำความผิดหรือเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษเสมือนเป็นตำรวจผู้กระทำความผิดสำเร็จหรือเป็นตำรวจในความผิดนั้น แล้วแต่กรณี

มาตรา 68 ผู้ใดชักชวนหรือไม่อำนวยความสะดวกแก่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 69 ผู้ใดล่วงรู้หรือ ได้มาซึ่งข้อมูลบัตรเครดิตหรือข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบกิจการบัตรเครดิตของผู้ออกบัตรเนื่องมาจากการเป็นผู้รับบัตรหรือจากการประกอบธุรกิจบัตรเครดิตหรือจากการเป็นพนักงานหรือลูกจ้างของผู้ออกบัตรหรือจากการปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ นำข้อมูลนั้นไปเปิดเผยหรือมอบให้แก่ผู้อื่น ไม่ว่าด้วยเหตุใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความในวรรคหนึ่ง มิให้นำมาใช้บังคับแก่การเปิดเผยตามมาตรา 28

มาตรา 70 ความผิดตามมาตรา 54 มาตรา 55 มาตรา 56 มาตรา 57 มาตรา 58 มาตรา 61 มาตรา 68 และมาตรา 69 ให้คณะกรรมการที่รัฐมนตรีแต่งตั้งมีอำนาจเปรียบเทียบปรับแทนได้

คณะกรรมการที่รัฐมนตรีแต่งตั้งตามวรรคหนึ่งให้มีจำนวนสามคน โดยอย่างน้อยต้องเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหนึ่งคน เมื่อคณะกรรมการเปรียบเทียบปรับและผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามจำนวนและภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการกำหนดแล้ว ให้ถือว่าคดีเลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

-21-

บทเฉพาะกาล

มาตรา 71 ให้ถือว่าผู้ได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตอยู่แล้ว
ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ เป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจตาม
พระราชบัญญัตินี้

มาตรา 72 บรรดาประกาศกระทรวงการคลังและประกาศ หนังสือเวียน คำสั่ง
หรือข้อกำหนดของธนาคารแห่งประเทศไทยที่เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจบัตรเครดิตบรรดา
ที่ใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ใช้บังคับต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้ง
กับบทบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ จนกว่าจะได้มีการออกประกาศ หรือคำสั่งตาม
พระราชบัญญัตินี้

มาตรา 73 ผู้ประกอบธุรกิจที่ได้รับการผ่อนผันการประกอบธุรกิจบัตรเครดิต
ตามกฎหมายว่าด้วยธุรกิจสถาบันการเงินและประกาศกระทรวงการคลัง ออกตามความในข้อ 5
ของประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 ให้ได้รับผ่อนผันจนกว่าจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นตาม
พระราชบัญญัตินี้

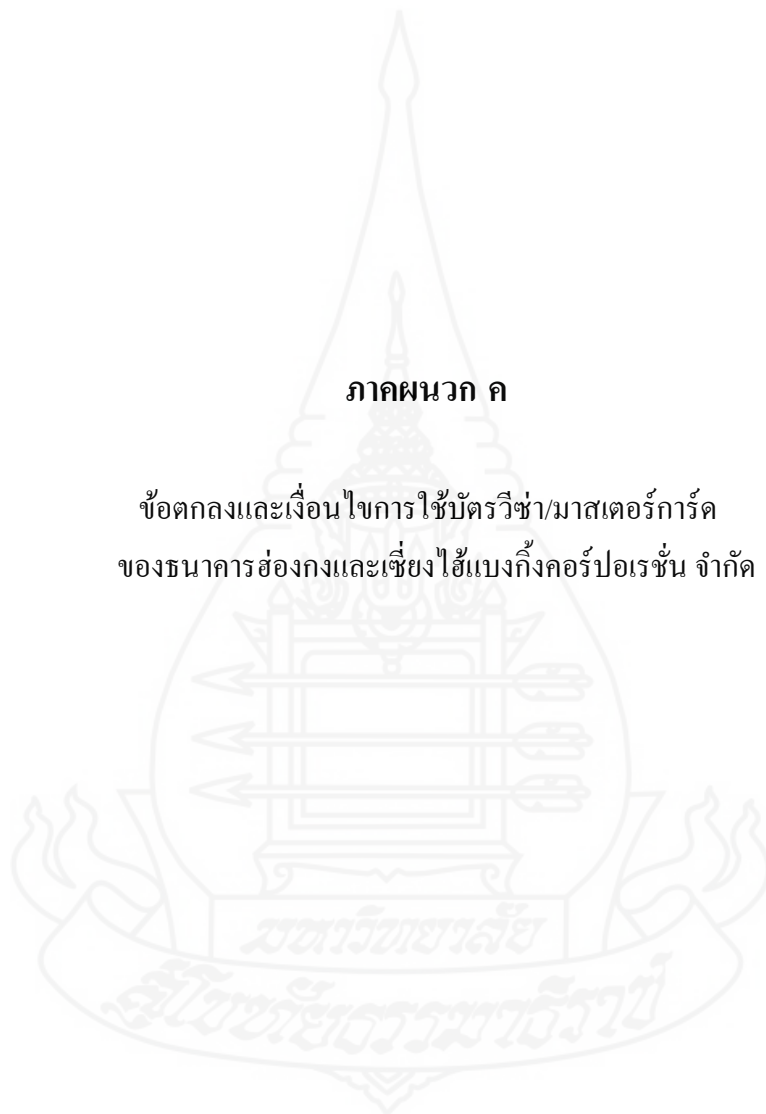
บัตรเครดิตที่ออกโดยผู้ประกอบธุรกิจก่อนที่จะได้รับอนุญาตตามวรรคก่อน
ให้ถือว่าเป็นบัตรเครดิตที่ใช้ได้ถูกต้องตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....
นายกรัฐมนตรี

ภาคผนวก ค

ข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรวีซ่า/มาสเตอร์การ์ด
ของธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้แบงกิงคอร์ปอเรชัน จำกัด

ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้แบงกิงคอร์ปอเรชัน จำกัด ช้อคคองและเงื่อนไขการใช้บัตรเครดิต/มาสเตอร์การ์ด

บัตรเครดิต/มาสเตอร์การ์ด (ต่อไปนี้จะเรียกว่า “บัตร”) เป็นบัตรที่ออกโดยธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้แบงกิงคอร์ปอเรชัน จำกัด สาขากรุงเทพฯ (ต่อไปนี้จะเรียกว่า “ธนาคาร”) ให้แก่ผู้ยื่นคำขอ ซึ่งได้รับอนุมัติจากธนาคารให้เป็นผู้ถือบัตร (ต่อไปนี้จะเรียกว่า “ผู้ถือบัตร”) ผู้ถือบัตรตกลงและยินยอมผูกพันและปฏิบัติตามช้อคคองและเงื่อนไขการใช้บัตรนี้ทุกประการดังนี้

1. ผู้ถือบัตรจะต้องลงลายมือชื่อในช่องที่กำหนดให้ด้านหลังบัตรทันทีที่ได้รับบัตรจากธนาคาร
2. บัตรเป็นกรรมสิทธิ์ของธนาคาร ธนาคารมีสิทธิระงับ ยกเลิก การใช้ และ/หรือปฏิเสธการใช้ และ/หรือเรียกบัตรคืนทั้ง บัตรหลักและ/หรือบัตรเสริมเมื่อใดก็ได้ ในกรณีดังต่อไปนี้
 - 2.1 เมื่อผู้ถือบัตรผิดนัดชำระหนี้ที่เกิดจากการใช้บัตร
 - 2.2 เมื่อมีเหตุอันสมควรเชื่อได้ว่าสถานะทางการเงินของผู้ถือบัตรมีการเปลี่ยนแปลง หรือผู้ถือบัตรประสบปัญหาอื่นใดอันเป็นสาระสำคัญซึ่งมีผลต่อการชำระหนี้ของผู้ถือบัตร
 - 2.3 ผู้ถือบัตรถูกฟ้องร้องในคดีแพ่ง หรือคดีล้มละลาย หรือถูกกล่าวหาเป็นคดีอาญา หรือเป็นบุคคลที่ถูกหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานที่มีอำนาจมีคำสั่งให้ยึด/อายัดทรัพย์สิน หรือมีพฤติกรรมอันถือได้ว่าเป็นการฉ้อฉลธนาคาร
 - 2.4 ผู้ถือบัตรเสียชีวิต หรือถูกพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกหรือให้เป็นบุคคลล้มละลาย หรือให้เป็นบุคคลไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ
 - 2.5 มีพฤติกรรมว่ามีการใช้บัตรในทางฉ้อฉลหรือทุจริต หรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งรวมถึงการปลอม และใช้เอกสารปลอมเพื่อใช้ประกอบการยื่นใบสมัครขอใช้บัตรเครดิต และการกระทำอันมีลักษณะเป็นการฟอกเงิน
 - 2.6 เมื่อผู้ถือบัตรใช้บัตรเพื่อชำระค่าสินค้าหรือบริการที่ผิดกฎหมาย
 - 2.7 ในกรณีที่ผู้ถือบัตรเป็นสมาชิกเอชเอสบีซี พรีเมียร์ เมื่อผู้ถือบัตรสิ้นสมาชิกภาพการเป็นสมาชิกเอชเอสบีซีพรีเมียร์
 - 2.8 เมื่อผู้ถือบัตรผิดสัญญาฉบับนี้และสัญญาที่เกี่ยวข้องไม่ว่าข้อใดข้อหนึ่ง
 - 2.9 ผู้ถือบัตรได้ย้ายที่อยู่ไปต่างประเทศเป็นการถาวรตามจดหมายตอบกลับที่แจ้งมายังธนาคารหรือในกรณีที่ผู้ถือบัตรมิได้ตอบกลับจดหมายธนาคารยืนยันการย้ายที่อยู่ไปต่างประเทศภายใน 45 วัน

ในกรณีที่ธนาคารใช้สิทธิยกเลิกการใช้บัตรผู้ถือบัตรจะต้องตัดบัตรออกเป็นสองส่วนและส่งมอบบัตรคืนให้ธนาคารทันที

เมื่อได้รับแจ้งจากธนาคาร หากผู้ถือบัตรยังคงใช้บัตรอยู่ หลังจาก
ที่ธนาคารได้ยกเลิกการใช้บัตรแล้ว ธนาคารจะถือว่าผู้ถือบัตร
มีเจตนาทุจริตและธนาคารสงวนสิทธิ์ที่จะดำเนินคดี ตามกฎหมาย

3. ธนาคารสงวนสิทธิ์ที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไข เพิ่มเติม ค่าธรรมเนียม ค่าบริการ ค่าใช้จ่ายในการเรียกเก็บหนี้ อัตราดอกเบี้ยอัตราส่วนต่างของคอกเบี้ย และระเบียบหลักเกณฑ์เงื่อนไขการใช้บัตรเครดิต หรือข้อสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการใช้บัตรเครดิต โดยธนาคารจะแจ้งให้ทราบล่วงหน้าเป็นลายลักษณ์อักษรไม่น้อยกว่า 30 วัน หรือในกรณีเร่งด่วน ธนาคารจะแจ้งให้ทราบทางจดหมายหรือแจ้งให้ทราบโดยหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยที่แพร่หลายเป็นการล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน และธนาคารจะแจ้งการเปลี่ยนแปลงเป็นลายลักษณ์อักษรให้ผู้ถือบัตรทราบอีกครั้งหนึ่ง และถือว่าผู้ถือบัตรตกลงยินยอม และปฏิบัติตามทุกประการ
4. ผู้ถือบัตรสามารถใช้บัตรแทนการชำระเงินสด ค่าสินค้า/บริการประเภทต่างๆ ได้ ณ สถานที่รับบัตรที่ยินยอมรับบัตรของธนาคาร และ/หรือสามารถใช้บัตรประกอบรหัสประจำบัตร เพื่อเบิกถอนเงินสดจากเครื่องฝาก-ถอนเงินอัตโนมัติ ซึ่งสำนักงาน Visa International/MasterCard International หรือธนาคารได้จัดบริการไว้ หรือเบิกถอนเงินสดจากสาขาของธนาคารและ/หรือธนาคารอื่น ซึ่งเป็นสมาชิกของสำนักงาน Visa International/ MasterCard International โดยเมื่อรวมการและ/หรือหนี้สิน อันเกิดจากการใช้บัตรที่กล่าวข้างต้นแล้ว จะต้องไม่เกินวงเงินที่ธนาคารกำหนด และในกรณีที่ผู้ถือบัตรใช้บัตรเกินกว่าวงเงินที่ธนาคารกำหนดไว้ไม่ว่ากรณีใดก็ตามผู้ถือบัตรตกลงผูกพันที่จะปฏิบัติตามช้อคคองนี้ทุกประการ นอกจากนี้ผู้ถือบัตรตกลงว่าจะไม่ใช้บัตรเพื่อชำระค่าสินค้าหรือบริการที่ผิดกฎหมาย
5. การใช้บัตรเพื่อซื้อสินค้า/บริการต่างๆ หรือถอนเงินสดธนาคารอื่น ซึ่งเป็นสมาชิกของสำนักงาน Visa International/MasterCard International ผู้ถือบัตรจะต้องมอบบัตรให้เจ้าหน้าที่สถานการค้า/สถานบริการ/สาขาของธนาคารเพื่อบันทึกการใช้บริการบัตรและจะต้องลงนามในเอกสารที่จัดไว้ สำหรับการใช้บริการบัตร
6. การสั่งซื้อสินค้า/บริการที่ผู้ถือบัตรแจ้งความประสงค์ขอชำระค่าสินค้า/บริการด้วยการแจ้งหมายเลขบัตรให้ผู้ขายสินค้า/บริการด้วยวาจา หรือเป็นลายลักษณ์อักษรทำการเรียกเก็บเงิน ผู้ถือบัตรยอมรับถือว่าเอกสารการสั่งซื้อสินค้า/บริการของผู้ถือบัตรที่สถานร้านค้า/สถานบริการจัดทำขึ้นเป็นเอกสารหลักฐานสำหรับการใช้บริการบัตรเครดิต ซึ่งผู้ถือบัตรจะต้องรับผิดชอบด้วย หากผู้ถือบัตรปฏิเสธว่ามีได้เป็นผู้สั่งซื้อสินค้า หรือเป็นผู้ขอรับบริการ ธนาคารจะระงับการเรียกเก็บเงินหรือ ถิ่นเงินให้แก่ผู้ถือบัตรตามวิธีปฏิบัติของธนาคารโดยทันที

- ธนาคารขอสงวนสิทธิเรียกคืนเงินจากผู้ถือบัตรพร้อมดอกเบี้ย หากพิสูจน์ได้ว่าภาระหนี้ที่เกิดขึ้นเกิดจากการกระทำของผู้ถือบัตร ทั้งนี้ ไม่เป็นการตัดสิทธิของผู้ถือบัตรที่จะขอยกเลิกการซื้อสินค้า หรือรับบริการภายในระยะเวลา 45 วันนับแต่วันที่สั่งซื้อหรือขอรับบริการ หรือภายในระยะเวลา 30 วันนับแต่วันถึงกำหนดส่งมอบสินค้าหรือบริการ ในกรณีที่มีการกำหนดระยะเวลาส่งมอบสินค้าหรือบริการเป็นลายลักษณ์อักษร ถ้าผู้ถือบัตรพิสูจน์ได้ว่าไม่ได้รับสินค้าหรือไม่ได้รับบริการ หรือได้รับแต่ไม่ตรงตามกำหนดเวลาหรือได้รับแล้วแต่ไม่ครบถ้วนหรือชำรุดบกพร่องหรือไม่ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ ธนาคารจะระงับการเรียกเก็บจากผู้ถือบัตร ทั้งนี้ในกรณีที่เรียกเก็บเงินไปแล้ว ถ้าเป็นการสั่งซื้อสินค้าหรือบริการภายในประเทศ จะคืนเงินให้กับผู้ถือบัตรภายในระยะเวลา 30 วันนับแต่วันที่ผู้ถือบัตรแจ้งให้ธนาคารทราบเป็นลายลักษณ์อักษร ถ้าเป็นการสั่งซื้อสินค้าหรือบริการจากต่างประเทศ จะคืนเงินให้กับผู้ถือบัตรภายในระยะเวลา 60 วันนับแต่วันที่ผู้ถือบัตรแจ้งให้ธนาคารทราบเป็นลายลักษณ์อักษร โดยผู้ถือบัตรจะต้องแจ้งให้ร้านค้าหรือ สถานบริการและธนาคารทราบถึงการยกเลิกการซื้อสินค้า หรือการขอรับบริการหรือข้อบกพร่องของสินค้า หรือบริการ ให้ชัดเจนและภายในกำหนดเวลาที่ระบุไว้ในสัญญา
7. การใช้บัตรประกอบรหัสประจำตัวที่ได้รับจากธนาคารเบิกถอนเงินสดหรือรับบริการจากเครื่องฝาก-ถอนเงินอัตโนมัติของสถาบันการเงินที่มีข้อตกลงกับธนาคารถือว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องสมบูรณ์โดยมีข้อตกลงนามในเอกสารใดๆ อีก ผู้ถือบัตรยินยอมรับผิดชอบต่อการรายการที่เกิดจากการใช้บัตรประกอบรหัสประจำตัวของผู้ถือบัตรเว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า รายการดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นโดยทุจริตหรือโดยความประมาทเลินเล่อของผู้ถือบัตร
 8. ในกรณีที่ผู้ถือบัตรใช้บริการธนาคารทางโทรศัพท์และ/หรือ บริการธนาคารทางอินเทอร์เน็ตที่ธนาคารเปิดให้บริการแก่ผู้ถือบัตร ซึ่งเป็นลูกค้าของธนาคาร ผู้ถือบัตรตกลงและยินยอมผูกพันตนตามข้อตกลงและเงื่อนไขของบริการดังกล่าวทุกประการ ในกรณีที่ผู้ถือบัตรได้ดำเนินการใช้บริการใดๆ โดยทำรายการผ่านบริการ ธนาคารทางโทรศัพท์และ/หรือบริการธนาคารทางอินเทอร์เน็ต ผู้ถือบัตรต้องผูกพันโดยไม่สามารถอาศัยหรือระงับรายการดังกล่าวได้
 9. ในกรณีที่บัตรสูญหาย ถูกลักขโมย หรือใช้โดยบุคคลอื่นโดยมิได้รับอนุญาตจากผู้ถือบัตร ผู้ถือบัตรจะต้องแจ้งข้อเท็จจริงดังกล่าวให้ศูนย์บริการบัตรเครดิตของธนาคารทราบโดยพลันเพื่อระงับการใช้บัตรเครดิตพร้อมกับยกเลิกรหัสประจำบัตร ทั้งนี้ภาระหนี้สินที่เกิดขึ้นก่อนมีการแจ้งดังกล่าว ผู้ถือบัตรตกลงรับผิดชอบในจำนวนเงินที่เกิดขึ้นจากการใช้บัตรเครดิตของผู้ถือบัตร
- ซึ่งถูกนำไปใช้โดยไม่ชอบและรวมถึงภาระหนี้สินที่เกิดขึ้นหลังจากแจ้งให้ธนาคารทราบแล้วไม่เกิน 5 นาที แต่ทั้งนี้หากธนาคารตรวจสอบแล้วและพิสูจน์ได้ว่าภาระหนี้สินดังกล่าวเกิดขึ้นจากการกระทำของผู้ถือบัตรหรือผู้ถือบัตรมีส่วนร่วมเห็นด้วย ผู้ถือบัตรตกลงยินยอมรับผิดชอบเต็มตามจำนวนดังกล่าวข้างต้นทุกประการ
10. ในกรณีที่ผู้ถือบัตรได้ชำระเงินค่าสินค้า/ค่าบริการรวมทั้งค่าธรรมเนียมเงินสดที่ถอนไปล่วงหน้าครบถ้วนตามจำนวนเงินและวันที่ที่กำหนดชำระซึ่งระบุไว้ในใบแจ้งยอดบัญชีบัตรเครดิตของธนาคารทั้งจำนวน ผู้ถือบัตรย่อมได้รับการผ่อนผันไม่ต้องชำระดอกเบี้ยที่เกิดขึ้น หากผู้ถือบัตรไม่สามารถชำระหนี้ตามวรรคก่อนให้ครบถ้วนตามจำนวนภายในวันที่ถึงกำหนดชำระซึ่งระบุไว้ในใบแจ้งยอดบัญชีบัตรเครดิต ทั้งนี้ไม่ว่าการชำระจะทำได้ด้วยวิธีการใดๆ ให้ถือว่าผู้ถือบัตรคงค้างชำระหนี้ส่วนที่เหลือและยินยอมชำระดอกเบี้ยในยอดเงินคงค้างตั้งแต่วันที่ ธนาคารบันทึกยอดการใช้จ่ายของผู้ถือบัตร (Posting Date) ตามอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ในใบแจ้งยอดบัญชีบัตรเครดิตซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปตามประกาศของธนาคารตามที่แจ้งให้ผู้ถือบัตรทราบล่วงหน้า โดยให้คิดดอกเบี้ยเป็นรายวันจนกว่าจะมีการชำระหนี้ที่เหลือครบถ้วน ในกรณีที่ผู้ถือบัตรค้างชำระหนี้ตามกล่าวในข้อ 10 ธนาคารสงวนสิทธิที่จะระงับการใช้บัตรชั่วคราวและ/หรือยกเลิกการใช้บัตรได้ทันทีและผู้ถือบัตรยินยอมให้ธนาคารนำภาระหนี้บัตรเครดิตที่ค้างค้างไปหักบัญชีเงินฝากของผู้ถือบัตรทุกประเภทที่มีอยู่ กับธนาคารได้ตามที่ธนาคารเห็นสมควร โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถือบัตรอีก
 11. ผู้ถือบัตรรับทราบว่าหากการใช้บัตรมิได้เป็นไปโดยถูกต้องตามข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรของธนาคาร ผู้ถือบัตร ยินยอมสละสิทธิพิเศษในเรื่องระยะเวลาปลอดหนี้ที่ได้รับ จากธนาคาร และยอมชำระหนี้ให้ธนาคารทันทีที่ได้รับการ ทวงถามจากธนาคาร อีกทั้งยินยอมให้ธนาคารยกเลิกบัตรหลัก และบัตรเสริมได้ทันที ถ้าผู้ถือบัตรผิดนัดไม่ชำระหนี้ตามใบแจ้งยอดบัญชีบัตรเครดิต
 12. ของธนาคารหรือชำระไม่ตรงตามเงื่อนไขการชำระเงินที่ให้กับธนาคารไม่ว่าเพราะเหตุใดๆ ก็ตามธนาคารมีสิทธิเรียกให้ผู้ถือบัตรชำระค่าใช้จ่ายในการเรียกเก็บหนี้ในอัตราที่ธนาคารกำหนด ซึ่งค่าใช้จ่ายในการเรียกเก็บหนี้นี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ โดยธนาคารจะแจ้งให้ผู้ถือบัตรทราบล่วงหน้าเป็นลายลักษณ์อักษรไม่น้อยกว่า 30 วัน ในกรณีที่เว้นคืนธนาคารจะแจ้งทางจดหมายหรือประกาศทางหนังสือพิมพ์ล่วงหน้า 7 วัน โดยการประกาศทางหนังสือพิมพ์นั้นธนาคารจะแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรซ้ำอีกครั้งหนึ่ง
 13. บรรดาเอกสารหรือหลักฐานใดๆ ที่ธนาคารจัดทำขึ้นเพื่อโอนเงิน

- จากบัญชีเงินฝากทุกบัญชีของผู้ถือบัตรที่มีอยู่กับธนาคารรวมทั้ง การโอนเงินจากบัญชีของผู้ถือบัตรโดยผ่านกรรมวิธีของเครื่อง ฝาก-ถอนอัตโนมัติเพื่อเข้าบัญชีบัตรเครดิตของผู้ถือบัตร ผู้ถือบัตร ยอมรับว่าเป็นคำสั่งให้หักหรือจ่ายเงินจากบัญชีเงินฝากของผู้ถือบัตร ทั้งนี้ผู้ถือบัตรไม่ต้องลงนามในเอกสารหรือหลักฐานใดๆ ให้แก่ ธนาคารอีกทั้งสิ้น
14. ในกรณีที่ธนาคารผ่อนผันให้ผู้ถือบัตรใช้บัตรเกินกว่าวงเงิน ที่ธนาคารกำหนดให้ไม่ว่าด้วยเหตุใดก็ตาม ถือว่าธนาคารปฏิบัติไป ด้วยความตกลงยินยอมของผู้ถือบัตร และจำนวนเงินส่วนที่เกิน วงเงินไปนั้น ผู้ถือบัตรตกลงชำระคืนให้ธนาคารตามจำนวนและ วันที่ที่ธนาคารระบุไว้ในใบแจ้งยอดบัญชีบัตรเครดิต อย่างไรก็ตาม ธนาคารไม่ถือว่าการผ่อนผันให้ใช้เกินวงเงินนั้นเป็นการเพิ่ม วงเงินให้ผู้ถือบัตร
15. ผู้ถือบัตรอาจยกเลิกการใช้บัตรนี้เมื่อใดก็ได้ โดยแจ้งการยกเลิก การใช้บัตรให้ธนาคารทราบล่วงหน้าเป็นลายลักษณ์อักษรและ ดัดบัตรออกเป็นสองส่วนส่งคืนธนาคารทั้งนี้ ผู้ถือบัตรตกลง ยินยอมและรับทราบว่าการยกเลิกการใช้บัตรดังกล่าวเป็นเพียง การยกเลิกการใช้บัตรเครดิตเท่านั้น โดยที่ภาระหนี้ในการชำระหนี้ ซึ่งผู้ถือบัตรมีอยู่กับธนาคารยังคงมีอยู่จนกว่าธนาคารจะได้รับ ชำระหนี้ อันเกิดจากการใช้บัตรเครดิตที่ค้างชำระให้ครบถ้วน ในการยกเลิกการใช้บัตรดังกล่าว ผู้ถือบัตรมีสิทธิได้รับคืน ค่าธรรมเนียมรายปีที่ชำระล่วงหน้าไปแล้วคืนตามสัดส่วนของ ระยะเวลาที่ยังไม่ได้ใช้บริการ ทั้งนี้ผู้ถือบัตรที่ปฏิบัติผิดเงื่อนไข หรือคงค้างชำระหนี้หรือถูกยกเลิกการใช้บัตร ไม่มีสิทธิได้รับคืน ค่าธรรมเนียมรายปีที่ชำระล่วงหน้าแต่อย่างใด เมื่อบัตรเดิมหมดอายุ ผู้ถือบัตรตกลงให้ธนาคารออกบัตรใหม่ให้ผู้ถือบัตร เพื่อให้มีผล ใช้ต่อเนื่องในทันทีที่บัตรเดิมหมดอายุโดยไม่ต้องขอความยินยอม จากผู้ถือบัตร เว้นแต่ผู้ถือบัตรจะแจ้งบอกเลิกการใช้บัตรให้ธนาคาร ทราบเป็นลายลักษณ์อักษรก่อนวันที่บัตรเดิมหมดอายุไม่น้อยกว่า 30 วัน ในกรณีที่ผู้ถือบัตรบอกเลิกการใช้บัตรโดยมิได้แจ้งการยกเลิก ภายใต้อำนาจเวลา ตามวรรคก่อนและธนาคารได้จัดทำบัตรเครดิตใหม่ แล้วผู้ถือบัตร ยินยอมรับผิดชอบค่าธรรมเนียมในการออกบัตรใหม่ ให้แก่ธนาคาร
16. ผู้ถือบัตรตกลงชำระค่าธรรมเนียมสมาชิกแรกเข้าและสมาชิกรายปี ค่าธรรมเนียมในการใช้บัตรเพื่อเบิกถอนเงินสด ค่าขอสำเนา เอกสารการซื้อสินค้าหรือขอรับบริการ/ค่าปรับเช็คคืนหรือ ค่าปรับเช็คไม่ได้ และ/หรือค่าธรรมเนียมอื่นใดให้แก่ธนาคารตาม อัตราที่ธนาคารและ/หรือสำนักงาน Visa International/MasterCard International กำหนดและในกรณีบัตรสูญหาย หรือถูกฉกขโมย ไปและ/หรือขอทำบัตรใหม่ในขณะที่บัตรเดิม ยังไม่หมดอายุและ /หรือยังสามารถใช้ได้ ผู้ถือบัตรต้องเสียค่าธรรมเนียมในการออกบัตรใหม่
17. ในกรณีที่ผู้ถือบัตรยินยอมให้บุคคลอื่นเป็นผู้ถือบัตรเสริม ผู้ถือบัตรตกลงยินยอมให้ถือว่าการใช้บัตรเสริมไม่ว่าโดยผู้ถือบัตร เสริมหรือบุคคลอื่นใดก็ตามให้ถือเสมือนเป็นผู้ถือบัตรได้ใช้บัตร ด้วยตนเอง และให้นำข้อตกลงนี้มาใช้บังคับทุกประการ และ หากบัตรหลักถูกขโมยไม่ว่ากรณีใดๆ ถือว่าเป็นการยกเลิก บัตรเสริมด้วยในคราวเดียวกัน ทั้งนี้ผู้ถือบัตรและผู้ถือบัตร เสริมตกลงยินยอมรับผิดชอบร่วมกันต่อธนาคารอย่างลูกหนี้ร่วมในหนี้ ทั้งหมดที่ต้องชำระให้กับธนาคารตามข้อตกลงและเงื่อนไข การใช้บัตรนี้
18. เมื่อมีการยกเลิกการใช้บัตรไม่ว่ากรณีใดๆ ผู้ถือบัตรจะต้อง ดัดบัตรหลักและบัตรเสริมออกเป็นสองส่วนและนำส่งคืนให้ ธนาคารทันที และหากผู้ถือบัตรยังคงมีหนี้สินใดๆ ค้างชำระ อยู่กับธนาคารผู้ถือบัตรจะต้องรับผิดชอบชดเชยคืนแก่ธนาคาร จนครบถ้วน
- ในกรณีที่ผู้ถือบัตรนำบัตรที่ยกเลิกแล้วไปชำระค่าสินค้า/บริการต่างๆ หรือถอนเงินสดอยู่ก็ ผู้ถือบัตรยินยอมรับผิดชอบต่อการกระทำนี้ ดังกล่าวที่เกิดขึ้นหลังจากยกเลิกบัตรเครดิตทุกประการ หรือใน กรณีที่มีการนำบัตรเครดิตที่แจ้งยกเลิกการใช้แล้วหรือแจ้งหายไปยื่นกับร้านค้า หรือสำนักงานธนาคารสมาชิก หรือสาขาของ ธนาคารไม่ว่ากรณีใดๆ ก็ตาม ผู้ถือบัตรต้องยอมให้ร้านค้าหรือ สำนักงานธนาคารสมาชิกหรือสาขาของธนาคารดังกล่าวยึดบัตร เพื่อส่งคืนให้แก่ธนาคาร
19. ผู้ถือบัตรทั้งบัตรหลักและบัตรเสริมตกลงยินยอมให้ธนาคาร บริษัทข้อมูลเครดิตไทย จำกัด (“บริษัท”) สถาบันการเงินและ นิติบุคคลอื่นๆ ที่เป็นสมาชิกบริษัท บริษัทในเครือ ตัวแทน ผู้รับจ้าง ผู้สอบบัญชี ผู้ให้บริการบุคคลที่สามหน่วยงานราชการ ผู้ประกอบธุรกิจ ข้อมูลเครดิตอื่นๆ ผู้รับโอนสิทธิ และ/หรือ นิติบุคคล/บุคคลที่เกี่ยวข้อง ติดต่อ สอบถาม ตรวจสอบ บันทึก และ/หรือเปิดเผย ข้อมูลส่วนตัว และ/หรือข้อมูลเครดิต และ/หรือ ข้อมูลใดๆ เกี่ยวกับ ผู้ถือบัตรที่มีอยู่กับ และ/หรือแก่ธนาคาร บริษัท สถาบันการเงิน และนิติบุคคลอื่นๆ ที่เป็นสมาชิกบริษัท บริษัทในเครือ ตัวแทน ผู้รับจ้าง ผู้สอบบัญชี ผู้ให้บริการ บุคคลที่สาม หน่วยงานราชการ ผู้ประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตอื่นๆ ผู้รับโอนสิทธิ และ/หรือนิติบุคคล /บุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ ในการตรวจสอบ วิเคราะห์ อำนวยสินเชื่อ รวมทั้งการรวบรวม เรียกเก็บหนี้ การตลาด การบันทึก การรับประกันภัย การรับประกันชีวิต การออกบัตรเครดิต และ/หรือ จัดทำฐานข้อมูลของผู้ถือบัตร โดยรวมถึงการอ้างถึง ติดต่อ วางแผน จัดทำสถิติหรือการอื่นใดที่เกี่ยวข้อง ผู้ถือบัตรยังยินยอมให้ธนาคาร บริษัท สถาบันการเงิน และนิติบุคคลอื่นๆ ที่เป็นสมาชิกบริษัท

และ/หรือผู้ประกอบการ ธุรกิจข้อมูลเครดิตทำการสอบถาม เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมฐานข้อมูลต่างๆ ของผู้ถือบัตร รวมทั้ง ความสัมพันธ์ และ/หรือธุรกรรมใดๆ ที่ผู้ถือบัตรมีกับธนาคาร หรือสถาบันอื่นใด ทั้งนี้ผู้ถือบัตรจะไม่เพิกถอนการให้ความยินยอม ดังกล่าว ไม่ว่ากรณีใดๆ

- 20. ธนาคารมีสิทธิในการติดตามหรือทวงถามใดๆ เพื่อให้ผู้ถือบัตรชำระหนี้อันเกิดจากการใช้บัตรไม่ว่าด้วยตนเองหรือมอบหมายให้บุคคลภายนอกดำเนินการแทน โดยผู้ถือบัตรต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้กับธนาคารเต็มจำนวนซึ่งรวมทั้ง ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีตามกฎหมาย ค่าทนายความ และ ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ธนาคารอาจแจ้งให้บุคคล ภายนอกเป็นผู้ติดตามทวงถามให้ผู้ถือบัตรชำระหนี้ที่ค้างค้าง โดยผู้ถือบัตร ยังคงต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายในการเรียกเก็บหนี้ที่เกิดขึ้น
- 21. ภาระหนี้ที่เกิดขึ้นจากการใช้บัตรเครดิตในต่างประเทศที่เป็นเงินสกุลของประเทศอื่นๆ จะต้องแปลงเป็นสกุลเงินบาทในการชำระหนี้โดยใช้อัตราแลกเปลี่ยนกลางของบริษัทรเครดิตที่ธนาคารเป็นสมาชิกที่ประกาศใช้ ณ วันที่ธนาคารได้รับการแจ้งหนี้ จากต่างประเทศรวมกับความเสียหายจากการแปลงสกุลเงิน ทั้งนี้รวมกันไม่เกินร้อยละ 2.5
- 22. ผู้ถือบัตรจะต้องแจ้งเปลี่ยนแปลงที่อยู่หรือสถานที่ทำงานของผู้ถือบัตรให้ธนาคารทราบทันทีเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงและยอมให้ถือว่าที่อยู่หรือสถานที่ทำงานที่แจ้งใหม่ไว้กับธนาคารนั้นเป็นภูมิลำเนาที่ถูกต้องหากธนาคารไม่ได้รับแจ้งการเปลี่ยนแปลงใดๆ ผู้ถือบัตรยินยอมให้ถือว่าที่อยู่หรือที่ทำงาน ที่แจ้งให้กับธนาคารนั้นเป็นภูมิลำเนาที่ถูกต้องของผู้ถือบัตร
- 23. ธนาคารจะส่งใบแจ้งยอดบัญชีบัตรเครดิตแสดงรายการอันเกิดจากการใช้บัตรชำระค่าสินค้า/ค่าบริการ/ค่าธรรมเนียมและเงินสดที่ถอนไปล่วงหน้าให้ผู้ถือบัตรรับทราบเพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องเดือนละครั้งก่อนวันถึงกำหนดชำระเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 10 วัน หากผู้ถือบัตรพบว่ามียาชำระไม่ถูกต้องผู้ถือบัตรจะต้องทำการหักทวงภายใน 10 วัน นับตั้งแต่วันที่ได้รับใบแจ้งยอดบัญชี บัตรเครดิตจากธนาคาร หากพ้นกำหนดดังกล่าวให้ถือว่าจำนวนเงินที่ปรากฏในใบแจ้งยอดบัญชีบัตรเครดิตที่ผู้ถือบัตรจะต้องชำระเป็นยอดหนี้ที่ถูกต้อง ทั้งนี้ไม่เป็นการคัดสิทธิผู้ถือบัตรในภายหลังหากผู้ถือบัตรพิสูจน์ได้ว่า ค่าใช้จ่ายในใบแจ้งรายการใช้บัตรบางรายการไม่ถูกต้องและมีได้เป็นความผิดหรือความบกพร่องของผู้ถือบัตรและได้แจ้งหักทวงภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ผู้ถือบัตรได้รับใบแจ้งยอดบัญชีบัตรเครดิตจากธนาคาร

- 24. การคืนเงินเข้าบัญชีของผู้ถือบัตรเนื่องจากร้านค้าต่างๆ คืนเงินให้แก่ผู้ถือบัตรจะกระทำเมื่อธนาคารได้รับหลักฐานการคืนเงินเข้าบัญชี (Credit Voucher) ที่ออกโดยถูกต้องจากร้านค้าแล้ว เท่านั้น
- 25. ธนาคารสงวนสิทธิในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมบรรดาสีทธิหรือสิทธิประโยชน์ที่พึงมีที่ธนาคารจัดหาหรือให้ไว้กับผู้ถือบัตรตลอดจนข้อตกลงและเงื่อนไขต่างๆ ในการใช้บัตร อัตราดอกเบี้ย ค่าธรรมเนียม ค่าใช้จ่ายในการเรียกเก็บหนี้ อัตราค่าบริการต่างๆ ที่ธนาคารกำหนด โดยธนาคารจะแจ้งให้ผู้ถือบัตรทราบล่วงหน้าเป็นลายลักษณ์อักษรไม่น้อยกว่า 30 วัน ในกรณีเร่งด่วนธนาคารจะแจ้งทางจดหมายหรือประกาศทางหนังสือพิมพ์ล่วงหน้า 7 วัน โดยการประกาศ ทางหนังสือพิมพ์นั้น ธนาคารจะแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรซ้ำอีกครั้งหนึ่ง
- 26. ผู้ถือบัตรตกลงยินยอมให้ข้อตกลงและเงื่อนไขการใช้บัตรฉบับนี้มีผลผูกพันถึงบัตรเครดิตทุกบัตรที่ผู้ถือบัตรขอให้ธนาคารออก และที่ธนาคารได้ออกให้แก่ผู้ถือบัตรและผู้ถือบัตรเสริม ทั้งในขณะนั้น และที่จะออกให้ใหม่หรือออกให้เพิ่มเติมในภายหลัง โดยไม่จำเป็นต้องทำข้อตกลงใหม่
- 27. ธนาคารมีสิทธิในการว่าจ้างตัวแทนเรียกเก็บและบุคคลที่สาม ซึ่งรวมถึงสมาชิกในกลุ่มเอชเอสบีซีเพื่อเรียกเก็บยอดเงินคงค้างชำระหรือยอดเบิกเงินเกินกำหนดชำระหนี้จากบัญชีผู้ถือบัตร ทั้งนี้ธนาคารอาจเปิดเผยข้อมูลหรือส่งข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับหนี้ดังกล่าวให้ตัวแทนเรียกเก็บหนี้ (และบุคคลที่สาม) เพื่อประโยชน์ในการติดตามทวงถามหนี้ และความรับผิดชอบต่างๆ ที่มีต่อธนาคาร ผู้ถือบัตรตกลงรับผิดชอบ ค่าเสียหายและค่าใช้จ่าย รวมถึงค่าใช้จ่ายทางกฎหมาย ค่าใช้จ่ายที่เกิด จากการใช้หรือว่าจ้างตัวแทนเรียกเก็บหนี้ (และบุคคลที่สาม) และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่สมควร (แก่เหตุ) อันเกิดจากการที่ธนาคารเรียกร้องให้มีดำเนินการเรียกเก็บหนี้ การฟ้องร้อง หรือชดเชย ความเสียหาย เนื่องจากยอดเงินค้างชำระหรือยอดเบิกเงินเกินบัญชี
- 28. ข้อตกลงและเงื่อนไขดังกล่าวนี้อยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายของประเทศไทย
- 29. ผู้ถือบัตรตกลงรับผิดชอบและผูกพันในการที่ธนาคารได้ปฏิบัติตามคำสั่งหรือการติดต่อที่ผู้ถือบัตรส่งไปให้ธนาคารในนามของผู้ถือบัตร โดยทางโทรสาร โทรศัทพ์และ/หรือสื่ออื่นใดที่ธนาคารยอมรับ เพื่อให้ธนาคารดำเนินการตามคำสั่งต่างๆ คำบัญชาหรือข้อมูลของผู้ถือบัตร เช่น จำนวนเงินที่ขอให้โอน/เบิกรับ คำสั่งให้ผู้ถือบัตรรวมถึงแต่ไม่จำกัดเพียงการขอเปลี่ยนชื่อ-นามสกุล ที่อยู่ โดยผู้ถือบัตรตกลงดำเนินการตามที่ธนาคารร้องขอเพิ่มเติม เพื่อปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายมนูญธรรม ปรีชาไว
วัน เดือน ปีเกิด	3 เมษายน 2506
สถานที่เกิด	เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2531
สถานที่ทำงาน	สำนักงานกฎหมายมนูญธรรม ทนายความ ปากเกร็ด นนทบุรี
ตำแหน่ง	ทนายความ

